

M. YUSUF GÜVEN & USMAN FATİH BELBAĞI

Hakikat Penceresi mi?

Hayal Perdesi mi?

Rüya

HAKİKAT PENCERESİ Mİ?

HAYAL PERDESİ Mİ?

RÜYA

M. YUSUF GÜVEN-OSMAN FATİH BELBAĞI

HAKİKAT PENCERESİ Mİ? HAYAL PERDESİ Mİ?

RÜYA

M. YUSUF GÜVEN-OSMAN FATİH BELBAĞI

Hakikat Penceresi mi? Hayal Perdesi mi?

RÜYA

Copyright © Gül Yurdu Yayınları, 2006

Bu kitaptaki metin ve resimlerin, tamamının ya da bir kısmının, kitabı yayımlayan şirketin önceden yazılı izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.

Editör

Seyit N. ERKAL - Ali BUDAK

Kapak

Engin ÇİFTÇİ

Mizanpaj

Necmi TOPAL

ISBN

975-9105-04-7

Yayın Numarası

05

Basım Yeri ve Yılı

Çağlayan Matbaası / İZMİR Tel: (0232) 252 20 96

Ocak 2006

Genel Dağıtım

Gökkuşuğu Pazarlama ve Dağıtım

Alayköşkü Cad. No: 12 Çağaloğlu/İSTANBUL

Tel: (0212) 519 39 33 Faks: (0212) 519 39 01

Gül Yurdu Yayınları

Emniyet Mahallesi Huzur Sokak No: 5

34676 Üsküdar/İSTANBUL

Tel: (0216) 318 42 88 Faks: (0216) 318 52 20

www.gulyurduyayinlari.com

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....	9
Giriş	13

BİRİNCİ BÖLÜM RÜYANIN HAKİKATI

Rüya nedir?.....	19
Rüyanın mahiyeti ve kökeni	24
Rüyanın kısımları.....	27
Sâdık rüyalar ve çeşitleri	33
Yalancı (kâzib) rüyalar ve çeşitleri.....	36
1- Kendi nefsimizden kaynaklanan rüya.....	37
2- Şeytandan kaynaklanan rüya	42
Uyku ve rüyalar	43
Uyku ve rüya görmenin psikofizyolojisi.....	48
Rüya kaç saniye sürer?.....	54
Rüyalar elektronik cihazlarla tespit edilebilir mi?.....	55
Rüyaların metafizikle alâkası	58
Rüyada gören ve gezen kimdir?.....	59
Rüyada gördüğümüz sembollerin anlamları	60
Rüyaların anlatılması ve tabir edilmesi	63
Herkes rüya tabir edebilir mi?	66

R ü y a

Rüya tabiri için gerekli hususlar.....	71
Tabircide bulunması gereken vasıflar	72
Rüyanın mahiyeti ile ilgili hususlar	76
Rüyayı görenle ilgili hususlar.....	77
Tabircinin dikkat etmesi gereken hususlar.....	78
Hakikate kapalı ruhlar rüyaları tabir etmemelidirler	82
Rüya ile amel edilir mi?	84
Rüyaları nasıl yorumlamalı?	87
Rüya karşısında insanların tutumu ve orta yol	90
Kötü ahlâkın rüyalara aksedişi	92
Rüyalar ve kader.....	93
Rüya-hakikat dengesi	93
Rüyalar ve ruh hâlleri	97
Rüya-vahy ilişkisi.....	98
Hayâl ve rüya farkı	99
Rüya gerçeğine Seyyid Kutub'un yaklaşımı	99
Rüyanın mahiyeti üzerine Bediüzzaman'ın yaklaşımı	101
İbn Haldun'a göre rüya görmenin hakikati	106
İbn Haldun'a göre rüya tabir etme ilmi.....	114
Rüyalar ve bazı keşifler.....	121
Rüya ile gelen mesajlar.....	123
Rüyalarımızın gülü.....	127
Kırk kişinin gördüğü rüya.....	134
İstihâre	138
Rüya tabir etme ile meşhur âlimler.....	144
Muhammed b. Sîrîn.....	146
İmam Nablusî.....	148
Muhyiddîn İbn Arabî.....	150
Rüyalar üzerine son bir değerlendirme.....	151

İçindekiler

İKİNCİ BÖLÜM KUR'ÂN-I KERİM'DE RÜYA

Giriş	155
Hz. İbrahim'in (aleyhisselâm) rüyası	159
Hz. Yûsuf'un (aleyhisselâm) rüyası.....	167
Hz. Yûsuf'un (aleyhisselâm) hapisane arkadaşlarının gördüğü iki rüya.....	173
Mısır hükümdarının rüyası	180
Peygamber Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) rüyası.....	183

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM HADİS-İ ŞERİFLERDE RÜYA

Giriş	193
Salih rüyanın değeri ve kıyamete yakın müminin rüyası	194
Rüya, Allah (celle celâluhû) tarafından gelen bir müjdedir	198
Nübüvvetten geriye sadece sâlih rüyalar kalmıştır	200
Efendimiz'i (aleyhissalâtu vesselâm) rüyada görmek	201
Müslümanların ilk deniz seferi	205
Rüyanın, Medine'deki vebanın ulaştığı yere işâret etmesi.....	207
Görülmeyen rüyanın görüldüğünün iddia edilmesi.....	208
Efendimiz'den sonra rüyaları en isabetli tabir eden Ebû Bekir'dir.....	209
İki meleğin İbn Ömer'i alıp götürmesi	211
İstihâre Duası	212
Peygamberlik iddiasında bulunan iki kişiye işâret eden rüya.....	217
Peygamberimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir rüyası.....	218
Rüya hakkındaki diğer hadisler	219

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM TARİHTE GÖRÜLMÜŞ BAZI MEŞHUR RÜYALAR

Giriş	235
Rüyasında Efendimize ümmetinin arzı	235
İbn Abbas'ın rüyası.....	236

R ü y a

Muaz b. Cebel'in rüyası: "Dalgalarla pençeleşiyordum"	236
Hazret-i Ali'nin rüyası	238
Hz. Halid Bin Said'in rüyası	238
Kaybolan Zemzem	239
En büyük müjde gerçekleşiyor.....	240
Hz. Ebû Bekir'in rüyası.....	241
Hz. Osman'ın şehadeti	243
Orta direğin çöktüğünü gördüm	245
Hz. Aişe'nin kardeşi Tufeyl'in rüyası	246
Yavuz Sultan Selim Han'ın gördüğü rüya.....	247
Sultan II. Osman'ın rüyası.....	250
Geylâni'nin doğum müjdesi.....	252
Cemaleddin Kîlfinin rüyası.....	252
Ölümler de cömert olabilir	253
Hoca Celaleddin'in rüyası	255
Emir Sultan'ın rüyası	257
Akşemseddin'in rüyası.....	256
Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi'nin ilk adımı rüya ile oldu.....	257
Nureddin Zengi'nin rüyası.....	258
BİBLİYOGRAFYA	261
İNDEKS	269

ÖNSÖZ

Sözün en doğrusunu söyleyen, her söz ve hareketinde hem en doğru olan, hem de doğrulanan özel tabiriyle Sâdiku'l-Masdûk olan Hz. Muhammed Aleyhisselâm, Ahiret hayatımızda olduğu gibi dünya hayatımızda hatta uykularımızda bile bize yol gösterir ve bizi hep doğru konuşmaya, doğru düşünmeye ve doğruyu yapmaya yönlendirir; genel kaideler koyar, uyulmasıyla insanın kurtuluşa ereceği hayat tarzını tenbih ve zaman zaman da tavsiye eder. Âlemlere rahmet olarak gönderilmesi hasebiyle (Enbiyâ, 107) insanın her haliyle ilgilenir. En genel işlerimizden tutunuz en lokal işlerimize kadar ümmetinin her haliyle alâkalanır. Peygamberimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu emir ve tavsiyeleri, bize sünnet-i seniyye yoluyla ulaşmış ve neredeyse 15 asırdır İslam Dininin Kur'ân'dan sonra ikinci kaynağını oluşturmuştur.

Zaten âlemlere rahmet olarak gönderilmesinin ilk tezhürü olarak Kur'ân-ı Kerim O'nun (sallallâhu aleyhi ve sellem) evvela ümmetine olan düşkünlüğünü ifade eder: "Size kendi aranızdan öyle bir Peygamber geldi ki, zahmete uğramanız

R ü y a

ona ağır gelir, Kalbi üstünüze titrer, müminlere karşı pek şefkatli ve merhametlidir." (Tevbe, 128).

Kendisini O'nun ümmetinden sayan ve O'na intisapla iftihar eden her insan, Efendimiz'in çok genel ifadelerinde bile kendisini bulabilir, bizzat beni muhatap alıyor diye hayatına çeki düzen verebilir. Buna şöyle bir misal verilebilir ki, bir taraftan bir vak'a tesbiti gibi gözükmekle beraber, aynı zamanda her insanı teker teker düşünmeye ve hayatını tanzim etmeye yönlendiren şu meâldeki beyanı: "Nasıl yaşarsanız öyle ölürsünüz, nasıl ölürseniz öyle dirilirsiniz, nasıl dirilirseniz öyle haşır edilirsiniz." ne kadar mühimdir.

İnsan, hayatının yorgun argın cenderesinden kurtulup istirahat için yatağının başına geldiğinde de, yine Şâni Yüce Nebi'nin nefesini ve fısıltısını kulağında işitir, "şöyle şöyle okur ve şu duaları yaparak yatarsanız... ölümün küçük kardeşi olan uykunuzda rahat olursunuz ve şayet size ayrılan ömrün dolmasıyla uyanamayıp diğer aleme intikal ederseniz, iman ve İslam üzere şehit olarak ölmüş olursunuz" mealindeki tavsiyeleri, uykuda bile bizi yalnız bırakmadığını gösterir.

Kendisinden sonra kıyamete kadar gelecek olan bütün insanlığın her haliyle ve her derdiyle ilgilenmeyi vazife bilen Hz. Muhammed Aleyhisselâm, elbette insanın en önemli ihtiyaçlarından biri olan uyku ve rüya alemiyle de yakından ilgilenmiş ve bu hususta bizlere yüzlerce hadis-i şerif intikal etmiştir. Nitekim bir gün ashabıyla oturup konuşurken Kendisinin son peygamber olduğunu bildirdikten sonra ashabına: "Benden sonra vahiy kesilecek fakat mübeşşirât kalacaktır." buyurduğunda sahabe efendilerimiz: "Ya Resulallah

'mübeşşirat' nedir?" diye sormuşlar, Efendimiz de: "Sadık rüyadır." buyurmuştur.

Rüya ve rüyanın tabiri, aynı zamanda Kur'ân-ı Kerim'de de yer alan ve insan hayatı için önemli olan parametrelerden biridir. Elbette ki, bunun iyi bilinmesi ve iyi öğrenilmesi insan için bir ihtiyaçtır. Ne var ki, insanın bu ihtiyacını, fal ve burç gibi İslam'da mesnedi olmayan şeylerle gidermesi; hatta rüya bile olsa, gördüğü rüyanın tabirini Kur'ân ve Sünnet bilmeyen, İslam kültürü ve mantığından uzak olan insanlara yaptırması çok sakıncalıdır. Sanırım bu kitap zaten bunun için yazılmıştır.

Asrımızda bütün bozulmasına ve dejenere olmasına rağmen, insanın yaratılışında yüksek gayeye sahip oluşu ve en mükemmel cihazlarla mücehhez olması, onu daima metafizik aleme yönlendirir, ruhaniyat aleminde gezdirir, umulmadık yerde ve umulmadık anda onu kanatlandırır, manevi alemlere uçurur. Bu durumu insan, bazen bir rüya aleminde yaşar, bazen üstesinden gelemeyeceği bir sıkıntı anında, bazen de bir felakete mâruz kaldığı anda kazanır.

Elinizdeki kitap, özet olarak gerek rüyanın mahiyetini, tabirini ve tabirdeki hassasiyeti, Kur'ân ve Sünnet perspektifinden mükemmel bir şekilde dört bölüm olarak ele almakta ve detaylı bir şekilde incelemektedir.

Bunlardan birinci bölüm "Rüyanın Hakikati" adını taşımaktadır. Bu bölümde uyku, rüya, rüyanın hakikati ve tabir konusunda oldukça araştırılmış, geniş ve kâfi bir malumat yer almaktadır. Ayrıca ikinci bölüm olarak da "Kur'ân-ı Kerim'de Rüya" başlığı altında Kur'ân'da bulunan rüya ve tabiri hakkındaki ayet-i kerimeler ele alınıp işlenmiştir. Kitabın üçüncü bölümünde ise "Hadis-i şeriflerde rüya" başlığı altında, Peygamber Efendimiz'in rüya ve tabiri ile alakalı hadisleri geniş bir

Rüya

yelpazede ele alınmış, konunun önemine uygun şekilde sade ve temiz bir üslupla okuyucuların istifadesine sunulmuştur. Kitabın dördüncü bölümünde de tarih boyunca görülmüş her biri ibret tablosu meşhur bazı rüyalar ele alınmıştır.

Kitabın, okuyucular için çok faydalı olacağı kanaatindeyim. Çünkü hissettiğim kadarıyla, kitapta samimi ifade ve duyguların bir araya gelmesinin yanında ilmî yaklaşımları, temiz ve duru vicdanın hâsıl ettiği sıcaklığı satır aralarında okumanız mümkün olacaktır. Okuyucularla kitabı baş başa bırakırken rüya ve rüya tabiri hakkında uzun araştırmaları ve tabirleri olan bir insan olarak, bu eserden çok istifade ettiğimi ve tekrar bilgilerimi yenilediğimi itiraf etmem belki bir kadirşinaslık olacaktır. M. Yusuf GÜVEN ve Osman Fatih BELBAĞI kardeşlerimin daha nice eserler vermesini temenni ediyor, Yüce Mevlâmin tevfikinin üzerimizde olmasını niyaz ediyorum.

Dr. Ali BAYRAM
Ocak 2004 / İstanbul

GİRİŞ

Rüya, hakikat alemine açılan pencerelerden, olmuş ve olacak hadiselerin aynen veya bir kısım sembollerle müşahade edilmesinden ibarettir. Rüyalarımız, yapılan araştırmalara rağmen hâlâ sırrını korumaktadır. Rüyayı, Batılı bilginlerin "gün içinde karşılaştığımız olayların bilinçaltında büründüğü hal" olarak tanımlamasına karşılık Doğulu bilginler -bu görüşe katılmakla beraber- onu daha çok bir "ilahî ve uyarıcı mesaj" olarak görmüş ve önemsemişlerdir.

Bu kitabı hazırlamaktan gayemiz, rüya gerçeğini gözler önüne sermek ve onun dikkate alınmayacak basit bir olay olmadığını göstermektir. Gayelerimizden bir diğeri de sizleri rüya hakkındaki ilk kaynaklarla buluşturmaktır. Zira rüya konusunda yazılmış çok eser bulunmasına rağmen bu eserlerin pek çoğunda rüya gerçeği ayet ve hadisler ışığında ele alınmamış, özellikle de bir metod dahilinde incelenmemiştir. Rüya tabirleri ile ilgili kitaplarda rüya gerçeği metodolojik olarak ele alınmadığından, rüyalar bazıları itibariyle İslâm'ın ru-

huna uymayacak ve uç fikirler ihtiva edecek tarzda tabir edilmiş ve bu husus bir gelenek halinde şimdiye kadar gelmiştir. Rüya gerçeği belirli bir usul çerçevesinde ve bütün yönleriyle ele alan çalışmalara ise çok az rastlanmıştır.

En temel kaynağımız olan Kur'ân'ın, rüya tabiri ilminden bahsedip altı rüyaya yer vermesi ve tabirlerini bildirmesi, hadislerde de ona geniş bir yer ayrılması göstermektedir ki; rüya hadisesi hiç de küçümsenecek bir olay değildir.

Rüya denilince bir kısım insanların aklına "Rüya ile amel edilmez, öyleyse ne işe yarar ki!" gibi fikirler gelebilmektedir. Rüyanın objektif bir bilgi kaynağı olmadığı doğrudur. Rüyalara bakarak, dinî ve sosyal sahada, başkalarını bağlayıcı sonuçlara varmak veya onun subjektif bir bilgi kaynağı olduğunu unutup diğer insanları da içine alan hükümler vermek oldukça sakıncalıdır.

Rüyaların kişiye özel bir bilgi kaynağı olduğunu hatırdan çıkarmamak gerekir. Bu bilgi kaynağını dinin öngördüğü çerçevede değerlendiren kişiler, zihinlerini baskı ve şartlanmalardan uzak bıraktıkları ölçüde hayatlarında önemli başarılarla imza atmışlardır ve bundan sonra atmaları da mümkündür.

Rüyada görülen semboller, herkes için aynı şeyleri ifade etmeyebilir. Rüyayı gören kişinin hususiyetleri, çevresi ve hatta dünya görüşü bile o sembollerin gerçek hayatta ne mânâyaya geleceğinde önemli etkendirler. Fakat şu da bir gerçektir ki sembollerin çoğu, genel geçerliliği olan ve herkes için aynı mânâyı ifade eden genel özellikler taşır.

Rüyada gördüğümüz sembolleri sadece birer mesaj olarak değerlendirmek, onların üzerine hüküm bina etmemek önemli ve kaydedilmesi gereken bir bakış açısidir. Rüya tabir etmede, gördüğümüz sembollerin yaşadığımız hayatta ne

mânâya gelebileceğini kestirmede olumlu bir yaklaŐım tarzi sergilemek, olur-olmaz kişilere rüyalarımızı anlatmamak gerekmektedir. Efendimiz'den (sallallâhu aleyhi ve sellem) öğrendiğimiz kadarıyla rüyayı tabir ettireceğimiz insanı iyi seçmeli, ehil bir insan bulamadığımızda da kendimiz tabir etmeliyiz. Tabii ki dünya hayatımıza ve ahiretimize faydalı olacak Şekilde bir değerlendirmede bulunmamız gerektiği de aÇıktır. Dikkat etmemiz gereken diğer bir husus da; rüyaların bize vereceği mesaj ve dersleri almamız gerektiğidir. Karışık (Şeytânî) olan rüyalarda asıl olan ise onların tabir edilmemeleridir.

Bu çalıŐmayı yaparken, rüyanın hakikatına dair baŐvurduğumuz kaynaklardan yararlandığımız bölümlerde okuyucunun daha kolay anlamasını sağlayacak bazı açıklamalar ve ilaveler yapmayı uygun bulduk. Bazen parantez içinde bazen de kelimenin yerine ifade ettiği hususu ilave ederek yapmaya çalıştığımız bu açıklamalar konunun daha iyi anlaşılmasına yöneliktir.

Çalışma dört bölümden oluŐuyor. Birinci bölümde rüya ile alakalı bilinmesi gereken temel mevzular üzerinde duruldu. İkinci bölümde Kur'an-ı Kerim'de, üçüncü bölümde hadis-i Şeriflerde rüya meselesi incelendi. Dördüncü bölümde ise tarihte görülmüş meşhur rüyalardan örnekler verildi.

Bu çalıŐmamızı inceleyip gerekli düzenlemeleri yapmamızda bizleri yönlendiren Dr. Ali Bayram hocamıza teŐekkür etmeyi bir borç biliriz. Ayrıca rüyanın psikofizyolojisi ile ilgili kitabımızda yayınlanmak üzere yazmış olduğu makalesinden dolayı Prof. Dr. Mehmet Yücel Ağargün'e gösterdiği yakın ilgiden dolayı da Bünyamin Ően Beyefendi'ye teŐekkür ederiz.

M. Yusuf Güven - Osman Fatih Belbağı
05.08.2005 / İstanbul

BİRİNCİ BÖLÜM
RÜYANIN HAKİKATI

Rüya, hakikat âlemine açılan pencerelerden, olmuş ve olacak hâdiselerin aynen veya bir kısım sembollerle müşahede edilmesinden ibarettir. İnsan zihni, değişik baskı ve şartlanmalardan uzak kaldığı ölçüde, her rüya, ötelere bir ışık, bir işâret gibi insanın önündeki karanlıkları aydınlatıp, ona yol gösterebilir.

* * *

Rüyalarda göze, maddeye ve ışığa ihtiyaç duyulmadığı, görülen şeyler basiret ve ruhun idrakıyla sezildiği içindir ki, onlar çok defa insana, tasavvur edemeyeceği kadar güzel ve geniş şeyler de anlatabilirler. Bir tek rüya ile dün, bugün ve yarına dair kitaplara sığmayacak kadar geniş malûmatın verildiği hiç de az değildir.

(Ölçü veya Yoldaki Işıklar)

RÜYA NEDİR?

Rüya, en basit ve genel mânâsıyla uykuda görülen şey demektir. (Râgıb el-İsfehânî, el-Müfredât, "Raê-Rüya" maddesi) Rüya, daha geniş bir ifadeyle, "Allah Teâlâ'nın melek vasıtasıyla hakikat veya kinâye olarak kulun şuurunda uyandırdığı kişiye özel görüş, düşünüş ve vicdanî duygular veya şeytanî telkinlerden meydana gelen karışık hayallerden ibarettir." şeklinde de tarif edilmiştir.

Rüya konusunda Doğu ve Batı bilginleri arasında zaman zaman farklı yaklaşımlar sergilenmiş; Batı bilginleri genelde rüyayı insanın günlük yaşantısı sonucu gördüğü şey olarak yorumlarken, Doğu bilginleri bu görüşe katılmakla birlikte, onlar rüyayı, Allah'tan (celle celâluhü) gelen ilâhî bir mesaj olarak da görmüşlerdir.

Rüyaların ne olduğuna dair bu tanımlardan başka pek çok tanım ve yorumlar da yapılmıştır. Bunlar arasında en geniş ve kapsamlı olanlarından biri M. Fethullah Gülen Hocaefendi'ye aittir. M. Fethullah Gülen, rüyaları, "Misâl âleminden, kaderle alakalı levhaların, yazılıp-çizilip temaşamıza sunulan yansımalarıdır." şeklinde tarif ederek şöyle devam eder: "Gözler, bu

âleme kapandığı an, öbür âlemde cereyan eden hâdiselere açılır. İşte rüyaların cereyan ettiği bu âleme, mânâ âlemi de denebilir.

Mânâ âleminde her şey farklılık arz edebilir. Orada bazı hâdiseler çok net olarak ifade edilirken, bazıları da çeşitli sembollerle sunulur ve yoruma açık bulunurlar. Meselâ, bazı kimseler, daha sonra kazanacakları bir başarıyı, çok öncesinden rüyalarında görebilmekte ve gireceği imtihan sorularını bütün ayrıntılarıyla müşahede edebilmektedirler. Buna karşılık Yûsuf Sûresi'nde bildirildiği üzere, semiz ineklerin, olgun başakların, bin berekete; cılız ineklerle kuru başakların da kıtlığa delâlet etmesi gibi, bazı rüyalar da sembollerle ifade edilmiş olup, yoruma açık bırakılmışlardır. Bütün bunlar, metafizik bir dünyaya inanan insanlar için problem değildir. Bunlar, mânâ âlemine kapalı olanların, bulunduğumuz şehâdet âleminde başka âlemlere inanmayanların problemleridir.

Rüya hakikatlerine dair günümüze kadar binlerce eser yazılmıştır. Rüyalar, Kur'ân ve Sünnet gibi üzerine hüküm binilecek bir esas olmadıkları için, onların dinî hüküm olarak esas kabul edilmeleri de doğru değildir. Sadece şahıslar, rüyadan aldıkları hakikatlerin meşruluğu derecesinde, onları kendi hayatlarında uygulayabilirler. Bunda da bir günah ve sorumluluk yoktur. Fakat insan, bunlarla başkalarını ilzam etmeye kalkışmamalıdır." (Fasıldan Fasıla, 4/105)

Hz. Peygamber'e (sallallahu aleyhi ve sellem) inen vahyin sâdik rüya ile başlaması ve Kur'ân-ı Kerim'in birçok âyetinde bazı peygamberlere rüya ile birtakım gerçekleşecek olaylar hakkında işâretler verilmesi, İslâm âlimlerini rüya üzerinde yoğunlaşmaya sevk etmiştir. Meselâ Kur'ân-ı Kerim'de Yûsuf'un (aleyhisselâm) rüyası ve Hz. İbrahim'in oğlunu kurban

etmek hususunda gördüğü rüya ile amel etmesi, İslâm âlimleri açısından bir örnek olmuştur.

Erzurumlu İbrahim Hakkı, insan kalb ve ruhunun uyku ve ölümle temizlendiğinden bahsederek şöyle der: “Allah’ın vefî kulları demişlerdir ki: Ruhun, berzah âlemine açılmış iki penceresi vardır: Uyku ve ilhâm. Rüyada, insan bazen ileride başına gelecek hâlleri aynen, bazen de rumuzlu (işâretlerle) görür ki bu; ancak tabir ettirilmekle öğrenilir. Eğer rüyayı görenin duyu organları dış âleme kapalı, gönül aynası da her türlü kötülüklerden temizlenmiş ise Levh-i Mahfuz’daki mânevî sûretler ve bilinmeyen emirler o kişinin gönül aynasına akseder ve bunlar onun rüyasında görülür. Eğer duyu organları dış âlemlerle meşgul, gönül aynası da paslı ise ruh, bu âlemi seyredemez. Ruh rüyada, duyuların hâfızada bıraktığı hayâllerle uğraşır. Fakat ölüm hâlinde ruh, bunlardan kurtulduğu ve beden perdesi aradan kalktığı için melekût âlemini parlak bir şekilde seyrederek ve bilinmeyen âlemi olduğu gibi öğrenir. İlhâm yolu ile de insan, bilmediği, görmediği ve işitmediği şeyleri öğrenebilir. Fakat kalbi temiz değilse bu ilhâmın nereden geldiğini bilemez ve kaynağını idrak edemez.”

Mevlânâ Celaleddin er-Rûmî’nin meşhur Mesnevîsini şerh eden büyük İslâm alimlerinden Sarı Abdullah ise rüya hakkında şöyle demektedir: “İnsanda iki çeşit ruh vardır: Biri hayvanî ruh, ötekisi de Rahmânî ruhtur. Hayvânî ruh, daima insanla beraberdir. Tuzun eti muhafaza ettiği gibi insanı kokmadan korur. Rahmânî ruh ise insana uyku hâlinde melekût âlemini (Allah’ın (celle celâluhû) saltanat, hâkimiyet ve idâresinin sırlarını, işlerin iç yüzünü) seyrettirir; gaybın göremediğimiz hâllerini işin ehline aksettirir.”

R ü y a

Erich Fromm ve Jung gibi Batılı bilginler; rüya konusunda çeşitli ve uzun yılları alan araştırmalar yapmışlar ve rüyayı insan hayatının vazgeçilmez unsurlarından biri olarak görmüşlerdir. Bu rüya yorumcularından Fromm, rüyaları unutulmuş bir dil olarak görmüş ve geçmişin insanlar için rüya ve hayallerin zihninin en önemli ifadeleri arasında olduğunu söylemiştir. Ona göre rüya sembolleri evrensel, geleneksel ya da tesadüf eserdir. Bu tür tesadüfî semboller kişiseldir ve bireysel çağrışımlarla ilgilidir. Geleneksel semboller ise tek anlamlıdır. Evrensel sembollerin de -örneğin güneş- sıcak ve ışık gibi evrensel anlamları vardır.

Rüya hakkında yapılan çalışmalar, rüyanın, sadece bilinçaltındaki beyin olaylarına bağlı olan veya istisna kabul edilebilecek basit bir olay olmadığını göstermektedir. Rüyalar metafizik bir olay olup iç dünyamızdan doğar. Zaman ötesi nitelikleri ile birlikte bilinçaltına yansiyarak bize ulaşır. Bu arada bilinç ve şuurlarında şekillenir. Zaten eski psikiyatristlerin, rüyaları “bilinçaltı” olarak nitelendirmesi onların bu özelliklerinden gelir. Hatta rüyaların içimizdeki “ben”den bize gelen mesajlar olduğu da söylenmiştir.

Rüyalarda bir iç spiker vardır. Gördüğümüz bir rüyayı anlatırken “Bir şehre gitmiştim, orası filanca şehirmiş. Bir kimse gördüm, o filanca imiş.” dediğimiz zaman bu bilgiyi bize birinin görünmeden söylediğini fark ederiz. İşte bu spiker iç dünyamızdaki ‘ben’ olan kişiliğimizdir.

Rüyalar bazen açıkça, bazen üstü kapalı olarak, bazen de olaylara bürünmüş olarak geleceği haber verebilir. Bilim tarihinde ve günlük hayatımızda geleceği olduğu gibi gösteren rüyalara sık rastlanmıştır. Bilim tarihine geçen bu tarz ünlü bir rüya Abraham Lincoln’un rüyasıdır:

Lincoln'un ölüm rüyası

Amerika'nın eski cumhurbaşkanlarından Abraham Lincoln, 1856 yılının 14 Nisan gecesi gördüğü garip bir rüya ile sıçrayarak uyandı. Rüyanın verdiği sıkıntıdan sırlıslıkla terlemişti. Kalktı, çamaşır değiştirdi. Bir süre kitap okudu. Tekrar uzandığında, sanki aynı rüya kendisini yatağın içinde bekliyormuş gibi rahatsızlık duydu.

Tekrar uykuya dalabilmesi birkaç saatini aldı. Sabah olduğunda rüyasını eşine ve yakınlarına anlattı. Hatta o günkü kabine toplantısında bile bahsetmek lüzumunu hissetti.

(Rüyasında, Beyaz Saray'ın hizmetkârları telaşla koşup geliyorlar ve cumhurbaşkanının öldürüldüğünü kendisine haber veriyorlardı.)

Abraham Lincoln'un yakınları bunu hayra yorarak, ömrünün uzayacağını söylediler.

Aynı günün akşamı Lincoln ve karısı, dostlarıyla birlikte tiyatroya gittiler. Kötü rüya Lincoln'u manen sarsmıştı. Bir önsezi ile olacak, hâdiseleri hissediyormuşçasına konuşuyor, yakınlarının teskin edici telkinlerine rağmen ruhunu saran karanlıktan sıyrılamıyordu.

Tiyatronun heyecanlı bir sahnesinde Lincoln'un oturduğu loca kapısı yavaşça aralandı. Sahneden akseden ışıkla elindeki tabancası parlayan genç bir adam içeridekilerin hareketine fırsat vermeden kurşunları boşalttı.

Amerika'nın 16. Cumhurbaşkanı, beynine dolan kurşunlarla koltuğuna cansız yığılıverdi. Henüz gördüğü rüyanın üzerinden yirmi dört saat bile geçmemişti.

Böylece, rüyanın gelecekte haber veren işareti ile bir ülkenin devlet başkanı tarihe karışmış oluyordu. (M. Fethullah Gülen, Varlığın Metafizik Boyutu, 1/120-123; Ayrıca bkz.: İlimde, teknikte, edebiyatta, tarihte ve dinde Rüya ve Tabirleri, Hekimoğlu İsmail-Nurettin Ünal, s. 250, Türdav Yayınları, İstanbul, 1982)

Rüya

Bazı rüyalar açık değildir, şekillere bürünmüş ve gizlenmiştir. Bu, rüyanın şuuraltından geçerken aldığı fotoğraflardan meydana gelen karışık bir şekildir. Bu mânâda rüya yorumu, gördüğümüz karışık şekillerin analizi anlamını taşımaktadır.

Son zamanda yapılan çalışmalarda ilginç sonuçlar da alınmıştır. Yapılan araştırmalar, hayvanların da rüya gördüğünü kanıtlamıştır. Hayvanların, REM uykusu (REM, hızlı göz hareketleri demektir.) sırasında işleme koyduğu bilgiler de duyusaldır. İngiliz doktor Trisha Macnair'in araştırmasına göre rüyalar, kimi zaman hastalıklara karşı vücudumuzun erken uyarı sistemi görevini üstlenmektedir. Rüyalardan, özellikle uyanmadan hemen önceki REM uykusunda görülenler hatırlanabiliyor. Mark Blogrove, rüyalarımızı, okuduğumuz kitapların belirlediğini söylemektedir. Edebiyat kitapları okuyanlar garip nesnelere görüyorlar ve rüyalarını net olarak hatırlıyorlar. Romantik öyküleri tercih edenler, rüyalarında daha çok duygusal deneyimler yaşıyorlar. (Focus, Popüler Bilim ve Kültür Dergisi, sayı 100, s. 30-34)

Rüyanın Mahiyeti ve Kökeni

Bilindiği kadarıyla rüyayı ortaya çıkaran iki temel sebep vardır: Bunlardan biri şuuraltıdır. Çağdaş psikoloji bu olayın nasıl meydana geldiğini araştırmaktadır. Diğer de Kur'ân'daki ilgili âyetlerde görüleceği gibi, Allah'ın (celle celâluhü) emri ile meleklerin gayba ait bazı bilgileri sembolik olarak insana bazı işaretlerle vermesidir. Çağdaş Batılı araştırmacılar, meseleye dinî açıdan bakmadıkları için, böyle bir ayırım yapmadan bütün rüyaları aynı kategoride görmektedirler. Halbuki İslâm kültüründe bu tip rüyaları yorumlamak için ayrı bir ilim oluştu-

rulmuştur. Müslümanlara göre Allah (celle celâluhû), insanlara ahlâkî gidişâtlarıyla ilgili birçok uyarıyı rüya ile yapmaktadır. Bu tip İlâhî kaynaklı rüyalar doğru yorumlandığı takdirde bir tür sübjektif bilgi kaynağıdır.

Çağlar boyunca bütün toplumlarda rüyaya büyük önem atfedilmiştir. Rüyanın mahiyeti ve kökeni hakkında çok şeyler yazılıp söylenmiştir. Ancak bu yazılıp söylenenler her topluma ve her kültüre göre ayrı ayrı olagelmiş ve hep değişkenlik arz etmiştir. Tarih boyunca rüyaya verilen önemin neticesi olarak rüya tabirleri kitaplar hâlinde toplanmıştır. Umumiyetle rüya, uyanıklık hâlinin bir uzantısıdır; etkisinde kalınan sevindirici veya üzücü olayların uyku hâlinde yaşanması olayıdır. İslâm'da rüya, hukukî bir kaynak ve delil değildir. Yalnız gören kişi ile alâkalıdır. O kişi de bu rüyasını hayra yorar ve bu rüya yalnız kendisini bağlar.

Rüya uykuda bütün duyu ve bilinç hâllerinin tamamen yok olmadığı bir sırada meydana gelir. Nitekim rüya, uykunun az olduğu sabaha karşı daha çok görülür. Rüya bir idrak işidir. Zira rüya insanların kalblerinde yaratılan ve oraya yerleşen şeyin hayal etme ve düşünme yoluyla idrak edilmesi demektir.

Müslümanların dışındaki birtakım çevreler de bu konuda tutarsız ve reddedilmeye mahkûm bir çok şeyler söylemişlerdir. Ancak sağlıklı görüş sahibi âlim ve uzmanların görüşü kabul görmüştür. Allah (celle celâluhû) uyanık insanın kalbinde birtakım itikadlar (inanç ve düşünceler) yarattığı gibi, uyuyan insanın kalbinde de bazı itikadlar yaratır. Allah (celle celâluhû), uyuyan insanın kalbinde yarattığı itikadları başka zamanlarda yarattığı birtakım şeylerin belirtisi ve aynası hâline sokar. Rüyada görülen durum, bazen aynası olduğu işe aykırı olur.

Rüya

Uyanık kişinin kalbinde yaratılan itikad ve kanaat, bazı olayların aynası görünümünde olmasına rağmen bunun tersi çıkabilir. Meselâ bulut, yağmurun belirtisidir. Allah (celle celâluhü), bulutu yağmurun alameti olarak yaratmıştır. Ama bazen bulut olmasına rağmen yağmur yağmayabilir. Aynı şekilde, Allah, uyku hâlindeki insanın kalbinde yarattığı itikadı ve inancı, bir hâdisenin belirtisi olarak yaratmıştır. Fakat bazen yağmur yağmadığı gibi o olay da olmayabilir. Uyku hâlindeki insanın kalbinde söz konusu itikad bazen meleğin huzurunda oluşur. Bu takdirde sevindirici rüya görülür. Bazen de şeytanın hazır bulunduğu bir zamanda oluşur. Bu takdirde üzüntülü ve zararlı rüya görülür. Rüyanın mahiyeti hakkında en üstün bilgi Allah katındadır. (Ahmed Davudoğlu, Sahih-i Müslim Terceme ve Şerhi, 10/17)

“Uykuya dalan bir insan, denize veya uzay boşluğuna dalan bir insan gibidir. Ya gözleri bağlı dalar ve hiçbir şey görmeden geri gelir, ya elinde götürdüğü oyuncaklara kapılır, onların tesiriyle başka bir şey göremez ya da denizdeki tatlı dalgalanmaların tesiriyle yakamozların parıltılı güzelliklerini ve semanın esrarengiz faaliyetlerini seyredip, onları kendi dünyasına taşır. İşte, rüyaları da bu kategoriler içinde ele alabiliriz.

Bazıları vardır, sadece uyuduğunu ve uyandığını bilir; gözü bağlı karanlıklara dalmış gibidir ve dünyasına hiçbir şey görmeden döner.

Bazen olur, şuurlatına atılan hâdiseler, yaşanmış heyecanlı vak'alar ve üzerine çok düşülüp, terdad ve tekrar ile şuura mal edilen meseleler, uyku esnasında şuur üstüne çıkar. Savaştan yeni gelmiş bir kimsenin aylarca yatağından heyecanla fırlaması bu kabildendir.

Bir de hastalıklar, rahatsızlıklar, marazî ruh hâletleri ve mi-zaç bozuklukları sebebiyle görülen rüyalar vardır. Tuzlu yiye- nin kendini göl başlarında görmesi, öfkeli yatanın kavgayla uğ- raşması, şehvetle düşüp kalkanın bu kabil şeyler görmesi gibi. Bir insanın devamlı rüyalara bel bağlaması, rüya görmek için yatması, hülyâlara kapılması, kuluçkaya yatar gibi rüyaya ya- tıp, bunların tabirine göre hareket etmesi, rüya görme hastalı- ğına tutulmuş olmanın işâretidir.” (M. Fethullah Gülen, İncanın Göl- gesinde, 1/ 96-97)

Rüyanın Kısımları

Rüyalar genel olarak iki kısma ayrılır:

1- Sâdık (doğru) rüyalar: Peygamberlerin ve onlara uyan sâlih mü'minlerin gördükleri rüyalar bu tür rüyalardır. Yûsuf aleyhisselamın gördüğü rüya gibi... (Bkz.: Yûsuf 12/4). Mü'min olmayanlar da bu tür rüyaları görebilirler. Yûsuf Sûresi 43. âyetinde bildirilen, Mısır hükümdarının yedi zayıf ineğin yedi semiz ineği, yedi cılız başağın da yedi olgun başağı yuttuğu- nu gördüğü rüyasıyla, Hz. Yûsuf hapisanede iken iki mah- pusun gördüğü rüyalar da bu tür rüyalardır. (Haydar Hatipoğlu, Sünen-i İbn Mâce Terceme ve Şerhi, 10/ 89-90)

2- Kur'ân-ı Kerim'de, “edğâs-u ahlâm (karmakarışık düşler)” diye bildirilen rüyalar: Şeytan'ın uyuyan kimseyle oynamasın- dan, kişinin arzu ettiği veya etmediği bir şeyi çok konuşma- sından veya arzulamasından kaynaklanan rüyalardır. Bu rü- yalara itibar edilmez. (Bkz.: Yûsuf, 12/44)

Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) rüyaları sâdık rüyalar- dan idi. Aynı zamanda, ona rüyasında vahiy de gelirdi. İlk va- hiyler ona “sâdık rüyalar” şeklinde gelmiştir. Resûlullah'a (sal- lallâhu aleyhi ve sellem) rüya-yı sâdika olarak vahiy gelmesi, ilk al-

tı aydan sonra da devam etmiştir. Hadis, tefsir ve siyer kitaplarında Resûlullah'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) sâdık rüyalarından pek çoğu nakledilmektedir.

Sâdık rüyalar ilhâm kabilindedir ve her mü'min bu çeşit rüyaları görebilir. Bunun için Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) nübüvvetten ümmete yalnız sâlih rüyaların kaldığını belirtir.

Sâdık rüyalar hadiste bildirildiği üzere sevindirici ve müjdeleyici (mübeşşirât) olduğu gibi, ikaz edici de olabilir.

Sâdık rüyaların başında, Resûlullah'ı (sallallâhu aleyhi ve sellem) görmek gelir. Buhârî, Müslim, Tirmizî, İbn Mâce, İbn Hanbel ve Taberânî'nin rivâyet ettikleri bir hadiste, rüyada Efendimiz'i görenin gerçekten O'nu görmüş gibi olduğu; çünkü Şeytan'ın hiçbir şekilde kendisine benzer bir sûrete giremeyeceği ifade edilmiştir.

Rüyanın kısımlarını belirten ve Ebû Hureyre'den rivâyet edilen hadis-i şerifte Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmaktadır: "Kıyamet yaklaşınca Müslüman'ın rüyası hemen hemen yanlış çıkmayacaktır. Sizin en doğru rüya göreniniz, en doğru söyleyeninizdir. Hem Müslüman'ın rüyası peygamberliğin kırk beş cüz'ünden bir cüz'dür. Rüya üç kısımdır: Biri sâlih rüya olup Allah'tan müjdedir, diğeri Şeytan'ın verdiği üzüntüdür. Üçüncüsü kişinin kendi kendine konuştuğu şeylerdendir. Biriniz hoşlanmadığı bir şey görürse hemen kalkıp namaz kılsın, onu kimseye söylemesin." (Müslim, Rüya, 6)

İmam Abdulganî en-Nablûsî de bu hadis-i şerife uyarak rüyayı üç kısma ayırmıştır:

1- Allah (celle celâluhû) tarafından müjde olarak gösterilen rüyadır ki, hadis-i şerifte anlatılan sâlih rüya budur.

2- Şeytan tarafından korkutmak için vâki olan rüyadır.

3- Kişinin bizzat kendisinin meydana getirdiği rüyadır. (Yani uyanırken meşgul olduğu bir şeyi rüyasında da görmesi.)

Yukarıdaki hadis-i şeriften maddeler hâlinde özetlediğimiz bu hususlar, aynı şekilde İbn Mâce'nin Sünen'inde hem Hz. Ebû Hureyre hem de Avf b. Malik rivâyetiyle Efendimiz'den bizzat nakledilmiştir.

Şeytan'ın korkutmasıyla görülen rüyalar, bâtil rüyalar dandır ve ona itibar edilmez. Nitekim sahih bir hadiste bildirilmiştir ki, "Resûlullah'ın huzuruna bir adam gelip: -Ya Resûlallah! Rüyamda gördüm ki, güya başım kesilmiş ve onun arkası sıra gidiyorum deyince, Resûlallah, "Uykuda Şeytan'ın seninle oynadığını kimseye söyleme" buyurmuştur." (Müslim, Rüya, 12, 16)

Dış etkenler sonucu görülen rüyalar şunun gibidir ki; insan kendisini rüyada sevdiği ile görür veya bir şeyden korkar da onu görür, yahut aç olduğu için bir şeyler yediğini, bazen de güneş altında uyuduğundan kendisini yanan bir ateş içinde veya uzuvlarında olan bir ağrı sebebiyle kendisine azap edildiğini görür.

İslâm âlimleri rüyayı bâtil ve sahih şeklinde de ikiye ayırmışlar, bu iki bölümü şöyle taksim etmişlerdir.

Bâtil rüyalar yedi kısma ayrılır:

1- Üzüntü ve istek gibi şeylerin tesiri ile kişinin kendisinin meydana getirdiği karmaşık rüyalar.

2- İhtilam olma rüyasıdır ki, onun tabiri yapılmaz.

3- Şeytan tarafından sakındırmak ve korkutmak için gösterilen rüyadır ki, rüyayı görene hiçbir zararı yoktur.

4- Cin ve ins sihirbazlarının gösterdiği şeylerdir ki, rüya sahibi -Şeytan'ın gösterdiği rüyada olduğu gibi- bundan da zahmet çeker.

5- Şeytan'ın gösterdiği bâtil rüyadır ki, bu rüyanın tabiri yapılmaz.

6- Bünyenin anormal ve kederli zamanında tabiatının gösterdiği rüyalardır.

7- Acıların meydana getirdiği rüyadır ki, rüya sahibi o anda yirmi sene önce olmuş bir şeyi görebilir.

Bütün bunlardan sonra rüyanın en sahihinin müjdeleyici ve sâdik rüyalar olduğu söylenebilir.

Âlimler, sahih ve sâdik yani doğru olan rüyaları şu kısımlara ayırmışlardır:

1- Bunlardan birincisi apaçık sâdik rüyalardır. Bu rüya nübüvvetten bir cüzdür. Resûl-i Ekrem (sallallahu aleyhi ve sellem) Efendimiz'in Hudeybiye'ye seferleri esnasında gördükleri rüya buna misâldir. Peygamberimiz rüya meleğinin aracılığı olmaksızın bizzat Allah Teâlâ tarafından müjdelenmiştir. Bu rüyanın, İbrahim'in (aleyhisselâm) rüyasında oğlu İsmail'i kesmesi hakkında gördüğü rüya gibi tabirine ihtiyaç yoktur. Rüya tabir eden âlimlerden bazıları şöyle demişlerdir: "En büyük saadet şu kimse içindir ki, rüyayı açık bir şekilde görür. Zira açık rüyayı gösteren; ancak Allah'tır. (celle celâluhû) Onda rüyayla görevli meleğın aracı olması söz konusu değildir." Bütün bunlardan anlaşılıyor ki, bu rüya peygamberlerin rüyasıdır.

2- Sâlih bir rüyadır ki, Allah Teâlâ tarafından müjdedir. Allah, (celle celâluhû) onunla rüya göreni, yaptığı veya yapacağı bir şeyle müjdeler. Nitekim, hoş görülmeyen rüya men edici rüyadır ki, Allah Teâlâ insanı o korkunç rüya sebebiyle bulunduğu bir günahattan men eder.

3- Öyle bir rüyadır ki, rüya meleğinin adı "Sıddîkûn"dur. O melek Allah Teâlâ'nın kendisine kitabın temeli olan nüshadan öğretip bildirdiklerini ve ibretli darb-ı mesellerden ona ilhâm

ettiği şeyi kişiye rüyasında gösterir. Zira, bu hayattaki her nesnenin âlem-i misâlde (Dünyada mevcut bulunan bütün eşya ve ortaya çıkan bütün fiillerin aynısı ile tertib edilmiş ve oluşmuş olan bir tarzı veya âlem-i ruhâninin bir çeşidi.) bir benzeri vardır.

4- Şu rüyadır ki, gördüğü yerin delâletiyle sahih olur. Rüyada gördüğü yer, gördüğü şeye gâlip gelerek şer hayır, hayır da şer olur. Nitekim mescitte tambur çaldığını gören kimse, akıl ve dine uymayan her şeyden Allah'a (celle celâluhû) tövbe eder.

Burada şu hususu da belirtmekte fayda olacaktır. Hayızlı kadın ile cünüb olan kimsenin rüyası sahih olabileceği gibi, çocuğun rüyası da sahih olabilir.

Şah Veliyyullah Dihlevî de rüyayı beş kısma ayırır:

1- Allah'tan (celle celâluhû) müjde şekli.

2- Nefiste yer etmiş olan meziyyet ve rezaletlerin melekî tarzda nuranî bir şekilde temessülü şekli. (Temessül; bir şeyin, bir yerde sûret ve mahiyetinin aksetmesidir.)

3- Şeytan korkutması şekli.

4- Nefsin uyanık halde iken adet edinmiş olduğu, muhayyilesinde korumuş olduğu saklı bulunan şeylerin hiss-i müşterekte ortaya çıkması şekli.

5- Vücuttaki hıltların (çoğulu ahlât) galebesinden ve nefsin onların bedendeki ezasını hissetmesinden kaynaklanan tabîî hayaller şekli. (Şah Veliyyullah Dihlevî, Huccetullâhi'l-Bâliğa, 2/616, Terc: Mehmet Erdoğan, İz yayıncılık, İstanbul, 1994)

Merhum Elmalılı Hamdi Yazır da 'rüya' ile 'hulm'ü (açık saçık rüya, hülya) şöyle açıklamıştır: "... Rüyadan bahsedilirken şu iki kelimenin gerçekte farkı olduğunu unutmamak gerekir. Rüya ve hulm. Bunlar benzer olaylar olmakla diğeri ile karıştırılır ise de Kur'ân ihtar ediyor ki, rüya ahlâmdan (hulm

kelimesinin çoğulu) başkadır. Rüya sadece kişinin kendi dünyasına özel bir olay değildir. Onun içinde tabir edilebilecek ve intikal olunabilecek hakiki bir manâ gizlidir. Hulm ise gerçekte hiç karşılığı olmayan boş bir fikir ve hayalden ibarettir ki aslına bakılırsa haricî bir etkiden doğmuş olsa bile kişinin şahsî dünyasının haricinde bir hakikat ifade etmez. Ve böyle muhtelif ahlâmın (hulmlar) diğerine karışmasına da “edgâsu ahlâm” (karmakarışık hülyalar) denir. Demek ki, hakikat lisanında rüya, sâdik (doğru) olanların ismidir. Kâzib (yalancı) olanlarına “ahlâm” denilmelidir. “... İşte yakaza hâlinde doğru bir söz veya hakiki bir hissetme ile eğri bir sözün veya yanlış bir hissetmenin farkları ne ise rüya ile ahlâm arasındaki fark da o demektir ki, sonuç olarak doğru ve yalan mertebesine döner. Binaenaleyh rüya bir nefsin Hak tarafından kendinde duyduğu sâdik (doğru) bir kelâm misâli, “ahlâm” da yalan bir kelâm misâlidir. Kelâmın hakikati, mecâzî, açığı, kinâyesi, bilineni, anlaşılması zor olanı, îmâsı, işâretleri olduğu gibi rüya da öyledir... Ve onun için yorumu da kazanılarak değil; ancak bir Allah'ın kendisine karşılıksız vermesi ile bilinir ki, bunun en düşüğü firâset (zihin keskinliği) ve ilhâm (Allah tarafından kalbe gelen mânâ), en yükseği de vahiydir. Ve bundan dolayı nebilerden başkasının rüyası ve yorumu, herkesi ilgilendirecek şekilde kesin bilgi ifade etmez. Ancak görüşün ve gören kimsenin özelliğine göre, belirsiz bir fikirden kesinlik bildiren bir bilgiye kadar varabilecek çeşitli mertebelerde kişisel bir duygu meydana getirebilir. Ve rüyanın asıl yorumu olaylar ile ortaya çıkar. Bazı rüyaların aynısı gerçekleşir. Bazılarının yorumu da beraber görülür.” (Elmalılı Hamdi Yazır, Hak Dini Kur’ân Dili, 4/ 2863-2865)

Sâdık Rüyalar ve Çeşitleri

Sâdık rüya, doğru ve görüldüğü gibi çıkan rüya demektir. Buna “rüya-ı sâliha” da denir. Bunun zıddı, Kur’ân tabiriyle “edğâs-u ahlâm” yani ‘karışık düş’ür.

İbn Arabî, sâdık rüyanın üç çeşidi olduğunu bildirerek şöyle der: “Sâdık rüyanın üç çeşidi vardır: Tebşir, tahrir ve ilhâm. Bu çeşitlere müvekkel ve memur bir melek yaratılmış olup Levh-i Mahfuz’dadır. Adına melekü’r-rüya (rüya meleği) denir. (Esasen insanların hayır ve şerrini gözeten melekler olduğu Kur’ân’da vardır. Ayrıca rüyalara memur bir melek bulunması mümkündür.)

Sâlih rüyanın birincisi tebşir, yani müjdelemektir. Cenâb-ı Hakk’ın izniyle herhangi kimseye dünya veya âhiret işlerinden dolayı bir beşâret yani sevinecek bir şey gelirse, rüya meleği onu o kişiye uyku hâlinde gösterir. Bu çeşit rüyayı görmek pek büyük bir nimettir. Bunu gören, Cenâb-ı Hakk’a daima şükür etmeli ve sadakalar verip fukarayı sevindirmelidir. Bu veçhile hareket ederse nimetin şükrünü eda etmiş olur. Müjdeleme rüyası devam eder durur. Bu hâldeki kişiler, korkutucu rüya görmekten emin olurlar.

Sâlih rüyanın ikincisi ‘tahrir düşü’dür. (Tahrir düşü: Tövbeye sevk edici rüya.) Yani Cenâb-ı Hakk’ın emirlerini yerine getirmek, nehylerinden ve yasaklarından korunmak, tam mânâsı ile Hakk’a yönlendirmek için olan bu çeşit rüyayı gören, günahkârdır. Günah şeyleri yapmakta iken Cenâb-ı Hak kendine rüya meleğini gönderip korkunç rüyalar gösterir ki o kimse Hakk’a dönsün ve günahlarını bıraksın. Bu nevi rüyayı gören, hemen günahlarına tövbe edip Cenâb-ı Hakk’ın emirlerini yerine getirmeye bakmalıdır.

Sâlih rüyanın üçüncüsü ilhâmdır. Bu rüyanın alâmeti uyku hâlinde ibadetlerden birini yapmaktır. Rüya meleği kendine gönderilir ve namaz, oruç, hac, zikir, tesbih ve Kur'ân okumak hâlini gösterir. Bunun tabiri: O kimse hayırlı işleri artırıp şerhlerden sakınmalı, evvelce yaptığı günahdan tövbe etmeli ve her hususta Cenâb-ı Hak'tan yardım istemelidir.” (Muhyiddin İbn Arabi, Tabir-nâme, s. 3-5)

Rüyanın çeşitleri arasında en önemlisi ve tabir edilmesi gerekeni sâdık rüyalar. Çünkü bu rüyalar Allah'ın (celle celâluhû) gayptan insanlara bildirdiği bazı hakikatleri ihtivâ eder. Sâdık rüyalar, görenler için Allah Teâlâ tarafından bir müjdedir. Peygamberlerin ve nefislerini kötülüklerden temizlemiş, günahlardan uzak kalmaya çalışan insanların rüyaları, mü'min-kâfir ayrımı olmadan bu türdür.

Sâdık rüyalarla alakalı bilgileri en derli-toplu ve bütün kaynakların bir özeti şeklinde M. Fethullah Gülen Hocaefendi'nin ifadelerinde görmekteyiz. Şimdi sizi 'İnancın Gölgesi'nde adlı kitapta yer alan bu ifadelerle baş başa bırakalım:

“Sâdık rüyalar, şuurlaltı ve bir hastalık neticesi olmadan, hülyâlara da kapılmadan, dupduru ve tertemiz duygularla beklenmedik anda görülen rüyalar: Peygamberlerin, evli-yânın ve sâlih kulların rüyaları gibi. Bazen, sıradan inanmış, hatta hiç inanmamış kişiler de bu tür rüyalar görebilirler.

Sâdık rüyalar, Allah (celle celâluhû) tarafından lütfedilen bir müjde, bir teşvik, bir ilhâm ve yol gösterme olabileceği gibi, ikaz ve ibret mânâsında irşada yönelik de olabilir. Üzerinde durulması gereken diğer önemli bir husus da, ruhun daha ileri ve âlf bir münasebetini ifâde eden gelecekle alâkalı rüyalar.

Bu rüyalar, gideceğimizde şüphe olmayan kabir ve âhîret âlemlerinden, içinde yaşadığımız şu şehâdet âlemine dalgalarda hâlinde gelen sızıntılardır. Beş duyunun ince bir zar mahiyetinde olan Âlem-i Şehâdet'e karşı kapanması ve uyanıklığa ait mekanizmanın kendiliğinden devreden çıkmasıyla âdetâ rûhun bu dünyaya ait uzuvlarla irtibatını sağlayan doğru akım fişlerinin çekilip, yerlerine gaybî âlemlerle ittisâl ve bağlantıyı temin eden alternatif akım fişlerinin faaliyete geçmesi neticesi, şehâdet âlemine kapanan pencereler, bu defa misâl âlemine açılmış olur. Ve, açılan bu pencerelerden misâl âlemiyile ilgili temessüllerle birlikte, mânâ ve hakikat sembolleri, berzah âleminden akseden levhalar, basar ve basirete arz edilen tablolar ve geleceğe ait hâdiselerin sayfaları dolar. Bu itibarla rüyalara, insanı bu âlemden başka âlemlere taşıyan bir kısım sırlı kabinler veya zaman tünelleri denebilir.

Meseleyi bir başka açıdan ele alalım: Her şeyin var olmazdan evvel birer sabit aynı bulunur; yani, İlm-i İlâhî'de her şeyin sabit bir vücudu vardır. Ve, sonra bunlar, Kudret ve İradeyle cismâniyet âlemine intikal eder. Bu arada, yani, sabit aynalarla cisimler âlemi arasında rol oynayan ayrı bir vasıta âlem daha vardır ki, buna Âlem-i Misâl, yani "temessüller âlemi" diyoruz. İşte cismâniyetten sıyrılan, muvakkaten ceset kaydından kurtulan bir ruh, bedenini de tamamen terk etmeksizin misâl âlemine doğru pervaz etmeye başlar. O âleme yükselince, cismâniyete ait buudlardan çıkıp apayrı buudlar içine girmiş olur. Bu buudlar içinde mâzî, hâl ve müstakbel birbirine karışır. Ruh, orada bütün geçmiş ve gelecek zamanları görebilir. İki senenin Kadir Gecesini bir anda müşahede edip, iki Kurban Bayramı'nı birden yaşayabilir. Bir yandan yirminci asırdaysa, aynı anda Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) devrinde

yaşayıp, kendini sahabi görebilir. Nasıl olur demeyin! Meselâ, mahrûfî (konik) bir dağın eteklerinde veya bir köy evinde bulunan insan, o anda; ancak kendi dar çevresini müşahede eder. Fakat, bir teleferik veya uçakla yükseldiğinde, dağın hem zirvesini hem de dört bir yanını görebildiği gibi, bir ev değil, pek çok evler, hatta köyler görebilir. Rüyalarda da böyledir. Trans hâlinde rûhun dublesi kendinden ayrılınca, misâl âlemiyle buudlaşıp, aynı şeyleri hissedebilir.

İşte, böyle 'misâl âlemi'nden rüyalar vasıtasıyla rûha intikal eden şeyleri insan, bir sinema perdesinde seyrederek gibi seyreder; olmuşu, olanı ve olacağı aynı anda görebilir. Şu kadar ki, bu görüntüler bazen açıktır, sarihdir; dolayısıyla kolay anlaşılır. Bazen, semboller şeklinde olur ve te'vil, tabir ister. Meselâ, misâl âleminde gördüğünüz bir damla su, hakikatte elmadır. Misâl âleminde gördüğünüz pislik, bu âlemde mal demektir.. ve elinize para geçecek demektir. Eğer bu pislik -ğâita- başkasına aitse haram mal, size aitse helâl maldır. Misâl âleminde sizi bir atın üzerine bindirirlerse, bu, muradınıza ereceksiniz demek olur. Bu sebeple, hakkında takdir olabileceğinden, rüyalarınızı hemen kendiniz te'vile kalkışmamalısınız. Hâlet-i ruhiyenizi bilen, bakışınızdan mânâ çıkaran ve yüz hatlarınızdan neredeyse kaderinizi okuyan hikmet ehli kimselere tabir ettirmelisiniz!" (İnancın Gölgesinde, 1/97-99)

Yalancı (kâzib) Rüyalar ve Çeşitleri

Rüya üzerinde inceleme yapanlar yalancı (kâzib) rüyaları değişik açılardan değerlendirmişlerdir.

İbn Arabî, yalancı rüyaları üç sınıfa ayırır:

1- Hâb-ı himmet adını alan rüyayı görenler, kalbi endişeli bulunan, endişe ve tefekkür ile yatan kalkan kimselerdir. Bu hâli belki tecrübe etmişsinizdir, bir şey devamlı sûrette zihninizde yerleşirse ve o şey daima düşünceniz olursa onu genellikle rüyada görürsünüz. Bu düşünce neticesinde görülen rüyanın yorumu yoktur. Nitekim 'aç tavuk rüyasında mısır tanesi görür imiş' darb-ı meseli buraya uygun düşmüştür.

2- Hâb-ı illet, hastalıkla çok yatmak ve türlü türlü korkunç rüya görmektir. Nitekim tifo veya tifos adını taşıyan hastalıklar ki Anadolu'da onlara 'salgın' veya 'sükeme' ismini verirler. Bu hastalıklara müptela olanlar her saatte muhtelif rüyalar görürler. Tabîî bunun da aslı yoktur ki tabir edilebilsin.

3- Hâb-ı şeytan, rüyada bir şeyler görüp onlar ile ihtilâm olmak ve gusûl vacip olup yıkanmaya mecbur olmaktır." (Muh-yiddin İbn Arabî, Tabirname, s. 5-6)

Kur'ân-ı Kerim'de rüya kavramı üzerine yapılan ilmi araştırmalar neticesinde kâzib rüyalar iki başlık altında incelenmiştir:

1- Kendi Nefsimizden Kaynaklanan Rüyalar

2- Şeytandan Kaynaklanan Rüyalar

Nitekim Hz. Peygamber de bir hadis-i şeriflerinde: "Rüya üçtür: Allah (celle celâluhû) tarafından müjde olan rüya, şeytandan olan rüya ve insanın kendi nefsinden kaynaklanan rüyadır." buyurmuşlardır. (Buhârî, Tabir, 62; Müslim, Rüya, 6; Tirmizî, Rüya, 1, 7, 10; İbn Mâce, Rüya, 3; Dârimî, Rüya, 6; Ahmed b. Hanbel, Müsned, 3/ 295.)

1- Kendi nefsimizden kaynaklanan rüya

Görülen rüyaların çoğunluğu bu kısma girmektedir.

İnsan olarak bir hayat sahibiyiz. Bizi, hayatta olduğumuzdan, varlığımızdan haberdar eden beynimizdir. Beyin de varlığını beş duyu organı ile iç organlarımızdan gelen duyumlarla anlar. Yani esasında iki “ben”liğe sahibiz. Biri beş duyu organımızın oluşturduğu benlik, diğeri de iç organlarımızla ilgili benliktir. (Bekir, Nûri, Rüyalar, 133.)

Kendi nefsimizden kaynaklanan rüya şu üç unsurdan oluşmaktadır:

- a- Beyinden (hafıza ve bellekten), kaynaklanan rüya
- b- Duyu organlarımızdan kaynaklanan rüya,
- c- İç organlarımızdan kaynaklanan rüya

a- Beyin: Beynimiz bilindiği gibi, bedenimizi idare eden, geçmişteki duyumlarımızın depolandığı hafızamız, his ve hayal dünyamızı oluşturan ve daha sayamayacağımız pek çok işleve sahip bir organdır.

Beyinle ilgili rüyalar çeşitlidir. Geçmişte yaşanan hatıraları görürüz. Arzu edip de elde edemediğimiz şeyleri görürüz. Hayal dünyamızla ilgili şeyler görürüz. Uyanıkken içinden çıkamadığımız problemlerin çözüldüğünü görürüz. Bütün bunlar hep beyinden kaynaklanan rüyalardır.

Beynimiz uykuda da faaliyetine devam etmektedir. Yukarıda bahsettiğimiz rüyalar bunun açık bir delilidir.

Beynimiz çok gizemli bir yapıya sahiptir. Beyinle ilgili pek çok tıbbî araştırmalar vardır. Buna rağmen beyin daha bilinmeyen pek çok özelliği vardır. Beynin özelliklerden birisi de (gördüğümüz bir şeyi biz kavrayamasak da) beyin gözün kendisine ilettiği görüntüyü kaydetmesidir. Bununla ilgili deneyler yapılmıştır. Mesela uykudan önce birden fazla deneğe saniyenin çok az bir dilimi kadar kısa bir sürede “süt” yazısı hızlı bir şe-

kilde gösterilmiştir. Deneklere ekrandaki yazıyı okuyup okumadıkları sorulmuştur. Deneklerin çoğu yazı hakkında birşey söyleyememişler, birkaç tanesi yazının ilk harfini okuyabildiklerini söylemişlerdir. Denekler bundan sonra uykuya yatmışlar, hepsi de rüyalarında “süt” ile ilgili şeyler gördüklerini bildirmişlerdir. Bu da göstermektedir ki beynimiz görülen rüyalara mutlaka bir etkide bulunmaktadır.

Hayal kuvveti de beynin fonksiyonlarından. Tantavî, hayal kuvvetinden kaynaklanan rüyaları üç kısımda incelemektedir:

⇒ Beyindeki “hayal kurma merkezi”, kuvve-i muhayyile'nin duyu organlarından gelip de depolanmış olarak duran görüntülerle meşgul olmasıyla görülür. Bu acıip “kuvve”nin özelliklerinden birisi de bu görüntüleri hayalinde parçalara ayırır ve birleştirir.

“Yakut alametleri zebercedden mızrakta belirdi.”

Müfessir konuyu bu şiirle misallendirmiştir. Yani insanın hayal gücü zeberced mızrakta yakut alametleri görebilecek kabiliyettedir.

Konuyla ilgili müfessir bir örnek daha vermektedir: Mesele insan beyninin bu fonksiyonu başı kesik olarak yaşamaya devam eden insan hayal edebilir.

⇒ Nefse çoğalma, evlenme, yemek gibi tabîî istek ve arzular hakim olduğunda yukarıda adı geçen “hayal kuvveti” buna benzer şeyler gösterir. Bu kuvve uykuda hayret verici şeyler ortaya çıkarır. Uyuyana, uyanıklıktakine uygun ve benzer olarak yeme, içme, dost, arkadaşlar, cilveli ve tatlı sözlü kızlar vb. şeyler sunar.

⇒ Bu kuvvenin nefse daha önce hakim olan (ağır basan), gazap kuvveti, vatanseverlik ve asabiyet vb. şeyler göstermesiyle görülür. Bu kuvve uyuyan kimseye savaş aletleri, sa-

vunma için zırhlar, güçlü kuvvetli kişilerle karşılaşma ve düşmanla yüz yüze gelindiğinde kendini savunma için süngü ve kılıç gösterir. Kişide gündüz gizli olan bu kuvvet, geceleyin uykuda ortaya çıkar. Muzaffer bir şekilde akranlarını kayırır, düşmanları ile mücadele eder. (Tantavî, Cevhere, VII, 27.)

b- Duyu organlarımızdan kaynaklanan rüyalar: Böyle rüyalar uyuduğumuz ortamla ilgilidir. Çevremizde duyu organlarımızı etkileyebilecek duyular alabiliriz. Mesela, uyuduğumuz odanın ışık durumu gözümüzü, odada var olan sesler kulağımızı, odaya yayılan bir koku, burnumuzu, odadaki sıcaklık, tenimizi etkileyebilir. Bu duyuların hepsi de hiç şüphesiz görülen rüyada kendilerini belli ederler.

c- İç organlarımızdan kaynaklanan rüya: İç organlarımızın içinde bulunduğu ortam da görülen rüyayı etkileyebilir.

Müntehabu'l-Kelâm'da konuyla ilgili şu bilgiler verilmektedir:

“Eskiler şöyle demişlerdir; kime siyah su galib gelirse o kimse rüyasında kabirler, korkunç ve korkutucu karanlıklar görür. Kime safra galib gelirse, ateş, lamba, kan ve kırmızıya boyanmış şeyler görür. Kime balgam galib gelirse, beyazlık, sular, şebnemler (çiğler) ve dalgalar görür. Şayet, kan galib gelirse, içecekler, fesleğenler, reyhanlar (güzel kokulu bitkiler), ses, düdük vs. görür”. (İbn Sîrîn, Müntehabu'l-Kelâm, 1/ 6.)

Eskiden insan vücûdunun “safra, sevda, kan ve balgam” karışımından meydana geldiğine, bunlardan hangisi vücudunda ağır basarsa görülen rüyayı ona göre etkilediğine inanılırdı. Tantavî bu dört karışımın görülen rüyaya etkisini ayrıntılı bir şekilde anlatmaktadır:

⇒ Yağlı yemekler ve tatlılar gibi kan yapıcı ıslak ve sıcak gıdaların çokça alınması neticesi kanın ortaya çıkması ve vü-

cuda hakim olmasından kaynaklanan rüyadır. Bu durumda tabiat (bünye) canlanır, beyinde ıslak ve sıcak bir buhar oluşur. Büyük bir baş dönmesi olur, duyular gevşer. Bazen buhar artar, gözler kızarır, boğazda ağrı, akciğer zarı iltihabı, ciğer, dalak, bağırsaklar ve husyelerde şişme olur. Rüyada ise “burun kanaması, kan aldırma, kan, oyuncular ve dans edenler” görülür.

⇒ Bir yaşını doldurmuş koç ciğeri, bal vb. kuru gıdaların çokça alınmasından dolayı ortaya çıkan safranın vücuda hakim olmasından kaynaklanan rüyadır. Ilık olmayan safralı buhar, karından beyne kadar tabiatı (bünneyi) yakar. Başta bir ağrı oluşur, başın ve yüzün yarısında ağrı olur, uyku az olur, tende sıcaklık olur. insanın rengi sararır, ağız acılaşır, rüyada ise ateşler, yakıcı güneş, yıldırımlar, savaşlar görür. Üzüntülü olarak kalır.

⇒ Islak, buhar yapıcı, soğuk ve nemli gıdaların çokça alınmasıyla onaya çıkan balgamdan kaynaklanan rüyadır. Bedende gevşeklik, mafsallarda rahatlık, tükrüğün çoğalması ve kopmadan uzayan bir yapıda olması, cismin soğuması, gündüzün başlarında yemeğe karşı isteksizlik, susuzluğun az olması, midenin zayıflaması, bevlın beyaz olması, uykunun çoğalması, tembellik ve unutkanlık olur. Bu kişi rüyasında yağmurlar, sular, dereler, yıkanma ve yüzme görür.

⇒ Mercimek, susam, sığır eti, patlıcan gibi “sevda” (siyahlık) yapıcı gıdaların çokça alınmasıyla, ortaya çıkan “sevda”nın vücuda hakim olmasından kaynaklanan rüyadır. Sevdanın neden olduğu hastalık, bedende bir gevşeklik, şiddetli susuzluk ve uykusuzlukla başlar. Eğer tedbir alınmazsa hastalık azar ve cüzzam, sivilce, kaşıntı, benek, ani ölüm, delilik, burun kanaması, çıban, basur, sar’a, kuruntu, uyuzluk, alatenlilik, kuru öksürük vb. yol açar. Rüyada ise, korkutucu, korkunç şeyler, hayaletler, karanlık, yanmış kara şeyler, herkes-ten kaçış, ölümler vb. görür. En çok tuzlu, ekşi ve mercimek yi-

yen kimselerde olur. (Tantavî, Cevhere, VII, 27.)

2- Şeytandan kaynaklanan rüya

Bilindiği gibi ruhumuz gaybî âlemlerle ilişki kurabilecek kabiliyette, kapasitede yaratılmıştır. Bunun en güzel örneği sâdık rüyadır. Daha önce de belirttiğimiz gibi sâdık rüya ilâhî kaynaklıdır. Ruhumuz bizim için gayb olan melekût alemiyle ilişkiye girmekte, orada gördüğü şeyleri hayal dünyasında sembolleştirerek bu dünyadaki uygun görüntülere çevirmektedir. Bu şekilde görülen rüya sâdık rüya olmaktadır.

Ruhumuz ilâhî kaynaklardan etkilendiği gibi, şeytandan da etkilenebilir. Nitekim daha önce de zikrettiğimiz bir hadis-i şerifte Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmaktadır: “Rüya, Allah’tan (celle celâluhû), Hulm ise, şeytandandır”. (Tantavî, Cevhere, VII, 18.)

Şeytandan kaynaklanan rüyanın mahiyeti “Müntehabu’l-Kelam” adlı eserde şöyle belirtilmiştir:

“Rüyaların kötü, çirkin olanları şeytana izafe edilir ki Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) böyle bir rüya görene bu çirkin, hoşlanılmayan rüyayı gizlemesini, uyanınca sol tarafına tükürmesini tavsiye buyurmuştur. Böyle yapan kişiye o rüyadan hiçbir zarar gelmeyeceğini vaad etmiştir. Böyle rüyalar, bâtil bir korkutma, üzmedir veya günahlardan kaçınmaya davet etme manası taşıyan fitne, aldatma, hile ve kıskançlığa sevk eden boş ve anlamsız rüyalarıdır.

Gafletten uyarma ve tehlikeye götüren amellerden sakındırma, şeytandan beklenebilecek bir şey değildir. Şeytana kötülükle emretmek yakışıır. Batıl rüyaların şeytana nispet edil-

mesi onun kötülüğe çağırmakla meşgul olmasındandır.” (İbn Sîrîn, Müntehabu'l-Kelam, 1/2-3.)

Şeytandan kaynaklanan rüyalar yukarıda da anlatıldığı gibi gören kimseye herhangi bir hayır getirmez. Aksine görenin kalbine yersiz korkular, gerçeikle ilgisi olmayan mesajlar verebilir.

İnsanlar bu çeşit bir rüya gördüklerinde bazen uzun müddet etkisi altında kalırlar. Bunun sebebi, etkisinde kaldığı rüyanın ileride başına gelecek kötü bir olayın habercisi olma ihtimalinden dolayıdır. Hz. Peygamber böyle rüyaların şerrinden müminleri himaye etme gayesiyle gördükleri kötü rüyayı anlatmamaları ve uyandıklarında sol taraflarına üç defa tükürmeleri halinde böyle rüyaların hiçbir zarar vermeyeceğini müjdelemiştir.” (Kur’ân-ı Kerim’de Rüya Kavramı, Bünyamin Açıklan, Yüksek Lisans Tezi, s, 29-33, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1996)

Uyku ve Rüyalar

Hayatımızın yaklaşık üçte biri uykuda geçer. Uykunun önemli iki fonksiyonu fiziken dinlenme ve zihnen toparlanmadır. Uykunun nonREM adlı dönemi, vücudun kendini toparlanması, tamiri için gereklidir. Annelerimiz boşuna “uyusun da büyüsün” demiyor yani. REM dönemi ise, zihinsel toparlanmaya hizmet eder. Bu dönem aynı zamanda rüyaların görüldüğü dönemdir ve muhtemelen bu rüyaların da yardımıyla zihin o gün alınan ham bilgileri sentez eder, hatta bazı problemleri çözer. Nitekim tarihte birçok keşif ve icat da rüyaların yardımıyla gerçekleşmiştir.

İşte uykunun en çok ilgi çeken yönü muhteşem bir gece sineması diye tarif edebileceğimiz rüyalarıdır. Gündelik hayatın tekdüzeliğinden sıkılan ruhlar için ilginç bir gezinti yeridir rüya alemi. Hapisteki adamı dağlarda, bağlarda gezdirir, bazen hiç görmediğimiz harika yerleri dolaşır, hiç tatmadığımız duyguları yaşarız, bazen ilim adamlarının keşiflerine ilham kaynağı bile olur.

Aslında rüyalar uykunun sadece birkaç dakikasında gerçekleşmekle beraber bazen bu birkaç dakikaya saatlerce rüya sığabilmektedir. Rüya bu yönü ile de zamanın izafi (göreceli) olduğunu gösterir.

Gecelerimize damgasını vuran, bazen gündüz dahi etkisini sürdüren rüyalar, öteden beri bir taraftan (geleceğe dair işaretler içermesi sebebiyle) din alimlerinin, bir yandan da (bilinç altını, kişiliğin gizli kalmış yanlarını gösterdiği için) psikoloji biliminin ilgisini çekmişlerdir.

Kur'ân'da Yûsuf Suresi'nin önemli bir konusu rüyalar olduğu gibi, birçok ayette de rüyalarda gizli hakikatler var olduğuna ima edilmiştir. Bu işaretlerden ve hadislerden faydalanan din alimleri rüyaları üçe ayırmışlardır, rabbani, şeytani ve nefsani rüyalar olarak. Bu ayrıma göre,

Rabbani rüyalar, gelecekte haber veren sadık rüyalar. İnsanın ruhundaki bazı hisler, uykuya girildiğinde, madde aleminden mânâ alemine yönelir, oraya bir pencere açar. O pencereden, yaklaşan bazı olayları görür. Bu tip rüyalar, hissi kable'l-vukû'nun (olacak şeyleri önceden hissetme özelliğinin) gelişmiş olmasındandır.

Gelecekte haber veren rüyalar, kaderin varlığını ispat eden bir delildirler. Bazı kişiler ertesi gün başına gelecek en küçük hadiseyi bile rüyasında görebilmektedir. Birkaç yıl ön-

ce rüyamda Kemal Sunal'ın bir havaalanında vefat ettiğini görmüştüm. Sabah kalktığımda rüyanın tabirini düşünürken televizyondan (aynen rüyamdaki gibi, bir havaalanında gerçekleşen) malum ölüm haberini duydum. İşte bu tip rüyalar kaderin varlığına bir işaret hükmündedir.

İkinci grup olan şeytani rüyalar genellikle korkutucu, üzücü veya yanıltıcı rüyalardır ki, pek tabir edilmezler.

Nefsanî rüyalar denilen üçüncü kısım ise, kişinin gündelik hayatında veya hayalinde meşgul olduğu şeylerden türemiş olan görüntülerdir. Bu kısım, geleceğe dair işaretler taşımaz ama şahsın ruh hali hakkında hayli bilgi verir, mizacına dair işaretler taşır. Psikiyatristlerin, psikologların, 'bilinçaltının simgelerle ifadesi' olarak kabul edip yorumladıkları rüyalar da daha çok bu kısımdır. Bir hadiste geçen "Rüyada gördüğünüz şeylerin isimlerini, künyelerini veya kinâyeye mânâlarını dik-kate alın." ifadesi de bu mantığı desteklemektedir zaten.

Meselâ, rüyalarında patlamalar, yangınlar, kavgalar, cinayetler gören ve bundan korku duyan birisinin; temel güven duygusu eksik olan, her an bir yerlerden tehdit, saldırı bekleyen, tedirgin ve şüpheli bir insan olduğu söylenebilir. Bazı ciddi ruhsal rahatsızlıkların öncesinde bu tür dehşetli rüyalar sık görülebilir. Hele hele rüyalarda saldıran, öldüren, kişinin kendisi ise, nefret ve saldırganlık dürtülerini kontrol güçlüğünden şüphe edilmelidir.

Bir insan, aslında için için kızdığı ama kızgınlığını ifade edemediği bir yakınının rüyada hastalandığını, öldüğünü vs. görebilir. Bu, onun aklına getirmeye bile çekindiği bir bilinçaltı isteğinin, rüyada fırsat bulup açığa çıkmasıdır çoğunlukla. Böyle bir rüya görüp de uyandığında "ben nasıl rüyamda böyle şeyler görürüm?" diye vicdan azabı çekenler çok

olur. Bu bile, kişinin rüyasında zihnen meşgul olduğu şeyleri gördüğünü, yani rüyaların içeriğinde kendisinin pay sahibi olduğunu, için için hissettiğinin işaretidir. Yoksa rüyada görülen bir şeyden niye vicdan azabı duyulsun ki?

Hayatı mantıklı yaşayan ama aşırı sorumluluk hissi ile sıkıntı çeken kimseler, genellikle rüyalarında normal gündelik hayata dair ama sıkıntı verici şeyler görürler. Bir işi yarım kalmış, bir yere gecikmiş vs.

Tersine, gerçeklerle arası pek hoş olmayan, hayal gücü kuvvetli ve tekdüze hayatından çıkış arayan kişilerin rüyaları ise heyecanlı, coşkulu ama biraz mantıksız olur. “Asfaltta yüzen bir balığın aniden uçarak dağların üzerinden geçmesi ve ardında kokulu bir gökkuşağı bırakması” gibi.

En başta “Uyku zihinsel toparlanmaya yardım eder.” demiştik. Bunun en önemli bir unsurunun da rüyalar olduğunu ifade etmiştik. Gün boyunca yaşadığı ve kendisini etkileyen sorunları çözemediği takdirde erteleyen insanın zihni, gece rüyalarda işte bu sorunları çözmeye uğraşır aslında. Ve bir çıkış yolu bulmaya çalışır. Eğer bunu başarabilirse rüyalar net ve açık olur; sabah uyandığında da huzurla kalkar yataktan. Ama rüyalardaki gayretler çözüme yetmemişse o zaman uzun, karışık ve yorucu rüyalar görülür ve sabah da sanki uyumamışçasına yorgun veya sıkıntılı uyanılır.

Bazı kişiler de hiç rüya görmediklerinden bahsederler. Bu mümkün değildir aslında. İnsan mutlaka rüya görür ama bazen (veya bazı kişiler) bunları hatırlamayabilir. Bu tip kişileri iki gruba ayırabiliriz. Birinci grup aktif, iyimser ve sorunlarını kolayca çözen kişilerdir ki, sabah uyanma anında huzur hissederler. Bu durumda bir problem yoktur. Sorunlar o kadar kolay çözülmektedir ki onunla ilgili rüya hatırlanmaz bile. Bu du-

rumun tam zıddı ikinci bir grup kişi ise, hiç rüya hatırlamakla beraber sabahları sebepsiz yere gergin veya moralsiz uyanırlar. Peki gece rahat yatan bir kişi rüya bile hatırlamadığı halde sabah sıkıntılı kalkıyorsa bu ne anlama gelir dersiniz? Bu gösterir ki, o kişinin bilinç altına attığı, çözemediği, hatta yüzleşemediği hayli ciddi sorunları vardır. Öylesine ki, onlarla ilgili rüyaları bile hatırlamayacak derecede bilinç altına atmaktadır. Bu durumdaki kişilerin psikolojik yardım almalarında fayda vardır.

Rüyalar için genel bir yorum yapmak gerekirse, huzurlu olan güzel düşünür; güzel düşünen, güzel rüyalar görür; gergin ve kötümser olan ise, kötü düşündüğünden çirkin rüyalar görür. Bir arkadaşım evdeki televizyonu kaldırdıktan sonra tüm aile bireylerinin rüyalarının güzelleştiğini söylemişti. Neden dersiniz? Zira seyredilen dizi ve filmlerdeki öfke, şiddet, alay, hile gibi olumsuz hisler, ister istemez bilinç altına yerleşir ve hayal ve fikir dünyamızı kirletir.

Aslında rüyaları aynı anda hem tabir edip hem de görülen simgelerden faydalanarak psikolojik tahlil yapmak mümkündür. Nitekim bu konuda uzmanlaşmış psikologlar, kişinin rüyalarını, (dini tabirle ister rahmani, ister şeytani, ister nefsanî olsun) analiz edebilmekte ve hepsinden kişiliğe ilişkin önemli ipuçları çıkarabilmektedirler.

"Sadık rüyalar, geleceğe dair işaretler verir." denilmektedir. Böyle bir rüya, kişilik analizi olarak yorumlanabilir mi, diye sorulmaktadır.

Aynı gerçek, herkesin ruh aynasında farklı şekilde akseder. Nitekim tabiri aynı olan birçok rüya vardır ama herkes kendi kişiliğine uygun olan şeklini görür. Hayatı çok zor gören ve "biri olsa da, bu ağır yüklerin kaldırılmasında bana

Rüya

yardım etse” mantığında olan bir hastam, rüyasında vinç gördüğünü söylemişti. Gerçi vinç görmek tabirlerde “sağlığına kavuşmak” anlamına geliyordu ve bu rüyadan kısa bir süre sonra hastam da iyileşti ama aynı anlama gelen birçok rüya içinde vinç görmüş olması, onun anlattığım kişilik özelliklerine de işaret eder gibiydi.

Yani aynı rüya, hem sadık rüya olarak kabul edilip tabir edilebilir, hem de görülen objelerin kişilik özelliklerine işaretleri ile yorumlanabilir de.

Benim tavsiyem, yakınlarınızın rüyalarını sık sık anlattırın. Ve anlatılan rüyalarda ne gibi objeler gördüklerine, rüyanın ne tür konular etrafında döndüğüne dikkat edin. Bu yolla onların iç alemlerindeki gidişatı izleyebilirsiniz. (Dr. Yûsuf Karaçay, kendisinden.)

Uyku ve Rüya Görmenin Psikofizyolojisi

Uyku diğer bir çok canlıda olduğu gibi insan yaşamının çok önemli bir işlevini teşkil eder. İnsan organizması için vazgeçilmez olan uykunun süre olarak yaşamımızın yaklaşık üçte birini oluşturduğu düşünüldüğünde uykunun işlevi daha iyi anlaşılabilir. Ortalama uyku süresi bir genç erişkin için yaklaşık olarak 7-8 saattir. Buna göre 24 saatlik günlük yaşamımızın önemli bir kısmı uykuda geçmektedir. Bununla birlikte uykunun süresi yaşla değişim gösterir. Yeni doğan bir bebekte uyku 24 saatin büyük bir kısmını kaplar. Yaşamın ilk yılının sonuna doğru günlük uyku süresi 15 saat civarındadır. Çocukluk döneminde yaş ilerledikçe giderek azalır. 8-9 yaş civarında 8 saate iner. Erişkinlik döneminde sabit bir gidiş gösteren

uyku süresi yaşlılık döneminde yeniden azalmaya başlar ve yaşamın sonuna doğru en az seviyesine iner.

"İnsanlar niçin uyurlar?" sorusunun cevabında çok zorlanan araştırmacılar, sonunda bedenimizin dinlenmesi amacıyla uyunduğu noktasına gelmişlerdir. Uyku sırasında bedenimiz dinlenir ancak zihnimiz çalışmaya devam eder. Bugün son beyin görüntüleme çalışmalarıyla gelinen noktaya göre uyku sırasında beynin farklı bölgeleri farklı faaliyetler içindedir.

Uyku-uyanıklık düzeni ile ilgili yapılan çalışmalar beyinde "pineal bez" adı verilen yapıdan salgılanan melatonin adlı norohormonun uykudan birincil derecede sorumlu olduğunu göstermiştir. Melatonin salınımı gündüz ve aydınlıkta artar; buna karşın gece ve karanlıkta artar. Böylece bu hormon uyku verici bir ilaç olarak da kullanılabilir. Gece boyunca parlak ışığa maruz kalanlarda melatonin salınımı artar ve uyku-uyanıklık ritmi gecikir.

Uyku tekdüze bir işlev değildir. Bir gecelik uyku sırasında elektrofizyolojik ve davranışsal olarak değişik aşamalar ortaya çıkar. Elektrofizyolojik olarak uykuyu hızlı göz hareketlerinin (rapid eye movement=REM) eşlik ettiği ve rüyaların daha çok görüldüğü REM uykusu ve bu hareketlerin olmadığı REM dışı (Non-REM) uykusu şeklinde ikiye ayırmak mümkündür. Gece yatağa yatıp ışıkları kapattıktan sonra gözlerimiz kapalı iken beynimizde hakim olan beyin dalgaları, alfa diye adlandırılan ve saniyede 8-12 sıklığında meydana gelen dalgalardır. Yavaş yavaş üzerimize bir sersemlik çöker ve uykuya dalarız. Uykuya ilk daldığımızda alfa dalgaları yerine düşük voltajlı ve karışık sıklıktaki dalga şekli ortaya çıkar. Bu evreye evre 1 uykusu adı verilir. Genellikle bu dalga şeklinin başlamasına göz yuvarlarının yavaş yavaş devinimleri eşlik eder. Gözlerin kapalı halde

oluşundan evre 1 uykusunun başlamasına; daha doğrusu uyku başlangıcına kadar geçen süre kişisel farklılıklar gösterebilir. Genellikle bu süre 15 dakika civarındadır. Ancak uykululuğu fazla olan kişilerde bu süre daha kısa olabildiği gibi, depresyonda olanlarda ya da endişeli ve kaygılı olan kişilerde uzayabilir, hatta bir kaç saati bulabilir. Evre 1 uykusu bir kaç dakika kadar kısa sürer. Ardından düşük voltajlı ve karışık sıklıktaki dalga şekli zemininde uyku içcikleri ve k kompleksleri adı verilen ve oldukça özgül olan dalga biçimlerinin eşlik ettiği evre 2 uykusu başlar. Evre 2 uykusu erişkinlerde ilk ortaya çıkışından itibaren 20-45 dakika kadar sürer. Daha sonra saniyede 0.5-2 sıklığında ve 75 mikro volt yüksekliğinde delta dalgaları (yavaş dalgalar) ortaya çıkmaya başlar. Bu uyku evresi yavaş dalgaların oranına göre evre 3 ve evre 4 uykusu; daha kısa deyimiyile yavaş dalga uykusu ya da delta uykusu diye adlandırılır. Ortalama 20-30 dakika sonra başka bir deyişle uyku başlangıcından 70-90 dakika kadar sonra hızlı göz hareketlerinin eşlik ettiği REM uykusu başlar. Gecenin ilk REM uykusu 5-10 dakika kadar kısa sürer ve bu esnada çizgili kaslarımız tam bir atoni (kas tonusunun kaybolması) gösterir. Kaslarımızdaki bu durum adeta bir felç durumu yansıtır. Buna karşın bu evrede beynimiz oldukça faaldir. Rüyaları daha çok bu evrede görürüz. Beyin kanlanması ve metabolizması bu evrede uyanıklık durumundan bile daha fazla artmıştır. Bu bakımdan bu evre felci bir bedende aşırı zihin faaliyetinin eşlik ettiği bir durum olarak nitelendirilebilir. Bu evrede aşırı zihin faaliyetine rağmen çizgili kaslarımızın felç halini alması gizemli bir durumdur. Rüyalarımız sırasında koşar, atlar, birisinden kaçar, uçurumdan yuvarlanırsınız ama tüm bunlar olurken bedenimiz felçli gibidir. Nitekim, REM uykusu davranış bozukluğu adı verilen has-

talıkta REM uykusu sırasındaki tonus kaybı olmaz ve hatta rüya görüyorken yaptığı zihinsel aktiviteleri davranışsal olarak da ortaya koyar. Sonuçta rüyasında duvardan atlarken yataktan yere atlar ya da rüyasında birisiyle boğuşuyorken yatakta eşini boğmaya kalkabilir. REM uykusu sırasında uyandırıldığında insanlar rüyalarını net bir şekilde hatırlayabilirler. Gecenin bu ilk REM evresinin hemen ardından genellikle kısa süreli bir uyanma olur ve kişi tekrar uykuya dalar. Buraya kadar anlatılan evrelerin toplamı bir uyku döngüsünü teşkil eder. Uyku-uyanıklık döngüsü bir gecelik uyku sırasında yaklaşık 4-5 kez tekrar eder. REM uykusunun süresi ve yoğunluğu gecenin ilerleyen saatlerine doğru giderek artar ve sabaha yakın saatlerde yaklaşık 1 saati bulabilir. Başka bir deyişle gecenin ilk yarısında NonREM uykusu, buna karşın ikinci yarısında ya da sabaha doğru REM uykusu hâkimdir.

Uyku ve rüyaların bir çok işlevi olduğunu gösteren bilimsel çalışmaların sayısı giderek artmaktadır. Bu işlevlerden birisi öğrenme ve hafıza ile ilgilidir. Özellikle rüyalar ve REM uykusu sırasında, yeni öğrenilen bilgilerin eskiden var olanlarla birleştirilmesi ve depolanması sağlanır. Yeni öğrenilen bilgilerin depolara yerleştirilmesi REM uykusu sırasında olur. Yapılan çalışmalarda gece yeni bilgilerin öğrenilmesinden sonra REM uykusunun süre ve yoğunluğunun arttığı görülmüştür. Örneğin yeni bir dil öğrenmeye başladıktan, dil kursuna gittikten sonraki günlerin gecelerinde REM uykusunun arttığı bilinmektedir. Yine Kuran-ı Kerim'i ezberleyen hâfızların gece uyku sırasında, rüyada ezberlerini tekrarladıkları bilinir. Yakın zamanda yapılan beyin görüntüleme çalışmaları REM uykusu sırasında aktive olan beyin bölgelerinin hafıza merkezleriyle ilişkisini göstermiş ve bu bölgelerdeki faaliye-

tin uyanıklık bilincindeki gibi olduğunu; hatta uyanıklıktan daha aktif olduğunu göz önüne sermiştir.

Öğrenme deneyleri insanda iki türlü öğrenme olduğunu göstermiştir: Explicit (kesin ve doğrudan) ve implicit (imâ yoluyla ve dolaylı). Bunlardan ilki bilgilerin bire bir öğrenilmesini ifade eder. İlkokulda alfabenin öğrenilmesi ya da deneme yanılma yoluyla olan öğrenmeler bu şekil öğrenmeye örnek teşkil eder. Başka bir deyişle bu tür öğrenme bilinçli bir öğrenmedir. İkincisinde ise bilinçli bir öğrenme yoktur. Daha doğrusu öğrendiklerimizin farkında olmadan öğreniriz. Bu tür öğrenme daha çok uyku ve rüyalarda olur. Öğrenme ve hafıza yeteneklerimizin çoğu aslında bu tür öğrenmeye dayanır. Bu durum bebeklerde neden uyku süresinin ve REM uykusu yoğunluğunun fazla olduğunu ve yaşlılarda hafızanın azalmasıyla birlikte neden uyku süresinin ve REM uykusunun azaldığını açıklar.

Uyku ve rüyaların bir diğer işlevi duygularımızın ve mizacımızın düzenlenmesidir. Rüyalar ve REM uykusu, bozuk olan duygu durumumuzu düzenlemede birincil derecede önemlidir. Depresyonlu hastalarda REM uykusunun süre ve yoğunluğunun artması ve daha çok gecenin ilk saatlerine doğru kayması bu anlamda bir telafi etme düzeneğini temsil eder. Çoğumuz sıkıntılı ve çökkün bir duygu durumunda iken uyuduğumuzda hoş ve tatlı bir rüyanın ardından kendimizi dinlenmiş, oldukça rahatlamış ve özgüvenimiz artmış olarak kalkarız.

Rüyalara atfedilen bir diğer işlev sorun çözmedir. Rüyalar yoluyla günlük yaşamda bilinçli olarak halledemediğimiz bir çok sorunu uyku sırasında çözümleyebiliriz. Örneğin kişiler arası çatışmalar ya da sorunlar rüyalar yoluyla çözümlene-

bilmekte ve hatta bu işlevine binaen rüyalar psikoterapide kullanılmaktadır.

Gerek depresyonlu hastalarda gerekse normal kişilerde uyku öncesi verilen algısal uyaranların rüya içeriğini etkilediği görülmüştür. Belli bir ölçüde verilen görsel ya da işitsel uyaranlar rüya içeriğinde yer alan malzemelerle ilişkili bulunmuştur. Deneklere gösterilen belli fotoğraf ya da filmler o gece gördükleri rüyaların içeriğine tesir etmiştir. Bu durum bilinçli kontrolün ve uyanıklıktaki bilişsel süreçlerin rüya sırasında sürdüğünü göstermesi bakımından önemlidir.

Rüyalar hem REM, hem de NonREM uykusu sırasında ortaya çıkabilir. Bununla birlikte her iki uyku evresi arasında niteliksel ve niceliksel bazı farklılıklar bulunmaktadır. NonREM uykusu sırasında görülen rüyalar daha kısa, parça parça, buna karşın daha gerçek; REM uykusu sırasında görülenler ise daha uzun, içerik olarak daha zengin, buna karşın daha tuhaf ve duygusal olarak daha zengindir.

Rüya hatırlamayı bir çok durum etkileyebilir. Bunların başında rüyaların uykunun hangi evresinde görüldüğü gelmektedir. Genel olarak REM rüyalarının % 80-85'i, buna karşın NonREM rüyalarının ise % 10-15 kadarı hatırlanmaktadır. Sabaha karşı görülen rüyalar hem daha gerçekçidir, hem de daha iyi hatırlanır. Kişinin kişilik özellikleri de rüya hatırlamayı etkileyebilir. Duygusal yaşantısı zengin, iç dünyası dolu, rüyaların yaşamını daha fazla etkilediği, rüyalarının etkisinde daha çok kalan ve telkine yatkın kişiler daha yüksek oranda rüyalarını hatırlarlar. Gündüz görülen rüyalar gece görülenlerden daha iyi hatırlanır.

Sonuç olarak rüyalar biyolojik, fizyolojik, psikolojik, sosyolojik ve kültürel yönleriyle uykunun çok önemli bir işlevini tem-

sil eder. Bunun yanında insan yaşamının vaz geçilmez bir parçasını oluşturur. (Prof. Dr. Mehmet Yücel Ağargün, kendisinden)

Rüya Kaç Saniye Sürer?

Bilim adamları rüyanın süresi üzerinde kesin bir sonuca varamamışlardır. Bir kısmı birkaç saniye sürdüğünü iddia ederken, bazıları da saatlerce devam eden rüyaların mevcut olduğu fikrinde ısrar etmişlerdir. Bu tartışmalar devam ederken, "Dr. B. Klein adında Amerikalı bir bilim adamı, yardımcıları ile birlikte hummalı çalışmalara koyulmuştur. Gönüllü olarak seçtiği bazı kimseleri hipnotize ederek uyutmuş, belli bir süre sonra uyandırıp rüyalarını dinlemiştir.

Neticede, bir rüyanın yirmi saniyeyi geçmeyecek kadar kısa sürdüğünü tespit etmiştir. İşin enteresan tarafı şudur ki, uyandırdığı gönüllüler üç beş saniye süren rüyalarını saatlerce anlatabiliyorlardı. Hatta bir kısmının rüyası yazılsa, ortaya kalınca bir macera romanı çıkabilirdi. Dr. Klein, yılmadan tecrübelelerini sürdürdü. Bu iş üzerinde sarf ettiği uzun mesai sonunda vardığı netice, en uzun rüyanın doksan saniyeyi geçmediği idi.

Bu konudaki çalışmaların ardı arkası kesilmedi. Chicago Üniversitesi uzmanlarından Dr. Kleitman ve öğrencisi Aserinsky, 1953 yılında geniş çapta çalışmalara başladılar. Objektif deneylerini daha sonra nörofizyolojik sahada (sinir sistemi fizyolojisi) devam ettirdiler. Dr. Kleitman, otuz yıldan beri kendisini "rüyadan mahrum etme" denemeleri yapmaktaydı. Fakat hiçbir zaman bir haftadan fazla tahammül gösterememişti. Otuz yıllık çalışması aradığı sonucu vermeyince, başkaları üzerinde değişik denemeler yapmaya başladı. Deneyin sonunda, rüya esnasında kısa ve uzun süren süratli göz hareket-

lerine şahit oldu. Denemeye tabi tuttuğu kimseleri, göz hareketlerinin başladığı ve bittiği devrenin muhtelif bölümlerinde uyandırdı. Böylece her defasında kişilerin rüya görmekte olduğunu öğrenmiş oldu. Bu tespitin doğruluğunu ilim çevrelerine delilleriyle sunmak gereğini duydu. Ömrü boyunca hiç rüya görmediklerini iddia eden kimseleri toplayıp onlar üzerinde deneyler yaptı. Göz hareketlerinin başladığı anda uyandırdığı bu kimseler, hayret ve şaşkınlık içinde ilk defa rüya gördüklerini söylediler. Dr. Kleitman, bütün bunlardan şu sonucu çıkarırdı: “Herkes rüya görmekte; fakat bazı kimseler rüyalarını hatırlayamamaktadır. Rüyanın objektif olarak en kuvvetli delili ise uyumakta olan kimsenin süratli göz hareketleridir.” (İlimde, teknikte, edebiyatta, tarihte ve dinde Rüya ve Tabirleri, Hekimoğlu İsmail-Nurretin Ünal, s. 67-68, Türdav Yayınları, İstanbul, 1982)

Sonuç olarak, uyandığımız zaman 15-20 dakika anlattığımız rüya, bilimsel olarak ispatlanmıştır ki, çok kısa bir zaman diliminde görülmüştür. İç dünyadaki kişiliğimizin madde ötesi olması sebebi ile rüyalar da zaman ötesinde cereyan eder. Birkaç saniyelik süre, rüyanın şuuraltına, oradan da bilince geçme süresidir. Yoksa rüyada zaman sıfırdır.

Rüyalar Elektronik Cihazlarla Tespit Edilebilir mi?

“Dr. Kleitman, uykularını müşahede altında tuttuğu kimselerin elektroensefalogram (EEG) ve elektrokardiogramlarını (EKG) cihazlarla tespite başladı. Bu çalışmaların sonucunda; rüyanın varlığına delil olarak gösterdiği göz hareketlerine, heyecana bağlı kalb atışlarını da ilave etmiş oldu. EEG'nin verdiği sonuç oldukça dikkat çekiciydi. Rüyanın başladığı andan itibaren, ağır bir ahenk içinde devam eden uyku hâlini göster-

ren çizgiler, ritmik bir hâl alıyor, uyanıklık hâlindeki şekilleriyle cihazın kâğıt şeridi üzerine kaydoluyordu.

Sekiz kişi üzerinde yapılan bu deneyler on gün devam etti. Her defasında elektronik cihazın kaydettiği eğri büğrü çizgiler dikkatle incelendi. Ve şu sonuca varıldı: “Rüya, uykunun yüzde yirmilik (% 20) bir bölümünü teşkil etmektedir. Bu durumda; sekiz saat uyuyan bir insanın uykusunun ilk saati ağır ve rüyasız geçmektedir. Bundan sonraki on dakika içinde rüya görülmekte ve sonra yine bir buçuk saat sürecek ağır uyku devresi başlamaktadır. Sonra yirmi dakikalık bir rüya ve yine bir buçuk saatlik ağır uyku... Uykunun bundan sonraki kısmında ise otuz dakikalık bir rüya faslı daha vardır. Nihayet yine uyku ve onu da uyanma takip etmektedir.

Dr. Kleitman artık yaşlanmış, fakat ara vermediği deneylerini öğrencilerinin yardımıyla sürdürüyordu. Bunlardan Dement hocasının daha önce kendi üzerinde yaptığı “rüyadan mahrum etme” deneyine tekrar teşebbüs etti. EEG cihazı ile irtibatlarını kurup uykuya gönderdiği sekiz gönüllüyü rüyanın başlama anında uyandırdı. Rüyanın başladığı anda yapılan uyandırma işlemi oldukça güçlükle neticelenmişti. Rüya anında kilitli bir kasaya benzeyen insanı uyandırmak çok zordu.

Yakaladığı ip uçlarıyla deneyine devam eden Dement rüya esnasındaki uyandırma işlemlerini sıklaştırdı. Sıklaştırdığı nisbette uyuyanların rüya görme sayısı artıyordu. Öyle ki, ilk gece altı yedi rüya görme anında uyandırılan gönüllü uykucular daha sonraki gecelerde onaltı, onsekiz ve yirmi rüyanın üzerine çıkabilmişlerdi.

Dement, deneyinin son haftasında gönüllüleri tamamen rüyadan mahrum edince, deneye tabi tuttuğu bu kimseler üzerinde dehşetli bir hırçınlık, asabilik, hafıza zafiyeti, dağınık

ve tutarsız hareketler baş gösterdi. Bu işe inatla devam etmek isteyen bir dayanıklı gönüllü ise bir hafta sonra, pes etmek mecburiyetinde kaldı.

Rüyanın, yiyecek maddesi kadar zaruri olduğu böylece belirlenmiş oluyordu.

İşin garip tarafı şu ki, daha sonra kendi halinde bir uykuya terkedilip gözleme devam edilen bu kişiler, müteakip gecelerde daha fazla rüyalar gördüler. Sanki, eksik gıda almış da kuvvetten düşmüş kimseler gibi, çok rüya görerek bu noksanlarını telafi etmeğe çalışıyorlardı.

Dement, son deneyini yine aynı şahıslar üzerinde yaptı. Bu defa rüya esnasında değil de ağır uykuda iken uyandırdı. Bu uyandırmaları aynen rüya devresinde yaptığı ölçüde uyguladı. Uyandırma işlemi oldukça kolay neticelenmişti. İlk denemedeki durum meydana gelmeyince, insanın uykudan çok rüyaya ihtiyacı olduğu kanaatine vardı.

Tesbit ettiği diğer objektif bir husus da, rüyanın başlaması anında adalelerin ve boyun kaslarının tamamen gevşemesi ile başın adeta gövdeden ayrılmışçasına bir tarafa düşürmesi haliydi. Yani, rüya anında gövdenin fiziki hareketleri tamamen durmaktaydı.

Bu hal şuna da benzetilebilir: Bir tiyatro seyircisi koltuğunda otururken ufak tefek hareketler yapar. Fakat perdenin açılmağa başlamasıyla dikkat kesilir. Uykudaki insan da sağa sola dönüp el kol hareketleri yapabilir, fakat rüya görmeğe başlayınca hepsi son bulur.

Muhtelif kimseler çok çeşitli deneyler yaparak rüyanın sırrını araştırdılar.

Bu deneyler kedi ve benzeri bazı hayvanlara da uygulandı. Müşterek varılan sonuç şöyleydi: Rüyalar; psikolojik ve fizyolo-

jik olarak solunum ve beslenme gibi, hayatın devamını mümkün kılan ihtiyaçlardandır.” (Rüyalar ve Yorumları'nın 'Oxford, 1999', Joyce Crick tarafından çevrilen ve editörlüğünü Ritchie Robertson'un yaptığı yeni baskısından alınmıştır. Ayrıca bkz.: İlimde, teknikte, edebiyatta, tarihte ve dinde Rüya ve Tabirleri, Hekimoğlu İsmail-Nurettin Ünal, s. 69-73, Türdav Yayınları, İstanbul, 1982)

Rüyaların Metafizikle Alâkası

Rüyaların, metafizikle alâkasına dikkat çeken M. Fethullah Gülen Hocaefendi, bu konuyla ilgili şunları kaydeder:

“Rüyalar, ruha ait bir hâssa (ayırt edici bir özellik) olmaları itibarıyla telesteziye dahildirler. Bu cihetle de madde ve fizik ötesi âlemlerin ve o âlemlere ait varlıkların mevcudiyetine delil teşkil ederler. (M. Fethullah Gülen, Varlığın Metafizik Boyutu, 1/115-117)

“Herkes bir yönüyle mahiyetinin İllâhî vâridâtlara açık olması, onlara karşı bir santral vazifesi görmesi sebebiyle, içinde bulunduğu maddî âlemden öte metafizik âlemlerle irtibatlıdır. Bir anlamda objektif delillerin sunulamayacağı böyle bir iddia, yakışsız da kaçabilir; ama insanın İllâhî vâridâtlara bir santral olduğu çokları tarafından ifade edilmiştir. Veya Allah'ın (c.c.) matmah-ı nazarı, kâinatın fihristi olduğu öteden beri söylenegelen ve “telâkki bi'l-ümme”e (Müslümanlar tarafından genel kabule) mazhar olmuş bilgilerdendir. Şimdi; eğer insan maddî yapısı itibarıyla kâinatın bir fihristi ise -ki öyledir- onun maddî yapısından daha derin, daha engin olan ruhî yapısı da elbette kâinatla alâkalıdır. Dolayısıyla onun ruhî yapısı, hissî yapısı kâinattan koparılamaz. Hatta benim şahsî kanaatim, henüz bilmediği âlemlerle bile irtibatı vardır insanın. Yani Samanyolu dışındaki sistemlerle. Aksi hâlde rüyaları ne ile ve

nasıl izah edeceksiniz? Bakın, İnsanlığın İftihar Tablosu bir anda bütün kevn ü mekânı Erzurumluların ifadesi ile “elefend” edip geri dönüyor. Demek ki insanın ruhî yapısının enginliği, derinliği bizim idrak ve ihata sınırlarımızı aşan bir hüviyettir. Onun tahayyüller üstü, tasavvurlar üstü çeşitli âlemlerle irtibatı vardır.” (M. Fethullah Gülen, Prizma, 2/183-184)

Rüyada Gören ve Gezen Kimdir?

İnsan yaratılışı itibarıyla, uyurken uyanıkmiş gibi bazı olaylar yaşar. Bunlar ya gündüzleyin uyanık olduğu sırada etkisinde kaldığı hususlar olabilir veya bir hikmete dayalı olarak görülen rüyalar. Bunlar gerek sâdik olsun, gerek karmakarışık rüyalar olsun bu iki çeşit rüya, yaşanılanlar hakkında bilgi vermektedir: “Allah Teâlâ, insanların Levh-i Mahfuz’daki durumlarını bilen bir grup meleği rüya işiyle görevlendirmiştir. Görevli melek, Levh-i Mahfuz’dan aldığı durumları birtakım olaylar ve şekiller hâline sokarak ilgili insanın rüyasında kalbine yerleştirir ki, o kimse için bir müjde veya uyarı ya da kınama değerinde olsun. Böylece hikmetli, yararlı veya sakındırıcı bir faaliyet gösterilmiş olur. İlgili melek bu gayret içinde iken, Şeytan da insana karşı duyduğu kin ve husûmetten dolayı onu uyanık iken rahat bırakmak istemediği gibi, uyku âleminde de rahat bırakmak istemez. Ona birtakım hile ve tuzaklar kurmaktan geri durmaz. Şeytan, insanın rüyasını ifsad etmek üzere ya onu gördüğü rüya hususunda yanıltmak ister veya rüyasından gâfil olmasını sağlamaya çalışır. (Ahmed Davudoğlu, Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi, 10/17)

“Ceset hareketsizken rüyada gören, gezen ve konuşan kimdir?” sorusunu M. Fethullah Gülen Hocaefendi şöyle ce-

vaplar: “Gece olur, uykuya varırsınız. Gözünüzün kapakları kapanır, kulaklarınız duymaz, diliniz söylemez, eliniz tutmaz ve ayağınız yürümez olur. Yanınıza biri gelip konuşsa, onu ne görür ne de duyarsınız. Sizin gördüklerinizden, duyup yaşadıklarınızdan da o habersizdir. Sabah kalkar, namazdan sonra kahvaltıyı isteyeceğinize, gece gördüğünüz tatlı rüyanın tesiriyle mahmur bir sevinç ve heyecan içinde dolaşır ve bunu bir sevdiğinize veya bir yakınınıza anlatmak istersiniz. Karnınız açken, bu doymuşluk, bu sevinç nerden geliyor? İşte böyle, günlük hayatta insana açlığını unutturan ve onu birinci derecede te’sir altına alan hâdiseler vardır... Evet, bütün bunlar, ruhun sevinci ve ruhun coşkunuğudur. ” (M. Fethullah Gülen, İnancın Gölgesinde, 1/96-97)

Rüyada Gördüğümüz Sembollerin Anlamları

“Levh-i Mahfuz’da hakikati bulunan her şey, belli sembollerle âlem-i misâle aksetmektedir. Bu açıdan âyân-ı sâbitedeki hakikatler, âlem-i hakikate aksedince, bu âlemin hususiyetine göre şekillenmektedir. Ehlullah’ın gözüne akseden ve rüyalarımızda bizim nazarlarımıza sunulan şeyler, işte bu tür motiflerle ifade edilerek, âyân-ı sâbiteye çarpıp kırılan ve belli inkisarlarla bizim nazarımıza takdim edilen hakikatlerdir. Aslında bu, onların gerçek şekilleri de değildir. Bu açıdan rüyasında bir şey gören, hatta âlem-i yakazada bazı şeylere muttali olan insanların, gördükleri o meseleleri gördükleri gibi aktarmaları yanlıştır. Zira o meseleler, onların gördükleri konularla mukayettir.

Evet evvela, yukarıda ifade ettiğimiz âyân-ı sâbite hakikati, Levh-i Mahfuz gerçeğinin âlem-i misâle aksetmesi ve bizim

perdeden geçen o şeyi müşahede etmemizden ibarettir ki, vefîlerin de müşahede ettiği işte bu hakikatlerdir. Bundan dolayıdır ki Üstad, bir dönemki değişik müşâhedelerini, başka bir zaman farklı bir zaviye yakalayınca, “ben, onu küllî dairede zannediyordum, meğer cüz’î dairedeymiş” veya “ben onu cüz’î dairede zannediyordum, meğer küllî bir dairedeymiş” diyerek tashih etmektedir.

İmam Rabbânî de böyle bir hâlet-i rûhiyede, “Ümid ediyorum ki, ahirzamanda en son ve en güçlü nurunu neşredecek zât ben olayım.” diyerek, bir râi-mer’î (gören ve görülen) mülâhazası ortaya koymaktadır. Şimdi siz, Mektubât’ı (İmam Rabbani’nin meşhur eseri) okurken, Hazret’in bu türlü beyanları, iddiaları karşısında ona çok rahatlıkla, “Ey İmam! Senin gibi ciddi bir insan nasıl böyle balâpervezâne konuşur” diye düşünebilirsiniz... Aslında o mülâhaza, bir râi-mer’î konumu içinde ortaya konmuştur. Zaten İmam Rabbânî gibi bir zât, daha farklı bir şey söyleyemezdi. Çünkü o takdirde söylenen şey, aklın bedâheti açısından müşahedeye mutâbık olamadığı gibi, başkalarının müşahedesine de mutabık olamazdı. Müşahedeye mütabakat, bir yönüyle de Rahmanî tenezzüldür ki, (Cenâbı Hak kelâmıyle, kullarının anlayış seviyelerine göre konuşması ve derin hakikatleri, anlayabilecekleri ifadelerle beyan etmesi) Efendimiz (s.a.s.) ve Kur’ân-ı Kerim’in kendi cemaatlerine haber verdikleri, ileriye matuf bazı şeyler de, vâki öncelikli değil, müşahede öncelikli ele alınmıştır. Meselâ ilme delâlet eden şeyler, “bir su damlasında şu kadar milyar atom vardır” denerek günümüzün ilmîliği içinde anlatılsaydı, o günkü insanlar bunu asla anlamazlardı. Zaten böyle bir şey insanları kendi müşahedeleri ile çelişki içine atmak demektir ki, ne kelâmullah ne de onun müfessir-i zîşânı olan Allah Resûlü’nün böyle bir çelişkiye kapı ara-

lamaları mümkün değildir. Bu türlü durumlarda her şey müşâhede (gözle görmek, seyrederek anlamak) öncelikli olur ve vâki, biraz geriye çekilir. Peygamberler, eşya ve hâdiseleri, müşahede ettiklerinde her şeyi apaçık görmektedirler. Ne var ki, burada bir de “tenezzül” vardır. Talebelerinin durumu nazara alınınca, onlar için tenezzülât-ı ilahî olduğu gibi, tenezzülât-ı nebeviyye; hatta tenezzülât-ı rabbâniye veya tenezzülât-ı irşadiye de olabilir.

İkinci olarak, âlem-i misâle akseden hakikatler, levh-i mahv ve isbat (Bir tabirdir. Levh; görünen ve ibret verici bir vaziyeti ifade eder. Mahv ise; o vaziyetin birden ortadan kalkması, mahvolmasını ifade eder. Gökyüzü bulutlarla kaplı, şimşek çakar, yağmur yağar bir levha hâlinde iken birden hava açılır, hiçbir şey yokmuş gibi, eski manzarayı mahvolmuş hâlde görürüz. Bu hâle mahv diyoruz. Kudreti İlahî ile tekrar aynı eski hâle gelmesi, havanın yağmurlu, bulutlu, şimşekli manzarasına dönüşmesi keyfiyetine de ‘isbât’ diyoruz. Cenâb-ı Hakk’ın tekrar mahlukâtı dirilteceğine bir işâret olarak bu vaziyete de ‘isbat’ deniyor, Cenâb-ı Hak levhayı yazıyor, bozuyor.) hakikatinden birer gölgedir. Yani günümüzde her ferdin teker teker veya milletlerin millet olarak yaşadıkları olaylar, bir âlemde sinema şeridi gibi, değişik şeylere kaydedilmekte ve bunlar, âlem-i misâle aksetmektedir. Vefîlerin genel müşahedeleri, levh-i mahv ve isbata göre bir müşahededir. Onlar, hakikatle alâkalı bir gaybî haberi görüp, gâibâne haber vermekten daha ziyâde, levh-i mahv ve isbatla alâkalı mevcut bir gerçeği ifade etmektedirler. Levh-i mahv ve isbatla alâkalı bu gerçeklere muttali olanların, tıpkı suyun içine sokulan bir çubuğun, güneşin şua’ları karşısında kırık görülmesi gibi, âlem-i misâle intikal ederken büyük ölçüde kırılma görmeleri her zaman mümkündür. Çünkü orada müşahede, vâkinin önüne çıkmaktadır.

Hatta bazen insanın kendisine ait çeşitli hâl ve davranışları, iyi veya kötü fiilleri, değişik sembollerle âlem-i misâle akse ederek, zaman zaman o insan tarafından da görülebilir. Onun için ehlullah, bu mevzuda çok temkinli hareket etmiş, perde-önü ve perde-arkasını müşterek değerlendirmeye çalışmışlardır. Diyelim ki bir insan, kendi mânâ ve ruh yapısını zehirleyip, tahrip edecek bir iş yaptı veya yapacak; şayet bu kişi, o işi yapacaksa, bunu âlem-i misâlde Levh-i Mahfuz-u hakikatten ak-seden bir motifle görebilir. Yani böyle bir insan, rüyasında kendisine bir yılanın musallat olduğunu ve kendisinin akreplerin içinde bulunduğunu müşahede edebilir. Mesela dünya için, “ed-dünyâ cîfetün ve tevâlibuhâ kilâbun” (Dünya bir leştir, onun tâlipleri de köpektir.) denilmiştir. Dünyaya ait bütün vâridâtın görüntüsü, âlem-i misâlde bir pislik şeklindedir. Bu açıdan insanın kendisi veya bir başkası, rüyasında böyle bir pisliğin bulaştığını görürse, işte o kadar dünya malı kendisine bulaşacak demektir. Bu bir rüyadır ve rüyaların kendilerine göre bir kanun ve prensipleri vardır. Bu, bazen bir sembol hâlinde yansıdığı gibi, bazen de açık olarak yansiyabilir. Belki gördüğü şeylerle şahsı tiksindirmek için, bir hikmete binaen her şey bu kabil sembollerle gösterilebilir. Şayet tiksindirme meselesi söz konusu değilse, Efendimiz’e (sallallâhu aleyhi ve sellem) görüldüğü ve Hz. Ebû Bekir’e (r.a.) temessül ettiği gibi, açıktan açığa da ifade edilebilir. Bu, aynı zamanda o kişinin şahsı ve ufkuyla alâkalı bir durumdur.” (M. Fethullah Gülen, Prizma, 3/58-62)

Rüyaların Anlatılması ve Tabir Edilmesi

Efendimiz’in (sallallâhu aleyhi ve sellem) zamanında ashabdan rüya görenler olurdu. Bu zâtlar gördükleri rüyalarını Peygamber

Efendimiz'e anlatırlardı. Peygamberimiz de İbn Ömer'in rivâyetiyle Buharî'nin nakline göre "maşaallah" buyururdu. İbn Abbas, Efendimiz'den (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu mevzuda şu hadisi rivâyet etmiştir: "Sizden her kim rüya gördüyse onu anlatsın ki, kendisine tabir edeyim." İmam Tirmizî de Semure b. Cündeb'den şu hadisi nakleder: "Resûlullah, bize sabah namazını kıldırdıktan sonra yüzünü cemaate çevirir ve "Bu gece içinizden rüya gören var mı?" diye sorardı." (Ebû Dâvud, Sünnet, 9; Tirmizî, Rüya, 10)

Peygamber Efendimiz görülen rüyaları kendisi tabir ettiği gibi, çeşitli tavsiyelerde de bulunmuştur. Meselâ: "Biriniz rüya gördüğü zaman nâsih rey sahibi olan kimseye söylesin. O da hayır konuşup hayırla te'vil etsin." demiştir.

Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) "Sevdiği akıllı kimseye, sevdiği kimseye, yahut itibarlı birisine söylesin." gibi ifadelerle rüyaların rastgele anlatılmamasını istemiştir. Sevmediği insana anlatılan rüyada, yapılacak olan yorumun rüya sahibini üzeceği de başka bir hadiste ifade edilmiştir.

Görülen rüya, tabirciye anlatıldığında tabircinin söylemesi gereken sözü Efendimiz bizzat kendisi söyleyerek bize talim buyurmuştur. İbn Zemil anlatıyor: "Resûlullah sabah namazını kıldırdıktan sonra cemaate yüzünü döndü ve "İçinizde bir rüya gören var mı?" diye sordu. İbn Zemil: "Ben gördüm Ya Resûlallah" deyince Allah Resûlü buyurdu ki: "Hayırsa onu bulasın, şerse ondan korunasın. Hayır bize, şer düşmanlarımıza. Âlemlerin Rabbi'ne hamd olsun. Rüyanı anlat." buyurdu. (Heysemî, Mecmau'z-Zevâid, 7/183)

Aynı zamanda Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) Enes b. Malik'ten (radiyallâhu anh) rivâyet edildiğine göre rüya tabir edenlere şu tavsiyelerde bulunmaktadır: "Rüyada gördüğünüz

şeylerin isimlerini o rüyanın yorumlanmasına esas alınız. Rüya da gördüğünüz şeylerin künyelerini (veya) kinâyeye mânâlarını da yorumlamaya esas alınız. (Birden fazla yoruma muhtemel) rüya ilk yorumcudur yani ona göre vukua gelir.”

Ebû Rezin'den (radiyallâhu anh) rivâyet edildiğine göre Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: “Müslüman'ın rüyası, peygamberliğin kırk altıda bir parçasıdır ve kimseye anlatılmadıkça o rüya kuşun bacağına bağlı (muallakta) dır. Ancak anlatıldığı zaman düşer.” Bu hadisi İmam Tirmizî'den başka İbn Mâce, Darimî, Hakim ve Ahmed b. Hanbel de eserlerinde nakletmişlerdir.

Rüyaların tabiri ile ilgili olarak Muhyiddin İbn Arabî şunları kaydetmektedir: “Tabir cihetinden hükümleri gaybe isnat olunabilmek itibarıyla hükümdarların rüyası âlimlerinkinden, âlimlerin rüyası cahillerinkinden, cömertlerinki de cimrilerin rüyalarından daha faziletlidir. Sâliha olan kadınların hayız ve nifas hâlinde bile rüyaları tabir olunur. Cünüp kimselerin rüyaları ile kâfirlerin rüyası tabir olunur. Sonradan Resûl-i Ekrem'e zevce olmak şerefini kazanan Hz. Safiye validemizin gördüğü rüya tabir olunmuştur. (Nitekim kâfir olan Mısır hükümdarının rüyası Hz. Yûsuf tarafından tabir olunmuştur.) Hayber fethedilmeden önce Safiye validemiz rüyasında gördü ki, Ay ile Güneş gökten inip eteğine düşmüş. Safiye validemiz bu rüyasını Efendimiz'den önceki eşine nakletti. Eşi de tabirinde dedi ki: “Eğer gördüğün bu rüya doğru çıkacak olursa vay hâlimize! Medine'de kuvvet kazanan Muhammed gelir, bu kaleyi fetheder. Beni esir edip seni de kendine zevce eder.” dedi. Hatta hiddetlenerek yüzüne bir de tokat vurdu. Bu tabir doğru çıktı, birkaç gün sonra Resûl-i Ekrem ordusuyla geldi. Kale fetholunup esirlerin arasında Safiye validemizi Resûl-i Ekrem'e getirdiler.

Resûl-i Ekrem, Hz. Safiye'yi azad edip kendine nikâh eyledi. Hz. Safiye bu şekilde Efendimiz'in hanımlarından olmak şerefini kazanmış oldu.

İnsan uykuya varmadan tövbe istiğfar edip hayırlı rüya görmesini Cenâb-ı Hakk'tan diler, sağ tarafına yatar, elini de başının altına korsa hayırlı rüya görür. Hiçbir şekilde şer belirtisi olan rüya görmez. Rüya gören adam rüyasını düşmanına, cahil kimselere, haset, tamah, kibir ve kendini beğenme gibi kötü ahlâk sahiplerine anlatmamalıdır.

Rüyanın doğrusunu veya yalanını diğerinden ayırmak lâzımdır. Eğer rüya safra veya kan galebesi gibi hastalıklardan kaynaklanmışsa ve beyan edildiği gibi endişe ile yatsa, kalksa veya ziyade yorgun-durgun veyahut hasta olarak görülürse bu gibi rüyaların aslı yoktur. Senenin evvellerinde görülen rüya âhirinde görüleninden daha hayırlı ve doğru çıkar. Evvel baharda görünen rüyaların hükmü tez meydana gelir. Sene âhirindeki de tez çıkar. Bütün bunlar tecrübe edilmiştir." (Muhyiddin Arabi, Tabirnâme, s. 7-8)

Herkes Rüya Tabir Edebilir mi?

Rüyaların İlâhî bilgi ile insanlar arasında kıyamete kadar devam edecek olan öneminden dolayı pek çok İslâm âlimi rüyaların mahiyeti ve sonuçları üzerinde kafa yormuş ve hatta çoğunlukla mutasavvıf olan -İmam Abdulgani Nablûsî, İbn Sîrîn gibi- bazı âlimler rüyalar ve yorumu hakkında müstakil eserler vücuda getirmişlerdir. İslâm âlimlerinin genel kabulüne göre özellikle sâdik rüyalar, yaşanacak olaylar için işâret ve müjdelere içeren müteşâbih (mânâsını herkesin bilemeyeceği) haberler taşır. Ancak buradaki sorun bazen açık bazen ise

gizli olan bu işâretlerin gerektiği şekilde anlaşılmasında-
dır ki işte burada rüyanın tabir edilme ihtiyacı gündeme gel-
mektedir. Bir rüya eğer herkesin anlayabileceği bir açıklıkta
değilse, tabir edecek kişinin işâretlerin gösterdiği anlamlara
âşına ve ruhu mâneviyata açık birisi olması şarttır.

Ebû Hafs es-Semerkindî'nin, "Rüya nasıl tabir edilirse öy-
le çıkar." deyimini için, Bostanu'l-Ârifin kitabında izah ettiği şekil-
de, rüyanın cahilin yaptığı tabirle değişmesi söz konusu değıl-
dir. Tıpkı İslâm hukukuna dair bir meselede, insanların en ca-
hilinin vereceği hükme göre bir sonuç çıkmayacağı gibi rüya
meselesinde de olay bunun gibidir. Rivâyetlerde anlatılan de-
ğişiklik; ancak Resûlullah'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) tabirine gö-
re olur. Çünkü O'nun sözü doğrudur. Bu doğruluk Hak'tan
O'na armağandır. Allah (celle celâluhû) rüyada da olsa O'nun sö-
zünü doğrular.

İmam Gazâlî'ye göre uyku, hislerin hareketsiz hâle gelip kal-
be uğramaları demektir. Uyku ile hayaller temizlenip insan
aslı fitratına benzer hâlde temiz ve saf kalınca, Levh-i Mahfuz ile
arasında var olan perde kalkar. İki ayna arasındaki perde kalk-
tığı zaman, bir aynada bulunan görüntüler nasıl diğer aynaya
yansır, Levh-i Mahfuz'da bulunan bazı bilgiler de, fitratına uy-
gun saflığa dönmüş olan kalblere yansır. Uyku, diğer duyguları
engellememesine rağmen, hayallerin hareket hâlinde seyretme-
sine engel olamaz. Hayâl kuvveti ile insan kalbi Levh-i Mah-
fuz'dan kendisine yansıyan bilgiyi derhal alır ve bu bilgiyi bir
misâl ile hikâye etmeye başlar. Bu gaybî bilgiler, hayaller hâlin-
de daha iyi muhafaza edilir ve muhayyilede (Hayâl kurma merkezi,
zihinde bulunan hayâl kuvveti) koruma altına alınır. Genel olarak in-
sanlar uyanınca yalnızca hayâllerinde koruma altına aldıkları
şeyleri akıllarına getirebilirler. Rüya tabir eden kimsenin, rüya

sahibinin gördükleri ile bu hayâllerin anlamı arasında bir ilgi kurması icap beder. Rüyaları tabir etme ilmine vâkıf insan için bu hayâllerin gerçek âlemdeki misâlleri gayet açıktır.

Resûlullah'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) "Rüya üç kısımdır: Biri Allah'tan bir müjdedir. Biri nefsin konuşmasıdır. Biri de Şeytan'ın korkutmasıdır." sözleriyle üç kısma ayırdığı rüyalardan "İlâhi müjde, Rahmânî haber" olarak nitelendirdiği türde olanı, günümüzde nâdir sayılabilecek durumdadır. Genelde görülen rüyalar, nefsânî, şehevî ve hissî duygulanmaların yer ettiği kalblere yansıyan karışık hâller, açıkça söylemek gerekirse, şeytânî mahiyet arz eden manzaralardır. İfadesine çalıştığımız ve üzerinde yorum yapılan bu rüya deyiimi ile Rahmânî haberler ve esintiler içeren sâlih rüyalar kastedilmiştir. Tabir edilmeye değer nitelikte olan rüyalar da bu tür rüyalardır.

Rüya tabir etmek Allah vergisidir. Herkes rüya tabir edemez. Akıl ve mantık bu iş için yeterli değildir. Rüya merhametli ve öğüt verebilecek durumda olanlara anlatılmalı, güzelce yorumlayamayacak kişilere söylenmemelidir.

İmâm Mâlik'e, "Herkes rüya tabir edebilir mi?" diye sorulmuş. O da, "Nübüvvetle oynanır mı?" demiştir. Yine İmâm Mâlik, "Rüyayı, iyi tabir edenler yorumlasınlar. Eğer rüyayı gören, iyi görürse söylesin; iyi görmezse iyi söylesin veya sussun." demiştir. "İyi görmese de onu iyi olarak mı tabir etsin?" sorusuna, "Hayır" demiş; sonra da "Rüya nübüvvetin bir parçasıdır. Nübüvvetle oynanmaz." diye cevap vermiştir. (Kurtubî, el-Câmiu Li Ahkâmî'l-Kur'ân, 9/122-127; Elmalılı Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'ân Dili, IV/2863-2869)

Rüyanın doğruluğu, rüyayı gören insanın durumuna bağlı olduğu gibi, hadis-i şeriflerde görüldüğü vaktin önemine de işâret edilmiştir. Nitekim Tirmizî ve Dârimî'nin nakline göre

Ebû Saîd, Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Rüyanın en doğrusu, seher vakitlerinde (görülen rüyalar)dır." Cafer-i Sâdık, kaylûle (öğle uykusu) zamanında görülen rüyanın da doğru rüya olduğunu söylemektedir. Bazı rüya tabircileri derler ki; insan rüyayı ruh ile görür, akılla anlar. Ruhun karar kıldığı yer, kalbin ortasında bulunan kan noktalarıdır. Aklın karar ettiği yer de beynin temelidir. İnsan uyuduğu zaman onun ruhu güneş ve kandil gibi uzar ve o hâlde Allah'ın (celle celâluhü) nuru ve ziyâsı ile rüya meleğinin gösterdiği şeyi görür. Ruhun nefis tarafına gidip geri dönmesi, Güneş'in bulutla örtülüp sonra açılması gibidir. Duyguların - uyanmakla- harekete geçmesi sırasında ruh, rüya meleğinin kendisine gösterdiği şeyi hatırlayarak hayalinde canlandırır.

Bu konudaki bilgiler değerlendirildiğinde görülüyor ki, rüyaların en mükemmel tabiri peygamberler tarafından yapılanlardır. Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) diğer bir kısım peygamberler gibi, kendisi de rüya görmüş ve kendisinin ve ashabının gördüğü rüyaları tabir etmiştir.

Bu konuda Bediüzzaman Said Nursi Hazretleri kendilerine sorulan bir soruda şunları söylemişlerdir:

Suâl: 'Fütûhât-ı Mekkiye' sahibi Muhyiddîn-i Arabî ve "İnsan-ı Kâmil" denilen meşhur bir kitabın sahibi Seyyid Abdülkerim gibi meşhur veliler; yeryüzünün yedi kat tabakasından ve Kaf Dağı arkasındaki Arz-ı Beyzâ'dan ve Fütûhat'ta Meşmeşiye (âlem-i gaybdan veya âlem-i misâlden bir âlem) dedikleri acaibden bahsediyorlar; "gördük" diyorlar. Acaba bunların dedikleri doğru mudur? Doğru ise; halbuki, bu yerlerin dünyada yerleri yoktur. Hem coğrafya ve fen onların bu dediklerini kabul edemiyor. Eğer doğru olmazsa,

bunlar nasıl veli olabilirler? Doğrunun ve gerçeğin hilâfına söz söyleyen nasıl hakikat ehli olabilir?

Elcevab: Onlar hak ve hakikat ehlidirler. Hem velâyet ve şuhûd ehlidirler. Gördüklerini doğru görmüşler; fakat ihatasız (sınırı olmayan) olan hâlet-i şuhudda (manen veya misâlen seyretme hâli) ve rüya gibi rü'yetlerini tabirde verdikleri hükümlerinde hakları olmadığı için, kısmen yanlışdır. Rüyadaki adam kendi rüyasını tabir edemediği gibi, o kısım ehl-i keşf (perdeli olan ve zâhir hislerle bilinmeyen hakikatleri, Cenâb-ı Hakk'ın lütuf ve ihsanı ile bilenen veliler) ve şuhûd (görececek derecede katî kanaat sahibi olan enbiyâ ve evliyalar) dahi rü'yetlerini o hâlde iken kendileri tabir edemezler. Onları tabir edecek, "asfiyâ" denilen verâset-i nübüvvet (peygamberlik mirasının) muhakkikleridir. Elbette o kısım ehl-i şuhud dahi, asfiya makamına çıktıkları zaman, Kitab ve Sünnet'in irşadiyla yanlışlarını anlarlar, tashih ederler; hem etmişler." (Mektûbât, Onsekizinci Mektub, 81)

Daha sonra Bediüzzaman Said Nursi Hazretleri, insanın uykuda ve rüyada maddî âlemle manevî âlemi birbirinden ayıramadığını ve uyku hâlinin, sınırsız ve manen seyretme hâli olduğundan, uyku hâlindeki tabirlere kişinin hakkı olmadığını belirtir ve iki çoban örneğini verir. (İki çoban örneği için bkz.: Mektûbât, Onsekizinci Mektub, s. 82-83)

Rüya tabir ederken;

-Her şeyden önce Kur'ân firâseti,

-Âlem-i misâl ile âlem-i şehâdet arasındaki eş sembollerin bilinmesi,

-İlhâm,

-Rüya tabirine ait mülahazaların bir kısım mübarek anlarda hatıra gelmesi, gibi esaslara riayet etmek gerekir. Meselâ, namaz, rükû, kıyam, secde, tavaf, vakfe, duâ, vs...

Bazıları rüya tevillerini pek karışık bulurlar. Bu farklı teviller şahıs, zaman ve hâl farklılıkları dikkate alınarak yapılmıştır. Bu husustaki eserlerde teferruata inilmediğinden, yani yorumlar şahıs, zaman ve hâl gözetilmeden verildiği için, iç içe karışıklığa açık, istif hâline gelmiş, işin ehli ve erbabının dışındakilere âdeta kapanıvermiştir. Evet, rüyayı tevil ederken şahıs ve zamanı hesaba katmak lâzımdır. Yoksa rüyalar karışıklık ve bulanıklıktan kurtulamaz.

Temiz rüya görebilmek için ayrıca şu hususlara da riayet etmek gerekir:

“Şehvet, kin ve gayzlardan uzaklaşmış bir kalble uykuya girilmesi,

-Rüya kastiyla yatılmaması,

-Fıtrati baskı altına alacak etkili ve heyecana sevk edici hâdiselerden uzak kalınması ölçüsünde rüyalar, bir mü'min için âlem-i misâlde manevî bir gezintidir.” (M. Fethullah Gülen, Fasıldan Fasıla, 2/326-327)

Rüya Tabiri İçin Gerekli Hususlar

“İnsanlar için gördükleri rüya ne kadar önemliyse tabirini öğrenmek de o derecede önemlidir. Hatta “marifet rüyayı görmekte değil onu tabir etmektedir.” diye meşhur bir deyiş vardır. Gerçekten de rüyayı tabir etme önemlidir.

Bilindiği gibi rüyalar bazen çok önemli mesajlar içerir, gelecekte haber verirler. Bu mesaj ve haberleri anlamak için çoğu zaman tabircilere müracaat ederiz. Daha önce de belirtildiği gibi, rüyaların mânâsı gayet açık olabileceği gibi kapalı da olabilir. Kapalı olan bu mesaj ve haberleri anlamak için tabir ilminin bilinmesi gerekir.

Tabirin nasıl yapılacağına dâir alimler birtakım ölçüler koymuşlardır. Buna rağmen çoğu zaman bu ölçüler, rüyanın anlaşılması için yeterli olmayabilir. Çünkü “Rüya Tabiri İlmî”; “kesbî” -çalışmakla elde edilebilecek- bir ilim değil “vehbî” -Allah (celle celâluhû) tarafından ihsan edilen- bir ilimdir ki bunun en aşağı derecesi firaset (ileri görüşlülük) ve ilham, zirvesi ise “vahy”dir. (İbn Haldun, Mukaddime, II, 1136-1141; Elmalî, Hak Dini, IV, 2865) Zaten Peygamberlerin dışındakilerin tabirleri ilm-i yakîn (kesin bir bilgi) ifade etmez. Ancak görüşün ve görenin hususiyetine göre, zayıf bir duygudan, kesin bir bilgiye kadar çeşitli derecelerde bizde bir intiba bırakır. Ve rüyanın asıl tabiri meydana gelen olaylar ile açıklık kazanır. Bazı rüyalar aynen görüldüğü gibi çıkar. Bazılarının tabiri de rüya ile beraber görülür. Bazı rüyalar da gören kimsenin vicdanında tabir olunmamakla beraber, onun sâdık bir rüya olduğuna dair mücmel; fakat kesin bir kanaat hasıl olur. (Elmalî, Hak Dini Kur’ân Dili, 4/2865.)

Biz, tabir yapmak için bilinmesi gereken hususları, farklı gruplar halinde, muteber tabirnamelerden istifade ederek aşağıda vermeye çalışacağız.

Tabircide Bulunması Gereken Vasıflar

a- İlmî Vasıflar:

1- Kitâbullah’ın mesellerini, manalarını, açık olan âyetlerini bilmelidir. Kur’ân-ı Kerim’de bulunan meseller rüya tabirine ışık tutabilir.

Mesela, yumurta, kadınla tabir edilir. Âyette “Onlar gün yüzü görmemiş yumurta gibi bembeyazdır” buyurulmaktadır. (Sâffât, 37/49.)

Taş, kalp katılığıyla tabir edilir. Âyette “Ne var ki bunlardan sonra yine kalpleriniz katılaştı. Artık kalpleriniz taş gibi yahut daha da katıdır. Çünkü taşlardan öylesi var ki içinden ırmaklar kaynar. Öylesi de var ki, çatlar da ondan su fışkırır. Taşlardan bir kısmı da Allah korkusuyla yukarıdan aşağı yuvarlanır. Allah yapmakta olduklarınızdan gâfil değildir” buyrulmaktadır. (Bakara, 2/74.)

Et, gıybetle tabir edilir. Âyette, “...Biriniz ölmüş kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? İşte bundan tiksindiniz...” buyrulmaktadır. (Hucurât, 49/12.)

Anahtar hazineyle tabir edilir. Âyette, “...Biz ona öyle hazineler vermiştik ki, anahtarlarını güçlü kuvvetli bir topluluk zor taşırdı. Kavmi ona şöyle demişti: Şımarma! Bil ki Allah şımarıkları sevmez” buyrulmaktadır. (Kasas, 28/76.)

Gemi, kurtuluşla tabir edilir. Âyette “Fakat biz onu ve gemidekileri kurtardık ve bunu âlemlere bir ibret yaptık” buyrulmaktadır. (Ankebût, 29/15.)

Girmesi adet olmayan bir yere kralın girmesi o yere müsibet, rezillik gelmesiyle tabir olunur. Âyette “Melik’e: Hükümdarlar bir memlekete girdiklerinde, orayı perişan ederler ve halkının ulularını alçaltırlar. (Herhalde) onlar da (Süleyman’ın (aleyhisselâm) ordusunu kastederek) böyle yapacaklardır, dedi.” buyrulmaktadır. (Neml, 27/34)

Elbise kadınla tabir olunur. Âyette “...Onlar sizin için bir elbise, siz de onlar için biri elbisesiniz...” (Bakara, 2/187) buyrulmaktadır. (Yukarıdaki tabirler için bkz., İbn Sîrîn, Tabirü'r-Rü'yâ, 3.)

İp, dinle tabir edilir. Âyette “Hep birlikte Allah’ın ipine sım sıkı yapışın; parçalanmayın...” (Âli İmrân, 3/103.) buyrulmaktadır. (Bkz. İbn Sîrîn. Muntehabu'l-Kelâm, 7.)

Yukarıdaki örneklerden de anlaşılacağı gibi tabir yapan kimsenin rüyada görülenler için Kur'ân'a bakması orada geçen bu örnekleri değerlendirmesi gerekir. Bunun için de Kur'ân'ı çok iyi bir şekilde bilmesi gerekir

2- Peygamber ve hakimlerden konuyla ilgili örnekleri, özellikle Hz. Peygamberin hadislerini bilmesi gerekir.

Mesela Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) "Şu beş (hayvan) zararlıdır: Karga, çaylak, akrep, fare, kuduz köpek" (Buhari, Sayd, 7, Bed'ü'l-Halk, 1; Müslim, Hacc, 71-73; Tirmizi, Hacc, 23; Nesâî, Menasik, 116-117; Ahmed b. Hanbel, Müsned, 7/ 256, 7, 164, 259.) buyurmuşlardır. Bu gibi hadis-i şerifler tabirciye rüya tabir ederken yardımcı olur.

Karga, fâsık adamla tabir edilir. Hz. Peygamber kargayı fâsık olarak isimlendirmiştir. (İbni Mâce, Sayd, 19; Ahmed b. Hanbel, Müsned, 6/ 209, 238.)

Fare, fâsık kadınla tabir edilir. Hz. Peygamber, farenin zararlı bir hayvan olduğunu belirtmiş, onu "fâsıka" olarak nitelemiştir. (İbn Mâce, Sayd, 19; Ahmed b. Hanbel, Müsned, 6/238.)

Kaburga kemiği kadınla tabir edilir. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), "kadınlar eğri olan kaburga kemiğinden yaratıldı" (Buhari, Nikah, 80; Ahmed b. Hanbel, Müsned, 2/497.) buyurmuşlardır.

Kapı eşiği, kadınla tabir edilir. Halilullah İbrahim (aleyhisselâm) oğluna, kapının eşiğini değiştir, yani hanımını değiştir buyurmuştur.

Tabib âlimle; hasta da câhil ve günahkarla tabir edilir. Hz. İsa (aleyhisselâm), Mûmsa'ya gidip orada vaaz ederken: "Tabib hastanın yanına girdi" buyurmuştur.

Yatak da kadınla tabir edilir. Hz. Lokman (aleyhisselâm) oğluna "Yatağını değiştir." derken, oğlunun hanımını kasetmiştir.

Boyacılar, yalancılarla tabir edilir. Ebû Hüreyre (radı-yallâhu anh) “Tavuk çıktı.” diyen bir adamı işitince “Boyacıların söylediği bir yalan.” demiştir. O, boyacılarla yalancıları kasetmiştir.

3- Rûya gören hangi dili konuşuyorsa o dilin hususiyetlerini bilmelidir.

4- Rüyayı görenin ismi de tabiri etkileyebilir. Mesela, ismi Selim olanın rüyası, selamete, ismi, Râşid olanın rüyası rüşd-le tabir edilir. (İbn Sîrîn, Tabiru'r-Rü'yâ, 3.)

5- Lafızların iştikakını bilmelidir. Mesela, küfrün manası örtmek, mağfiretin manası gizlemek, zulmün manası, bir şeyi lâıyk olduğu yerin dışına koymak, fışkın manası, (Allah'a itaatten) çıkıştır. (İbn Sîrîn, Tabiru'r-Rü'yâ, 8.)

6- Darb-ı Meselleri (Emsali ve deyimleri) bilmelidir. Mesela, “Eli uzun” meseli, Araplar tarafından cömertler, iyilik yapmayı sevenler için kullanılır. (İbn Sîrîn, Tabiru'r-Rü'yâ, 3.)

7- İnsanlar arasındaki geçerli atasözlerini bilmelidir.

8- Şiiri bilmesi gerekir, çünkü şiirlerde birçok meseller kullanılır. Dolayısıyla şiirleri bilmek mesellerin manalarını anlamaya yardımcı olur. Mesela,

Sen bir gülsün. Gülün ömrü bir aydır, bir kaç ay değil

Benim istediğim Mersin ağacıdır. Mersin ağacı ise zamana karşı çok sabırlıdır, dayanıklıdır.

Yukarıdaki şiirde gülün ömrünün az, Mersin ağacının ömrünün ise uzun olduğu belirtilmiştir.

b- Şahsî Vasıflar:

1- Âlim olmalıdır.

2- Zeki olmalıdır.

3- Müttakî (Allah'tan hakkıyla korkan) olmalıdır.

4- Her türlü çirkinlikten temizlenmiş olmalıdır.

5- Yemesini içmesini düzeltmeli, davranışlarında ihlaslı olmalıdır. Böyle olunca tabir hususunda insanlar arasında iyi bir intiba bırakmış olur.

6- İnsanların ayıplarını gizlemelidir.

Rüyanın Mahiyeti ile İlgili Hususlar

a- Görülen rüyanın vakti ve saati önemlidir. Yani hangi mevsimde ve günün hangi saatinde görüldüğü gibi. Sadık rüyalar için en elverişli zaman, meyvelerin olgunlaştığı (İbn Sîrîn, Müntehabu'l-Kelam, 15), arıklardan suların bol bol aktığı, ağaçlardan yaprakların döküldüğü, özellikle meyvelerin çıkmaya başladığı zaman ki bu vakitlerde kopan bir dalın yerine iki dal, kopan bir yaprağın yerine beş yaprak çıkar. (İbn Gannâm, Ebû Tâhir, Tabîru'r-Rü'yâ, Yazma nüsha, Hacı Selim Ağa KTP, Hacı Selim Ağa / 545, s. 18A (yazma))

Günün ilk saatlerinde (seher vakti) görülen rüyalarla, öğle uykusundaki (kaylûle) rüyalar da sadık rüyaların en çok görüldüğü saatlerdir.

Rüyada görülenlerin, mevsimle de bağlantısı vardır. Mesela, ağaç, meyve, deniz, ateş, elbiseler, evler, yılanlar ve akreplerin mevsimlere göre konumu önemlidir (mesela ağaçlar kışın yapraksız, yazın yapraklı olurlar, yılanlar kışın toprağın altında, yazın toprağın üstünde yaşarlar). Aynı durum gece ile gündüz için de geçerlidir. Güneş, ay, yıldızlar, lamba, ateş, karanlık, kirpi, yarasa vb. varlıkların konumları gece farklı, gündüz farklıdır. (İbn Sîrîn, Müntehabu'l-Kelam, 8)

İbn Gannâm aylara ve günlere göre rüyaları tahlil etmiş, tabirleri hakkında genel bir bilgi vermiştir. Biz burada günlerden cuma, aylardan da ramazan ayı hakkında İbn

Gannâm'ın tabirini örnek olarak vermek istiyoruz.: "Ramazan ayında görülen rüya hayra alamet ise doğrudur. Şerre delâlet ediyorsa doğru değildir. Çünkü bu ayda kötülük ve şer kapıları kapanır. Cuma günü ise mübarek bir gündür, iyilik, doğruluk, bir araya gelme ve toplanma içerir. Cuma, Müslümanların bayramıdır. (İbn Gannam, Ebû Tâhir, Tabîru'r-Rü'yâ, Hacı Selim Ağa KTP, 9A-10A.)

b- Rüyaların aslı üçtür: Cins, sınıf, tab'ı (tabiati).

Cinsten maksat varlıklar içinde hangi gruba girdiğidir. Mesela, ağaç, yırtıcı hayvan, kuş vs... Bunlar ekseriyetle erkekler için geçerlidir.

Rüyada görülenin cinsi belirlendikten sonra hangi sınıfa ait olduğuna bakılır. Mesela, ağaç, hurma ağacıysa, Arap erkeğiyle, ceviz ağacıysa, Arap olmayan (acem) bir erkekle tabir edilir. Çünkü hurma ağacı Arabistan'da yetişir, ceviz ağacı ise Arabistan'da değil dışarıda yetişir. Aynı şekilde devekuşu, Arap erkeğiyle, tavus kuşu ise Arap olmayan erkekle tabir edilir.

Bundan sonra da tabiata bakılır. Mesela hurma ağacı hayırlı, asil soylu insanla tabir edilir. Ceviz ağacı ise sert bir ağaç cinsi olması dolayısıyla sert mizaçlı, münakaşacı, insanla tabir edilir. (İbn Sîrîn, Tabîru'r-Rü'yâ, 4.)

Rüyayı Görenle İlgili Hususlar

Rüyayı görenin mesleği, insanlar arasındaki mevkii, karizması, kademesi önemlidir.

Mesela, pek çok kişi rüyasında nar görebilir. Görülen şey aynıdır, ama tabirleri farklıdır. Nar; sultan için fethedeceği yeni bir beldedir. Narın kabuğu, beldenin kalesi ve duvarları, ta-

Rüya

neleri ise oranın halkı ile tabir edilir. Tacir için; ev, dükkan, otel, gemi, kese, vs.dir. Alim için nar, kitaplarıdır. Kabuğu, sayfaları, taneleri ise içindeki yazılar ile tabir edilir. Bekar için; zengin ve güzel bir eş veya cariyeye tabir olunur. Hamile için nar; dölyatağında, rahminde veya henüz kanında bulunan, ileride iffetli olacak bir kız çocuğuyla tabir edilir. (İbn Sîrîn, Mün-tehabu'l-Kelam, 9.)

Rüyadaki nar, sultan, tacir, alim, bekar ve hamile için ayrı ayrı tabir edilmektedir. Görüldüğü gibi insanların toplumdaki konumları, meslekleri, şahsi durumları rüyaların tabirlerini büyük ölçüde etkilemektedir.

Tabircinin Dikkat Etmesi Gereken Hususlar

a- Öncelikle tabirci rüyayı dinleyince veya kötü içerikli olması nedeniyle rüyanın tevilini yapmayınca, veya rüyayı yeteri kadar anlamadığında, şu şekilde dua etmesi gerekir: “Hayır sana şer düşmanına, hayır sana gelsin, şer de sana konmasın” Tabirci rüyanın sadece göreni ilgilendirdiğini zannederse böyle dua yapar. Rüyanın bütün alemi ilgilendirdiğini zannederse, “Hayır bize şer düşmanlarımıza, hayır bize gelsin serden de korunalım” diye dua eder. (İbn Sîrîn. Mün-tehabu'l-Kelam, 6.)

b- Tabir yapmak için en uygun zaman, sabahın en erken saatleridir. Çünkü bu saatlerde tabircinin zihni berrak olur, rüyayı gören de rüyasını daha iyi hatırlar. Nitekim Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) “Allah’ım ümmetimin erkencilerine bereket ver” diye dua buyurmuşlardır. (Tirmizî, Buyû’, 6; İbn Mâce, Ticârât, 14; Ahmed b. Hanbel, 1/154, 155, 156, 3/416, 417, 432, 4/384, 390, 391.)

Şu üç "İztırar" (mecburiyet, hacet) vaktinde rüya tabir etmemelidir: "Sabah güneş doğduğunda, akşam güneş batımında ve öğleyin zeval vaktinde". (İmam Nablûsî, Ta'tîru'l-Enâm, I, 6.)

Tabir bir çeşit kıyastır, zanndır. Uyanıklıkta doğru olarak zuhur ederse, veya doğruluğuna dâir bir alamet bulunursa ancak o zaman tabire itibar edilir. (İbn Sîrîn, Müntehabu'l-Kelam, 6.)

c- Tabirci, zâcirden (hakka, doğruya engel olandan) veya müneccimlerin hesaplamalarından yardım istememelidir. Bunların tabirle ilgili sözlerini dinleyip doğrudan sapmamalıdır. (İbn Sîrîn, Müntehabu'l-Kelam, 6.)

d- Tabirci müjdeye, uyarıya, ikaza, Dünya veya ahiret için bir menfaate delalet etmeyen rüyalarla ilgilenmemelidir. Çünkü böyle rüyalar, karışık, anlamsız, boş ve şeytandandır. (İbn Sîrîn, Müntehabu'l-Kelam, 7.)

e- Görmediği rüyayı anlatanın rüyasını tabir etmelidir. Böyle bir durumda rüyadaki hayır tabirciye şer de rüyayı anlatanadır. Nitekim Hz. Yûsuf hapiste bulunduğu sırada görmedikleri rüyayı görmüş gibi anlatan iki gencin rüyalarını tabir etmiş, onların bu isteklerini geri çevirmemiştir. (İbn Kesîr'e göre, meşhur olan ve çoğunluğun görüşü, "iki gencin gerçekten rüya gördükleridir". Hz. Yûsuf'un rüyaları yorumu hakkında bkz. Yûsuf. 12/36, 41.)

Tabirci, kasıtlı olarak rüyayı doğru tabir etmezse, rüyadaki hayır, rüyasının tabirini sorana, şerr de tabirciye aittir. (İmam Nablûsî, Ta'tîru'l-Enâm, I, 6)

f- Rüyaların hepsi için geçerli olan iki vecih vardır. Biri hayra diğeri de şerre delâlet eder. İyi olanlar için en iyi yönü, bozguncular için en çirkin yönüyle tabir edilir. Bazen rüyalar da görülenlerin çok farklı vecihlere ihtimali olur. Yani, birbirine zıt, birbiriyle çelişen, vecihler bulunabilir. Bu gibi rüyalar da bir vecih üzerinde ısrar etmemelidir. Ancak tabirci, rüya-

nın görüldüğü zaman ve mekan ile ilgili başka deliller görürse bir vecih üzere tabir edebilir. (İbn Sîrîn, Muntehabu'l-Kelam, 9.)

g- Rüya, geçmişte yaşanan bir olayla ilgili olabilir. Mesela, geçmişte eda edilmeyen bir şükürü veya geciktirilen bir tevbe, hatırlatmak, için böyle rüyalar gösterilir. Rüya hâlde veya gelecekle ilgili olabilir. Kişinin başına gelecek iyi veya kötü bir durumu haber verir. Ölüm, yağmur, zenginlik, fakirlik, şeref, rezillik, sıkıntı veya rahatlık gibi. (İbn Sîrîn, Muntehabu'l-Kelam, 9.)

h- Bazen rüya, onu görene değil de, ikizine, üvey kardeşine, adaşına, soyundan birisine, arkadaşına, komşusuna veya herhangi bir konuda kendisine benzeyen birisine çıkabilir. (İbn Sîrîn, Muntehabu'l-Kelam, 10.) Ümmü Fadl Hz. Peygambere geldi ve “Yâ Resûlallah! Rüyamda korkunç bir şey gördüm” dedi. Hz. Peygamber de (sallallâhu aleyhi ve sellem): “Gördüğün hayırdır” dedi. Ümmü Fadl: “Yâ Resûlallah! Senin cesedinden bir parçanın koptuğunu ve odama konduğunu gördüm”. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) gülerek şöyle dedi: “Fâtıma bir oğlan doğurur. Sen de onu odana alırsın”. Hz. Fâtıma, oğlu Hasan (radıyallâhu anh) ile geldi, Ümmü Fadl onu kucağına aldı. (İbn Mâce, Rüya, 10.)

ı- Rüyada görülen bir şeyin adı, bileşik isim ise rüya bu ismin bir bölümüyle tabir edilebilir. Mesela, birisi rüyada ayva görmüştür. Ayvanın Arapçada karşılığı bileşik isim olan “seferce” kelimesidir, isimde sefer kelimesi de bulunmaktadır. Dolayısıyla rüya seferle tabir edilebilir. (İbn Sîrîn, Muntehabu'l-Kelam, 13.)

j- Tabir mânâ ile de olabilir. Hatta pek çok rüyaların tabiri böyledir. Mesela ütrücce (ağaç kavunu) eğer mal veya evlalla tabir edilmez ise münafıklıkla tabir edilir. Çünkü bu meyve-

nin içi dışına uymamaktadır (kokusu güzel olmasına rağmen tadı acıdır). (İbn Sirin, Müntehabu'l-Kelam, 13.)

k- Tabir bazen görülenin zıddı veya tersiyle yapılır. Mesela, ağıt, sevinçle; gülme, hüznle tabir edilir. Sel, düşmanla; düşman, selle tabir edilir. (İbn Sirin, Müntehabu'l-Kelam, 14.)

l- Rüyada görülenlerdeki fazla veya eksik ayrıntılar da tabiri etkiler. Mesela, kişi rüyada kolunun kesildiğini, fakat kesilen kolun vücûdundan ayrılmadığını ve eline aldığı görürse, o kişi için kardeş veya evladla tabir edilir. Kesilen kol vücûd-
dan ayrılmış yere düşmüşse, kardeşi veya evladı için musibetle tabir edilir. (İbn Sirin, Müntehabu'l-Kelam, 15)

m- Tabirde derinleşmek isteyenler için bilinmesi gereken üç husus vardır. Bunlar:

1- Rüyada esas öğeleri (asılları), bu öğelerin özünü, çeşitlerini, farklılıklarını, hayır ve serden hangisine ne derecede delalet ettiğini bilmelidir.

2- Rüyadaki esas temaları birbirleriyle uyuşturmalıdır. Ayıklanması gereken şeyleri ayıklamalıdır.

3- Mesele üzerinde iyice ve dikkatli bir şekilde durmalı rüyanın mahiyetini tam olarak kavramalıdır.

Yukarıda sayılan noktalar önemlidir. Tabirciye en ağır gelenler de bunlardır. Çünkü rüyadaki esas öğeler (rüyanın temel taşları) bunların nelere delâlet ettiği, aralarındaki bağlantıları tespit etmek kolay değildir. Mesela Yûsuf sûresi 43. âyette geçen Firavun'un rüyası tabirciler için kavranılması güç bir rüyadır. Rüyadaki "yedi semiz inek ile yedi cılız inek" öğesiyle "yedi yeşil başakla diğer kuru başak" öğesi rüyanın üzerinde durulması gereken esas öğeleridir. Bu öğelerin birbiriyle ilgisi vardır. Birbirlerini desteklemektedirler. Yedi semiz inek bolluk yıllarıdır. Yedi cılız inek ise bu yıllan takip edecek kıtlık yıl-

larıdır. Yedi yeşil başakla, diğer kuru başaklar ve inekler, anlatılmak istenen manayı desteklemektedir. Adeta birbirlerine şâhid olarak gelmişlerdir. (İbn Sîrîn, Muntehabu'l-Kelam, 20-21.)” (Kur’ân-ı Kerim’de Rüya Kavramı, Bünyamin Açıklalın, Yüksek Lisans Tezi, s, 42-50, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1996)

Hakikate Kapalı Ruhlar Rüyaları Tabir Etmemelidirler

M. Fethullah Gülen Hocaefendi, manevî hayata kapalı olan insanların rüya tabir etmelerinin sakıncalı olduğunu şu cümlelerle bildirmektedir: “... Meselâ siz rüyanızda bir elma görürsünüz. Bu elma mânâ ve misâl aleminde bir hakikati temsil eder. Elma, tatlı söze de delâlet eder. Meselâ, elma gören bir insan, yarın tatlı söz konuşacak ve birinin gönlünü alacak demektir...”

Ancak, Kur’ân ve Sünnet ışığı altında, ilhâma açık gönüllerin bu türlü şeylerden bahsetmelerinde bir mahzur olmasa bile, hakikate kapalı ruhların böyle şeylerden bahsetmeleri, katiyen doğru değildir. Bunu bir olay ile te’yid etmek gerekir. Bir arkadaş: “Falanın evine, falan büyük zât uçarak gelmiş, evden içeriye girmiş, Ve sonra da çıkıp gitmiş..” dedi. Tabî böyle güzel görünümlü bir rüyadan herkes memnun, rüyayı gören de, rüyanın, içinde cereyan ettiği ev halkı da... Çünkü başlarına devlet kuşu konmuş gibi bir iltifat sanıyorlardı bu rüyayı. Derken orada bulunan bir zât ürperdi ve dedi ki: “O, cenazeye delâlet eder. Bu daire içinde mühim zâtlardan birisi ölecek demektir.” Aradan az bir zaman geçmişti ki, gelip dediler. “Arkadaşlarımızdan falan kıymetli zât, hiç beklenmedik bir anda, zâhiri esbâb açısından yanlış bir iğne ile birdenbire vefât etti...” Demek ki, misâl âlemine ait tabloların umumi gü-

zelliğinin yanında belki ondan da evvel, sembollerin ne mânâyâ geldiğini anlamak ve ona göre çözmek icap edecek.” (Asrın Getirdiği Tereddütler, 2/125-126)

Rüyalardaki sembollerin ne mânâyâ geldiğini bilmek gerekir.

“Bazen bir velînin nazarına, uzaktan bir kısım hakikatler gösterilir. Bunlar dün olduğu gibi bugün de olabilir. Velî bazen mesafeyi ayarlayamaz ve hakikati olduğu gibi tespit edemez. Bazen herhangi bir hâdiseyi sembol hâlinde görür ve tevilini bilemez; bilemez de kendine göre tevil yapar. Yaparken de hatasız bir tevil yaptığını zanneder. Halbuki İlâhî maksat başkadır, onların yaptıkları teviller başka... Tıpkı, insanın gördüğü rüyaları gibi... Meselâ, siz rüyada altın-gümüş görür ve zannedersiniz ki, Cenâb-ı Hak bugün size tatlı bir lütufta bulunacak veya maddî ve manevî istifade edecek ve bir şeye mazhar olacaksınız... Halbuki, altın ve gümüşün mânâsı hevâyı nefis ve nefis-i emmâre bakımından kuvvet kazanma demektir... Keza görseniz ki, Hz. Cebrâil hanenizin penceresinden içeriye giriyor, siz zannedersiniz ki, ruh-u emin ve ruh-u metin hanemize girdiğine göre, evimizde İlâhî esintilerden bir şey olacak. Halbuki âlem-i misâlde böyle bir vak'a ile sembolize edilen hakikatin mânâsı, o evden yüce ruhlu birisinin vefat edip gitmesi demektir. Kezâ.. birisi rüyasında, uygun olmayacak şekilde, herhangi bir insanla buluştuğunu görür. Günaha girdiğini ve gireceğini zanneder. Oysaki, bunun mânâ ve tevilî, öteki insana yardımı dokunması şeklindedir. Böyle bir vak'a aynen Harun Reşid'in hanımı Hz. Zübeyde için bahis mevzuudur. Bu mübarek kadın, rüyasında görür ki, Bağdat halkı gelip bununla temas ediyorlar. İffetine, namusuna fevkalâde düşkün olan Zübeyde Hatun titrer ve ürperir. Sonra da

bir tabirciye sorar. Tabirci ona: “Sultânım! Öyle bir hayır yapacaksın ki, bütün insanlık âlemi ondan istifade edecek.” Neden sonra Zübeyde Hatun, Harem-i Şerif’e su getirme lütfuna mazhar olur.

Şimdi velî, misâl âleminden hakikatler adına aldığı sembollerin gerçek mânâlarını bilmiyorsa, onları tevil edecek ve belki bazılarında da yanılacaktır. Nüve ve çekirdek itibarıyla velînin bahsettiğiyle, işin aslındaki hakikat arasında fark yoktur. Fark, icmâl ve tafsilde, bizim dilimizle sembollerin dilinin farklılığındadır. Bu farklılığı ortadan kaldırıp, insanlara yanılmayan mesajlar sunmak sadece peygamberler ve onların has vârislerine müyesser olmuştur. Peygamberler yanılmazlar, yanılırlarsa Allah (celle celâluhû) hemen düzeltir. Zira, kitlelere imam olduklarından, onların yanılmaları kendilerine münhasır kalmaz; arkalarındakileri de yanılıtır. Onların her şeyi objektif ve bütün insanlığı kucaklayıcı, içine alıcı mahiyettedir.

Hz. Muhyiddin İbn Arabî’nin, meğer Kur’ân, meğer Sünnet, meğerse kendi ilhâmına dayanıp söylediği şeyler hak’tır. Ancak kendisine sembollerle anlatılan, mesleği, meşrebi, vazifesi ve devri itibarıyla, teviline kapalı olduğu bir kısım meselelerde, Sünnet’e muhalif beyanlarda bulunmuştur ki, İmam Şârâni, Molla Câmî gibi ehl-i tahkîk, ma’kul tevillerle, Hazret’in anlatmak istediklerini anlatmaya çalışmışlardır.” (M. Fethullah Gülen, Asrın Getirdiği Tereddütler, 2/135-137)

Rüya ile Amel Edilir mi?

Rüya, bir hadiste ifade edildiği üzere “mübeşşirât” tandır. Yani o bir muştular kaynağıdır. Allah (celle celâluhû) rüyalarla bize görmediğimiz âlemlerden müjdeler gönderir. Buna,

kendi adımıza “şekerleme kâbilinden ihsanlar, lütuflar” gözüyle bakabiliriz.

Şimdiye kadar ele aldığımız konular bize, rüyanın bir hakikati olduğunu ifade eder. Rüyalarla amel edilip edilemeyeceği konusunda ortaya konan bilgileri özetleyip meseleye yeni bakış açıları kazandıran, yine M. Fethullah Gülen Hocaefendi olmuştur. O, insanın mükellefiyetlerini ifa edeceği sahanın “yakaza” dediğimiz uyanıklık hâlinin devam ettiği zaman ve mekânla kayıtlı olduğunu belirterek, devamla şöyle der: “Uyku ve baygınlık hâli gibi durumlar, mükellefiyet dışı bırakılmışlardır. Bu itibarla da, bunların, ne emredici ne de emir alıcı olarak hükümlere esas sayılabilecek yanları yoktur. Bu cümleden olarak bir insan, rüyasında küfür kelimesi söylese dinden çıkmaz ve baygınlık hâlinde, dinin bütün mükellefiyetlerinden muaf tutulur. Meseleye bu zaviyeden baktığımızda; ister müsbet, ister menfî mânâda, rüyalarla gelen müjde veya ikazların objektif bir değer ifade ettikleri söylenemez. Bu yönüyle de onların bağlayıcı birer delil veya bürhan kabul edilmeleri mümkün değildir. Ancak, şer-i şerife (dinî hükümlere) muvafık ve mülayim (uygun) olan meselelerde rüyaların o rüyayı görene özel bir mesaj ifade etmesi -tabîî Kitap ve Sünnet’le çatışmaması bir ön şarttır- söz konusu olabilir. Aksi hâldeki rüyaların, hiçbir kıymet-i zâtiyeleri yoktur.

Diyelim ki, üzerine hac farz olan bir insanın, bütün şartlar mevcut iken, sırf gördüğü bir rüyayı, hacca gitmemesi gerektiğine bir işâret şeklinde yorumlayarak, bu görevi yerine getirmekten vazgeçmesi kesinlikle doğru değildir ve onun gördüğü bu rüya, onun için asla şer’î bir mesnet ve dayanak sayılmaz. Çünkü haccın farziyeti Kitap ve Sünnet’le tespit edilmiştir.. ve durumu bu şartlara uygun herkes mutlaka hac fariza-

sını yerine getirme mecburiyetindedir. Ayrıca bu konuda mazet kabul edilebilecek hususlar da yine Kur'ân ve Sünnet'in bir uzantısı sayılan fıkıh kitaplarında tespit edilmiştir. Bir insan bir değil yüz defa, bunun aksine rüya görse, yine fıkıh kitaplarında tespit edilen hükümler doğrultusunda amel etmek mecburiyetindedir.

Hele rüyaları başkalarını bağlayıcılıkta kullanmak çok büyük bir hata ve açıkça dinin nasslarıyla savaş demektir. Bununla beraber, rüyaların mübah meselelerde, rüyayı görene münhasır kalmak şartıyla, yönlendirici bir fonksiyonunun olduğu da her zaman kabul edilebilir. Yine de bunun, Kur'ân ve Sünnet'te içtihad edilerek çıkarılmış bir hüküm ölçüsünde ağırlığının olduğu söylenemez.

Daha sonra, M. Fethullah Gülen Hocaefendi, rüyalarla amel hususundaki bu kanaatlerine, melekût âlemiyle irtibâta geçirici diğer yolları da katarak şöyle der. "Meselâ; bir insan, temessülen Efendimiz'le görüşebilir. Farz-ı muhâl, bu görüşme esnasında Efendimiz'den ona söylenenler eğer şer'î ölçülere muhâlif ise -bunu farz-ı muhâl çerçevesinde dahi olsa ürperek söylemek gerekir- o insan kesinlikle dinî ölçülere ters düşen o ifadeleri tatbik edemez ve Efendimiz'le görüşmesini kendisi için delil ve hüccet sayamaz. Efendimiz misâlini bilhassa arz ediyorum ki, diğerleri için de bir ölçü olabilsin. Yani insan temessül etmiş şekilleriyle nebileri de görse, velileri de görse hüküm değişmez. Söylenenler, şer'î ölçülere tatbik edilir ve davranışlar ona göre ayarlanır. Diğer taraftan melekût âlemiyle irtibatını cinler vasıtasıyla da temin edenler vardır. Şunu kesin ve net bir dille ifade etmek gerekir ki; bu yol, hiç mi hiç yol değildir. Zira, cinler insanlara kıyasla, istidât ve kabiliyet bakımından çok daha düşük varlıklardır. Bunların

söylediklerinin her zaman yüzde doksan dokuzunun yalan olma ihtimali söz konusudur. Bu sebeple de onlara dayandırılarak alınacak kararlar da yüzde doksan dokuz nisbetinde hep yanlış demektir.

Günümüzde medyumluk moda hâline gelmiş gibidir. Aslında medyumlar kendileri himmete muhtaç insanlardır. Onlardan fayda ummak, insanın kendi kendisini aldatmasından başka bir şey değildir.

Cinler çeşitli şekil ve kılıkta görünebilme kabiliyetine sahiptirler. Bu sebeple de bazı insanları kandırmaları her zaman söz konusudur. Nitekim bu yolla onlar, pek çok insanı kandırıp iğfal etmişlerdir. Hatta bazılarını o denli kandırmışlardır ki; bu zavallılar kendilerini mehdi, hatta peygamber zannetmişlerdir...

Bu konuya, velayet yolundaki vartaları da ilave etmek mümkündür. Ancak bu mesele ayrıca tahlil gerektirdiği için şimdilik sadece bu küçük işâret ile iktifa ediyoruz.

Bütün bunlar ve bunlara benzer gerekçelerden dolayı, sorunun cevabını şöyle özetlemek mümkündür:

Gerek rüyalar, gerekse başka yollarla melekût âlemine açılmalar neticesi elde edilen bilgiler veya yorumlanan müşahedeler, insanı ilzam edecek ve bağlayacak değerde hükümler değildirler. Hele dinî ölçülerle çatışma durumu varsa, kesinlikle onlara itibar edilemez ve bir Müslüman için böyle bir tercih de asla söz konusu olmamalıdır." (M. Fethullah Gülen, Prizma, 1/131-135)

Rüyaları Nasıl Yorumlamalı?

Rüyaya gereğinden fazla önem veren insan, hayra yorumlamazsa sebepsiz yere vesveseye düşer, evhamlara ma-

ruz kalır. Böylesi evham ve korkulara maruz kalmamak için hiçbir bağlayıcılığı olmayan rüyalar hakkında arz edeceğim şu bilgileri hatırdan çıkarmamalıdır.

Önce, ne türlü görüntüde olursa olsun rüyaları mutlaka iyiye yorumlamalı, kötülüğe işaret ediyor şeklinde bir düşünceye kapılmamalıdır. Hatta rüya kötü görünüşte de olsa yine iyiye yorumlamalıdır. Çünkü, bazı rüyaların dışı kötü görünse de içi iyiye işaret olabilir. İnsan bunu bilemediğinden kötü görüntülü rüyalardan korkuya kapılıp uğursuzluğa işaret sayabilir. Halk dilinde, "Rüya yorumlandığı gibi çıkar, öyle ise iyiye yorumlayın ki iyi çıksın" sözü doğrudur.

Nitekim Efendimiz'in süt halası Ümmühânî de kötü görüntülü bir rüya görmüş, korkuya kapılarak gelip Efendimiz'e şöyle anlatmıştı:

- Ya Resûlallah, bu gece rüyamda sizin ciğerinizin alınıp benim kucağıma atıldığını gördüm, korkuya kapıldım. Ciğerinizin benim kucağıma atılması beni endişeye sevk etti!

Tebessüm etmeye başlayan Efendimiz, şu yorumu yapar:

- Ümmühânî der, korkulacak bir şey yok, aksine sevinilecek bir durum var!

- Ya Resûlallah, sizin ciğeriniz alınıp benim kucağıma atıldı. Üzülecek bir şey değil mi bu?

- Değil ey Ümmühânî, der. Rüyaların bazen görüntüsü korkulu olabilir, ama işareti sevindirici olur. Nitekim benim ciğerim gibi seveceğim bir torunum dünyaya gelecek. Sen de kucağına alıp emdirecek, sütanalık edeceksin. Rüyan buna işaret etmektedir. Bunda endişe edilecek bir taraf yoktur.

Üzüntüden titreyen Ümmühânî, bu yorumdan sonra da sevincinden tebessüm etmeye başlar. Bir müddet sonra Efendimiz'in dünyaya gelen torunu Hasan'ı Ümmühânî'ye ge-

tirirler. Kucağına alıp emdirir, hizmette bulunur, süt analık eder. Rüyada görülen ciğerin kucağa alınan torun olduğu fiilen kesinleşmiş olur.

İmam-ı Âzam Hazretleri de benzeri bir rüya görür. Efen-dimiz'in kabrini açmış, dağınık kemiklerini bir araya topladığını gören Hazreti İmam, zamanındaki meşhur rüya tabircisi İbn Sîrîn'e bunu sorar. O da:

- Korkulacak bir şey yok, aksine sevinilecek bir geleceğe işaret vardır! diyerek şöyle yorumlar:

- Sen ilimle uğraşırken Allah Resûlü'nün dağınık sünnetlerini bir araya toplayıp bu ümmete derli toplu halde sunacak, böylesine değerli bir hizmette bulunacaksın...

Gerçekten de İmam-ı Âzam Hazretleri sünnetlerle farzları birbirinden ayırıp sıralayarak bu ümmete toplu halde takdim etmek gibi eşsiz hizmetlerde bulunmuştur.

Bundan dolayı rüyaların görüntüsü ne olursa olsun hep hayra yorumlanmalı, şerre işaret çıkarılmamalıdır. Çünkü alimlerimiz eserlerinde ölçüyü şöyle bildirmişlerdir:

- İslam'da tefe'ül caizdir, ama teşe'üm caiz değildir!

Tefe'ül: Olayları hayra yorumlamak. Teşe'üm de şerre işaret sayıp, uğursuzluk manası çıkarmaktır. Hayra yormakta mahzur yok, ama şerre yormakta ise mahzur çoktur.

Çoğu zaman gündüz meşgul olduğumuz konular geceleri rüyamıza akseder.

Ancak Peygamberimiz'in rüyasında böyle bir yanılma olmaz. Gördüğü kesinlikle çıkar. Nitekim bir defasında da Efen-dimiz gördüğü rüyasını şöyle anlatmıştı:

- Ben bir merdivenden çıkıyordum. Geriye dönüp baktığımda Ebû Bekir'in iki basamak geriden beni takip ettiğini gördüm.

Bu rüyayı duyan Hazreti Ebû Bekir şöyle yorumlamıştır:

- İki basamak arkadan Resûlullah'ı takip etmek, onun vefatından iki sene sonra arkasından benim de vefat edeceğime işarettir. Aramızda iki sene kadar bir hasret olacak demek ki.

Gerçekten de Hz. Ebû Bekir'in (r.a.) vefatı iki sene sonra olmuştur.

Rüyalar âlem içinde âlemlerin varlığına, ahiretin ve ruhlar âleminin de kesinliğine işaret olarak girer uyku dünyamıza. Rüyalarla bir daha anlarız ki, hayat bu yaşadığımızdan ibaret değildir. Başka âlemler de vardır. Bunu vefat ettikten sonra daha da yakından göreceğiz. Ölmeden önce Rabb'imiz bunu kolay benimseyebilmemiz için rüyalar göstermektedir bizlere.

Cesedimiz yatakta uyurken ruhumuz, var olan nice âlemlerde dolaşır geriye dönebiliyor. Bir gün gelecek, geriye dönmek üzere gidecek o âlemlere. (Ahmet ŞAHİN, Zaman Ailem, 'Rüyaları Nasıl Yorumlamalı', Sayı: 77, 29 Mayıs 2004)

Rüya Karşısında İnsanların Tutumu ve Orta Yol

"Rüya, inkârı mümkün olmayan bir hadisedir. Her insan mutlaka rüya görür.

Rüyaların hayatımıza olumlu-olumsuz hiçbir etkide bulunmadığını söylemek tefrit, hayatımızı rüyalarla belirlemek de ifrattır. Burada orta bir yol tutulmalıdır.

Rüyanın hiçbir işe yaramadığına inanmak yanlıştır. Çünkü gördüğü rüyanın aynen ortaya çıktığına şahid olan pek çok insan vardır. Tecrübeler göstermektedir ki rüyalar bir nevi gelecekte haber verme vasıtalarıdır. Hz. Muhammed (sallâllâhu aleyhi ve sellem): "Mübeşşirât (insanlara gaybdan haber verme) tû-

kenmiştir. Ancak "salih rüyalar" vardır ki onu salih insan görür veya ona gösterilir." (Buhârî, Tabir, 5; Müslim, Salât, 207, 208; İbn Dâvud, Salât, 143; Tirmizi, Rüya, 2; Neseî, Tabir, 9, 62; İbn Mâce, Rüya, Muvatta, Rüya, 3; Dârimî, Salât, 77, Rüya, 3; Ahmed b. Hanbel, Müsned, 1/619, 3/267, 5/454, 6/129, 281.) buyurmuştur. Sadık rüyalar, bilindiği gibi ya bir müjdeyi haber verirler ya da bir uyarı niteliği taşırlar. Dolayısıyla rüyaları önemsememek, sadık rüyalarda gösterilen müjde ya da uyan niteliğindeki haberleri nazarı dikkate almamayı gerektirir ki bundan insanın zararlı çıkacağı açıktır.

Rüyalara gereğinden fazla önem vermek de hatalıdır, insanı yaşanan hayatın gerçeklerinden uzaklaştırır. Rüyalara dayanarak devlet ve cemiyet hayatına nizam vermek, insanlar arasındaki münasebetleri ona göre ayarlamak yanlıştır. Rüyalarda görülenlerle amel etmek rüyaya ve görene göre değişir. Fakat her halükârda dinî olarak bir sorumluluk gerektirmez. Mesela rüyasında düştüğünü gördüğü uçağa binip de ölen kimse intihar etmiş sayılmaz.

Şunu hatırd tutmak gerekir ki, sadık rüyalar da, onları doğru bir şekilde tabir edecek insanlar da nadirdir. (Uludağ, Süleyman, Kuşeyrî Risalesi Tercümesi, dipnotta, 572, 573.)

İslâm âlimleri uyumadan önce abdest almayı, mümkün olursa namaz kılmayı, Hz. Muhammed'in (sallallahu aleyhi ve sellem) uyguladığı ve uygulanmasını istediği şekilde yatmayı, tavsiye etmişlerdir.

İyi bir rüya görülünce başkasına anlatılabilir. Kötü rüya görünce, diğer tarafa dönmeli sol tarafa üç defa tükürmeli, o rüyanın şerrinden Allah'a (celle celâluhû) sığınmalı, kimseye anlatmamalıdır. Zira Hz. Peygamberin belirttiği gibi rüya yorumlanana kadar kuşun ayağındaki taş gibidir, yorumlanınca dü-

şer. (Ahmed b. Hanbel, Müsned, 4/10, 11; İbn Mâce, Rûya, 6; Dârimî, Rûya, 11.) Böyle yapılırsa, o rüya Allah'ın (celle celâluhû) izniyle zarar vermez. (Buhari, Ta'bir, 46; Müslim, Rûya, 4; Tirmizi, Rûya, 1.) Rüyayı tabir ettirmek için alim ve dost (yani insanların iyiliğini isteyen) kimseler araştırılmalıdır. (Tirmizî, Rûya, 7; Dârimî, Rûya, 10.)” (Kur'ân-ı Kerim'de Rûya Kavramı, Bünyamin Açıklalın, Yüksek Lisans Tezi, s, 51-52, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1996)

Kötü Ahlâkın Rüyalara Aksedişi

Erzurumlu İbrahim Hakki, insanda bulunan kötü ahlâkın, hayvan sûret ve şekillerine benzeyişini ve bu durumun rüyalara aksedişini şöyle anlatır:

“... Meselâ, kibirlenen bir adamın sûreti kaplana, saldırganlık yapan bir adamın sûreti aslana, kıskanç bir adamın sûreti kurda benzer. Nitekim Yâkub (aleyhisselâm) kendi çocuklarının Hz. Yûsuf'a (aleyhisselâm) olan kıskançlıklarından tasarladıklarını ona yapmadan evvel rüyasında, yedi kurdun Hz. Yûsuf'a (aleyhisselâm) hücum ettiklerini görmüştü. Onun için çocukları ona, “Bizimle gönder.” dediklerinde “Kurdun, kendisini yiyeceğinden korkarım.” demesi ve göndermek istememesi, gördüğü rüyanın etkisi altında kalmış olmasındandır. Öfke ve kızgınlık gösteren adamın sûreti köpeğe, hilekâr olanın sûreti tilkiye, aldatanın sûreti tavşana, kadınlık aletine karşı şehvet gösterenin sûreti merkebe, kadının arkasına karşı şehvet duyanın sûreti domuza, kadının şehvetinin sûreti koyuna, obur olanın sûreti ineğe, tamahkâr adamın sûreti karıncaya, cimri olanın sûreti fareye, kin güdenin sûreti deveye, zevk ve şevk hâlini taşıyanın sûreti kırmızı deveye, düşmanlık yapanın sûreti yılanı, incitenin sûreti akbabaya, kuruntulu olanın sûreti sarı

Rüyanın Hakikati

arıya benzer. Hatta yerilmiş olan ahlâkî davranışlarından birinde üstünlük gösteren gönül, olayda kendini o sûrette olan hayvandan daha üstün görür. Meselâ, kadınlık aletine karşı fazla şehvet taşıyan gönül, rüyasında merkebe bindiğini görür. Eğer bu şehvete yenilmişse, kendini merkebin altında görür. Diğer ahlâkını da bunlara benzetip anlayabiliriz. Böylece bütün hayvan sûretleriyle kâinattaki varlıklar hep insanın iç ve dışında şekillenmişler ve gereğine göre meydana gelmişlerdir. Yerilmiş ahlâkı taşıyan bir gönül, sanki saf ve cilalı bir ayna gibi hepsini kendi içinde bulur. Sâfi olmayan bir gönül ise uyku da iken rüyasında bütün geçmişlerini görür. Gördüklerini ya benzerleriyle veya tabirleriyle bilir.”

Rüyalar ve Kader

“Doğru rüyalar kaderin varlığına birer delildir. İleride meydana gelecek herhangi bir hâdisenin önceden rüyalarda görülmesi ve vakti gelince aynen zuhur etmesi, her hâdisenin önceden takdir edilmiş olduğunu ortaya koymaktadır. Evet, rüyada hayat kitabımızın bir sayfasını önceden okuyor ve sonra da okuduğumuzun pratikte gerçekleştiğini müşahede ediyoruz.” (M. Fethullah Gülen, İncanın Gölgesinde, 1/201)

Rüya-Hakikat Dengesi

M. Fethullah Gülen Hocaefendi, rüya hakkındaki genel kanaatlerini belirttikten, onun nasıl bir muştular kaynağı olduğunu bildirdikten ve rüyanın önemine yeterince dikkat çektikten sonra rüya gerçeğini kastederek şöyle demektedir:

“... Şimdi böyle bir şeye ihtiyacınız var mı, yok mu? Bunca handikap karşısında, sokakların lağım kanalı gibi ak-

tığı, bazı kanalların evimize değişik kanallar adı altında pislik döktüğü bir dönemde, erâciften sıyrılma, doğruyu bulma ve doğrunun zorluğuna rağmen onu yaşama.. evet bütün bunlar çok zor şeyler. İşte bu çok zor şeyler karşısında Allah (celle celâluhü) mübeşşirât ile (rüya gibi müjdeleyici hususlarla) sizi teşvik ve takdir ediyor olabilir. Bir başka misâl; nasıl ana-babalar çocuklarının istemediği veya zorla kabul ettikleri bir işi onlara yaptırmak istediklerinde şekerleme, çikolata vs. ile onları teşvik ederler; yani onlara avans vererek dediklerini yaptırırlar; aynen öyle de, küfrün bütün üniteleri ile hayata hakim olduğu bir dönemde dine hizmet edenlere Cenâb-ı Hak, şekerleme nevinden mübeşşirât ile onları teşvik edebilir.

Böyle bir dönemde, yani sokakların çirkefliğinden dolayı çocuklarının damarlarındaki kanın, şehevât-ı nefسانيye adına galeyâna geldiği bir dönemde inananların böyle teşvik almaları rahmetin bir tezâhürü olsa gerek.. işin doğrusu aksi hâlde, bu çetin yollarda uzun boylu yürümek çok zordur.

Fakat bütün bunlara rağmen, biz rüya insanı değiliz. Çünkü çocuğa her zaman şekerleme verilmez, zira şeker dişleri çürütür. Halbuki insanın sıhhatli, dengeli ve temkinli beslenmesi şarttır. Aksi hâlde “şekerde güç vardır, beynimiz glikozla besleniyor...” vs. der yemeye devam ederseniz, ömür boyu sürecektir hastalıklarla karşı karşıya kalabilirsiniz. İşte aynen bunun gibi, sizler de her şeyi rüyalara bağlar ve rüyalardan dışarıya çıkamazsanız; bir rüya adamı olarak kalır gidirsiniz. “Yakaza” dediğimiz husus da aynen bunun gibidir. Meselâ, ben yakazaya inanan biriyim. Bir gün, bir yerde bir zâtle, gençlik dönemlerinde, hem de teşvike çok ihtiyacım olduğu bir anda, o zât birden heyecanlandı ve donuklaştı ve bana

“Üstad’la falan ve filan şu anda buraya geldi.” dedi. Ne dediklerini sorunca, onların mesajını söyledi. Belki ben buna inandım veya inanmadım; ama işin doğrusu böyle bir müjde, irademe fer verdi.

Ancak, bunlar Kitap ve Sünnet gibi teşriin gerçek kaynakları yanında hüccet ve delil sayılabilecek kriter ve kurallar değildir. Meselâ, -farz-ı muhâl- yakazaten Efendimiz burada bana gelse dese ki: “Sana bir tavsiyem var.”, ben de, “Emrin başım-gözüm üstüne nedir Ya Resûlallah!” derim. “Bak dün konuştun, bugün de konuştun; ama yarın konuşma, bu işte hayır yok.” dese ben biraz düşünürüm. Hem de O’ndan aldığım kriterleri kullanarak bu mevzuda yakazaten verilen emri dinlemek lâzım mı, değil mi? İşte bunu düşünürüm. Şimdi benim burada konuşmam mubah bir şeydir. Konuşsam da olur, konuşmasam da. Fakat Allah Resûlü din-i mübin-i İslâm’ı tebliğ etmeyi bir mükellefiyet olarak, bilen insanların sırtına yüklemiyor mu? Yine O, uyulması ve hüccet alınması gereken sözlerin kendi sözleri olduğunu söylemiyor mu? Öyleyse burada ben, yakazada söyleyen Allah Resûlü’nü değil de dün hayatta iken, peygamber olarak konuşan Resûlullah’ı dinler, tebliğ ve irşad faaliyetine devam ederim. Evet, Nebîler Serveri’ne, ta’zimde bulunma, saygı gösterme başka bir mes’ele, O’nu hüccet ve delil olarak kabul etme, hayatı ve peygamberliği itibarıyla O’na uymak başka bir meseledir. Yoksa, gerek rüya ve yakazalar, gerekse cinleri, şeytanları kullanma yolu ile -hafızanallah- bazı hâllerde inananlar, doğru yoldan sapabilir, sapabilir ve kazanma kuşağında kaybedebilirler. Meselâ, Gulam Ahmed, böyle bir handikabın içine düşmüş ve kaybetmiştir. O Yogizm’de ve Hinduizm’de, ruha kendi gücünü kazandırma konusunda ile-

ri seviyede biri olduğundan, Müslümanlığın üstünlüğünü bu yolla ortaya koyma yolunu tutmuş ve dilini gırtlığına sokup altı ay bir şey yemeden durmaya çalışmıştır. Güya o, bununla Brahmanlara, Budistlere karşı İslâm'ın üstünlüğünü ortaya koymaya çalışmıştır.. çalışmış ve böyle bir yola girmiştir. Rica ederim İslâm'ı anlatmanın yolu bu mudur? Ve neticede Gulam Ahmed sırasıyla “mehdiyim, imam-ı muntazarım, peygamberim” demiş ve en son hulûl ve ittihadı inanarak “ben Allah'ım” demiştir.

İşte, cinleri, şeytanları kullanma, insanı doğru yoldan çıkartacak böyle bir inhiraftır. Evet, bu tür mes'eleleri yani rüyalarla amel etme, yakazalara güvenme, cinleri kullanma.. hep böyle çok masumâne, Müslümanlık duygu ve düşünceleri içinde başlar.. başlar; ama bir de bakarsınız ki şirazededen çıkmışsınız. Şimdi, çoklarının dilbeste olduğu bir misâl ile biraz daha açayım:

Bize düşen şey Kitab'a ve Sünnet'e uymaktır. Mesela siz göklerde gezip dolaşsanız, zaman-üstülük içinde Efendimiz'le buluşsanız, Cenâb-ı Hakk'ın değişik şekilde tecellileri ile baş başa kalsanız.. işte bütün bunlar, Sünnet'i yaşamamanın yanında ceviz kabuğu kadar yer doldurmaz.

O hâlde saf Müslüman olarak kalalım, zeminde yürüyelim. “Rütbeli olmak değil, nefer olmak daha iyidir” diyelim ve insanlardan bir insan olalım. Hz. Ömer Efendimiz kendisine: “Sen Peygamber'i memnun ettin. Ebû Bekir'i memnun ettin. Cennete gireceksin ve firdevsler senin otağın olacak.” diyenlere acı tebessümle bakar, “Şu dünyaya girdiğim gibi çıksam çok memnun olacağım.” der. Ben de, şahsen bunu bulsam çok memnun olurum.

Sizler tertemiz duygularla yaşar, kılı kırk yararcasına “Kitap ve Sünnet” dersenez, “şeriat-ı garrâ”nın (parlak ve nurlu İslâmiyet’in) elmas düsturlarını, akyolun prensiplerini hayat düsturu yapar yaşarsanız, Allah (celle celâluhû) da sizi boş bırakmaz, velilere lütfettiğini lütfeder.

Sizin bundan sonra din adına söylenen şeylerin dışında artık alacağınız fazla bir şey kalmamıştır. Gördüğünüz rüya ve yakazalar, şevkinize medar olabilecek şekilde sizi şahlandırıyor onunla iktifa etmelisiniz....” (M. Fethullah Gülen, Prizma, 1/166-169)

Rüyalar ve Ruh Hâlleri

M. Fethullah Gülen Hocaefendi bir yerde de rüyaların ruh hâllerine bağlı olduğunu belirtip şöyle demektedir:

“Her insanın ruhu, incelmeye müsait olarak yaratılmıştır. İnsanın ruhî mertebeleri, esfel-i safilinden a'lâ-i illiyyîne kadardır (en alt seviyeden en üst zirveye kadardır). Ruhun melekûtiyete açılması, nüve hâlinde her insanda vardır ve işte bu vehbîdir (Allah (celle celâluhû) tarafından verilen bir hususiyettir). Daha sonra herkes kendi gayretiyle bu nüveyi kuvveden fiile çıkarabilir ki, bu da, kesbîdir (kulun bizzat kazanarak elde ettiğiyledir).

Güzel rüya görme, temelde bu ruh hâleti ile alâkalıdır. Rüyada birini yılan ve çıyanlarla beraber görünce hemen onun hakkında, “bu insan yılanlaşmış, çıyanlaşmış” dememeli. Belki de bu, bizim ruh hâletimizden ve su-i zannımızdandır. O hâlde, rüyada yılan, çıyan görüldüğü zaman Allah’a sığınmalı ve başkalarını alâkadar eden görüntülerde su-i zanna girilmemelidir. Bazen de Allah, düşmanları o şekilde gösterebilir.

Rüyaların bazısı, irşad mahiyetindedir. Bazen içtihadları ile yanlışa gidenleri Cenâb-ı Hak, bu rüyalarla ikaz eder.” (M. Fethullah Gülen, Fasıldan Fasıla, 1/323-324)

Rüya-Vahy İlişkisi

“... Rüyanın vahy ile olan münasebetine gelince; İnsanlığın İftihar Tablosu (sallallâhu aleyhi ve sellem), vahyi, bazen perde-siz olarak bizâtihî Allah’tan (celle celâluhû), bazen melek vasıtasıyla bazen de perdeli ve tevile muhtaç olan rüyalar ile alıyordu. Bu ise rüyanın bir yönüyle açık ve sarih vahyin yanında derece ve kıymet itibarıyla 46’da bir parçası olduğunu bildiren ipucu olabilir. Öyle de olsa, meselenin bir diğer yönü vardı ki, o güne kadar gelmiş-geçmiş hiçbir peygambere lütfedilmeyen rüyanın, perdeli dahi olsa vahye kapı açması veya vahyin bir parçası olmasıdır. Evet, Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), hâlveti, inzivası, tecerrüdü (kendini insanlardan uzak tutuşu) ve konsantresi ile öyle bir zemine çekilmiş; Allah da (celle celâluhû), bu azimli, kararlı insana lütuf kapılarını bütün enginliğiyle açmış, âlemlerden hiç kimseye nasib etmediği nimetlerle onu serfiraz kılmıştır. Onun için Efendimiz’in (sallallâhu aleyhi ve sellem) rüyalarına, sabah aydınlığı gibi bütün netliği ile haricî âlemde zuhûr etmesine bu gözle bakabilir ve bu çerçevede değerlendirebiliriz.” (M. Fethullah Gülen, Fasıldan Fasıla, 2/38-39)

M. Fethullah Gülen, bir başka yerde de uyku hâlinde ruhun yarı yarıya kayıtsızlığa ulaştığını belirtir ve, “Dolayısıyla insan rüyasında yüzlerce ayrı ayrı yerde bulunabilir ve binlerce insanla görüşebilir. Bu arada uyuyan cesetle ruhun münasebeti de devam eder.” der. (M. Fethullah Gülen, Fasıldan Fasıla, 2/61)

Hayâl ve Rüya Farkı

Hayaller ile rüyalar birbirlerinden oldukça farklıdırlar. “Hayâl; insanın herhangi bir şeyi zihninde tasavvur ve taakkul üstü canlandırmasıdır. Onun biraz ötesine ve hakikatten uzak olanına ve bu arada mühmeli (ihmal edilen) sayılan şeye de meyâl denir ki, Türkçede bu ikisi birden “hayâl-meyâl” şeklinde ifade edilir. Çoğu defa rüyalar, onlardan daha gerçek olmalarına rağmen, bazen galat olarak ikisine birden “hülyâ” denir. Halbuki rüyaların, İslâmî anlayış çerçevesinde değerlendirildiği zaman, çok defa gerçek bir yönü olduğu da görülür. Zira onlar, gözlerin âlem-i şehâdete kapandığı anda, âlem-i misâle açılan pencere ve menfezlerden ruhumuza sızan levhalardır.” (M. Fethullah Gülen, Prizma, 3/89)

Rüya Gerçeğine Seyyid Kutub’un Yaklaşımı

Bizler kimi rüyaların; ama yakın; ama uzak gelecekteki kimi olayların habercisi olabildiğine inanmak durumundayız. Neden inanmak durumundayız? Zira, öncelikle Kur’ân’da bu gerçek bildirilmiştir. Hz. Yûsuf’un rüyası, onun zindan arkadaşları olan iki delikanlının rüyası ve Mısır kralının rüyası gerçekten doğru çıkmıştır. Bunun yanı sıra kimi kez kendi yaşamımızda bile, gördüğümüz bazı rüyaların doğru çıktığına tanık olabilmekteyiz. Öyle ki, bunun olabirliğini inkâr etmemiz adeta imkânsızlaşmaktadır... Zira, bunun gerçekliğine bizzat kendimiz tanık olmuşuzdur!

Buna inanmamız için, aslında birinci neden yeterlidir. Ancak, inatlaşma bir yana bırakılırsa, inkâr edilmesi imkânsız bir reel gerçek olması hasebiyle ikinci nedenden de söz ettik...

Rüya dediğimiz şeyin aslı ve mahiyeti nedir? Psikanalizin verdiği cevap: Bilincin devre dışı kalmasıyla, bastırılmış arzular arasındaki kimi arzuların şekillenmesidir.

Bu, rüyaların sadece bir yönüne ilişkindir. Bir başka deyişle, rüyaların tümü böyle değildir. Nitekim, bilimsellikten uzak yargılarına ve teorisindeki tüm çarpıklıklarına karşın Freud bile, gelecekte haber veren rüyaların varlığını itiraf etmektedir.

Öyleyse, bu tür yani sâdik rüyalar nasıl açıklanabilir? Her şeyden önce, bu tür rüyaları bizim kavrayabilmemiz ya da kavrayamamamızla, böylesi rüyaların olabildiğini ya da bazı rüyaların doğru çıktığını kanıtlama arasında hiçbir ilgi kurulamayacağını belirtmeliyiz. Bizim burada yaptığımız, esrarengiz bir varlık olan insanın kimi niteliklerini ve Allah'ın (celle celâluhû) varlık dünyası için belirlediği kimi yasalarını sadece kavrayabilmeye çabalamaktır.

Söz konusu türden rüyalar konusunda bizim anlayışımız şudur: Geçmiş, gelecek ya da görüş ötesi şimdiki zamandan insanı izole eden engeller, zaman ve mekândır. Geçmiş ya da geleceği görmemizi engelleyen faktör, zamandır. Görüş uzağımızdaki şimdiki zamanla aramızda perde çeken faktör mekândır.

Ancak, insanda özünü kavrayamadığımız bir duyum, kimi kez harekete geçip çok güçlü bir hâle gelerek, zaman engelini aşmış, bazı şeyleri belli-belirsiz biçimde de olsa görebilmektedir. Bu bilgi değil, ama bir tür sezgidir. Bazı kimselerde uyanık oldukları bir sırada, bazı kimselerde ise rüyada, söz konusu duyumun yoğunlaşmasıyla birlikte, zaman ya da mekân, bazen de hem zaman, hem mekân engelini aşıldığı görülebilmektedir. (Bu noktada anlatılan şeylere

inanmayacak bile olsam, Amerika'dayken yaşadığım bir olayı asla unutamam. Ailem Kahire'deydi. Bir gece rüyamda kız kardeşimin oğlunu gördüm. Gözü hiçbir şey göremeyecek denli kan içindeydi... Oturup Kahire'ye aileme bir mektup yazdım. Mektupta, söz konusu yeğenimin gözüne bir şey olup olmadığını da bizzat sormaktaydım. Daha sonra bana gönderdikleri cevâbî mektupta yeğenimin, gözündeki iç kanama nede niyle tedavi altında olduğunu belirtiyorlardı. Çok ilginçtir, aslında iç kanama dışarıdan fark edilemez. Bu nedenle yeğenimin gözüne sadece dışarıdan bakanlar, bu kanamayı göremediklerinden, bir şey yok diye düşünmektedirler. Oysa, dışarıdan görülmemekle birlikte içeride bir kanama söz konusudur. Neticede gördüğüm rüya, bu iç kanamayı bana göstermişti... Bu örneğin yeterli olacağını düşünerek, daha başka örneklemelere geçmeye gerek görmüyorum.)

Aslına bakılırsa, insan olarak bizler, zaman ve mekânı da gerçek iç yüzüyle kavrayabilmiş değiliz. Bizim için maddî bağlamdan öteye geçmeyen zaman ve mekân konusundaki bilgimizin bile kesin olduğunu söyleyebilecek durumda olmadığımızı Cenâb-ı Hak bildirmektedir: “Size bilginin çok az bir bölümü verilmiştir.” (İsrâ, 17/85), (Seyyid Kutub, Fi Zilâli'l-Kur'ân, 4/1970-1971)

Rüyanın Mahiyeti Üzerine Bediüzzaman'ın Yaklaşımı

Risale-i Nur Külliyyatı'nda rüya hakkındaki genel değerlendirmelerin yapıldığı, Yirmisekizinci Mektup'un ilgili kısmını aynen aktarıyoruz:

“... Birincisi: Sûre-i Yûsuf'un mühim bir esası, rüya-yı Yusufiye olduğu gibi; “ve cealnâ nevmekum sübâtâ” (Uykunuzu dinlenme yaptık (Nebe', 78/9)) âyeti misillü çok âyetlerle, rüyada ve

nevmdede perdeli olarak ehemmiyetli hakikatlar var olduğunu gösterir.

İkincisi: Kur'ân ile tefe'üle ve rüyaya itimada ehl-i hakikat tarafdar değiller. Çünkü Kur'ân-ı Hakîm, ehl-i küfrü kesretle ve şiddetli bir tarzda vuruyor. Tefe'ülde, kâfire ait şiddeti, tefe'ül eden insana çıktığı vakit, yeis veriyor; kalbi müşevveş ediyor. Hem rüya dahi hayr iken, bazı aks-i hakikatle görüldüğü için şerr telakki edilir, yeise düşürür, kuvve-i manevîyeyi kırar, sû-i zan verir. Çok rüyalar var ki: Sûreti dehşetli, zararlı, mülevves iken; tabiri ve mânâsı çok güzel oluyor. Herkes rüyanın sûretiyle mânâsının hakikati mabeynindeki münasebeti bulamadığı için; lüzumsuz telaş eder, me'yus olur, keder eder.

İşte yalnız bu cihet içindir ki, ehl-i hakikat gibi ve İmam-ı Rabbanî misillü başta (Ne şebem ne şeb perestem) dedim.

Üçüncüsü: Hadîs-i sahîh ile nübüvvetin kırk cüz'ünden bir cüz'ü nevmdede rüya-yı sâdika sûretinde tezahür etmiş. Demek rüya-yı sâdika hem haktır, hem nübüvvetin vezaifine taalluku var. Şu üçüncü mes'ele, gayet mühim ve uzun ve nübüvvetle alâkadar ve derin olduğundan, başka vakte talik ediyoruz; şimdilik o kapıyı açmıyoruz.

Dördüncüsü: Rüya üç nevidir: İkisi, tabir-i Kur'ân'la "edğâs-u ahlâm"da dâhildir; tabire değmiyor. Mânâsı varsa da ehemmiyeti yok. Ya mizacın inhirafından kuvve-i hayâlîye şahsın hastalığına göre bir terkibat, tasvirat yapıyor; yahut gündüz veya daha evvel, hattâ bir-iki sene evvel aynı vakitte başına gelen müheyyic hâdisatı, hayâl tahattur eder; ta'dil ve tasvir eder, başka bir şekil verir. İşte bu iki kısım "edğâs-u ahlâm"dır, tabire değmiyor.

Üçüncü kısım ki, rüya-yı sâdıkadır. O doğrudan doğruya mahiyet-i insaniyedeki latife-i Rabbanîye, âlem-i şehâdetle

bağlanan ve o âlemde dolaşan duyguların kapanmasıyla ve durmasıyla, âlem-i gayba karşı bir münasebet bulur, bir menfez açar. O menfez ile, vukua gelmeye hazırlanan hâdiselere bakar ve Levh-i Mahfuz'un cilveleri ve mektubat-ı kaderiyenin nûmuneleri nev'inden birisine rastgelir, bazı vâkıat-ı hakikiye-yi görür. Ve o vâkıatta, bazen hayal tasarruf eder, sûret libasları giydirir. Bu kısmın çok envâ'ı ve tabakatı var. Bazı aynen gördüğü gibi çıkar, bazen bir ince perde altında çıkıyor, bazen kalınca bir perde ile sarılıyor.

Hadis-i şerifte gelmiş ki: Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtü ves-selâm) bidayet-i vahiyde gördüğü rüyalar; subhun inkişafı gibi zahir, açık, doğru çıkıyordu.

Beşincisi: Rüya-yı sâdıka, hiss-i kable'l-vukûun fazla inkişafıdır. Hiss-i kabl-el vuku ise herkeste cüz'î-küllî vardır. Hattâ hayvanlarda dahi vardır. Hattâ bir zaman ben, bu hiss-i kable'l-vukûu, zahirî ve bâtinî meşhur duygulara ilâve olarak, insanda ve hayvanda "sâika" ve "şâika" namıyla aynı "sâmia" ve "bâsıra" gibi iki hiss-i âheri ilmen bulmuştum. Ehl-i dalâlet ve ehl-i felsefe, o gayr-ı meşhur hislere; -hata ederek- ahmakçasına "sevk-i tabiî" diyorlar. Hâşâ sevk-i tabiî değil, belki bir nevi ilhâm-ı fitrî olarak insan ve hayvanı kader-i İlahî sevk ediyor. Meselâ: Kedi gibi bazı hayvan; gözü kör olduğu vakit, o sevk-i kaderî ile gider, gözüne ilâç olan bir otu bulur, gözüne sürer, iyi olur.

Hem rûy-i zeminin sıhhiye memurları hükmünde ve bedevi hayvanatın cenazelerini kaldırmakla muvazzaf kartal gibi âkilü'l-lahm kuşlara bir günlük mesafeden bir hayvan cenazesinin vücudu, o sevk-i kaderî ile ve o hiss-i kable'l-vukû ilhâmıyla ve o sâika-i İlahî ile bildirilir ve bulurlar.

Hem yeni dünyaya gelmiş bir arı yavrusu; yaşı bir gün iken, havada bir günlük mesafeye gider, havada izini kaybetmeyerek, o sevk-i kaderî ile ve o saika ilhâmıyla döner, yuvasına girer.

Hattâ herkesin başında çok defa tekerrür ediyor ki, birisinden bahsediyorken, âni kapı açılarak tahminin fevkinde aynı adam gelir. Hattâ Kürdce durub-u emsaldendir: “Kurdun bahsini ettiğin zaman topuzu hazırla, vur; çünkü kurt geliyor.” Demek bir hiss-i kable'l-vukû' ile, latîfe-i Rabbâniye icmalen o adamın gelmesini hisseder. Fakat aklın şuuru ihata etmediği için; kasden değil, ihtiyarsız olarak bahsetmeye sevkeder. Ehl-i feraset bazen keramet gibi geldiğini beyan eder. Hattâ bir zaman bende şu nevi hassasiyet fazla idi. Bu hâli bir düstur içine almak istedim; fakat yakıştıramadım ve yapamadım. Fakat ehl-i salahatta ve bhusus ehl-i velâyette bu hiss-i kable'l-vukû' fazla inkişaf eder, kerametkârane âsârını gösterir. İşte umum avam için dahi bir nevi velâyete mazhariyet var ki, rüya-yı sâdikada, evliya gibi, gaybî ve istikbalî olan şeyleri görüyorlar.

Evet uyku nasıl ki avam için rüya-yı sâdika cihetinde bir mertebe-i velayet hükmündedir; öyle de umum için, gayet güzel ve muhteşem bir sinema-i Rabbaniyenin seyrangâhıdır. Fakat güzel ahlâklı güzel düşünür. Güzel düşünen, güzel levhaları görür. Fena ahlâklı fena düşündüğünden, fena levhaları görür.

Hem herkes için, âlem-i şehâdet içinde, âlem-i gayba bakan bir penceredir. Hem mukayyed ve fâni insanlar için, saha-i itlâk bir meydan ve bir nevi bekaya mazhar ve mâzi ve müstakbel, hâl hükmünde bir temaşagâhtır. Hem tekâlif-i hayatiye altında ezilen ve meşakkat çeken zîruhların istira-

hatgâhıdır. İşte bu gibi sırlar içindir ki, Kur'ân-ı Hakîm "ve celnâ nevmeküm sübâtâ" nev'indeki âyetlerle, hakikat-ı nevmi-yeyi ehemmiyetle ders veriyor.

Altıncısı ve en mühimmi: Rüya-yı sâdika benim için hak-kalyakîn derecesine gelmiş ve pek çok tecrübatımla, kader-i İlahî'nin her şeye muhit olduğuna bir hüccet-i katî hükmüne geçmiştir. Evet bu rüyalar, benim için hususan bu birkaç sene zarfında o dereceye gelmiştir ki; meselâ yarın başıma gelecek en küçük hâdisat ve en ehemmiyetsiz muamelât ve hattâ en âdi muhaverat yazılı olduğunu ve daha gelmeden muayyen olduğunu ve gecede onları görmekle, dilim ile değil, gözüm ile okuduğum bana katî olmuştur. Bir değil, yüz değil, belki bin defa; gecede, hiç düşünmediğim hâlde gördüğüm bazı adamlar veyahut söylediğim mes'eleler, o gecenin gündüzünde az bir tabir ile aynen çıkıyor. Demek en cüz'î hâdisat vukua gelmeden evvel hem mukayyedir, hem yazılmıştır. Demek tesadüf yok, hâdisat başıboş gelmiyor, intizamsız değildir.

Yedincisi: Senin müjdeli, mübarek ve güzel rü'yanın tabiri, Kur'ân için ve bizim için çok güzeldir. Hem zaman tabir etti ve ediyor, tabirimize ihtiyaç bırakmıyor. Hem kısmen tabiri güzel olarak çıkmış. Sen dikkat etsen anlarsın. Yalnız bir-iki noktasına işaret ederiz. Yani bir hakikat beyan ederiz. Senin hakikat-ı rü'ya nev'inden olan vakıalar, o hakikatın temes-sülâttır. Şöyle ki:

O geniş meydanlık, âlem-i İslâmiyettir. Meydanlığın niha-yetindeki mescid, Isparta vilayetidir. Etrafı bulanık çamurlu su, hal ve zamanın sefahet ve atalet ve bid'atlar bataklığıdır. Sen selâmetle, bulaşmadan, sür'atle mescide eriştiğin; her-kesten evvel envâr-ı Kur'âniyeye sahib çıkıp, kalbini bozma-dan sağlam kaldığına işarettir. Mesciddeki küçük cemaat ise;

Rüya

Hakkı, Hulusi, Sabri, Süleyman, Rüşdü, Bekir, Mustafa, Ali, Zühdü, Lütfü, Hüsrev, Re'fet gibi Sözler'in hameleleridir. Ufak kürsü ise, Barla gibi küçük bir köydür. Yüksek ses ise, Sözler'deki kuvvet ve sür'at-i intişarlarına işarettir. Birinci safta sana tahsis edilen makam ise, Abdurrahman'dan sana münhal kalan yerdir. O cemaat; telsiz âletlerin âhizeleri hükmünde, bütün dünyaya ders işittirmek istemek işareti ve hakikatı ise inşaallah tamamıyla sonra çıkacak. Şimdi efradı birer küçük çekirdek iseler de, ileride tevfik-i İlâhî ile birer şecere-i âliye hükmüne geçerler. Ve birer telsiz telgrafın merkezi olurlar. Sarıklı küçük genç bir zât ise; Hulusi'ye omuz omuza verecek belki geçecek birisi, naşirler ve talebeler içine girmeye namzeddir. Bazılarını zannederim, fakat kat'î hükmedemem. O genç, kuvve-i velayetle meydana atılacak bir zâttır. Sair noktaları sen benim bedelime tabir et.

Senin gibi dostlarla uzun konuşmak hem tatlı, hem makbul olduğundan; şu kısa mes'elede uzun konuştum, belki de israf ettim. Fakat nevme ait olan âyât-ı Kur'âniyenin bir nevi tefsirine işaret etmek niyetiyle başladığımdan, inşaallah o israf afvolur veya israf olmaz." (Bediüzzaman Said Nursi, Risale-i Nur Külliyyatı-1, Mektûbat, 511-513, Nesil Basım-Yayın, İstanbul, 1996)

İbn Haldun'a Göre Rüya Görmenin Hakikati

İbn Haldun, Mukaddime adındaki meşhur eserinde 'rüya görmenin hakikanını' şöyle anlatır: "Rüya görmenin hakikatı, nefis-i nâtıkanın, ruhanî olan kendi atında bir an için vakaların sûretlerini mutalaa etmesidir. Şüphe yok ki, nefis ruhanî olduğu zaman (manevî bir hale geldiği vakit), vakaların sûretleri, onda bilfiil mevcut olur. Nitekim ruhanî olan bütün zatların hali böy-

ledir. Nefs-i nâtika, cismani maddelerden, bedene ait idrâk hallerinden ve organlarından tecerrüd ettiği zaman ruhanî bir hal alır. Nefis için bu hal, uyku sebebiyle bir an için vukua gelir. Nitekim bundan bahsedeceğiz. Şimdi nefis, uyku sayesinde ve o an içinde, istikbalde meydana gelecek işlerden merak ettikleri hakkında bilgi iktibas ederek, kendine has idrâk vasıtalarına, bu bilgi ile döner. Şayet bu iktibas zayıfsa, karışık olması sebebiyle hayaldeki misâli ve remzî (muhakât, allegory) açık bir şekilde aksettirmiyorsa, bu remz, tabire muhtaç olur. Bu iktibas, rumuzdan müstağni kalınacak kadar kuvvetli olursa, misal ve hayalden arınmış ve halis olması sebebiyle tabire muhtaç olmaz.

Nefiste böyle bir anın (lemha, glimpse) vâki olmasının sebebi şudur: Nefis, bilkuvve ruhanî olan bir zattır. Beden ve onda ki idrâk vasıtalarıyla ikmal edilmiştir. Onun, bedenden ve ona ait idrâklerden mutlaka kurtulması gerekir. Ta ki zatı saf akıl haline gelsin, vücudu bilfiil kâmil olsun. Bu sûretle nefis, bedendeki idrak vasıtalarından hiç bir şeye muhtaç olmadan ve doğrudan idrâk eden ruhanî bir zat olur. Ancak nefis nevinin ruhanîler arasındaki derecesi, ufuk-u a'lâ sâkinleri olan meleklerden aşağıdır. Çünkü melekler, zatlarını ne bedendeki idrak organları vasıtasıyla ne de diğer bir şeyle kemâle erdirmiş değillerdir. (Onlardaki kemâl, bi-gayrihî değil bi'z-zattır).

Nefis, bedende bulunduğu müddetçe, kendisi için bu istidat hasıl olur. Bu istidadın bir özel şekli vardır. Evliyada mevcut olan gibi. Bir de geneli vardır, umum insanlarda mevcut olan gibi. İşte rüya hâdisesi budur.

Nebilerdekine gelince: Bu, beşerî varlıktan insilâh ederek (sıyırılarak), ruhanîlerin en yükseği olan saf meleklik haline geçişi temin eden bir istidattır. Bu istidat, vahiy hallerinde nebi-

lerde mükerrer olarak ortaya çıkar. Nebi, bedendeki idrâk hallerine ve vasıtalarına avdet edip idrâkten ne vâki olacaksa, o vukua geldiği zaman, bu, açıkça uyku vaziyetine benzer. Her ne kadar uyku ve rüya hali, bu vaziyetin çok aşağısında ise de, yine de bu benzerlik mevcuttur. Bu benzerlikten dolayı Şâri (Muhammed) (sallallâhu aleyhi ve sellem) rüyayı, “O, nübüvvetin 46 cüz’ünden bir cüz’dür”, tabiri ile ifade etmiştir. Diğer bir rivayette 43, başka bir rivayette ise 70 sayısı zikredilmiştir. Fakat bu rivayetlerin hiçbirinde bizzat sayı kastedilmiş değildir. Maksat, bu mertebelerdeki farklı durumların çokluğunu anlatmaktan ibarettir. Bunun da delili, hadisin bazı rivayetlerinde, Araplarda çokluğu ifade eden 70 sayısının zikredilmiş olmasıdır. Bazılarının, “46 sayısının bahiskonusu edilmesi, vahiy başlangıcından itibaren ilk altı ay rüya şeklinde idi. Bu süre bir senenin yarısıdır. Mekke ile Medine’deki nübüvvet müddetinin tümü 23 senedir. Bu duruma göre bu müddete dahil olan yarım sene bu sürenin 46’da biridir”, şeklinde bir görüş ortaya atmaları, hakikat olmaktan uzak bir sözdür. Çünkü bu durum sadece Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) için vâki olmuştur. Aynı müddetin, diğer Nebilerden herbiri içinde vâki olduğunu nereden biliyoruz? Bununla beraber bir de şu var: Bu durum, sadece rüya ile geçen zamanın nübüvvetle geçen zamana olan nisbeti hakkında bir fikir verir, nübüvvetin hakikati karşısında rüyanın hakikati ve mahiyeti hakkında hiçbir şey ifade etmez.

Evvelce verdiğimiz izahat anlaşıldıktan sonra, şu hususun da bilinmesi lazım gelir: “Rüya nübüvvetin şu kadarda biridir” sözü ile, insanlara şamil olan ilk kademedeki istidadın, fitraten nebiler sınıfına has olan yakın istidada olan nisbeti kastedilmiştir. Zira ilk kademedeki bu istidat her ne kadar in-

sanların umumunda mevcut ise de, (Peygamberlerdeki istidattan) uzak olan bir istidattır ve bu istidatla beraber birçok engel ve köstekler (mevâni ve avâik) bulunur. Bu engel ve köstekler o istidadın (kuvve halinden çıkıp) fiil haline gelmesine mâni olur.

Bahis konusu engellerin en büyüğü, zâhirdeki hisler ve dış duyu organlarıdır. Bu sebeple Allah, insanları, uykuda iken kendilerinde tabîi bir hal olarak mevcut olan uyku hali ile hicap ve hissî perdeleri üzerlerinden kalkacak bir yapıda yaratmıştır. Bu perde kalktığı zaman nefis, hak olan âlemde, merak ve arzu ettikleri şeyleri öğrenmeye teşebbüs eder, bazı vakitlerde bu âlemden bir lemha ve an idrâk eder, bu an içinde maksadını ele geçirir, merak ettiğini öğrenir. Bundan dolayı Şâri (Hz. Muhammed) (sallallâhu aleyhi ve sellem), rüyayı, mübeşşirâtın (ve nübüvvetin müjdecisi olan işaretlerden) saymış ve; "Mübeşşirât müsnesna, nübüvvetten bir şey kalmadı", demiş, ya Resûlallah mübeşşirât nedir, diye sorulduğu zaman, "Sâlih (iyi) bir adamın gördüğü veya ona gösterilen sâlih (ve sâdik) rüyadır," buyurmuştur.

Uyku ile his hicabının ve duyu perdesinin ortadan kalkmasının sebebinin size tasvir edeyim: Nefs-i nâtikanın idrâki ve fiilleri, sadece cismanî olan hayvanî ruhla vukua gelir. Hayvani ruh ise latif bir buhardır ve merkezi, kalbin sol iç kısmıdır. Nitekim Calinos ve diğer tabipler, teşrih (anatomi) hakkındaki eserlerinde meseleyi böyle izah etmişlerdir. Bu ince buhar, atar ve diğer damarlarda kanla birlikte dolaşır. Vücudda, his, hareket ve diğer bedenî fiilleri meydana getirir. Latif buharın en ince kısmı dimağa yükselir, beynin soğukluğunu mutedil hale getirir, böylece beynin iç taraflarında mevcut olan kuvvetlerin fiillerini ve tesirlerini tamamlar. Şimdi nefs-i nâtika sadece bahis konusu ruh-i buharî (vaporous spirit)

ile idrâk eder ve düşünür, ona bağlıdır. Latif bir şeyin kesin bir şeyde tesir vücuda getirmemesi, tekvindeki (greation, genesis) hikmetin gereğidir. Bedendeki maddeler arasında latif olan, bahis konusu hayvani ruhtur. Onun için bu ruh cismaniyet itibariyle kendisine zıt olan bir zatın yani nefs-i nâtikanın eserlerine ve tesirlerine mahal olmuştur. Nefs-i nâtikanın bedendeki eser ve tesirleri bu ruh vasıtasıyla hasıl olmuştur. (Nefs-i nâtika çok latif ve ince olduğu ve kesif olan bedendeki organlara doğrudan tesir edemediği için bu organlar içinde en latif olan hayvani ruha tesir etmiş, o vasıta ile de kesif ve cismanî olan, bu özelliği sebebiyle kendisine zıt bulunan beden üzerinde müessir olmuştur. Kısaca nefs-i nâtikanın, beden üzerindeki tesiri sadece hayvani ruh vasıtasıyla olmaktadır).

Daha evvel nefs-i nâtikanın iki çeşit idrâki bulunduğunu izah etmiştik. Dış duyuyla olan idrâk bu beş duyudur. İç duyuyla olan idrâk, bu beynin kuvvetleridir. Bu idrâklerin tümü, nefs-i nâtikayı, kendisinin üstündeki ruhanî zatları (zevat-ı ruhanîye) idrâk etmekten alıkoyar, halbuki o, fitrattan bu gibi şeyleri idrâk etme istidadına sahiptir. Dış duyu organları cismanî oldukları için, karşılaştıkları yorulma ve bıkkıncılık gibi hal-ler sebebiyle uyuklamaya, gevşemeye ve zayıflamaya maruz kalırlar, tasarruf ve meşguliyetinin çokluğu sebebiyle ruh darmadağın bir hale gelir. Bu yüzden, kâmil sûrette (dış) idrâkten tecerrüd etmesi için Allah dış duyu organları için istirahat etme arzusu yarattı. Bu ise, hayvani ruhun, dış duyu organlarının (havâss-ı zâhirenin) tümünden geri çekilmesi ve iç duyuya (hiss-i bâtin, inward sense) dönmesiyle hasıl olur. Bedenî bürüyen ve saran gece serinliği bu durumun husule gelmesine yardım eder. Böylece garizî ve tabiî hararet bedeninin derinliklerini (ve oraya ulaşmayı) ister, zâhirden çekilerek bâtına

yönelir, biniti olan hayvanî ruhu bâtına doğru sevk eder. Ekseriya insanların sadece gece uyumalarının sebebi budur.

Ruh, dıştaki duyulardan çekilir, iç kuvvetlere döner, nefsi nâtika, kendisine ağırlık veren meşgaleleri ve engelleri üzerinden atarak hafifler ve (dış formlardan uzaklaşıp) hafızadaki sûrete döner. O vakit, ondan, kendisine, terkip ve tahlil yolu ile birtakım hayalî sûretler aks eder. Bu şekilde temessül eden hayalî sûretlerin çoğu mutaddır. Zira kısa bir müddet evvel idrâk edilen malum şeylerden çıkarılıp vücuda getirilmiştir. Sonra dış duyuları toplayan müşterek his, bu sûretleri kendine indirir ve dıştaki beş duyu organına uygun bir şekilde onları idrâk eder. Nice zaman olur ki, kendine has bâtinî kuvvetlerle çekişme halinde bulunmakla beraber, bir an için nefsi nâtika, ruhanî zatına yönelir ve bu sûretle kendi ruhanî doğrudan idrâk eder bir duruma gelir. Çünkü nefis, böyle bir idrâke istidatlı olarak yaratılmıştır. O vakit zatına bağlı bir vaziyete gelen eşyanın sûretlerini iktibas eder, onları kapıverir. Sonra hayal, idrâk edilen o sûretleri alır ve onları hemen hakikatte olduğu gibi veya bilinen kalıplardaki remizlerle temsil eder. Bu temsillerden rumuz (muhâkât) şeklinde olanlar tabire ihtiyaç gösterir, (gayb âleminden) idrâk etmekte olduğu lemhayı ve anı (tam olarak) idrâk etmeden önce, (dış âleme ait) hafızadaki sûretler üzerinde nefsi nâtikanın terkip ve tahlil faaliyetine girişmesi, karışık rüyaları oluşturur. (Confused dreams, adğâsu ahlâm, Yûsuf, 12/44; Enbiya, 21/5).

Sahih bir hadiste Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurur: “Rüya üç çeşittir: Allah’tan olan rüya, melekten olan rüya, şeytandan olan rüya”. Bu tafsilat ve izah şekli, bahsettiğimiz hususa mutabıktır. Rüyanın açık olanı Allah’tan, rumuz şeklinde (ve temsili) olduğu için tabire ihtiyaç göstereni melekten,

adğâsu ahlâm da şeytandandır. Çünkü sonuncu türden olan (bedenî ve hissî) rüyalar tümü ile bâtil ve asılsızdır. Bu bâtilin kaynağı da şeytandır.

Rüyanın hakikatı ile ona sebep olan ve vücuda gelmesini sağlayan uyku halinin mahiyeti işte budur. Rüya insanî nefsin özelliklerinden olup umumiyetle insanlarda mevcuttur. İnsanlar içinde rüya görmeyen hiçbir kimse yoktur. Hatta her insan, uyanık iken kendisinden sâdır olan şeyleri, daha evvel rüyasında, bir kere değil, birçok defa görmüş ve bu sûretle uykuda iken nefsin gaybı idrâk ettiğine, vaziyetin mutlaka böyle olduğuna dair kendisinde kesin bir kanaat hasıl olmuştur. Böyle bir halin uyku âleminde vukua gelmesi mümkün olunca, diğer hallerde de aynı şeyin vücuda gelmesini imkânsız kılan herhangi bir şeyin bulunmadığı anlaşılır. Çünkü zat-ı müdrike (perceiving essence) birdir ve hususiyetleri de umumiyetle her halükârda mevcuttur. Lûtfu ve ihsanı ile hak olan ulaştırıcı Allah'tır.

Yukarıda anlatılan rüya hali, ekseriya kasıtsız ve ona kâdir olmak bahis konusu olmadan vukua gelir. Şöyle ki: Nefis belli bir şey hakkında merak içinde olur, o yüzden uykuda, bahsedilen o "anda" (lemha'da), o şey nefse vâki olur ve nefis de onu görür, ama kastettiği için görmüş değildir.

(Mesleme b. Ahmed Mecriti'ye ait) Kitâbu'l-Gâye'de (Gâyetu'l-hâkim) ve riyazet ehlinin diğer eserlerinde, uykudan önce söylenilen isimler zikredilmiştir. Bu isimler, merakla arzu edilen şeylerin rüyada görülmesine sebep olur. Buna 'Halûmiye' ismi verilmektedir. Mesleme, Kitâbu'l-Gâye'de bunlardan bir Halûme zikretmiş ve buna: Halûmetu't-tabbâ-ı tâm (tam olan tabiatın halûmesi) ismini vermiştir. O da, insan sırrını ve içini bomboş bir hale getirdikten ve sıhhatli bir şekilde (maksadına) te-

veccüh ettikten sonra, Arapça olmayan şu (sihirli, magical) kelimelerin söylenmesi: Tamâgis ba'dan yesvadde ve gadas nevfenâ gadis” ve sonra hacetini ve dilediğini dile getirmesidir. Hiç şüphe yok ki, bunları söyleyen bir kimse, uykuda dilediği şeyin keşfedildiğini (perdenin kalktığını, arzu ettiği şeyin açıkça ortaya çıktığını) görür.

Hikâye ederler ki, adamın biri zikri (evrâdı) ve yiyecekleri hususunda geceler süren bir riyazetten sonra, bahsedilen şeyi yapmış, bunun üzerine bir şahıs temessül ederek karşısına dikilmiş ve ona: “Senin mükemmel tabiatın, (tabîatüke't-tâmm), benim,” demiş, o adam bu şahsa dilediğini söylemiş, o da kendisine merak ve arzu etmekte olduğu hususu haber vermişti.

Bu isim ve kelimelerle benim gözümün önünde de acaip bir görüntü vâki olmuş, bu sayede hallerimle ilgili olarak öğrenmeyi merak ve arzu ettiğim birtakım hususlara vakıf olmuşum.

Bahis konusu husus, rüya görmeye azm ve kastetmenin, rüya hâdisesini meydana getirdiğinin delili değildir. Bu halûmeler, nefiste rüya hâdisesinin vâki olması için sadece bir istidat vücuda getirir. İstidat kuvvetlenince, vukua gelmesi için istidat kazanılan ve hazırlık yapılan şeyin husule gelmesi, daha yakın bir ihtimal haline girer. Kişi, bu istidatla dilediğini yapma imkânına sahiptir. Fakat bu durum, istidat kazanılan hususun vukua getirilmesine delil teşkil etmez. Çünkü bir şeyle ilgili istidat ve kabiliyete sahip olmak başka bizzat o şeye kadir olmak daha başka bir şeydir. Bunu bil ve önüne çıkan benzeri hususlarda düşünürken buna dikkat et. Her şeyi bir hikmete göre yaratan ve her şeyden

haberdar olan Allah'tır." (İbn Haldun, Mukaddime, 1/380-385, Hazırlayan: Süleyman Uludağ, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1982)

İbn Haldun'a Göre Rüya Tabir Etme İlmi

İbn Haldun, 'rüya tabir etme ilmi' ile ilgili olarak da şu hususları kaydeder: "Şer'î ilimlerden olan bu ilim, ilimler sanatlar haline gelip, âlimler bunlara dair eserler yazdıkları sırada İslam'da ortaya çıkmıştır. Rüya ve onu tabir etme (interpetation, yorumlama) hususu, halefte olduğu gibi selefte de mevcut idi. Hatta bu husus, İslam öncesi dinî cemaatlarda (krallıklarda) ve milletlerde de var olagelmıştır. (Mesela Yunan rüya tabirisi Artemidorus'un Arapçaya çevrilen eseri, bk. İstanbul Üniversitesi ktp. Ay. Nu. 4726) Ancak bu hususta Müslüman rüya tabircilerinin söyledikleriyle iktifa edildiği için, eskilerin rüya tabirleri bize ulaşmamıştır. Her neyse, beşer nevinde rüyanın mutlaka mevcut olduğu ve zaruri olarak tabir edildiği muhakkaktır. Kur'ân'da da geçtiği üzere doğru sözlü bir zat olan Yûsuf (aleyhisselâm) rüya tabir ederdi. (bkz. Yûsuf, 12/43, 44). Keza Hz. Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve Hz. Ebû Bekir'in (radiyallâhu anh) rüya gördükleri sahih hadislerde nakledilmiştir.

Rüya, gayba ait idrâklerden bir idrâktir. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir hadislerinde: "(Sâdık ve) sâhîh rüya, nübüvvetin 46 cüz'ünden bir cüz'dür" diğeri bir hadiste ise; "Mübeşşirâtdan (ve gayb âleminde verilen müjdelere) sâlih bir şahsın gördüğü veya diğeri bir şahsın onun hakkında gördüğü rüya-ı sâdikadan başka bir şey kalmamıştır", buyurmuşlardır.

Vahiy namına Hz. Peygamber'de (sallallâhu aleyhi ve sellem) ilk önce görülen şey rüya idi. Gördüğü her rüya mutlaka sabah aydınlığı gibi çıkardı. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sel-

lem) sabah namazını kıldıktan sonra cemaata döner ve ashabına, "İçinizden bu gece rüya gören biri var mı?" diye sorardı. Onlara bu hususta sual sormasının sebebi, İslâm'ın galip geleceğine ve izzet bulacağına dair onlar tarafından görülen rüyada vâki olan şeyler (ve mânevi işaretler) ile sevinmek idi.

Rüyanın gaybı idrâk etme vasıtası oluşunun sebebi şudur: Kalbî ruh lâtif bir buhar halinde, et olan kalp çukurundan çıkararak atar damarlara ve kanla beraber bütün bedene yayılır. Hayvani kuvvetlerin fiilleri ve ihsası o sayede kemâl bulur. Beş duyu organı vasıtasıyla fazla tasarrufta bulunması ve zâhiri kuvvetlerin sevk ve idaresi yüzünden ona, bitkinlik gelir. Beden sathını, malum olduğu üzere gecenin serinliği bürür. İşte o vakit kalpteki merkezine doğru beden her tarafından gerisin geri çekilir. Tekrar faaliyete geçebilmesi için üzerindeki yorgunluğu ve bıkkınlığı atarak bu sûretle istirahatata geçer. O yüzden dış duyu organları tümünden işlevsiz olur. Uykunun ve uyumanın mânâsı budur. Sonra sözü edilen kalbî ruh, insandaki akıllı ruhun bineğidir. Akıllı ruh, emir (gayb) âlemindeki her şeyi zatıyla idrâk eder. Çünkü onun hakikati ve zatı idrâkin kendisidir. Onun gayba ait idrâkleri taakkul etmesine engel olan şey, içinde bulunduğu beden, cismani kuvvetler ve hislerle meşguliyet perdesidir. Eğer bu perdeden hâli olup ondan tecerrüd etse, ayn-i idrâk olan hakikatine döner ve idrâk edilebilir her şeyi idrâk eder. Şayet ondan kısmen tecerrüd edecek olsa, meşguliyetleri hafifleyeceğinden, tecerrüd ettiği miktarda kendi âleminde mutlaka bir anlık idrake sahip olur. Böylece orada bulunan kendi âleme layık idrâkleri kabul edebilme istidadını kazanır. Kendi âleminde idrâk edeceği şeyi idrâk edince bedene döner. Çünkü bedeninde bulunduğu sürece cismanidir

ve cismani idrâk vasıtaları olmadan, faaliyette bulunmak onun için mümkün değildir.

Bilgi elde etmeye yarayan cismani idrâkler (ve melekeler) sadece beyinle ilgilidir. Bunlardan, faal olan hayaldir. (Muhayyile) o hissî sûretlerden birtakım hayalî sûretler çıkarır. Sonra bunları, nazar ve istidlâl esnasında kendilerine ihtiyaç duyulan vakte kadar muhafaza etmek üzere hâfızaya sevk eder. Aynı şekilde nefis de o hayatî sûretlerden diğer birtakım ruhî-aklî sûretler tecrid eder. Böylece tecrid hissî (mahsûs) olandan aklî (makul) olana yükselir. İkisi arasındaki vasıta ise hayaldir. Onun için nefis, kendi âleminde idrâk edeceği şeyleri idrâk ettiğinde, bunu hayale ilkâ eder. Oda bunu, kendisine münasip düşen bir sûretle şekillendirdikten sonra onu müşterek hisse sevk eder. Bunun üzerine uyku halinde bulunan şahıs bunu mahsus, (hissî, cismani ve maddi) imiş gibi görür. Böylece idrâk, aklî ruhtan hissî idrâk seviyesine inmiş olur. Ve yine hayal ikisi arasında vasıta olur. Rüyanın hakikatı budur.

Bu ifadelerden, “doğru çıkan düşün” (rüya-yı sâliha) ile “asılsız olan karmakarışık düşün” (adğâs-ı ahlâm, confused) arasındaki fark sizin için zâhir olmalıdır. Şüphesiz yok ki bunların hepsi de uyku halinde hayalde (muhayyilede) mevcut olan sûretlerden ibarettir. Ancak bu sûretler eğer onları idrâk eden aklî ruhtan inmişse, bu rüyadır. Yok eğer uyanırken, muhayyilenin hafızaya tevdi ettiği sûretlerden alınmışsa, bu da adğâs-ı ahlâm denilen karmakarışık ve asılsız düşündür.

Malum olsun ki rüya-yı sâdikanın doğruluğuna delalet ve sıhhatına şehadet eden birtakım alâmetler vardır. Öyle ki rüya gören şahıs uyku esnasında (bu alametler ve işaretler vasıtasıyla) Allah tarafından kendisine bir müjdenin verildiğini hisseder.

Birinci alamet, rüya gören şahsın derhal uyanmasıdır. Çok derin bir uykuda bile olsa, sanki acele olarak his âlemine dönmek istercesine hemen uyanır. Çünkü gaybtan ona ilkâ olunan idrak o kadar ağır ve o derece kuvvetlidir ki, bu halet karşısında nefis his âlemine, bedenî gâile ve cismani meşguliyetlerle dolu olacağı bir halete kaçmak zorunda kalır.

Diğer bir alâmet, mezkûr idrâkin devamlı ve sâbit olmasıdır. Çünkü bu rüya bütün teferruatıyla onun hafızasına nakşedilmiştir. Hiçbir şekilde yanılma ve unutmaya hali ona yol bulamaz. Onu hatırlamak için düşünmeye ve hafızasına müracaat etmeye hiç ihtiyaç duymaz. Daha doğrusu uyandığı zaman görmüş olduğu rüyayı zihninde, aynen müşahede ettiği gibi taze ve canlı olarak muhafaza eder. Onun hiçbir teferruatı kaybolmaz. Çünkü ruhi idrak, zaman içinde geçmez, zihinde bir tertip üzere olmaz. Tersine bir anda ve defaten hasıl olur. Evet adğâs-ı ahlâm denilen ve şuur altına hapsedilmiş olan fikir, duygu ve düşüncelerin şuur üzerine vurmasından ibaret olan asılsız rüya zaman içinde geçer. Söylediğimiz gibi bu çeşit rüyalar dimağın kuvvetlerinde yer alır ve muhayyile kuvveti onu hafızadan alarak müşterek hisse gönderir. Bedenin fiilleri zaman içinde geçtiğinden idrâk bir tertip dahilinde vukua gelir. Sıra ile kimi önce, kimi sonra zihne gelir. Beynin kuvvetlerine ârız olan unutmaya hali ona da ârız olur. Halbuki nefis-i nâtıkanın idrâkleri hiç de böyle değildir. O zaman süreci içinde geçmez, bir tertibi de yoktur. Nefse intiba ederek ona nakş olunan bütün idrâkler bir andan daha kısa bir sürede ve defaten vücuda gelir. Bazen rüya gören şahıs, uyandıktan sonra da rüya uzun müddet hafızasında canlı ve taze olarak bâki kalır ve ilk idrâkin kuvvetli olması halinde gaflet sebebiyle asla fikirden uzaklaşmaz. Şayet

bir rüya, uykudan uyandıktan sonra ancak düşünülerek ve üzerinde durularak hatırlanabiliyor ve tekrar hatırlanınca da birçok tafsilatı unutuluyor ise, o çeşit rüya aslı faslı olmayan ve adğâs-ı ahlâm denilen bir rüyadır.

Bahis konusu rüya-yı sâdikanın alâmetleri aynı zamanda vahyin hususiyetleridir. Nitekim Allah Teâlâ, “Ya Muhammed, sana inen vahiy hususunda acele edip dilini hareket ettirme, şüphle yok ki, onu toplamak ve okutmak bize aittir. Biz okuduğumuz zaman onun kıraatını takip et. Sonra onun beyanı da bize aittir” (Kıyamet, 75/16), buyurmuştur.

Rüyanın vahiy ve nübüvvetle bir münasebeti vardır. Onun için sahih bir hadiste; “Rüya nübüvvetin 46 cüz’ünden bir cüz’dür” buyurulmuştur. Bundan dolayı rüyanın mümeyyiz vasıfları ile nübüvvetin mümeyyiz vasıfları arasında da bu miktarda bir münasebet mevcut olmuştur. Şimdi bu nükteleri nazar-ı dikkatten uzak tutmamak lazımdır. Bunun izahı da, bahsettiğimiz husustan ibarettir: “Ve Allah dilediğini yaratır”

Rüya tabir etmenin mânâsına gelince. Bilmek lazımdır ki aklî ruh, idrâk edeceği şeyi idrâk edip, bunu muhayyileye gönderdiği ve muhayyile de ona bir sûret verdiği zaman, o idrâki az çok onun mânâsına münasip düşen sûretler dahilinde şekillendirir. Meselâ aklî ruh, en muazzam sultanın mânâsını idrâk edince muhayyile onu deniz sûretinde şekillendirir veya düşmanlığı idrâk ettiğinde muhayyile bunu yılan sûretinde tasvir eder. Şayet rüya gören şahıs uyandığı zaman kendi haline dair hiçbir şey bilmiyor ve sadece bir deniz veya yılan gördüğünü hatırlıyorsa, rüyayı tabir eden zat, denizin hissî bir sûret olduğuna ve idrâk olunan mânânın onun ötesinde bulunduğu kanaat getirdikten sonra teşbih ve temsildeki kuvvetle nazar edip idrâk olunan mânâyı tespit

kendisine yardımcı olacak diğer birtakım karinelerle de istidlâlde bulunarak; mesela der ki: Denizden maksat sultandır. Zira o, muazzam bir şeydir. Onun için sultanı ona teşbih etmek münasip düşer.

Aynı şekilde verdiği zararın büyüklüğünü dikkate alarak düşmanın yılanı teşbih edilmesi uygun düşer. Keza kadınlar da kab kabilinden olduklarından onları da ev eşyasına ve kablara benzetmek muvafık olur. Ve bunun emsâli çoktur.

Bazen (rüyada) görülen şey sarih olur. Vâzih ve aşikâr olduğundan veya idrâk olunan mânâ ile onun benzeri olan sûret arasında yakın bir münasebet bulunduğundan bu çeşit rüyalar tabire muhtaç olmaz. Bundan dolayı sahih bir hadiste; "Rüya üç çeşittir. Allah'tan olan rüya, melekten olan rüya ve şeytandan olan rüya." denilmiştir. Şimdi Allah'tan olan rüya sarih olup tabire ihtiyaç göstermez. Melekten olan rüya, rüya-yı sâdika olup tabire muhtaçtır. Şeytandan olan rüya ise adğâs-ı ahlâmdir.

Şunu da bilmek gerek: Ruh, idrâk ettiği şeyi muhayyileye gönderdiğinde, muhayyile mutad his kalıplarına dökerek ona bir sûret verir. Çünkü muhayyile hissîn mutad kalıplarda idrâk etmediği bir şeye hiçbir şekilde bir sûret veremez. Onun için anadan doğma âmâ olana, sultanı deniz, düşmanı yılan ve kadını kap-kacak şeklinde tasvir edemez, tecessüm ettiremez. Zira o böyle bir şey idrâk etmemiştir. Belki muhayyile bu gibi şeyleri o şahsa, onun işiterek ve koklayarak idrâk ettiği şeylere benzeyen ve münasip düşen bir biçimle tasvir eder. Onun için tabir yapan bir kimsenin bu gibi şeylere dikkat etmesi (ve hataya düşmekten kendisini koruması) lazim gelir. Zira çok kere bu gibi şeyler sebebiyle tabir karışır ve tabire esas olan kanun bozulur.

Bilinmelidir ki, 'tabir ilmi', külli kanunlara ve umumi kaidelere dair bir bilgi olup rüyayı tabir eden şahıs kendisine hikâyeye edilen hususların ibaresini ve te'vilini bu kanun ve kaideler üzerine bina eder. Mesela (muabbirler bir yerde) deniz padişaha delâlet eder, derken; başka bir yerde deniz gayza ve öfkeye delâlet eder, derler; diğer bir yerde ise deniz derde ve musibete delâlet eder, derler. Yine onlar mesela bir yerde yılan düşmana delâlet eder; başka bir yerde yılan sır saklayan şahıstır, diğer bir yerde de yılan hayattır, derler ve buna benzer birtakım şeyler söylerler.

Şimdi muabbir sözü edilen küllî kanun ve umûmî kâideleri hafızasına iyice yerleştirir. Her bir yerde rüyaya en layık olmak üzere mezkûr kaidelerin tayin ettiği karinelerin gereğine göre tabir yapar. Bahis konusu karinelere bazısının menşei uyanıklıkta bazısının kökü uykuda olur. Diğer bir kısmının kaynağı kendisinde yaratılan hassa sebebiyle muabbirin nefsinde doğan (ve tulûat) kabilinden olan) şeyler olur.

"Bir kimse niçin yaratılmışsa o şey o kimseye kolaylaştırılır." (Bir kimsede fitraten rüya tabir etme istidadı varsa o kimse bu işi kolaylıkla yapar.)

Öteden beri bu ilim selef arasında nakledilegelmiştir. Muhammed b. Sîrîn (Öl. 110/770) bu konuda ulemanın en meşhuru idi. Buna dair olan kaideler ona istinaden yazılmış. Halk bu kanunları çağımıza kadar birbirinden nakledegelmiştir. Ondan sonra bu ilme dair eser telif eden Kirmanî olmuştur.

Daha sonra muahhar müellifler bu ilme dair birçok eserler yazmışlardır. Bugün çağımızda, Mağrip ahalisi arasında rağbette olan Kayravan ulemasından İbn Ebî Tâlib Kayravani'nin el-Mümti' ve diğer eserleridir. Sâlimî'nin (Muhammed b. Ahmed b. Ömer) Kitabı'l-işare'si de bu konuya dair kısa ve çok

faydalı bir eserdir. Tunus'taki hocalarımızdan İbn Râşid'in Merkabetu'l-ulyâ'sı da böyledir. Bu nübüvvet nuru ile ışık saçan bir ilimdir. Zira ikisi arasında bir münasebet vardır ve rüya, vahyi idrâk etme ve alma vasıtalarından biridir. Nitekim bu husus sahih bir hadiste bu şekilde sâbit olmuştur.

“Gaybı bilen Allah'tır” (Maide, 5/108, 116).” (İbn Haldun, Mukaddime, 2/1136-1141, Hazırlayan: Süleyman Uludağ, Dergah Yayınları, İstanbul, 1982)

Rüyalar ve Bazı Keşifler

Rüyaların, birçok bilim adamının keşiflerine önyak olduğu da tarihen bilinen gerçeklerdendir. Şimdi bunlardan iki örnek verelim:

“1- Mühendis Elias Howe, uzun çalışmalar sonunda dikiş makinesi yapmayı başardı. İlk yaptığı iğnelerde delik, iğnenin ortasında idi. Fakat, iğne üzerindeki deliğin uygun yere açılmayışi istenilen neticeyi vermiyor, tabii olarak dikiş dikmek mümkün olmuyordu. Bu ise Howe'u derin derin düşündürüyordu. Beyni gece gündüz, hatta uykuda bile bununla meşguldü.

Bir gece rüyasında vahşi kabilelere esir düştüğünü gördü. Kabile reisinin önünde iğnesiz bir dikiş makinesi durmaktaydı.

'Elias Howe!' diye kükredi kabile reisi. Sana makineyi derhal tamamlamanı emrediyorum. Aksi hâlde öleceksin!

Zavallı Elias'ın dizlerinin bağı çözüldü, elleri titremeye başladı ve yüzünden soğuk bir ter boşandı. Düşünüyor, taşıyor, makinenin bu parçasındaki eksikliği bir türlü gideremiyordu. Bütün bunlar, ona o kadar gerçek gibi gözüküyordu ki uykusunda avazı çıktığı kadar bağırırdı.

Boylar sürünmüş, esmer tenli cengaverler etrafını sardılar ve onu ölüm meydanına doğru götürmeye başladılar. Çevresinde ateşlerin yandığı daire şeklindeki meydana geldiklerinde kan ter içinde kalan Howe, dikiş makinesini unutmuş can derdine düşmüştü. Yere çakılı, insan boyunu aşan ve kalın gövdeli bir kazığa sıkıca bağlanan Howe, her şeyin bittiğini anladı. Ölümüne hazırlanmaktan başka yapılacak bir şey yoktu. Titreyen dudaklarıyla kendisinin de anlayamadığı birtakım dualar mırıldanmaya başladı. Sonra, gök gürültüsünü andıran kabile reisinin emri, kulaklarında yankılandı.

-Öldürün!

Yerli muhafızların mızrakları gövdesine saplanmak üzere havaya kalkmıştı ki, Howe birden bir şey fark etti. Mızrakların ucunda bulunan göz şeklindeki delikler, düşünüp de bir türlü keşfine muvaffak olamadığı dikiş iğnesinin ta kendisiydi. Mızraklar tam göğsüne saplanırken sıçrayarak uyandı.

Kalbinin heyecanlı çarpışına ve sırtından süzülen tere aldırmadan yataktan fırladığı gibi laboratuvarına koştu. Rüya-daki mızrağın ucundaki deliğin benzerini iğne üzerinde açarak eserini tamamladı. Bu şekilde görülen bir rüya aynı zamanda bir keşfe de önayak oluyordu.

2- 19. asrın ortalarında ilim adamlarını hayrete düşüren bir olayın hikâyesi, bilim tarihinin sayfalarında yerini aldı. Bu olay, kimya ilminde büyük bir adımın atılmasına yol açan Alman kimyacı Friedrich August Kekule'un rüyasıydı.

1850 yıllarında İngiltere'nin, sisi eksik olmayan şehri Londra'da çalışmalarını sürdüren Kekule, yorgun argın laboratuvarından oteline dönerken otobüste uyuyakaldı. Tabii biraz sonra da rüya görmeye başladı. Rüyasında atomlar zıplayıp

oynayarak karşısında dans ediyorlar, bazıları da el ele verip zincir şeklinde bir halka meydana getiriyorlardı.

Arabanın fren yapmasıyla Kekule uyandı. Fakat rüyası ona çok şeyler öğretmişti. Gördüklerini formül hâline getirip defterine kaydetti. Rüyadan istifade ederek ortaya attığı teori ile meşhur oldu ve kimya ilminde de büyük bir hamlenin öncülüğünü yaptı.

Aradan 15 sene geçti. Bir kış günü Kekule, çalışma odasının şöminesinde yanan odunların çıtırtısını dinlerken uyuya kaldı. Pek tabii rüya görmeye başladı. Yine rüyasında atomların hoplayıp zıplayarak raks etmekte olduğunu ve onları birbirine kenetleyen zincirlerin de birer yılan benzediğini gördü. Sonra yılanlardan biri aniden dönerek kendi kuyruğunu ısırıldı. Bu esnada Kekule uyanıverdi.

Böylece karbon atomlarının zincirler şeklinde halkalar meydana getirebileceğini, rüya sayesinde fark edebilmişti. Bunun neticesi olarak iç yapısı çözümlenemeyen “benzen” in (benzin ve toluen karışımı bir akaryakıt) mahiyeti anlaşıldı.” (Bkz.: M. Fethullah Gülen, Varlığın Metafizik Boyutu, 1/123-126, M. Fethullah Gülen, İnançın Gölgesinde, 1/101)

Rüya ile Gelen Mesajlar

“Doğru ve sâdik rüyalarda ilhâm ve irşâd yüklü mesajlar vardır. Onun içindir ki nice büyük keşifler rüyalar sayesinde elde edilebilmiş ve niceleri de ferd ve milletlerin kaderini tayine vesile olmuştur. Kitaplar bunların binlerce misâliyle doludur. Biz, bunlardan sadece birkaçını arz edeceğiz:

1- Hz. Yûsuf, belli bir yaştan sonra adetâ hep rüyasının tabirini yaşamıştır. Neticede de gördüğü rüya aynen tahakkuk etmiştir.

2- Hapishane arkadaşlarının rüyalarına dair yaptığı tabir, melikin rüyasına getirdiği yorum da aynen vaki olmuştur ki, adetâ bu rüyaların tabirlerinde -bir ölçüde- ferd, cemiyet ve milletin kaderi resmedilmektedir. Yûsuf Sûresi, bu mevzuda, hassasiyetle üzerinde durulması gereken bir hazinedir.

3- Firavun gördüğü rüya ile o uğursuz akıbetini açık seçik görmüştü ve bunu değiştirebilmek uğruna başvurduğu hiçbir çare de fayda vermemişti.. evet onun için de kaderin hükmü aynen gerçekleşmişti.

4- Dördüncü Mehmed'in sadrazamı Tarhuncu Ahmed Paşa, bir Nevruz günü padişah tarafından idam olunacağını, müneccimbaşı Hasan Bahâî Efendi'den öğrenmişti.

5- Devrin vakanüvistinin anlattığına göre; Mehmed Efendi adında dindar bir kimse varmış, bir gece rüyasında sadrazamı görmüş, önüne bir mendil yaymış, halk başına üşüşmüş, her gelen mendile bir kızıl filorin bırakmış. Mehmed Efendi de bir altın bırakmış ve kendisinden bir memuriyet istemeye niyetlenmiş. Tam o sırada bir derviş gelip mendile, ortasından kesilmiş bir yarım altın bırakmış, sonra tekrar geri almış... Sadrazam da oturduğu yerden inerek gözden kaybolmuş. Bu rüyasını bir rüya tabircisine anlatan Mehmed Efendi'ye bunu şöyle tabir etmişler: "Sedir makamıdır. Akçe, dedikodu, sözdür. Yayılmış olan mendil, sadrazamın mevkiindeki hâl ve şanıdır. Sedirden inip gitmesi makamdan azli, gözden kaybolması, âlem-i şuhûttan (madde âleminde, dünyadan) gitmesi; derviş, kaptan paşadır ki, adı dervîştir; akçesini geri alması, kendi zevâline dahi alâmettir."

6- Bir rüya da Ahmet Paşa bizzat kendisi görmüştü. Peygamberimiz, "Ahmet, seni istemezler, yeter durduğun, şimdiden sonra bize gel." diye mübarek elleriyle işâret ve davet et-

miş... Yakınlarının anlattıklarına göre Ahmet Paşa, ölümü kendisi için muhakkak bilip, kayıtsız ve laubâli hareket edermiş. 1653 Nevruz'unda salı günü divana geldiği vakit üzerinde, âşikâr bir vahşet varmış, vezirlere selam verdikten sonra, "Paşa karındaşlar, bugün son divana gelişimizdir, âhiret hakkını helal edin." diye veda etmiştir. İki gün sonra perşembe günü de idam olunmuştur.

7- Dördüncü Mehmed'in en küçük kızı "Kaya Sultan" bir korku ile uyanır ve gördüğü rüyayı kocası Melek Ahmet Paşa'ya; "Bu gece rüyamda dedem Sultan Ahmed'i gördüm. Bana cennette oturduğu sarayı gezdirdi. "Kaya'm dedi, Yeni-cami yapılıırken işçilerin arasına karışarak eteğimle taş ve toprak taşımış ve 'Yüce Allah'ım! Ahmet kulunun hizmetini kabul eyle.' diye yalvarmıştım. O da kabul ederek beni cennete aldı. Şimdi gel Kaya'm, sen de benim gibi cennette sefa eyle." Fakat solunda duran büyük amcam Mustafa, "Kardeşim, Kaya için bu kadar acele etme. Melek Ahmet'ten bir kızı olsun, ondan sonra cennetimize gelsin." deyince dedem bu niyetle 'el-fâtıha' diyerek elini yüzüne sürdü. Elime baktım, sağ eline kan bulaştı. Korkudan uyandım." diye anlatır.

Paşa her ne kadar rüyayı iyi bir şekilde tabir edip Sultan'ı teselli etmeye çalışırsa da diğer taraftan Evliya Çelebi'ye, "Bu eser-i Hüdâ'dır, sende Allah emaneti olsun, bu sırrı kimseye açıklama, Allahu âlem bizim Sultan doğururken kanı akar, şehid olur." diyerek ağlar ve belki de kaderini düzeltir düşüncesi ile hazinesinden beş bin dört yüz kese getirtip, Sultan'ın eliyle fukaraya ve saraydaki adamlara dağıtırır. Hatta bundan, Evliya Çelebi'ye üç yüz, kız kardeşine de yüz altın düşer.

Gerçekte Kaya Sultan, ikinci kızını doğurduğu sırada 'son' denen kısım içeride kaldığından, ebelerin üç gün süren türlü müdahaleleri neticesinde rahim zedelenir ve Sultan da kan kaybederek ölür.

8- Çanakkale Harbi'nde İtilaf devletleri kumandanı Sir Ian Hamilton, 21 Eylül 1911'de gördüğü bir rüyayı şöyle anlatıyor:

“Dün gece korkunç bir rüya gördüm. İmroz'da çadırımın içindeki küçük portatif karyolamda yatmaktaydım. Birdenbire kendimi buz gibi sulara gömülmüş buldum. Birisi beni denizin dibine doğru çekiyordu. Boğuluyordum. İki kuvvetli elin boğazımı sıktığını hissediyordum. Bu iki el, beni hem boğuyor hem de denizin derinliklerine sürüklüyordu. Nefesim kesiliyordu.

Dehşetli bir mücadeleyle kendimi bu iki elden kurtarmaya çalıştım. Bu, o kadar sıkıntılı bir boğuşmaydı ki, yatağımda güçlülükle gözlerimi açtığım zaman, bütün vücudum zangır zangır titremekteydi. Baştan aşağıya kan ter içinde kalmıştım. Boğazımı sıkan iki kuvvetli pençeyi görür gibi oldum. Çadırımın içinde sanki bir hayalet vardı. Fakat yüzü karanlıkta seçilmiyordu. Bu hayal yavaş yavaş gözden silinip kayboldu. Boğazım ferahladı. Rahat nefes almaya başladım.

Çadıra bir düşman mı girmişti? Ömrümde bu kadar korkunç bir rüya gördüğümü hatırlamıyorum.

Uyandıktan sonra saatlerce bu korkunç rüyanın dehşeti içinde kaldım ve bir türlü kafamdaki acayip düşünceleri atamadım: Çanakkale tekin değildi. Üzerimize kaçınılmaz bir tehlike çökmüştü. Hepimizi meş'um (uğursuz) bir akıbet beklemektedir.” Ve Hamilton'un beklediği akıbet aynen vaki olmuştur.” (M. Fethullah Gülen, Varlığın Metafizik Boyutu, 1/117-123)

9- “Rusya'da “Tanrı'ya Dönüş” isimli kitapta da, bu çeşit hâdiseler ve rüyalar anlatılır. Anne Ostrovsky adlı bir yazarın

annesi, Almanların Rusya'ya girmesinden beş sene evvel rüyasında savaşın çıktığını çoğu sahneleriyle görmüş ve bunlar o günkü gazetelerde neşredilmişti.

10- Birisinin hanımı gece yarısından sonra vefat eder; henüz kimsenin haberi yoktur. Sabah olunca, Kur'ân talimi için çocuklar camide toplanırlar. Ders esnasında 12-13 yaşlarında bir çocuk, "Ben gece şu arkadaşımın annesinin öldüğünü gördüm, doğru mu?" der.

11- Bir kadın, bir başka arkadaşı gibi anne olmayı beklemektedir. Bunlardan biri, diğerine "Önce sen anne olacaksın." der. "Nereden bildin?" diye sorulunca da, "Rüyamda bir aradaydık. Yere bir hırka düştü, sen gidip aldın." cevabını verir.

12- Aynı kadın, rüyasında dedesinin bir duvara dayalı merdivenden düşüp, ayağını kırdığını görür. Aradan bir ay kadar bir zaman geçtikten sonra gelen mektupta, "Hacı dede, cami duvarını tamir ederken, merdiven kaydı ve düştü; ayağı kırıldı, hastanede yatıyor." denmektedir.

13- Yine aynı kadın, dayısının bir masa başında tabanca ile vurulup öldürüldüğünü görür. Aradan dört sene geçer ve dayısının masada otururken kurşunlandığı haberi gelir." (M. Fethullah Gülen, İnancın Gölgesinde 1/99-101)

Rüyalarımızın Gülü

Gönüller sultanı, Fahr-i Âlem (aleyhissalâtu vesselâm) Efendimiz, kendisine teveccüh eden herkesin başını okşamış, yine hep ter u tazeliğiyle isteyenlere yol göstermiş ve daraldığımız, bunaldığımız yerlerde de imdadımıza yetişmiştir. Çünkü O'nun (sas) âlemlere rahmet olarak gönderilişi sadece asrına mahsus değildir; kendinden evvel ve sonraki asırlarda da bütün insanlığı kucaklama ve âlem şümûl şemsiyesinin altına al-

ma ve sahip çıkma, kıyamete kadar da bunu devam ettirme hâssası, Yüce Yaratıcının beyanları cümlesindedir. Çünkü O, âlemlere rahmet olarak gönderilmiştir... (Enbiya Sûresi, 107)

Malumdur ki, Rasûlü Ekrem Efendimiz'in, ümmetine sahip çıkması bazen açık, bazen kapalı, bazen özel, bazen de genelde tahakkuk etmiştir. Kimi zaman uyanırken, kimi zaman işaretle ve kimi zaman rüyalarımızı teşrif ederek

Rüyalarda görülmesi o kadar çoktur ki, bunlar sayılamaz. Milyonlarca insanın rüyada O'nun (s.a.s.) iklimine girdiği gün ve gecenin sevinç ve mutluluğu tariflere sığmayacak kadar büyük ve bir o kadar da heyecan vericidir. Bunun yanında şöyle bir gerçek daha vardır ki, bunu tespit etmek de asla kolay değildir. İnsanın, kendi ruh dünyasında yaşadığı bu güzellikler başkalarına göre subjektif olabilir ama; bu olayı yaşayan insana göre görülen böylesi rüyalar hem gerçek hem de objektiftir. Zaten Efendimiz'in görüldüğü rüyalarda mutlak bir hakikat payı vardır. Şartlarına riayet edilerek görülen bu rüyalar kadimden beri olagelmiş ve her birinde büyük hakikatlerin, büyük müjdelerin ve derin mânâların gizli olduğu görülmüştür. İşte birkaç misal:

Meselâ rivayet edilir ki, Divan edebiyatımızın meşhur şairlerinden Nâbi, devrinin paşalarından birinin iltifatına mazhar olur ve beraber hacca giderler. O devrin yolculuğu deve ile ve paşa ile Nâbi de yolculuklarını bu vasıta ile yaparlar, nihayet bir seher vakti Medine topraklarına girerler. Şair Nâbi, Peygamber aşkıyla yanıp tutuşan bir şairdir, zaten yolculuğundan önce Peygamberimiz'e ve O'nun beldesi Medine'ye emsalsiz bir methiye yazmış, fakat henüz bunu ilan edip duyurmamıştır, dolayısıyla yazdığı methiyeyi kimsenin bilmediğinde şüphesi yok. Ancak konakladıkları yerde bir akşam

vakti yolculuk arkadaşı paşanın uyuduğunu sanan Nâbi, yazdığı şiirine kendisini kaptırarak yanık yanık:

Sakın terk-i edepten kûy-i mahbûb-i Hudâdır bu
Nazargâh-i ilahîdir makâm-ı Mustafâdır bu...

.....

Murâat-i edeb şartıyla gir Nâbî bu dergâha,
Metâf-i kudsiyândır, cilvegâh-i enbiyâdır bu.

beyitlerini mırıldanırken paşa ne okuduğunu sorar. Nâbi durumu artık saklayamaz ve Peygamber Efendimiz'e bir şiir yazdığını, bunu Efendimiz'e arz etmeden önce henüz kimseye göstermeyeceğini söyler. Paşa ile Nâbi kalkar abdest alır ve Medine sokaklarından Mescid-i Nebevî'ye doğru yürümeye başlarlar. Tam bu sırada bakarlar ki, Mescid-i Nebevî'nin minaresinden bir ses yükselir, sese kulak verince bu şiirin okunduğunu farkedeler. Paşa, hayretle Nâbi'ye sorar:

- Nâbi bu hal nedir?

Nâbi:

- Vallahi bilmiyorum efendim, der. Her ikisi de hayret içerisinde sükût eder ve minarenin kapısına doğru yürür, müezzinin minareden inmesini beklerler. Müezzin inince selamlaşır ve:

- Biraz önce minarede okuduğunuz ne idi? diye sorarlar, fakat müezzin söylemek istemez; çok ısrar ederler. Hatta Nâbi müezzine der ki:

- Bunlar benim şiirim; onları ben söyledim ve benden başka da bu şiiri bilen kimse yoktu, onun için lütfen söyler misiniz bunları nereden öğrendiniz? Bu söz üzerine müezzin:

- Sizin isminiz Nâbi mi? diye sorar, Nâbi: "Evet." cevabını verince müezzin, Nâbi'nin ellerine kapanır ve gece gördüğü rüyayı anlatır:

- Akşamleyin abdestli olarak yatmışım, Rüyamda Peygamber Efendimiz'i gördüm. Bana: "Ya müezzin! Kalk, yatma. Âşıklarımından birisi kabrimi ziyarete geliyor. Şu cümlelerle minareden onu karşıla!" dedi. Ben de hemen kalktım, abdest aldım, minareye koştum ve Peygamberimiz'in öğrettiği şeyleri okudum. Bu âşik acaba kimdir diye? hem gıpta ediyor, hem de minareden inerken kendi kendime acaba Peygamber âşığına görebilecek miyim, diye düşünüyordum; çünkü Peygamberimiz adınızı da bildirmişti. Bundan dolayı sizin Nâbi olduğunuzu tahmin ettim.

Hayattan ümidini kesen her mağdur ve mazlumun göz yaşlarını O siliyor. Düşmanı karşısında bitip tükenme noktasına gelen her asker ve kumandan kurtuluşu yine O'nun elinde görüyor ve inanıyor. Zulüm gören ve hayata elveda etmek üzere olan insan da ana kucağı gibi kendisini O'nun kucağına atıyor ve O'nun "artık gelsene" demesiyle ölümü gülererek ve iştiyak duyarak karşılıyor.

Bunların her birine bir misâl vermek istiyorum. Onuru kırılan ve gururu çiğnenenlerin elinden tutması ve onların göz yaşlarını silmesi, aynı zamanda rüyaların da sultanı olan zata ait bir keyfiyet olduğunu söylemiştik. İşte bir misal: Ezvâc-ı tâhirâttan Hz. Safiyye'nin durumu. Safiyye Hayber yahudilerinden Huyey b. Ahtab'ın kızı ve Hayber Kalesi komutanının da hanımıydı. Bir gün rüyasında ay ve güneşin kucağına düştüğünü görmüş, bunu kocasına anlatmıştı. Kocası: "Sen Medine'nin emirine eş olacaksın ve kale de düşecek." diyerek rüyasını tabir etmiş ve bu arada da Safiye'yi tokatlamış, gururunu kırmıştı ve yüzünü gözünü mosmor etmişti.

Milâdî 628 yılında Peygamberimiz Hayber kalesini fethetmişti. Esirler toplanırken onlar arasında Safiye'yi görmüş, yü-

züne ne olduğunu sormuştu. Safiye de gördüğü rüyasını kocasına anlatınca kocasının kendisini dövdüğünü ve “Peygambere eş olacaksın” şeklinde tabir ettiğini söylemişti. Peygamber Efendimiz de “Doğrudur söylediklerin.” diyerek onu zevceliğe kabul etmişti. Böylece rüyasında gördüğüyle onun hem gönlü hem de gözü aydın olmuş, rüya da tabir edildiği gibi tahakkuk etmişti. Bu konu ile alâkalı ayrıca başka bir rivayet daha nakletmek istiyorum:

İbni Ömer’den (r.a.): Safiye’nin (radiyallahu anhâ) gözlerinde morartı vardı, Resûlullah: “Bu morartılar nedir?” diye sordu. Safiye (radiyallahu anhâ): “Kocama rüyamda bir ay gördüğümü ve bunun kucağıma düştüğünü söylemişim. O da vurdu ve bu sözünle ‘Yesrip Melikini mi kasd ediyorsun,’ diye çıkıştı.” dedi. Safiye (radiyallahu anhâ) sonra şöyle devam etti: - Resûlullah’ın babamı ve kocamı öldürtmesi kadar beni kızdıran hiçbir şey yoktu. Bu kızgınlık benden gidinceye kadar Resûlullah, “Safiye baban Arapları toplayarak aleyhime kışkırttı ve bize böyle böyle yaptı.” diye özür diledi.

Bir başka rüyayı da yakın tarihimizin önemli olan hadiselerinden seçmek istiyorum:

Çanakkale Savaşları, hem dünya tarihinde hem de tarihimizde eşine az rastlanan savaşlardan biridir. Millî şairimiz Akif’in,

Şu boğaz harbi nedir var mı ki, dünyada eşi,

En kesif orduların yükleniyor dördü beşi.

sözleriyle işaret ettiği gibi büyük bir savaştır. Bu büyüklüğü birazcık anlamak için müttefik orduları başkomutanı General Jean Hamilton’un şu sözünü iyi anlamak lâzım:

“... Evet, insan ruhunu yenmek mümkün olmuyor. Dünyada hiçbir ordu bu kadar sürekli ayakta kalamaz. Sadece bu

gün 1800 şarapnel attık. Aylardan beri gece gündüz savaş gemilerimiz mevzilerini bombalıyor. Son derece hırpalanmış Türkleri, koruyup gözeten Yüce Allah'ından ayırmak için başka ne yapılabilir!...”

Müttefik orduları adına Başkomutan acziyetini bu şekilde ifade ederken, diğer taraftan da bizim ordumuzla beraber savaşan Beşinci Osmanlı Ordusu Kumandanı Mareşal Liman Von Sanders Paşa ise aynı orduya duyduğu hayranlığını şu sözlerle ifade etmeye çalışıyor: “Biz askerler için mutluluk denen bir şey varsa, Türklerle omuz omuza savaşmaktır, diyebilirim. Fakir insanlardı; buğday kırintılarından yapılmış çorba en önemli yemekleriydi; sağlıksız su içerlerdi; çamur barınaklarda yatarlardı; fakat en modern silâh ve araçlarla donanmış düşmanlarına karşı aslanlar gibi savaşırlardı... Bu insanların kalplerinde sadece ve sadece ulvî bir vatan sevgisi vardır. Ölüme onlar kadar gülümseyerek giden bir millet ferdi daha görmedim.”

O günün şartlarında dünyanın en modern donanması olarak kabul edilen düşman zırhlıları, akın akın gelip Çanakkale boğazına dayanmışlardı. Her şeyleri tamamdı, mağrur müttefik orduları komutanları, çok mühimsemeseler de kendilerine tek engel olarak yine de Çanakkale boğazını görüyorlardı. Bütün güçlerini bir araya getirmişlerdi. Bunlar arasında dünyanın en mükemmel silâh ve cihazlarıyla donatılmış gemilerinden Fransız zırhlısı Bouvet, Queen Elizabeth zırhlısı, Ocean zırhlısı ile Goulois, İnflexibl ve İrresistibl gibi mükemmel zırhlı gemilerle boğazı geçmeye karar veren Amiral De Robeck'in emrinde hazır bekliyorlardı. Amiral De Robeck, boğazı geçmeden önce boğazın girişindeki karanlık limanda günlerce mayın ara-

ma, tarama ve imha faaliyetlerini sürdürür; bunun sonucunda gemilerine hareket ve ateş emri verir.

Mayın arama, tarama işlemi bittikten ve hareket emri verildikten bir gün evvel Müstahkem Mevkileri Komutanı Cevat Paşa mayın grup komutanı Nazmi Bey ile Tophaneli Hakkı Yüzbaşı'yı çağırarak bu gece Nusret Mayın Gemisi ile mutlaka bir yolunu bulup kıyıya paralel olarak mayın döşemeliyiz, diyerek emir verir ve denizcilikte kıyıya dikey döşenmesi gerekirken, karaya en yakın yerden kıyıya paralel olarak mayınların döşenmesi emrinin hikmetini fazla anlayamasalar da emre muhalefet etmeyip Allah'ın yardımıyla düşman gemilerine gözükmeden Nusret Mayın gemisi ile karanlık limana mayınları kıyıya paralel olarak döşer ve hiçbir düşmanla karşılaşmadan sağ salim limana dönerler. Ertesi gün karanlık limana giren düşman gemilerinden Fransız Bouvet gemisi Karanlık limanda mayına çarparak batmaya başlar, limanda bulunan diğer gemiler hem Bouvet'in kendilerine çarpıpması hem de gemilerin Türk bataryalarının atış menziline girmemesi için geri dönmeye niyet ederler. Zaten Türk bataryalarının vuruş menziline girmiş olan gemiler hem toplarla dövülüyor, hem de mayına çarpan gemilerin batışları hızlanıyordu.

Halbuki Amiral De Robeck, karanlık limanı taratmış ve mayın temizleme işlemini yaptırmış hatta limanın mayınsız olduğuna dair kendisine temiz raporu da verilmişti. Ne var ki gemilerin mayınlara çarparak batması dolayısıyla karanlık limanda mayın yok diyerek rapor verenleri bu olaydan sonra Amiral De Robeck o kızgınlıkla idam ettirir. Fakat sonradan ortaya çıkar ki, boğaza temiz raporu verenlerin raporları doğru imiş. Meğer hareketten bir gün önce gece Cevat Paşa'ya Peygamberimiz rüyasında karanlık limana Nusret

Rüya

Gemisiyle bu gece acilen mayın döşetmesini ve mayınların harp tekniği gereği kıyıya dik değil kıyıya tam paralel olarak döşenmesini emreder ve Allah Teala'dan (c.c.) zafer ve nusret gelmesi için bu gece mayın döşeme işinin bitirilmesi lâzımdır, buyurur, Allah Rasûlü'nden Cevat Paşa emri aldıktan sonra sebebine ve neticesine bakmadan emri yerine getirir. O gece karanlık limana mayın döşettirir. Durumun daha sonraki yıllarda aydınlığa çıkmasıyla İngiltere Hükümeti Amiral De Robeck'in idam ettirdiği askerlerin ailelerine -yapılan bu yanlışlıktan ötürü- tazminat öder.

Gerek Çanakkale Savaşında çarpışan Mehmetçik gerekse Çanakkale halkı arasında dilden dile hep bu sözler dolaşır durur uzun yıllar: Arapkırlı Cevat Paşa, çok âlim yetiştirilmiş olan köklü bir sülâleden gelmektedir. İman-ı kâmil, dürüst bir askerdir. Peygamber Efendimiz karanlık limana mayınları nasıl döşeteceğini ona tarif etmiş o da ona göre döşetmiş mayınları. Allah'a bin şükür, koca zırhlılar telef oldular. (bakınız: Çanakkale Mahşeri, Mehmet Niyazi Özdemir) İşte yüzlerce harikalarla dolu olan bu zaferden sadece bir kesitle yetinelim.

Yine Akdenizi bir göl haline getiren ve bu denize komşu ülkelerin korkulu rüyası olan Barbaros Hayrettin Paşa, tarihe mal olmuş o koca deniz savaşlarını hep Allah Rasûlü'nün işaret ve emri istikametinde kazandığını çeşitli vesilelerle hatıralarında anlatmaktadır. Ezcümle o hatıralarından bir tanesi:

Kırk Kişinin Gördüğü Rüya

Biz Cezayir'den dönerken ulema, salih kimseler ve ileri gelenlerle vedalaşmış ve:

“Benim bu gitmem kendi görüşümle değildir. Elem çekmeyin, Allah Teâlâ ecelden aman verip, bu Cezayir’de daha kısmetimiz varsa, inşallah sizinle üç seneye kadar yine görüşürüz.” demiştim.

Onlar da bu söz üzerine üç seneyi beklerlermiş. Üç sene dolmaya az zaman kalmıştı. Benim Cicol’de olduğumu bilirler ancak söylediğim söze göre geleceğimi ümit ederlerdi.

Bunlar kırk kişi idiler.

“Cezayir’den çıkıp gitmesi madem kendi isteği ile değildir. Şimdi sözünde durur. Çünkü Barbaros Allah erleri zümresindedir, elbette Cezayir’e gelecektir.” diye şüpheleri yoktu.

Ama üç yılın dolmasına kırk gün kala yarısından çoğunun bu inançları bozuldu. Bir gün Cezayirli bir araya geldiklerinde Türklere: “Hey adamlar, divane misiniz? Bizler Peygamber soyundan gelmiş iken bile, Allah erlerinin yolunda olamıyoruz. Sizler ise Etrak denilen Türk kabilesinden bunu umuyorsunuz. Barbaros Cezayir’e üç seneye kadar gelir, diyorsunuz. Halbuki onun maksadı Cezayir’den bir yolunu bulup firar etmektir. Kâfir yakasında bir ada basmak bahanesiyle çocuk çocuğunu alıp nezaketle buradan kapağı attı. Varıp Cicol vilayetini mamur etti. Kâfir yakasının bütün ganimetini getirdi. Donanma sahibi oldu. Zevk ve sefası buradan iyidir. Hiç bu semte bakar mı? Sizin başınıza soğuk geçmiş.” dediler.

Böylece hepsinin fikri değişti. Yalnız iki üç kişi kaldı ki, bizim iyiliğimize ve boş adam olmadığımızı şahadet edip dururlardı.

Toplantıdan sonraki gece, bu kırk kişinin hepsi bir rüya görüp ertesi gün birbirlerine anlattılar. Birinin gördüğünü hepsi de görmüş. Rüya şöyle idi:

Bunlar kendilerini, deniz kenarında etrafı gül gülistanlık, akar suluk, misk ü amber kokar, râyihâsından dimağlar bayılır bir yerde buldular. Bir yeşil çadır kurulmuş. İçinde nebiler sultanı, doğrular rehberi, yüce ve temiz Peygamberimiz Hazret-i Muhammed Mustafa (sallallâhü aleyhi ve sellem), etrafında ashab (rıdvânullahi teâla aleyhim ecmaîn) oturmuşlar. Bu kırk kişi çadırın taşrasından bakıp gördüler ki, tahkir edip küçümseedikleri adam al bir elbise içinde, belinde pırlıl pırlıl bir kılıç, Resûlullah'ın önünde edep ve tazim ile başı önünde diz çöküp oturmuş.

Rasûl-ü Ekrem Efendimiz buyurmuş:

“Ya Hayreddin! Allah'a tevekkül et. Kendi yerine dön. Kâfirlere ve hasmın olan münafıklara karşı zafer kazan.” Gazileri siz boş mu sanırsınız?

Rüya burada bitmiş, uyanıp: “Essalâtü vesselâmu aleyke yâ Rasûlallâh” demişler, sabahleyin bir araya gelip hali öğrenince, bizi bırakmayan üç kişi:

“Gözünüzle gördünüz mü, kimde ne varmış? Allah Rasûlü'nün sancağını çekip ömrünü din-i mübin uğruna harcayan gazileri siz boş mu sanırsınız? Ol gazi size Türklüğünü de Müslümanlığını da gösterdi. Siz de ne olduğunuzu şimdi bildiniz mi?” dediler. Ötekiler ise başlarını eğip cevap vermekten aciz kaldılar.

Aynı gece aynı rüyayı ben dahi gördüm. Uyandığım da henüz misk ü amber kokusu dimağımdaydı. “Essalâtü vesselâmü aleyke yâ Rasûlallâh” diye selâm verdikten sonra kendi kendime bu rüyayı tabir edip: “Ey koca asil Hayrettin bu saadet ki sana erişti. İnşallah yine Cezayir'e dönüp dostlarımız şad, münafıkları berbat etmemiz de muhakkaktır.” dedim. Kalbimden Cezayir'e gitmeye niyet bağladım. Ama kimseye

söylemedim. (Barbaros Hayrettin Paşanın Günlüğü Akdeniz Bizimdi, 8. Bsk. M. Ertuğrul Düzdağ, s. 204-206)

Efendimiz'e "Rüyalarımızın Gülü" dememizin sebebi O'nun hep gül ile anılmış olmasındandır. Aslında gül de renk ve kokusunu O'ndan almıştır. O'nun adına olmayan gül, aslında gül değildir. Nitekim ilâhilerimize kadar girmiştir bu mânâ:

Ey yolcular ey yolcular,
Yol Muhammed'in yoludur.
Her bahçenin gülü kokmaz,
Gül Muhammed'in gülüdür.

Ayrıca Şair Necati de:

Yıldı bir kez gösterür âşıklara didâr gül,
Sanasın kim oldı nûr-ı Ahmed-i Muhtâr gül.
sözleriyle bunu teyid etmektedir.

Bastığı toprağı göze sürme ve başa taç yapan sultanların dilinde de o gül şöyle anlatılır:

N'ola tacım gibi başımda götürsem daima,
Kademi resmini ol Hazret-i şâh-ı Rüsülün,
Gül-i gülzar-ı nübüvvet o kadem sahibidir!
Ahmeda durma yüzün sür kademe O Gül'ün.

Alemlere rahmet olarak gönderilen Hz. Muhammed (sas), insanın olduğu her yerde vardır ve varlığını her vesile ile hissettirmektedir. "İnsanın olduğu her yer" diyorum; çünkü bütün insanlar ya ümmet-i icabet (O'nun getirdiği dini kabul etmiş olan) ya da ümmet-i davettir (İslâm, kendilerine tebliğ edilecek olan milletler).

Hem ümmet-i icabet'in hem de ümmet-i davet'in O'nunla çok yakın bir münasebeti vardır veya olmalıdır. Bu münasebet hayatın her kademesine girmiştir.

Kendi döneminden itibaren o hep hem âlem-i şuhudda, hem âlem-i gayb hem de âlem-i misalde varlığını daima gös-

R ü y a

termiş ve kendisine tabi olanları her dem dest-i himayesine almıştır. Çünkü O, şairin de ifade ettiği gibi:

Sayesi düşmez yere bir böyle nahl-ı Tûrsûn,
Mihr-i âlem-gîrsin baştan ayağa nûrsun!

O gül-endamın dudaklarının suyuna bütün çağların bil-hassa asrımızın pek ihtiyacı var. Dirilişimiz ancak o ab-ı kev-ser ile mümkün. Çâk çâk olmuş sineler o çağlayanlara hasret. Kuru dudaklar, ümitsiz bakışlar, çorak ruhlar onun şebnemler şeklinde sunduğu bahar yağmuruyla dirilecek inşallah. Fuzûlî'nin bu konudaki güzide beytiyle yazımıza son verelim.

Suya virsün bağ-bân gülzârı zahmet çekmesün,
Bir gül açılmaz yüzün tek virse min gülzara su.

(Dr. Ali Bayram, Yağmur Dergisi, 'Rüyalarımızın Güllü', Sayı: 15,
Nisan - Mayıs - Haziran, 2002)

İstihâre

Sözlükte “hayırlı olanı isteme” anlamına gelen istihâre, terim olarak “bir iş veya davranışta Allah katında hayırlı olanı kırlınan nafîle bir namaz ve dua ile talep etme” mânasında kullanılır. İnsanların, yapmak istedikleri bir işin kendileri hakkında iyi veya kötü sonuçlar doğuracağını anlamak için fal vb. uygulamalara çok eskiden beri başvurdukları bilinmektedir. Nitekim Câhiliye Arapları bir işe başlamadan önce, üzerine “evet” veya “hayır” yazılı “ezlâm” denilen fal oklarıyla karar verirlerdi. Kur’ân-ı Kerîm “şeytan işi” olarak nitelendirdiği bu uygulamayı yasaklamış (el-Mâide, 5/3, 90), peygamberler dahil hiç kimsenin gaybı ve dolayısıyla bir işin kendisi için hayırlı olup olmadığını bilemeyeceğini, Allah’ın dilemesi dışında

kendisine fayda veya zarar verecek bir güce sahip bulunamayacağını bildirmiştir (el-A'râf, 7/188).

Hayr kelimesi ve çeşitli türevleri Kur'ân'da sıkça geçmekle birlikte aynı kökten türeyen istihâre yer almaz. Ancak insanın şer zannettiği bir şeyin hayır olabileceğini (en-Nûr, 24/11), bir şey hayırlı olduğu halde ondan hoşlanmayabileceğini, şer olduğu halde sevebileceğini (el-Bakara, 2/216), Allah'ın her türlü noksanlıktan münezzehe olup dilediğini yaratarak seçtiğini (el-Kasas, 28/68), her türlü hayrın O'nun elinde bulunduğunu, her şeye gücünün yettiğini (Âl-i İmrân, 3/26), bir işe girerken başkalarına danışmak ve karar verince de Allah'a güvenip dayanmak gerektiğini, böyle yapanlara Allah'ın yeteceğini (Âl-i İmrân, 3/159; et-Talâk, 65/3) ifade eden âyetler İslâm'da istihârenin istinat ettiği temel çerçeveyi oluşturur.

Âlimlerin sünnet veya müstehap saydıkları istihârenin meşruiyeti Câbir b. Abdullah'tan rivayet edilen şu hadise dayandırılmaktadır: “Resûlullah, Kur'ân'dan bir sûre öğretir gibi işlerimizin tamamında bize istihâreyi öğretiyor ve şöyle diyordu: ‘Biriniz bir şey yapmaya niyet edince farz dışında iki rek'at namaz kılın ve arkasından şu duayı yapın: Allahım! Senden, senin ilim ve kudretinden hayır beklerim. Senin büyük lütfundan talep ederim. Sen Kâdirsin, benimse gücüm yetmez, sen bilirsin, ben bilmem. Sen bütün gizlilikleri bilersin. Allahım! Şu benim işim dinim için, dünyam ve âhiretim için senin ilminde hayır diye yer almışsa onu bana nasip et, onu kolaylaştır ve uğurlu kıl. Eğer şu işim dinim için, dünya ve âhiretim için senin ilminde kötü diye yazılmışsa onu benden, beni de ondan uzaklaştır. Hayır nerede ise onu nasip et ve gönlümü ona yönelt!’ Hz. Peygamber sözüne devamla, “İstihâreyi yapan kişi bu sırada işini de söylesin” dedi (Müs-

ned, III, 344; Buhârî, Deavât, 49, Tevhîd, 10, Teheccüd, 25; Tirmizi, Vitr, 18; İbn Mâce, İkâme, 188).

İstihâre duasının, bu niyetle kılınacak iki rek'at nafîle namazdan sonra okunmasının en uygun usul olacağı konusunda dört mezhep görüş birliği içindedir. Mâlikî ve Şâfiî mezheplerine göre herhangi bir namazdan sonra da söz konusu duanın okunması caizdir. Hanbelîler'in dışında kalan üç mezhebe göre istihâre namazını kılmak mümkün değilse sadece dua ile de yetinilebilir. İstihâre namazı kerahet vakitleri hariç her zaman kılınabilir. Bütün mezheplere göre istihâre namazının en faziletlisi iki rek'at olarak kılınanıdır.

İstihâre duasının namazdan hemen sonra ve kibleye dönülerek okunması, ellerin kaldırılması ve dua âdabına riayet edilmesi, duanın kabul olma ihtimalini arttıran güzel davranışlar olarak telakki edilmiştir. Kişinin olumlu veya olumsuz bir karara varamaması halinde Hanefî, Mâliki ve Şafîî âlimleri, Enes b. Mâlik'ten gelen bir rivayete dayanarak (Münâvî, Feyzu'l-Kadîr, I, 450) istihârenin yediye kadar tekrarlanabileceğim söylemişlerdir. Şafîî ve Mâliki âlimleri, Hz. Peygamber'in bir rahatsızlık sebebiyle başkasını "okuyarak" tedaviye izin vermesi ve bu vesileyle söylediği, "Kardeşine faydalı olmaya gücü yeten bunu yapsın" (Müsned, III, 302, 334, 382, 393; Müslim, Selâm, 61-63) sözünden hareketle başkası adına istihâre yapmanın caiz olduğunu ileri sürerken Mâliki fakîhi Hattâb bu uygulamanın bir dayanağının bulunmadığını belirtmiştir.

Enes b. Mâlik'ten nakledilen istihâre hadisinin devamında Resûl-i Ekrem, "Sonra kalbine ilk doğan duyguya / düşünceye bak, ona uygun davranman hayırlı olur" demiştir (Münâvî, Feyzu'l-Kadîr, I, 450). Buna göre istihârenin sonucunda insanın içine ferahlık, genişlik ve iç huzuru gelirse o işi yapması, sıkıntı, huzur-

suzluk ve darlık hali doğarsa yapmaması daha hayırlı görül-
müştür.

İbnü'l-Hâc el-Abderî, hadislerde ifade edildiği şekliyle meşru istihârenin bundan ibaret olduğunu, ayrıca bir işaret almak amacıyla kişinin veya bir başkasının onun adına rüya görmek üzere uyumasının, gün ve kişi adlarından uğur çıkarma gibi davranışlara başvurmasının bid'at olduğunu belirtir (el-Medhal, IV, 37-38). İbnü'l-Hâc ayrıca, istihâre ile birlikte istişâre etmesinin de sünnete uygun bulunduğunu söyleyerek kişinin her ikisini de ihmal etmemesi gerektiğini kaydeder (el-Medhal, IV, 40). Bazı kaynaklarda rüyada beyaz veya yeşil görülmesinin o işin hayırlı olduğuna, siyah veya kırmızı görülmesinin şer olduğuna delâlet ettiğine dair nakledilen görüşler (İbn Âbidîn, II, 27) şahsî tecrübelerle dayanmakta, dolayısıyla dinî bir mahiyeti bulunmamaktadır (Semîr Karanî Muhammed Rızk, s. 42-43). Şîa kaynaklarında bunun yanında tavsiye edilen diğer bazı istihâreler ve uzun dualar da aynı şekilde tecrübî ve örfî telakkileri yansıtan uygulamalardır. Yapılması istenen işin hayırlı olması için dua ettikten sonra kapalı haldeki mushaf açıldığında sağ sayfadaki âyetler rahmet âyetleri veya iyiliği emreden âyetlerden ise niyet edilen işin hayırlı olacağına, azap âyetleri yahut kötülükten sakındıran âyetler ise hayırlı olmayacağına işaret sayılması, Hâfız-ı Şîrâzî'nin Dîvânî ile Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin Mesnevî'sinin de bu maksatla kullanılması, Fatıha sûresiyle Kadr sûresi okunduktan sonra istihâre duası yapılarak tesbihin bir yerinden tutulması ve niyete göre tek veya çift gelmesinin o işin hayırlı olup olmadığına işaret sayılması, iki rek'at namaz kılıp 100 defa, "Allah'ın rahmetiyle afiyet içinde hayırlısını diliyorum" dedikten sonra üzerine "yap" ve "yapma" yazılan kâğıtların belli bir

usule göre çekilmesi bunlardan bazı örneklerdir (Muhammed Bakır el-Meclisî, s. 63 vd.; Muhsin el-Emîn, I, 221-231).

İstihâre, kişinin gerekli bütün çabayı sarfedip araştırma ve istişarelerini tamamladıktan sonra hakkında hayırlısını takdir etmesi için Allah'a dua etme, kulluk şuurunu canlı tutma ve ortaya çıkacak sonuca rızâ göstererek ruh sağlığını koruma gibi çok amaçlı metafizik bir olaydır. Bu sebeple de iyi veya kötü olduğu açık şekilde bilinen bir şeyi yapıp yapmama konusunda değil, gerek dünyevî gerek uhrevî bakımdan kişi hakkında hayırlı olup olmayacağı kestirilemeyen işlerde söz konusu olabilir. Dinen iyi ve hayırlı olduğu bilinen işlerin zamanı, şekli vb. hususunda da istihâre yapılabilir. İnsan geleceği bilemediğinden bir şeyi ilk bakışta iyi zannetse de onun sonucundan emin olamaz. Bu sebeple bir iş yapacağı ve ileriye yönelik önemli bir karar vereceği zaman istihâre yoluyla her şeyi bilen Allah'ın kılavuzluğuna ve yönlendirmesine başvurması, O'ndan yardım istemesi, kişinin davranışlarındaki sorumluluğunu kaldırmamakla birlikte onda bir güven hissi doğuracağı ve takdire rızâ göstermesini sağlayacağından önem taşımaktadır. Dolayısıyla istihârenin dinî öğretilerdeki kader, tevekkül ve sabır anlayışıyla yakın ilgisi bulunur.

Hz. Peygamber'in tavsiyesi doğrultusunda istihâre eskiden beri İslâm dünyasında âdet olmuş ve önemli önemsiz birçok hususta günlük hayatın bir parçası haline gelmiştir. Kumandanlar sefere çıkmadan, sultanlar veliahtlarını belirlemeden önce istihâre yapar ve bunun sonucuna genellikle uyarlardı. Evlilik öncesinde ve çocukların isimlerinin konması esnasında da istihâre yapmak âdet olmuştur. Ayrıca birtakım tartışmalı dinî meselelerde fetva verirken bazı âlimler ulaştıkları sonucu istihâreyle destekleme yoluna gitmişlerdir

(meselâ bk. İbnü's-Salâh, I, 293, 396; II, 434, 484, 485, 507). (Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Salim Öğüt, 'İstihâre', İstanbul, 2001)

Netice itibariyle; her hangi bir işe teşebbüs ederken, o işin meşru olup olmamasına, yani dinin o işin yapılmasına cevaz verip vermediğine bakılmalıdır. Daha sonra mevzu ehil kişilerle istişare edilir. Eğer din cevaz vermiyorsa o mevzuda istihâre yapılamayacağı gibi istişare de yapılmaz. Bir mü'min hususi mânada kendi şahsi bir meselesi için gerekli olan istişareyi yaptıktan sonra istişare neticesinde bir fikir birliğine varılamamışsa o zaman istihâre edilerek Allah tarafından mevhibe olarak verilen ilhamlara göre fert karar verir ve ona göre hareket eder.

İstihâre Allah'tan hayır talep etmek mânasına gelmesine rağmen, bir mü'min tereddütte kaldığı iki meşru işten hangisinin hakkında daha hayırlı olduğunu kalbine ilham etmesi için iki rekat namaz kılarak Cenab-ı Hakk'a yalvarır. Mümin, bu iki meseleden hangisi kalbinde bir ferahlık bırakırsa, onu Allah'ın bir işareti olarak kabul eder ve ona göre hareket eder. İstihârenin özü budur, fakat insanlar bunu daha sonradan rüyalara dökmüştür. Rüya, bilhassa ahir zamanda mümin için en sadık tablodur. Ancak istihârenin rüya ile alakası yoktur. Efendimiz'den böyle bir şey rivayet edilmemektedir. Böyle bir mevzu, tenkid edilir veya edilmez, ama şu bir gerçektir ki, böyle yapılarak sünnet yerinden kaydırılmış olmaktadır.

Evet, istihârede kalbe gelen şey esas iken, günümüzde artık bu mesele, rüyalara götürülmek sûretiyle yerinden kaydırılmıştır. Bununla birlikte şunu da ifade etmek gerekir ki, bir mümin rüyasında da bu türlü mesaj ve ihtarlar alabilir. Ancak bunlar objektif değildir. Kişi, Kitap ve Sünnet'e muhalif olmadıktan sonra, isterse onlarla amel edebilir, ama bu, başka-

larını bağlayıcı değildir. Bu, şahsına ait meselelerde sadece o kişiyi bağlar ve esasen bu da bir istihâredir.

Rüya Tabir Etme ile Meşhur Âlimler

Rüya, insanların devamlı olarak ilgisini çeke geldiği, 4000 yıl öncesine ait rüya yorumlarının tespit edilebildiği, ilk yazılı belgeler arasında rüya tabiri kitaplarının da bulunduğu, elde bulunan en eski rüya tabiri kitabının M. Ö. 2000-1800 yıllarına ait olduğu ve halen İngiltere’de British Museum’da bulunduğu araştırmalar sonucu ortaya konulmuştur.

Başlangıçtan günümüze kadar birçok tabir kitabı yazılmıştır, halen de yazılmaktadır. Bu tabir kitaplarının hepsine ulaşabilmek, onlar hakkında tanıtıcı bilgiler vermek hem çok uzun, hem de çok yorucu bir iştir. Biz burada Müslüman tabirciler üzerinde durmak istiyoruz. İslamiyet’ten sonra Müslümanlardan pek çok âlim tabir-nâme yazmıştır. Biz elliden fazlasını tespit edebildik. Araştırmayı genişlettiğimizde bu rakamın daha da artacağını umuyoruz.

İbn Gannâm tabircileri on beş tabakaya ayırmıştır. Genel olarak tabircileri belirtmesi açısından bu tabakaları vermeyi uygun buluyoruz.

Birinci Tabaka; peygamberlerdir. Hz. İbrahim, Hz. Yûsuf, Hz. Danyal, Hz. Zü'l-Karneyn ve Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) bunlardandır.

İkinci Tabaka; Ashabı kirâmdır. Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali, Hz. Abdullah b. Abbas, Hz. Abdullah b. Amr İbnu'l-Âs, Hz. Abdullah b. Selam, Hz. Ebû Zerri'l-Ğifârî, Hz. Enes b. Mâlik, Hz. Huzeyfe b. el-Yemân, müminlerin ana-

sı Hz. Âişe ve kız kardeşi Hz. Esmâ (Rıdvânullahi teâlâ aleyhim ecmaîn) bunlardandır.

Üçüncü Tabaka; Tâbiündür. Saîd b. el-Müseyyeb, Hasan Basrî, Ata b. Rebâh, Şa'ibî, Zührî, İbrahim en-Nehâî, Ömer b. Abdulazîz, Katâde, Mücâhid, İbn Cübeyr, Tavus, Sâbit b. Eslem el-Bünânî, (gafarallâhu lehum) bunlardandır.

Dördüncü Tabaka; Tâbiün'un fakiheridir. Eş-Şâfîî, Ebû Sevr, El-Evzâî, Süfyânü's-Sevrî, El-Kâdi Ebû Yûsuf, İbn Ebî Leylâ, Ahmed b. Hanbel, İbn Râheveyh, El-Buveytî, Mansûr b. el-Mu'temir, Abdullah b. el-Mübârek, (gafarallâhu lehum) bunlardandır.

Beşinci Tabaka; zâhidlerdir. Muhammed b. Vâsi', Temîm ed-Dârî, Şakîk Belhî, Mâlik b. Dînâr, Süleyman b. Tarhan et-Teymî, Mansûr b. Ammâr, Muhammed b. Semmâk, Yahya b. Muâz, Ahmed b. Harb, (gafarallâhu lehum) bunlardandır.

Altıncı Tabaka; konuyla ilgili eser yazarlardır. Muhammed b. Sîrîn, İbrahim b. Abdullah el-Kirmânî, Abdullah b. Müslim b. Kuteybe, Ebû Halef Ahmed, Muhammed b. Hammâd, Râzî el-Habbâz, Hasan b. Huseyn, Artâmîdurs el-Yunânî bunlardandır.

Yedinci Tabaka; felsefecilerdir. Eflâtun, Horâyis, Aristoteles, Batlamyûs, Ya'kûb b. İshak el-Kindî, Ebû Zeyd el-Belhî bunlardandır.

Sekizinci Tabaka; tabiblerdir. Kâlfînûs, Bukrât, Tahtîşû, Muhammed b. Zekeriyâ bunlardandır.

Dokuzuncu Tabaka; Yahûdîlerdir. İbn Ahtab, Ka'b b. el-Eşref, Musa b. Yakub bunlardandır.

Onuncu Tabaka; Hirstiyanlardır. Huneyn b. İshak el-Mütercim, Ebû Muhalled, Zeynu't-Taberî bunlardandır.

Rüya

On birinci Tabaka; Mecûsîlerdir. Hürmüz b. Ardışir, Biz Cemher b. Muhkân, Ânuşirvân, Keşmird, Câmâsib bunlardır.

On ikinci Tabaka; Arapların Müşrikleridir. Ebû Cehil b. Hişâm, Abdulah b. Ubeyy, Nevfel b. Abdullah, Ömer b. Ahmed el-Abduvvî, İbnu'z-Za'berî, Ebû Tâlib, Ebû'l-Âs bunlardır.

On üçüncü Tabaka; Kâhinlerdir. Satîh, Şık, el-Hazrecî, Ushâ, Kattâfî, Ebû Zirâde bunlardandır.

Görüldüğü gibi İbni Gannâm tabircileri, peygamberler, sahabiler, tabiler, fakirler, zâhidler, eser sahipleri, felsefeciler, tabibler, Yahudiler, Hıristiyanlar, Mecûsîler, Arap müşrikler ve kâhinler olmak üzere gruplara ayırmıştır. (İbn Gannâm, Tabîru'r-Rü'yâ, s. 10A-11B.)” (Kur’ân-ı Kerim’de Rüya Kavramı, Bünyamin Açıklalın, Yüksek Lisans Tezi, s, 52-54, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1996)

Muhammed b. Sîrîn

Yazdığı kitap elimize kadar ulaşması bakımından İbni Sîrîn’in tabirciler arasındaki yeri önemlidir.

Muhammed b. Sîrîn, Hz. Osman’ın halife olmasından iki sene önce doğdu. Muhammed b. Sîrîn, tâbîinden, yâni Peygamber Efendimiz’in (sallallâhu aleyhi ve sellem) ashâb-ı kirâmını gören büyüklerdendir. Meşhur hadis, fıkıh, tefsir âlimi ve rüya tabircisidir. Tam adı Ebû bekr Muhammed b. Sîrîn’dir. Babası, ashâb-ı kirâmdan Enes bin Mâlik’in âzâdlı kölesidir. Aslen Basralı olan İbn-i Sîrîn, 653 (H. 33) senesinde doğmuş, 729 (H. 110) senesinde de vefât etmiştir.

Güzel bir terbiyeyle yetiştirilip büyütülen İbn Sîrîn, ashâb-ı kirâmdan otuz kişiyle görüşmüştür. Onların sohbetinde bulunarak Hz. Âişe, Enes b. Mâlik, Zeyd b. Sâbit, Ebû Hureyre, Abdullah b. Abbâs, Ebû Saîd el-Hudrî ve Ebû'd-Derdâ (radıyallahü anhüm) gibi büyüklerden hadis-i şerif rivâyet etmiştir. Hadis ilminde imamlık (300.000'den fazla hadis-i şerifi ezbere bilen âlim) derecesine yükseldi. Tâbînin büyüklelerinden Hasan-ı Basrî ile görüşüp onun sohbetinde bulunmuştur. Ondan da Kûfe'nin en büyük âlimlerinden Şâ'bî, Katâde, Mâlik b. Dînâr ve Mukâtil b. Süleymân gibi âlimler hadis-i şerif rivâyet etmiştir. Tefsir ilminde Abdullah b. Abbâs'ın talebelerinden olup, müfessirlerin yâni tefsir âlimlerinin ikinci tabakasına mensuptur. Fıkıh ilminde de büyük iktidar sahibi olup müçtehidir. Zamanındaki ve kendinden sonraki âlimler onu birçok yönden medh etmişlerdir. (Buhârî, et-Târîhu'l-Kebîr, I/90-92; İbn Ebî Hâtim, el-Cerh ve't-Ta'dîl, VII/280-281; Zehebî, Siyer-u A'lâmi'n-Nübelâ, IV, 660-622)

İbn Sîrîn, rüya tabir ederdi. Rüya tabirine dâir "Tabiru'r-Rüyâ" ve "Müntehabu'l-Kelam" isimli kitapları vardır. (Bkz.: İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, XX/359)

İbn Sîrîn Hazretleri'nin birkaç rüya tabirini buraya almak istiyoruz: İbn Sîrîn, rüyaları nefsânî, şeytânî ve Rahmânî diye kısımlara ayırmıştır. Rüyasının tesirinde kalanlara "aldırma" der, "Sen uyanık iken Allah Teâlâ'nın emirlerini yapmaya bak." tavsiyesinde bulunurdu.

Biri rüyasında erkeklerin ve kadınların ağızlarını ve edep yerlerini mühürlediğini söyler. İbn Sîrîn güler ve "hâdise açık." der, "Sen Ramazan-ı Şerif'te müezzinlik yapmış olmalısın."

Rüyasında domuzların boynuna inci takan birine “Sen saman pazarında altın satıyorsun.” buyurur. “Bundan böyle ehil olmayan kimselere hikmet öğretmeye kalkışma!”

Adamın biri telaşla gelir ve “Rüyamda bir kuşun mescidden güzel bir taşı alıp gittiğini gördüm.” der. İbn Sîrîn ayağa kalkar ve “Öyleyse kalkın gidelim.” der, “Hasan-ı Basrî vefat etmiş olmalı!”

Bir gün İmam-ı Âzam Hazretleri İbn Sîrîn’e gelir. “Rüyamda Azrail Aleyhisselâm’ı gördüm” der, “Canımı ne zaman alacaksın?” diye sordum. Bana beş parmağını gösterdi. Beş de ne? Söyleyin, ay mı, yıl mı, dakika mı?”

İbn Sîrîn gülerek, “Sen de biliyorsun.” der, “Beş şey var ki onu kimse bilemez. Ölüm de bunlardan biridir. Azrail Âleyhisselâm sana onu hatırlatmış olmalı.”

İbn Sîrîn de ölümden ve hesap gününden çok korkardı. Söz kabirden ve kefinden açıldığında yüzü kireç gibi olur ve kaskatı kesilirdi. İşte bu hususiyetlere sahip İbn Sîrîn, Hasan-ı Basrî gibi bir zirveyle aynı kubbe altında yatmakla şereflenmiştir.

İmam Nablûsî

Meşhur Osmanlı âlimi ve kerâmetler sahibi bir velî olan Nablûsî’nin ismi, Abdülganî bin İsmâil bin Abdülganî en-Nablusî ed-Dimeşkî’dir. 1640 (H. 1050) senesinde Şam’da doğmuş, 1731 (H. 1143) senesinde yine Şam’da vefat etmiştir.

Abdülganî Nablûsî’nin annesi ona hâmile iken, babası İsmâil b. Abdülganî İstanbul’a gitmişti. O zaman, Şam’da bulunan evliyadan Şeyh Mahmûd adında bir zât, İsmâil b. Abdülganî’nin hanımına bir dirhem gümüş hediye gönderip, bir erkek çocuğu olacağını müjdeledi ve “Bu çocuğun ismi-

ni Abdülganî koysun. Çünkü o, Allah Teâlâ'nın ihsânına ve iltifâtına kavuşacaktır." diye haber verdi.

Şeyh Mahmûd, bu çocuğun doğumundan önce vefât etti. Doğduktan sonra, ona bu zâtın söylediği isim kondu. Babası, küçük yaşta iken ona Kur'ân-ı Kerim'i okutup öğretti. 1652 senesinde babası vefât etti. On iki yaşında yetim kaldı. İlim tahsiline ara vermedi. Fıkıh ve usûl-i fıkıh ilimlerini; Hanefî âlimi Şeyh Ahmed'den; nahiv, meânî, beyân ve sarf ilimlerini, Şam'da Şeyh Mahmûd'dan; hadis ve ona âit ıstılahları, Hanbelî mezhebi âlimlerinden Şeyh Abdülbâki'den; tefsîr ve nahvi, Şeyh Mahmûd el-Mehâsinî'den okudu.

Abdülganî Nablûsî, 1664 senesinde İstanbul'a gelip, bir müddet burada kaldı ve ders okuttu. 25 yaşlarında iken Bağdat'a gittiği ve orada da kaldığı kaynaklarda zikredilmektedir. Daha bu yaşlarında, tasavvufta yüksek derecelere kavuşması, onu çok meşhur etti. Zamanının meşhur evliyâsını tanımak ve sohbetlerinde bulunmak, bir de önceki evliyânın kabirleri ile mukaddes makamları bulup ziyaret etmek niyeti üzerine birçok yerlere gidip, bilhassa kendi memleketi dâhilinde seyahatler yaptı. 1688 senesinde Bikâ'ya, bir sene sonra Lübnan'a, Kudüs'e ve Halîlurrahmân'a, 1693 senesinde Mısır'a, 1696'da Hicaz'a ve 1700 senesinde Trablus'a gitti. 1702 senesinde yeniden Şam'a gelerek, eski yeri olan Sâlihiyye'ye yerleşti. Bu ziyâretlerini ve seyahatlerini kitap hâlinde yazdı.

Nablûsî, 1707 senesinde, Şam'daki Selimiyye Câmi-i Şerifi'nde, Şeyh-i Ekber Muhyiddîn-i Arabî Hazretleri'nin mezarı yanında, Beydâvî Tefsiri'ni okutmaya başlamıştı. O, kendisini güzel ahlâk, beğenilen sıfatlar ve huylar ile süslemişti. Herkese iyilik etmek için elinden geleni yapardı. Torunların-

dan Kemâlüddîn Muhammed el-Gazzî el-Âmirî, tercüme-i hâlini anlatan müstakil bir kitap yazmıştır.

Ömrü ilim öğrenmek, öğretmek, kitap yazmak, insanları irşad edip doğru yolu göstermek ve ibadetle geçmiştir. 1143 senesinin Şâban ayının on altısında vefât etmiştir.

Yûsuf en-Nebhânî, Câmiu Kerâmâtî'l-Evliyâ adındaki eserinde şöyle der: “Abdülganî Nablûsî Hazretleri, Hanefî mezhebi âlimlerinin büyüklerinden, mârifet sahibi evliyânın meşhurlarındandır. Harika ve kerâmetler sahibidir. Sayılamayacak kadar çok kitap yazması en büyük kerâmetidir. Eserlerinin hepsi de değerli ve güzeldir.”

Abdülganî Nablûsî Hazretleri İslâm âleminde en çok kitap yazanlardandır. Kitaplarından yüz seksenden ziyâdesinin ismi, Kâmûs-ül-A'lâm'ın dördüncü cildinin 3081-3083'üncü sayfelerinde, Silkü'd-Dürer, Câmiu Kerâmât, Esmâü'l-Müellifin ve İzâhu'l-Meknûn kitaplarında yazılıdır. Rüya tabirlerine dair olan “Ta'tîru'l-Enâm fî Ta'bîri'l-Menâm”, adlı eseri en meşhur olmuş olan eserlerindedir. (Ömer Rıza Kehhâle, Mu'cemu'l-Müellifin, V/271; Ziriklî, el-A'lâm, IV/32)

Muhyiddîn İbn Arabî

Muhyiddin Arabî, 1165 yılında İspanya'da doğmuş, 1240 yılında Şam'da vefât etmiştir.

İslâm mütefekkir ve mutasavvıfı olan İbn Arabî 8 yaşında İsbiliye'ye (Sevilla) gelerek mükemmel üstü bir tahsil yapmıştır. 29 yaşında Tunus'a gelmiş, Fas'ta yaşamış, Tunus'tan, Mısır'a, Filistin'e ve Hicaz'a gitmiş ve hacc etmiştir. 1204'te Konya'ya gelmiş ve Selçuklu Sultan I. Keyhüsrev tarafından büyük saygıyla karşılanmıştır. Müstakbel Sultan Keykavus'a

hoca olmuştur. 1230'da Anadolu'yu bırakarak Şam'a yerleşmiştir. Orada 75 yaşında vefat etmiştir. Türbesinin bugünkü şeklini 1516'da Yavuz Sultan Selim yaptırmıştır.

Mâlikî mezhebinden olan Muhyiddin Arâbî, vahdet-i vücud inancının mutlak kurucusu ve savunucusu olarak İslâm ve Türk tasavvufuna derinden tesir etmiştir. Genç çağdaşı Mevlânâ üzerinde de büyük etkisi vardır. Kendisi, Fusûsu'l-Hikem isimli eserini, rüyasında Efendimiz'den aldığı işâret üzerine yazmıştır. Rüya ile alâkalı Tabirnâme'si vardır.

Rüyalar Üzerine Son Bir Değerlendirme

“Rüyalar, gözün, âlemi şehâdete kapanmasıyla nazarımıza arz edilen berzahla alâkalı tablolardan ibarettir. İstikbâlimiz adına bize mesajlar sunan ve bize açıkça geleceğimizi anlatan rüyaların hepsi de birer berzahî tablodur. Rüyalarda bir kısım eşya ve hâdiseler temessül eder ve nazarımıza arz edilir. Bu arz ediliş bazen semboller hâlinde, bazen de gayet açık ve net olur.

Biz rüyaları, âhîret âleminden, berzah âleminden ve kabir âleminden, şehâdet âlemi sahiline gelen birer sızıntı hâlinde görürüz. Ancak rüyalar, daha önce de söylediğimiz gibi “misâl âlemi”ne bağlıdırlar. “Âyân-ı sâbite” dediğimiz hakikatler, bize daha yakın olan berzah ve misâl âlemine akseder. Biz de, rüyalar vasıtasıyla o âleme akseden sembollerini müşahade ederiz. Âhîret yurdu adına vereceğimiz kararlara materyal olması açısından, misâl âleminin bilinmesi çok önemlidir. Zira misâl âlemi bizi âhîret âlemine bağlayan bir bağıdır. Gözlerimiz kapalıdır; ama biz yine de bir şeyler görürüz. Kulağımız kapalıdır; ama bir şeyler duyarız. Aynı şekilde ellerimiz tu-

Rüya

tar, ayaklarımız yürür. Bazen üzerimizden seneler geçer, bazen asırlar öncesine misafir olur, bazen de rüyalar vasıtasıyla tâ asırlar sonrasına seyahat ederiz.

Sık sık girip ikliminde dolaştığımız rüyalarda, yer yer korkar ve endişe duyarız, zaman zaman içimiz inşirahla dolar; velhasıl hayata ait her şeyi rüyada yaşarız. Hatta şehâdet âleminde görmemiz mümkün olmayan menzilleri, manzaraları hep rüyalarda müşahede ederiz. Rüyalarla bir kere daha anlarız ki, bu âlemlerle berzah, berzahla da diğer âlemler arasında ince bir perde var, öyle ki dikkatle ve düşünerek bakıldığında bir sonraki âlem görülebilir.

Rüyalar, bize misâl âlemi hakkında fikir verdiği gibi aynı zamanda, meleklerin, rûhânîlerin, sâlih amel ve güzel davranışların temessülü hakkında da bir şeyler anlatmaktadır.” (M. Fethullah Gülen, Varlığın Metafizik Boyutu 1/133-135)

Şimdi de rüya hakikatinin Kur’ân-ı Kerim’de nasıl ele alındığını ve Kur’ân-ı Kerim’de anlatılan rüyaları inceleyelim.

İKİNCİ BÖLÜM
KUR'ÂN-I KERİM'DE RÜYA

Ya Rabbî! Sen bana iktidar ve hâkimiyet verdin. Kutsal metinleri ve rüyaları yorumlama ilmini öğrettin. Ey gökleri ve yeri yaratan! Dünyada da, âhirette de mevlâm, yardımcım Sensin. Sana tam itaat içinde bir kul olarak canımı al ve beni hayırlı ve dürüst insanlar arasına dâhil eyle!

(Yûsuf, 12/101)

GİRİŞ

Kur'ân-ı Kerim, insana hem bu dünya hem de öte dünya saadeti vaad eden İlâhî kanunlar mecmuasıdır. Bu mecmua içerisinde insanı ilgilendiren her bir konu önemine göre yer almıştır. İşte rüya konusu da insanları ilgilendiren ve Kur'ân-ı Kerim'de hiç de küçümsenmeyecek kadar yer tutan bir konudur.

Kur'ân-ı Kerim'de rüya ile alâkalı olarak Efendimiz'in (salâllâhu aleyhi ve sellem), Hz. İbrahim'in (aleyhisselâm) ve Hz. Yûsuf'un (aleyhisselâm) rüyalarına ek olarak Mısır hükümdarının gördüğü rüyalardan ve rüya tabiri ilmiyle alâkalı ilimden bahsedilmektedir.

Kur'ân-ı Kerim'de yedi yerde “rüya” kelimesi, bunun dışında altı yerde de rüya anlamına gelen “ahlâm”, “menâm” ve “ehâdîs” kelimeleri geçmektedir. Öncelikle bu kelimelerin Kur'ân-ı Kerim'de nerelerde ve nasıl geçtiğine bakalım:

R ü y a

“O vakit Allah sana müşrik askerlerini rüyanda az göstermişti. Eğer onları çok gösterseydi paniğe kapılır, emir ve kumanda konusunda ihtilâfa düşerdiniz. Fakat Allah sizi bundan kurtardı. Çünkü O, bütün sinelerin gizlediklerini pek iyi bilir.” (Enfâl, 8/43)

“Bir zaman Yûsuf babasına, ‘Babacığım!’ dedi. ‘Ben rüyamda on bir yıldızın, Güneş ve Ay’ın bana secde ettiklerini gördüm.’” (Yûsuf, 12/4)

“‘Evladım!’ dedi babası, ‘Sakın bu rüyayı kardeşlerine anlatma. Sonra seni kıskandıklarından sana tuzak kurarlar. Çünkü Şeytan, insanın besbelli düşmanıdır.’” (Yûsuf, 12/5)

“Hapishaneye onunla beraber iki genç de girmişti. Onlardan biri: ‘Ben rüyamda, kendimi şarap yapmak için üzüm sıkarken gördüm.’ Öbürü de, ‘Ben de başımın üstünde ekme taşıdığımı ve bu ekmeği kuşların gagaladığını gördüm. Ne olur, bu rüyamızın tabirini bildir, doğrusu biz seni iyi insanlardan biri olarak görüyoruz.’ dediler.” (Yûsuf, 12/36)

“(Günün birinde) hükümdar gördüğü bir rüyayı anlatıp dedi ki: ‘Ben yedi semiz inek gördüm, bunları yedi zayıf inek yiyordu. Bir de yedi yeşil başak ile yedi kuru başak gördüm. Ey efendiler: Siz rüya tabir ediyorsanız, benim bu rüyamı da halledin!’” (Yûsuf, 12/43)

“O kâhinler ‘Bu gördükleriniz karışık düşlerdir. Biz böyle karışık düşlerin yorumunu bilemeyiz.’ dediler.” (Yûsuf, 12/44)

“Hapishaneye gidip: ‘Yûsuf! Sözü doğru ve isabetli olan aziz dostum! Şu müşkil rüya hakkında bize bir çözüm bil-

dir lütfen.' 'Yedi semiz ineği yiyen yedi zayıf inek ile yedi yeşil başak ile yedi kuru başağın anlamı ne olabilir? Ümid ederim ki isabetli yorumunu öğrenip ilgili insanlara aktarı-
rım, böylece onlar da doğruyu öğrenir ve senin kıymetini bilirler.'" (Yûsuf, 12/46)

"Annesi ile babasını tahtına oturttu. Hepsi onun önünde saygı ile eğildiler. Yûsuf, 'Babacığım!' dedi, 'İşte küçükken gördüğüm rüyanın tabiri! Rabb'im o rüyayı gerçekleştirdi. O, bana nice ihsanlarda bulundu: Beni zindandan kurtardı ve nihayet, Şeytan benimle kardeşlerimin arasını bozduktan sonra sizi çölden getirip bana kavuşturmakla da beni ihsanına mazhar etti. Gerçekten Rabb'im dilediği kimse hakkında Latîf'tir (dilediği hususları çok güzel, pek ince bir tarzda gerçekleştirir). Şüphesiz O Alîm'dir, Hakîm'dir (her şeyi hakkıyla bilen, tam hikmet sahibidir).'" (Yûsuf, 12/100)

"Ya Rabbî! Sen bana iktidar ve hâkimiyet verdin. Kutsal metinleri ve rüyaları yorumlama ilmini öğrettin. Ey gökleri ve yeri yaratan! Dünyada da, âhirette de mevlâm, yardımcım Sensin. Sana tam itaat içinde bir kul olarak canımı al ve beni hayırlı ve dürüst insanlar arasına dâhil eyle!" (Yûsuf, 12/101)

"(Kur'ân'ı kime mal edecekleri konusunda şaşırıp kaldılar, cevapları kendilerini bile tatmin etmeyip durmadan fikir değiştirdiler.) 'Hayır!' dediler, 'bu adğâsu ahlâm; karışık karışık rüyalar.' 'Yok yok, böyle değil, anlaşılan onu kendisi uydurmuş!' 'Hayır! Bu da değil, galiba o bir şair!', 'Öyleyse önceki peygamberlere verilen mucizeler kabildinden istediğimiz mucizeyi bize göstersiz!' (Enbiyâ, 21/5)

"Çocuk büyüyüp yanında koşacak çağa erişince bir gün ona: 'Evladım!' dedi, 'ben rüyamda seni boğazlamaya gi-

Rüya

riştiğimi görüyorum, nasıl yaparız bu işi, sen ne dersin bu işel! Oğlu, 'Babacığım!' dedi, 'hiç düşünüp çekinme, sana Allah tarafından ne emrediliyorsa onu yap. Allah'ın izniyle benim de sabırlı, dayanıklı biri olduğumu göreceksin!" (Sâffât, 37/102)

"Biz de ona: 'İbrahim! Rüyanın gereğini yerine getirdin (onu kurban etmekten seni muaf tuttuk),' deyince (onları büyük bir sevinç kapladı). Biz iyileri işte böyle ödüllendiririz!" (Sâffât, 37/105)

"Allah, elçisinin rüyasını elbette doğru çıkaracaktır. İnşallah siz kiminiz başını tıraş ettirmiş, kiminiz saçlarını kısaltmış olarak, Mescid-i Haram'a korkmaksızın tam bir güvenlik içinde gireceksiniz. Ama Allah sizin bilemediğiniz şeyleri bildiğinden ondan önce, yakın bir zafer nasib etti." (Fetih, 48/27)

Kur'ân-ı Kerim'de rüya ile alâkalı on üç yerde geçen bu ifadeler, sonuç itibarı ile görülmüş şu rüyaları anlatmaktadır:

1- Hz. İbrahim (aleyhisselâm), oğlu Hz. İsmail'i (aleyhisselâm) rüyada kurban etme emri almış ve bu rüyayı uygulamaya teşebbüs etmiştir.

2- Hz. Yûsuf (aleyhisselâm), rüyasında on bir yıldızla, Güneş ve Ay'ın kendisine secde ettiğini görmüştür.

3- Hz. Yûsuf'un (aleyhisselâm) hapisanedeki iki arkadaşının ve Mısır hükümdarının gördükleri rüyalardan bahsedilmektedir.

4- Kur'ân-ı Kerim'de Hz. Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) görmüş olduğu rüyalardan söz edilmektedir.

Şimdi bu rüyaları teker teker ele alıp, her biri hakkında yapılmış en güzel yorumları mütalaa edelim:

Hız. İbrahim'in (aleyhisselâm) Rüyası

Hız. İbrahim'in (aleyhisselâm) gördüğü rüya, insan psikolojisi adına çok önem arz eden ve anlayabilmemiz için Hız. İbrahim (aleyhisselâm) ve İsmail'in (aleyhisselâm) ruh yapılarına çok iyi vâkıf olmamızı gerektiren bir rüyadır. Bu yüzden Hız. İbrahim'in (aleyhisselâm) rüyasını öncelikle Seyyid Kutub'un mütalaaları çerçevesinde değerlendirmek uygun olacaktır. Çünkü Kur'ân-ı Kerim tefsirleri içinde Seyyid Kutub'un yazdığı "Fî Zilâli'l-Kur'ân" adlı eser, Kur'ân-ı Kerim'de anlatılan olayları psikolojik ve sosyolojik açıdan değerlendiren eserlerin en kapsamlı ve etkili olanıdır. Biz de bu sebeple âyetlerin açıklanmasında Seyyid Kutub'un yorumunu tercih ettik. Şimdi sözü, önce ilgili âyetleri aktarıp sonra da tahlillerini yapan Kutub'a bırakalım:

(İbrahim şöyle demişti:) "Rabb'im bana iyilerden olacak bir çocuk ver." "Biz ona yumuşak huylu bir erkek çocuk müjdeledik." "Çocuk onun yanında koşma yaşına gelince İbrahim ona; 'Yavrum! Ben uykuda iken seni kestiğimi görüyorum, bir düşün ne dersin?' Çocuk; 'Babacığım, sana emredilene yap, inşallah beni sabredenlerden bulacaksın.' dedi. İkisi de Allah'a teslimiyet gösterip babası, oğlunu alını üzerine yere yatırınca... (Sâffât, 37/100-103)

"... Hız. İbrahim (aleyhisselâm) bitip tükenmek bilmeyen bir yalnızlık içinde idi. Akrabalık ve arkadaşlık bağlarını geride bırakıyordu. Hayatının geçmişinde alıştığı her şeyi, üzerinde büyüdüğü şu toprağa kendisini bağlayan her şeyi, o toprak üstünde yaşayan ve kendisini ateşe atan kavmi ile yol ayrımına geldiği şu toprağa kendisini bağlayan her şeyi geride

birakıyordu. O'na yöneliyordu, O'ndan imanlı bir nesil, iyi bir evlat dilemek için O'na yalvarıyordu.

“Rabb'im bana iyilerden olacak bir çocuk ver.”

Yüce Allah (celle celâluhû), her şeyi geride bırakıp her şeyden soyutlanan ve temiz bir kalb ile kendisine gelen salih kulunun duasını kabul eder:

“Biz ona yumuşak huylu bir erkek çocuk müjdeledik.”

Sözün gelişi ve sûrenin akışına göre bu oğul Hz. İsmail'dir (aleyhisselâm). Rabb'inin kendisini “oğul” diye nitelediği Hz. İsmail'in (aleyhisselâm) yumuşak huyluluğunun örneklerini ileride göreceğiz. Şimdi biz zihnimizde yapayalnız, bir başına, bütün yakınlarından ve ailesinden kopmuş ve hicret etmiş olan Hz. İbrahim'in sevincini canlandıralım. Böylece Rabb'inin “yumuşak huylu” diye nitelediği bu “oğul” müjdesi ile ne kadar sevindiğini de bir düşünelim.

Şimdi Hz. İbrahim'in (aleyhisselâm) hayatında yer alan eşsiz, büyük ve değerli bir tutuma göz atmamızın zamanı gelmiştir. Hatta bu tutum, bütün insanlık hayatında eşsiz ve benzersiz bir tutumdur. Şu an, Kur'ân'da anlatılan hikâyenin eşsiz ifadesi ile, Yüce Allah'ın (celle celâluhû) müslüman ümmete bildirdiği ve gözler önüne serdiği şekliyle Hz. İbrahim'in “örnek tutumu”nu öğrenmenin zamanıdır.

“Çocuk onun yanında koşma yaşına gelince İbrahim ona; ‘Yavrum! Ben uykuda iken seni kestiğimi görüyorum, bir düşün ne dersin?’ Çocuk; ‘Babacığım, sana emredileni yap, inşallah beni sabredenlerden bulacaksın.’ dedi.

Aman Allah'ım! Bu ne hoş bir iman, itaat ve teslimiyettir! Ailesinden ve yakınlarından kopmuş, toprak ve vatanından hicret etmiş Hz. İbrahim'e (aleyhisselâm), ihtiyarlığında bir oğul veriliyor. Uzun zaman ümitle beklemişti onun gelmesini. Bu

çocuk dünyaya gelince, Rabb'inin "yumuşak huylu" diye nitelediği meziyete sahip bir "oğul" olarak dünyaya geliyor. İşte bu Hz. İbrahim'i (aleyhisselâm) izlemeye devam ediyoruz.

Tam oğluna alıştığında ve oğlu çocukluktan kurtulup da onunla birlikte koşma çağına eriştiğinde ve yaşantısında ona eşlik edebilecek çağa geldiğinde... İşte tam bu zamanlarda... Hz. İbrahim (aleyhisselâm) ona tam alışıp bu biricik çocukla huzur bulduğu anda rüyasında oğlunu boğazladığını görür. Bu rüyanın, Rabb'inden oğlunu kurban etmesi için bir işâret olduğunu anlar. Niçin böyle düşünür ve tereddüt etmez? Aklına, itaat ve teslimiyetten başka bir şey gelmez? Evet bu bir işârettir. Sadece bir işâret... Açık bir vahy değil, direkt bir emir de değil. Ancak Rabb'inden bir işâret... İşte bu yeter. Uymak ve boyun eğmek için bu yeterlidir. İtiraz etmeden, "Ya Rab! Biricik çocuğumu niçin boğazlayayım" diye Rabb'ine sormadan, itaat için bu yeterli. Fakat Hz. İbrahim (aleyhisselâm) bu isteğe can sıkıntısı içinde uymuyor. Sabırsızlık gösterir biçimde teslim olmuyor. Gönül huzursuzluğu içinde boyun eğmiyor. Bilakis onun tutumunda açıkça görülen husus; kabul, hoşnutluk, iç huzuru ve sükûnettir. Bütün bunlar, korkunç durumu acaip bir iç huzuru ve sükûnetle oğluna açtığı sözlerinde görülüyor.

"Yavrum! Ben uykuda iken seni kestiğimi görüyorum, bir düşün ne dersin?"

Bu sözler, sınırlarına hâkim, yüz yüze geldiği emrin hak olduğundan emin, görevini yaptığına güvenen bir insanın sözleridir. Aynı zamanda bu sözler, karşılaştığı emir kendini korkutup da acele ve telaşla bir an önce ondan kurtulmaya ve işi bitirmeye çalışan ve işin sınırlarının üzerindeki baskısını atıp rahata ermeye çabalayan bir kimsenin sözleri değildir.

Durum gerçekten zordur. -Bunda hiç şüphe yoktur- Kendisinden biricik oğlunu savaşa göndermesi istenmiyor. Ondan oğlunun hayatına mal olacak bir şeyi oğluna emretmesi de istenmiyor. Ondan bu işi bizzat kendisinin yapması isteniyor. Bizzat neyi yapacak? Oğlunu boğazlayacak. O -bununla birlikte- emri bu şekilde karşılamakta, oğluna bu teklifi götürmekte, oğlundan kendi durumunu iyice düşünmesini ve bu konuda görüşünü bildirmesini istemektedir.

Hız. İbrahim (aleyhisselâm) Rabb'inin işâretini yerine getirmek için oğlunu aldatmaya başvurmuyor. Aksine, oğluna bu emri alışılmış bir emir gibi sunuyor. Zaten bu emir, Hız. İbrahim'e (aleyhisselâm) göre diğer emirler gibidir. Rabb'i istiyor... Rabb'inin istediği olsun. Baş ve göz üstüne... Oğlu bunu bilmeli. Emri zorla ve mecbur ederek değil, itaat ve teslimiyet içinde kabullenmeli. Böylece o da, itaatin karşılığını elde etmeli, o da teslim olmalı ve teslimiyetin tadını tatmalı. Hız. İbrahim (aleyhisselâm), kendisinin tatmış olduğu itaatin tadını oğlu da tatsın istiyor. Kendisinin görmüş olduğu hayrı, dünya hayatından daha bâkî ve daha kazançlı olan hayrı o da elde etsin istiyor.

Şimdi Hız. İsmail'in (aleyhisselâm) durumuna bakalım. Babasının görmüş olduğu rüyayı tasdik etmek için boğazlanma teklif edilen çocuk ne durumdadır? Oğul, kendisinden önce babasının yükseldiği ufka yükselmekte.

"Çocuk; 'Babacığım, sana emredilene yap, inşallah beni sabredenlerden bulacaksın.' dedi."

Oğul, emri sadece itaat ve teslimiyetle kabullenmekle kalmıyor, fakat bunun yanında hoşnutluk ve kesin bir inançla karşılıyor.

“Babacığım” sözünde sevgi ve yakınlık var... “Boğazlanma” durumu, onu huzursuz etmiyor; korkutmuyor ve doğru yolu kaybetmesine yol açmıyor. Hatta terbiye ve sevgisini bile sarsmıyor. “Sana emredileni yap.” Babasının kalbinin hissettiklerini o daha önceden hissediyor. Rûyanın işâret olduğunu seziyor. Bu işâretin de bir emir olduğunun farkında. Bu kadarı bile, tereddütsüz, hileye sapmadan ve şüpheye düşmeden emri yerine getirmek ve emre uymak için yeterli. Sonra bu sözün Allah’a (celle celâluhû) karşı bir edeb olduğu da unutulmamalıdır. Bu, kendi gücüyle beraber dayanma gücünün sınırlarını da bilmek demektir. Bu, güçsüzlüğüne karşı Rabb’inden yardım dilemek demektir. Ve kurban olurken, itaat ederken bu gücü asıl verenin Allah (celle celâluhû) olduğunu bilmektir.

Hz. İsmail (aleyhisselâm) babasına: “İnşallah beni sabredenlerden bulacaksın.” dedi. Oğul, kahramanlık ve cesaret gösterisine kalkışmamış, umursamaksızın tehlikeye atılmamıştır. Kendi şahsında ne gölge, ne hacim ne de bir ağırlık görmemiştir. Bütün yaptığı, kendisinden Yüce Allah’ın (celle celâluhû) dilemiş olduğu şeylere boyun eğmektir: “İnşallah beni sabredenlerden bulacaksın.” Allah’a (celle celâluhû) karşı ne güzel bir edeptir bu! Ne hoş bir iman, ne şerefli bir itaat ve ne büyük bir teslimiyettir bu!

İlahî sahne burada söz ve diyalogdan sonra bir adım daha atmaktadır. Bu adım, emrin uygulanması adımıdır.

“İkisi de Allah’a teslimiyet gösterip babası, oğlunu alnı üzerine yere yatırınca...”

Bu sahneden bir kez daha, insanoğlunun âdet edindiği şeylerin arkasından itaatin şerefi, imanın büyüklüğü, hoşnutluğun iç huzuru yükselmektedir. Baba gidiyor, oğlunu şakağı

üzerine yatırıp hazırlıyor, oğul teslim olmuş, yüz çevirmiş olmamak için kıpırdamıyor. Durumları apaçık ortaya çıkıyor. İki-si birden teslim olmuşlar. İşte “İslâm” budur. İslâm’ın aslı budur. Güven, boyun eğme, iç huzuru, hoşnutluk, teslimiyet ve emri yerine getirme... İkisinin birden içlerinde sadece büyük imanın doğurduğu bu duygular var.

Bu, cesaret ve kahramanlık değil. Atılganlık ve cüret değil. Savaş meydanında cihad edenler atılganlık yapabilir, ölümler ve öldürülürler. Bir fedâi artık dönmeyeceğini bile bile atılganlık yapabilir. Fakat bütün bunlar başka, Hz. İbrahim (aleyhisselâm) ile Hz. İsmail’in (aleyhisselâm) burada yaptıkları şey başkadır. Ortada ne akan kan vardır, ne itici kahramanlık ne de geri dönme ve acizlik korkusu. Burada Allah’ın (celle celâluhû) emrine itaatte aceleyle yapılan bir atılganlık vardır. Bu, ancak bilinçli, şuurlu, yönelen, arzu eden, ne yaptığını bilen, olup bitene karşı iç huzuru taşıyan bir teslimiyettir. Ortada, sakın bir hoşnutluk, tadı müjdelenmiş bir itaat ve onun hoş lezzeti vardır.

İşte burada Hz. İbrahim (aleyhisselâm) ve Hz. İsmail (aleyhisselâm) görevlerini; Allah’ın (celle celâluhû) emrini ve bu mükellefiyeti yerine getirmişlerdi. Artık geriye, Hz. İbrahim’in (aleyhisselâm) Hz. İsmail’i (aleyhisselâm) boğazlaması, kanını akıtması ve canını alması kalmıştı. Bu da Yüce Allah’ın ölçüsünde hiçbir şey ifade etmezdi. Hz. İbrahim (aleyhisselâm) ve Hz. İsmail (aleyhisselâm), o ölçüye Rabbi’lerinin kendilerinden istemiş olduğu bütün ruhlarını, azimlerini ve duygularını koyduktan sonra bunun bir değeri yoktu.

İmtihan bitmişti, gerçekleşmişti. Sonuçları ortaya çıkmıştı. Hedefleri gerçekleşmişti. Geriye sadece bedensel bir acı eksik kalmıştı. Sadece kan akmamıştı. Kesilmiş bir beden

yoktu. Allah'ın (celle celâluhû) imtihan etmedeki hedefi insanların canını yakmak değildi. Onların kanlarından ve cesetlerinden bir beklentisi yoktu. Kullar Allah'a (celle celâluhû) samimi olduklarında, bütün benlikleri ile görevlerini yapmaya hazır olduklarında, o görevi yerine getirmiş olurlar. Teklifi gerçekleştirmiş olurlar ve imtihanları başarı ile vermiş olurlar.

Yüce Allah (celle celâluhû), Hz. İbrahim (aleyhisselâm) ve Hz. İsmail'in (aleyhisselâm) doğruluklarını bilmişti. Böylece onları görevlerini yapmış, gerçekleştirmiş ve doğru olmuş saydı.

Biz ona, "Ey İbrahim" diye seslendik. Sen rüyayı doğruladın; biz güzel davrananları böyle mükafatlandırırız. Gerçekten bu apaçık bir imtihan idi. Ona fidyeye olarak büyük bir kurban verdik. (Sâffât, 37/104-107)

Rüyana sadakât gösterdin ve onu eylem halinde gerçekleştirdin. Yüce Allah'ın (celle celâluhû) istemiş olduğu, ancak boyun eğmek ve kendisine samimi bağlılıktır. Ancak bunun, gönülde Allah'tan (celle celâluhû) başkasına yer olmayacak şekilde olması, O'nun emrinden başkasına değer verilmemesi ve O'ndan başkasına sevgi beslenmemesi şeklinde olması istenir. Söz konusu insanın ciğerparesi oğlu, canı ve hayatı da olsa... Ve sen -Ey İbrahim- bunu yaptın. Her şeyi ve en değerli varlığını cömertçe verdin. Ve onu hoşnutluk içinde, sükûnetle, gönül huzuru içinde, kesin bir imanla ve cömertçe sundun. Geriye et ve kandan başka bir şey kalmadı. Kurbanlık da bunun yerine geçti. Yüce Allah (celle celâluhû) teslim olan ve görevini yerine getiren bu nefsi kurtarır. Evet bunu büyük bir kurbanlıkla kurtarır. Derler ki: "Bu kurbanlık bir koçtu. Hz. İbrahim (aleyhisselâm) onu Rabb'inin iradesi ve yaratması ile Hz. İsmail'in (aleyhisselâm)

yerine bedel olarak kesmek için hazır hâlde bulmuştu.”
Sonra Hz. İbrahim’e (aleyhisselâm) şöyle denilir:

“Sen rüyayı doğruladın; biz güzel davrananları böyle mükafatlandırırız.”

Onları böyle bir imtihana sokarak mükafatlandırırız. Onları, kalblerini yönlendirerek ve vefakârlık seviyesine çıkararak mükafatlandırırız. Onlara, görevlerini yerine getirirken sabır ve güç vererek ödüllendiririz. Böylece onları, hak ettikleri ödüllere ödüllendiririz.

İmanın gerçek yüzü, itaatın güzelliği ve teslimiyetin büyüklüğü adına, bir meşale olarak yükselen bu büyük olayın anısı olmak üzere, kurban kesme geleneği devam etmektedir. İslâm toplumu, bu olayı inceleyip dinine uymuş oldukları, soyuna ve inanç sistemine mirasçı oldukları babaları Hz. İbrahim’in gerçek kimliğini bu olayla daha iyi tanır. İnanç sisteminin üzerinde durduğu veya dayandığı asıl karakterini daha güzel kavrar... Akidenin asıl karakterinin, hoşnutluk içinde güvenle ve O’nun çağrısına uyararak Rabb’ine “Niçin?” diye sormadan, O’ndan ilk işâret ve ilk emir gelir gelmez, O’nun iradesini gerçekleştirirmede hiç tereddüt etmeden, nefsinde kendine hiçbir pay çıkarmadan, Rabb’ine sunacağı şeyin “metod ve şekli”nin seçimini kendi yapmaksızın, Rabb’i kendisine nasıl sunulmasını istiyorsa, öyle davranarak “Allah’ın takdirine teslimiyet” olduğunu daha iyi öğrenir... Sonra İslâm toplumu, bu olayı inceleyerek, Rablerinin “imtihan”la kendilerine azap vermek ve “bela” ile canlarını yakmak istemediğini, O’nun asıl hedefinin kendisine boyun eğerek, çağrısına uyararak, ahbine vefa göstererek ve görevini yaparak, O’nun huzurunda ne ileri giderek ne de gevşek davranarak “teslimiyet içinde huzuruna gelmek” olduğunu

öğrenir... Onların bu konudaki samimiyetleri belli olunca, canlarını feda etmekten ve acı çekmeden bağışlayacağını, sözlerini yerine getirmiş ve görevlerini yapmış kabul edeceğini öğrenirler... Kendi yerlerine bedel kabul edip, canlarını kurtaracağını, babaları Hz. İbrahim'e (aleyhisselâm) ikram ettiği gibi onlara da ikram edeceğini öğrenirler." (Seyyid Kutub, Fî Zilâli'l-Kur'ân, 5/2994-2997, Dâru'ş-Şurûk, Beyrut, 1986; Seyyid Kutub, Fî Zilâli'l-Kur'ân, c. 8, 508-512, Dünya Yayıncılık, İstanbul, 1991)

Hz. İbrahim'in (aleyhisselâm) rüyası hakkında açıklayıcı bu bilgilerden sonra Hz. Yûsuf'un (aleyhisselâm) rüyasına geçiyoruz.

Hız. Yûsuf'un (aleyhisselâm) Rüyası

Yûsuf Sûresi'nin hemen başında, henüz çocuk yaştaki Hz. Yûsuf'un (aleyhisselâm) gördüğü rüyayı babasına anlattığını görüyoruz. Kısaların en güzeli olan Hz. Yûsuf'un (aleyhisselâm) kıssasının temelini onun gördüğü rüya oluşturmaktadır. Şimdi, bu rüyanın anlatıldığı âyetlerin mealini verip sonra bu rüyanın tahliline geçelim:

"Hani Yûsuf babasına, 'Babacığım; ben rüyamda on bir yıldızın, Güneş'in ve Ay'ın önümde secde ettiklerini gördüm.' dedi. Babası ona dedi ki: 'Yavrum bu rüyayı kardeşlerine anlatma! Sonra sana tuzak kurarlar. Çünkü Şeytan, insanın apaçık bir düşmanıdır. Tıpkı rüyanda gördüğün gibi Rabb'in seni peygamber olarak seçecek, sana olayları (ya da rüyaları) yorumlamaya ilişkin bazı bilgiler öğretecek ve daha önce ataların İbrahim ile İshak'a yönelik nimetini nasıl tamama erdirdi ise sana ve Yakub'un soyuna yönelik nimetini de tamama erdirecektir. Hiç kuşkusuz Rabb'in her şeyi bilir ve her işi yerinde yapar.'" (Yûsuf 12/4-6)

“Hz. Yûsuf (aleyhisselâm) bu rüyayı gördüğünde, daha küçük bir çocuk ya da ergenlik çağı öncesini yaşayan bir gençti. Ancak babasına anlattığı bu rüya, bu yaştaki bir çocuğun rüyasına hiç benzemiyordu. Eğer bu, sıradan çocukluk rüyalarından biri olsaydı, yıldızları, Güneş’i ve Ay’ı yakalayıp tutacak derecede yakınında ya da kucağında görebilirdi. Oysa, yıldızları, Güneş’i ve Ay’ı kendisine “secde ederken”, tıpkı bir saygı ve yüceltme ifadesi olarak başlarını secdeye koyan akıllı varlıkların hareketlerini andırır biçimde kendisine secde ederken görmüştü. Bu olayın aktarıldığı âyetin üslûbunda şöyle bir vurgunun yer aldığını görüyoruz:

“Hani Yûsuf babasına, ‘Babacığım; ben rüyamda on bir yıldızı, Güneş’i ve Ay’ı gördüm...”

Ardından “görmek” sözcüğünü yerinde kullanarak ifadesini perçinleyecektir:

“Önümde secde ettiklerini gördüm.”

Babası Hz. Yakub (aleyhisselâm), ileri görüşlülüğü ve önsezisiyle bu rüyanın, Hz. Yûsuf (aleyhisselâm) için anlam yüklü bir rüya olduğunu kavramıştır. Ama ne Hz. Yakub (aleyhisselâm) ne de kissanın üslûbu, bu rüyanın tüm anlamını hemen açığa vurmayacaktır. Bu noktadaki en önemli olaylar; ancak iki perde sonra ortaya çıkacaktır. Rüyanın net biçimde anlaşılması ise son perdede, başlangıçtaki meçhul geleceğin artık görülüp bilinmesiyle mümkün olacaktır. Bu sebeple Hz. Yakub (aleyhisselâm) bu aşamada, Hz. Yûsuf’a (aleyhisselâm) rüyasını kardeşlerine anlatmamasını öğütleyecektir. Bunun nedeni de yüreğindeki korkudur: Küçük Yûsuf’un üvey ağabeyleri olan diğer çocukları, bu rüyayı duyduklarında, taşımakta olduğu müjdeyi fark edebilirler... Şeytan buradan hareketle onların

özbenliklerinde bir gedik açabilir, onların yüreklerini kıskançlıkla doldurabilir. Onlar da Şeytan'a uyararak Hz. Yûsuf'un (aleyhisselâm) başına kötü işler açabilirler! Bu sebeple Hz. Yakub (aleyhisselâm) oğlu Hz. Yûsuf'a (aleyhisselâm) şöyle der:

“Yavrum, bu rüyayı kardeşlerine anlatma, sonra sana tuzak kurarlar!”

Ardından, bu sözünün gerekçesini de belirtecektir:

“... Çünkü Şeytan, insanın apaçık bir düşmanıdır.”

Çünkü Şeytan, insanların yüreklerine girerek onları birbirlerine karşı bileyebilmekte, onlara hataları ve kötülükleri çekici gösterebilmektedir.

Hız. İbrahim'in oğlu Hz. İshak'ın oğlu Hz. Yakub, bu rüyanın oğlu Hz. Yûsuf (aleyhisselâm) için bir müjdenin habercisi olduğunu hissetmişti. Yaşadığı peygamberlik atmosferi, ayrıca atası Hz. İbrahim (aleyhisselâm) ve onun soyundan gelen müminlerin Allah (celle celâluhû) tarafından kutsandığını bilmesi hasebiyle, söz konusu müjdenin; din, kurtuluş ve bilgi bağlamında olabileceğini düşünmüştü. Onun tahminine göre, Hz. İbrahim'in (aleyhisselâm) soyundan gelen oğulları arasından seçkin kılınıp kutsanacak, böylece Hz. İbrahim'in (aleyhisselâm) soyundan gelen kutlular zincirine eklenecek kişi, böylesi bir rüya görmesi sebebiyle Hz. Yûsuf (aleyhisselâm) olmalıydı... Bu yüzden ona şöyle dedi:

“Tıpkı rüyanda gördüğün gibi Rabb'in seni peygamber olarak seçecek, sana olayları (ya da rüyaları) yorumlamaya ilişkin bazı bilgiler öğretecek ve daha önce ataların İbrahim ile İshak'a yönelik nimetini nasıl tamama erdirdi ise sana ve Yakub'un soyuna yönelik nimetini de tamama erdirecektir. Hiç kuşkusuz Rabb'in her şeyi bilir ve her işi yerinde yapar.”

Böylesi bir rüyanın Hz. Yakub'a (aleyhisselâm), Yüce Allah'ın (celle celâluhû) Hz. Yûsuf'u (aleyhisselâm) seçkin kılacağı, ataları Hz. İbrahim (aleyhisselâm) ve Hz. İshak'a (aleyhisselâm) nimetini tamamladığı gibi ona ve Hz. Yakub (aleyhisselâm) soyuna da tamamlayacağını düşündürmesi son derece doğaldır. Yalnız, bunlarla kalmayıp, ayrıca şu sözü de söylemiş olması ister istemez dikkatimizi çekmektedir:

“Sana olayları (ya da rüyaları) yorumlamaya ilişkin bazı bilgiler öğretecek.”

Bu âyetteki “te'vil” sözcüğünün anlamı, gelecekte olacakları bilmektir. Ancak (olaylar ve rüyalar diye çevirebileceğimiz) “el-ehâdîs”le gerçekten kastedilen nedir? Birinci sebep, Hz. Yakub (aleyhisselâm) bu sözüyle, Allah'ın (celle celâluhû) Hz. Yûsuf'u (aleyhisselâm) seçkin kılacağını, ona gerekeni öğreteceğini, “olaylar”ın daha baştan gelecekte nasıl sonuçlanacağını anlayabilecek kadar sağlıklı bir ileri görüşlülük ve keskin bir sezgi lûtfedeceğini kastetmiştir. Bu, ileri görüşlü, kavrama gücü keskin bir kula, Allah (celle celâluhû) katından verilmiş bir ilhâmdır. Nitekim Hz. Yakub (aleyhisselâm) bu konudaki sözlerini, hikmet ve Allah (celle celâluhû) katından verilmiş bilgi atmosferi içinde, şöyle noktalamaktadır:

“Rabb'in her şeyi bilir ve her işi yerinde yapar.”

İkinci sebep ise “el-ehâdîs”le, -daha sonra Hz. Yûsuf'un (aleyhisselâm) yaşamında gerçekten gerçekleştiği biçimiyle- rüyaların ve düşlerin kast olunmasıdır.

Sözünü ettiğimiz her iki sebep de mümkün olup gerek Hz. Yûsuf'un (aleyhisselâm), gerekse Hz. Yakub'un (aleyhisselâm) içinde buldukları atmosfere uygun durumdadır.” (Seyyid Kutub, Fî Zilâli'l-Kur'ân, 4/1970-1971, Dâru's-Şurûk, Beyrut, 1986; Seyyid Kutub, Fî Zilâli'l-Kur'ân, c. 6, 231-233, Dünya Yayıncılık, İstanbul, 1991)

Elmalılı Hamdi Yazır, rüyanın buraya kadar olan kısmıyla ilgili olarak şunları söylemektedir: “Ey Yûsuf! İşte böyle, rüyada gördüğün gibi, o yüksek ve parlak gök cisimlerinin sana secde etmesi misâline benzer harika bir seçişle Rabb'in seni seçecek, cenâb-ı kibriyası için kendine ayıracak, derleyip toplayıp seçerek insanların en şerefliileri, en yüksek makamda bulunanları arasına katacak, parlak bir makama getirecektir. Yani, gördüğün rüya kendi geleceğinin bir misâlini görmektir. O misâl âleminde o büyük ve yüksek yıldızların sana secde hâlinde görünmeleri, temsil ve teşbih yoluyla şuna delâlet eder ki; ileride Rabb'in sana peygamberlik verecek ve büyük adamları sana, senin emrine bağımlı kılacak, sana boyun eğdirecek. Ve sana haberlerin yorumu ile ilgili ilim öğretecek. Düşünce olarak ortaya konan ve vâkıa olarak meydana gelip gelmeyeceği belli olmayan sözlerin, vâkıa olarak ne anlama geldiğini tayin etmek, yani rüya tabir eylemek veya vahiy ve İlâhî işâretlerin muammalarını (bilinmeyen hâl), ledünnî (vehbî ilimle alâkalı) hakikatlerini anlamak veyahut olayların en sonunda alacağı şekli ve ondan hasıl olacak sonuçları anlamak ilminden şanlı bir hisse verecektir. Şu hâlde sen de benim bu söylediklerimin hak ve gerçek olduğunu göreceksin. Kesbî ilimler ile değil, vehbî ilim ile böyle doğru tabirler, tevil-ler ve yorumlar yapıp şan alacaksın. Daha önce iki atan Hz. İbrahim (aleyhisselâm) ile Hz. İshak'a (aleyhisselâm) tamamladığı gibi hem sana hem de Hz. Yakub (aleyhisselâm) soyuna nime-tini tamamlayacak, ki peygamberlikte muvaffak kılmış, dünya ve âhiret hayatında tam bir şeref ve şana mazhar eylemiştir. İşte o rüyanın kısaca tabir ve te'vili budur.

Ayrıntılı olarak te'viline gelince, o da ileride bilfiil meydana gelecek olaylar ile ortaya çıkacaktır. Şüphe yok ki, Rabb'in

Alîm'dir, Hakîm'dir. Her şeyi bilir, olmuşu da, olacağı da.. her yaptığını ilim ve hikmetle yapar. Bundan dolayı kimin seçilmeye lâıyk olduğunu da yine O bilir.” (Elmalılı Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'ân Dili, 5/33-34, Azim Dağıtım, Zaman Gazetesi Baskısı, İstanbul)

Ayetteki ibret dersleri ile alâkalı Elmalılı Hamdi Yazır şöyle der: “Hz. Yûsuf'un (aleyhisselâm) rüyasında on bir yıldız temsil bulunduğu gibi, kardeşleri de on bir tane idi. Soranlara, yani genel olarak ibret arayanlara, ibret almak için birçok ipuçları bulunduğu gibi, bilhassa İsrailoğulları'nın Mısır diyarına ne sebeple geçtiğini soranlara, Mekke müşriklerine ve onlara akıl hocalığı yapan Yahudi bilginlerine, Hz. Muhammed'in (sal-lallâhu aleyhi ve sellem) hak peygamber olduğunu anlatacak alâmetler vardır.”

“Netice olarak, Hz. Yûsuf'un (aleyhisselâm) rüyası, onun masum güzelliğinin gelecekte gelişecek olan olaylara ve kaderine yazılan hususlara İlâhî gayb âleminden nasıl bir sembol ve misâl olmuş ise bütün ayrıntılarıyla Yûsuf kıssası da Muhammedî güzelliğın en yüce anlamına öyle bir başlangıç simgesi ve sembolü olarak nazil olmuş olan gaybî bir hakikattir. Ve bilhassa bu açıdan ve bu özelliğinden dolayı en güzel kıssadır.” (Elmalılı Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'ân Dili, 5/33-35, Azim Dağıtım, Zaman Gazetesi Baskısı, İstanbul)

Yûsuf Sûresi'nde genişçe anlatılan Hz. Yûsuf'un (aleyhisselâm) rüyası hayatında aynıyla gerçekleşmiştir. Cenâb-ı Hak (celle celâluhû), Hz. Yûsuf'u (aleyhisselâm) kendi zamanındaki insanların en şerefli kılıp, onu çok yüksek bir makama getirmiştir. Yıldızların ona secde etmesi, Cenâb-ı Hakk'ın (celle celâluhû) ona peygamberlik vereceğine ve pek çok insanı ona boyun eğdireceğine işâret etmiş olup, bu durumlar aynen meydana gelmiştir. Ayrıca Hz. Yûsuf (aleyhisselâm) Allah

(celle celâluhû) tarafından kendine verilen rûya tabiri ilmi ile de serfirâz kılınmıştır.

Hız. Yûsuf'un (aleyhisselâm) Hapishane Arkadaşlarının Gördüğü İki Rûya

İki genç, onunla birlikte hapse girmişlerdi. Bunlardan biri: "Ben rüyamda, şaraplık üzüm sıkığımı gördüm." dedi. Öbürü de dedi ki: "Rüyamda başımın üzerinde bir somun ekmek taşıdığımı gördüm, onu kuşlar yiyorlardı. Bu rüyalarımızın ne anlama geldiklerini bize anlat. Çünkü biz senin iyiliksever bir adam olduğunu görüyoruz." (Yûsuf, 12/36)

"İki genç, onunla birlikte hapse girmişlerdi."

"Bu âyette, Hz. Yûsuf (aleyhisselâm) hapisteyken, onunla arkadaş olmuş iki delikanlının, gördükleri rüyaları O'na anlattıkları bir sahneye geçiliyor. Hz. Yûsuf'un (aleyhisselâm) temiz, dindar, sürekli Allah'ı (celle celâluhû) hatırlayan iyi bir kul ve ahlâklı bir insan olduğunu anlayan bu iki delikanlı, ondan rüyalarını yorumlamasını istemektedir:

"Bunlardan biri: 'Ben rüyamda, şaraplık üzüm sıkığımı gördüm.' dedi. Öbürü de dedi ki: 'Rüyamda başımın üzerinde bir somun ekmek taşıdığımı gördüm, onu kuşlar yiyorlardı. Bu rüyalarımızın ne anlama geldiklerini bize anlat. Çünkü biz senin iyiliksever bir adam olduğunu görüyoruz.'"

Hz. Yûsuf (aleyhisselâm) bunu, tutuklular arasında doğru inancını yayabileceği bir fırsat olarak değerlendiriyor. Zira, yeryüzündeki yöneticileri rabb konumuna yerleştirme, rabblığın niteliklerini kendilerine mal ederek Firavunlaşmış olan bu tür insanlara boyun eğme temeline dayalı çarpık anlayışları

ve bozuk inançları düzeltme noktasında, Hz. Yûsuf'un (aleyhisselâm) tutuklu oluşu, onun bu konudaki yükümlülüğünü kaldırmamaktadır!

Hz. Yûsuf (aleyhisselâm), bu iki hapislane arkadaşıyla yaptığı konuşmaya, onların kafasını kurcalayan konudan başlıyor. Önce, rüyalarını yorumlayacağını söyleyerek onları rahatlatıyor. Zira O, tıpkı kendisinden önceki ataları gibi sadece ve sadece Allah'a (celle celâluhû) kulluk ettiğinden, kulluk noktasında O'na hiçbir şeyi ortak koşmadığından, Allah da (celle celâluhû) mükâfat olarak kendisine özel bir bilgi bahşetmiştir... Böylece daha ilk planda, onların kendi dinine karşı güvenlerini kazandığı gibi, rüyalarını yorumlayabileceği noktasında da güvenlerini kazanıyor:

Yûsuf dedi ki: "Payınıza ayrılan yemek, henüz önünüze gelmeden önce onun ne olduğunu size bildirebilirim. Bu önsezi bana Allah'ın öğrettiği bilgilerdendir. Ben Allah'a inanmayan ve ahireti inkâr eden milletin dininden çıktım." "Onun yerine atalarım İbrahim'in, İshak'ın ve Yakub'un dinlerine bağlandım. Allah'a herhangi bir şeyi ortak koşmak bize yakışmaz. Bu inanç Allah'ın, gerek bize ve gerekse tüm insanlara yönelik bir lütfudur. Fakat insanların çoğu Allah'a şükretmezler." (Yûsuf, 12/37-38)

Hz. Yûsuf'un (aleyhisselâm) konuyu ele alış biçiminde izlediği yöntemde, kişilerin gönüllerine girebilme noktasında bir incelik; konuşması sırasında yaptığı geçişler ve kullandığı üslupta hoşgörölü bir nezaket göze çarpıyor... Kıssanın baş kahramanı Hz. Yûsuf'un (aleyhisselâm), tüm olaylarda tanık olduğumuz ayırıcı niteliğidir bu...

"Yûsuf dedi ki: 'Payınıza ayrılan yemek, henüz önünüze gelmeden önce onun ne olduğunu size bildirebilirim.'"

Böylece, karşılarındaki adamın yenilecek yemeği daha gelmeden görebilecek ve gördüğünü bildirebilecek denli özel bir bilgiye sahip olduğuna güvenmeleri gerektiği vurgulanıyor: Bunun yanı sıra bu sözde -elbette ki Allah'ın (celle celâluhû), salih kulu Hz. Yûsuf'a (aleyhisselâm) bahşettiği nimete ve de ayrıca- geleceğe ilişkin haber verme ve rüya yorumlama gibi o dönemin karakteristik yapısına işâret vardır. Yine Hz. Yûsuf (aleyhisselâm), onların gönüllerini kazanarak Rabb'inin yoluna davet edebilmek için onlara rüyalarını yorumlamada yararlanacağı özel bilgisini açıklarken kullandığı "Bu önsezi bana Allah'ın öğrettiği bilgilerdendir." biçimindeki ifadesini de psikolojik açıdan tam gediğe yerleştirdiği gözleniyor.

"Ben, Allah'a inanmayan ve ahireti inkâr eden milletin dininden çıktım."

Hız. Yûsuf (aleyhisselâm) bu sözüyle aralarında yetiştiği millete; baş vezirin ailesi, kralın kurmayları, milletin ileri gelenleri ve onlara tâbî olan halka işâret ediyor. Aslında karşılarındaki delikanlılar da o milletin dinindedir. Ama Hız. Yûsuf (aleyhisselâm), onların kişiliklerini hedef seçmiyor. Tam tersine, onları rencide etmemek, kendinden nefret ettirmemek için, genel bazda söz konusu milleti hedef seçiyor. Bu bir üsluptur, hikmettir, nezakettir, kişilerin gönlüne güzellikle girebilme yöntemidir.

Hız. Yûsuf'un (aleyhisselâm) burada ahiretten söz etmesi, - daha önce de belirttiğimiz üzere- insanlık var oldu olalı ahirete imanın, tüm peygamberlerin öğrettiği biçimiyle inancın temel öğelerinden biri olduğunu perçinlemektedir. Mukayeseli Dinler Bilimi'nde ileri sürüldüğü gibi, gerçi ahiret inancının câhiliye inançlarına sonradan girdiği doğrudur, ama bu

inanç bozulmamış, semavi dinlerin sürekli temel unsuru olmuştur.

Kâfirlik inancının genel niteliklerini açıklamasının ardından Hz. Yûsuf (aleyhisselâm), kendisinin ve atalarının tâbî olduğu imana dayalı inanç sisteminin genel niteliklerini açıklamaya devam ediyor:

“Onun yerine atalarım İbrahim’in, İshak’ın ve Yakub’un dinlerine bağlandım. Allah’a herhangi bir şeyi ortak koşmak bize yakışmaz.”

Bu, Allah’a (celle celâluhû) asla hiçbir ortak koşmayan gerçek tevhid dinidir... Tevhide erebilmek, doğru yola ulaşanlara Allah’ın (celle celâluhû) bir lütfudur... Çaba göstermeleri, istemeleri durumunda tüm insanların onurlanabilecekleri bir lütuftur bu. Bunun kökleri ve ipuçları, insanın doğasındadır. Espirileri ve kanıtları, insanların çevresindeki varlıklar aleminde dir. Açıklaması ve tanımı, peygamberlerin getirdikleri mesajlardır. Ama insanlar bizzat kendileri, bu lütfu anlamadıklarından, buna şükretmesini de bilmemektedirler:

“Bu inanç; Allah’ın, gerek bize ve gerekse tüm insanlara yönelik bir lütfudur. Fakat insanların çoğu Allah’a şükretmezler.”

Tatlı mı tatlı bir giriş... Dikkatlice ve yumuşak bir edayla adım adım ilerlemektedir Hz. Yûsuf (aleyhisselâm)... Giderek, onların yüreklerinin ta içine girecek; inancını ve çağrısını ayırtısıyla ve bütünüyle açacak; onların ve mensup oldukları milletin inançlarındaki bozukluğu, yaşadıkları realitedeki dağınıklığı gözler önüne serecektir... Nitekim şu ana dek yaptığı uzun girişin ardından hemen ekliyor:

“Ey hapishane arkadaşlarım, çok sayıda ilaha inanmak mı, yoksa hâkim iradeli tek Allah’a inanmak mı daha iyidir?”

“Allah’ı bir yana bırakarak taptığınız düzmece ilahlar, ya sizin ya da atalarınızın taktığı birtakım boş, içeriksiz adlardan başka bir şey değildirler. Allah onlara hiçbir güç vermiş değildir. Hâkimiyet sadece Allah’ın elindedir. O yalnız kendisine kulluk sunmanızı emretmiştir. Dosdoğru din, işte budur. Fakat insanların çoğu bu gerçeği bilmiyor.” (Yûsuf, 12/39-40)

Hz. Yûsuf (aleyhisselâm) burada, harikulâde, son derece net ve aydınlatıcı şu birkaç cümleyle, bu dinin genel niteliklerini, bu inanç sisteminin temel prensiplerini mükemmel bir biçimde çizmiş bulunuyor.

...

Hz. Yûsuf (aleyhisselâm), iki arkadaşının kafalarını kurcalayan konuyla bağlantılı olarak konuşmaya başlayıp, onlara vermek istediği öğütü mükemmel bir biçimde nokt alıyor. Sonra da tüm söz ve açıklamaları için onlara daha da güven verebilmek adına, öğüdünü bitirir bitirmez, rüyalarının yorumunu da hemen yapıyor:

“Ey hapisane arkadaşlarım, rüyalarınızın yorumuna gelince biriniz eskisi gibi efendisine içki sunacak, öbürünüz ise idam edilecek ve başını kuşlar kemirecek. Benden yorumlamamı istediğiniz rüyalara ilişkin hüküm bu şekilde kesinleşti.” (Yûsuf, 12/41)

Nezaketinden, ayrıca böylesi bir şer ve kötülük karşısında elinden bir şey gelmeyeceğinden ötürü, hangisini müjdeli hangisini de karayazının beklediğini belirtmiyor. Ancak onlara, Allah’ın (celle celâluhû) kendisine lütfettiği bilgiye göre bu meselenin kesinliğini vurguluyor:

“Benden yorumlamamı istediğiniz rüyalara ilişkin hüküm bu şekilde kesinleşti.”

Bu iş, Allah'ın (celle celâluhû) belirlediği gibi noktalanacaktır.

Hz. Yûsuf (aleyhisselâm), kralın araştırıp soruşturmaksızın verdiği bir emirle suçsuz yere yatıyordu. Bu tür çevrelerde sık sık rastlandığı gibi, kralın çevresindeki kimi jurnalciler, Hz. Yûsuf'un (aleyhisselâm) baş vezirin eşi ve diğer kadınlarla olan meselesini bütünüyle çarpıtarak aktarmış ve böylece kralı dolduruşa getirmiş olmalıydılar. Hz. Yûsuf (aleyhisselâm) krala, davasının gerçekten soruşturulması için meselesini iletebilmek istiyordu:

“Yûsuf, kurtulacağını tahmin ettiği arkadaşına ‘Efendinin yanında benden söz et.’ dedi. Fakat Şeytan, efendisine Yûsuf’tan söz etmeyi adama unutturdu; bu yüzden Yûsuf, daha birkaç yıl hapiste kaldı.” (Yûsuf, 12/42)

Efendinin yanında, benim durumumu, halimi, meselemin gerçek yüzünü an! O ki, onun dinini benimsemem, onun hükümlerine boyun eğmen nedeniyle senin hüküm koyucu yöneticinin ve efendinin; dolayısıyla rabbinin durumundadır! Nitekim âyette “efendi”, “rabb” sözcüğüyle ifade ediliyor! Rabb sözcüğü, efendi, yönetici, hâkim ve kanun koyucu demektir... Buradaki âyette, bir İslâmî terim olarak “rabblığın” anlamı noktasında bir pekiştirme söz konusudur. Burada dikkat çekiçi bir husus var: “Çoban” kralları, Firavunlar gibi bizzat sözle rabbliklerini iddia etmiş değildirler. Yine, Firavunlar gibi kendilerini tanrı ya da tanrılar olarak da nitelemiş değildirler. Ama hâkimiyet ve hüküm belirleyicilik noktasında, bir rabb görünümüne bürünmüşlerdir! Oysa bu da, rabblığın anlamına dahil bulunmaktadır!

Ayette Hz. Yûsuf'un (aleyhisselâm) yaptığı yorumun gerçekleştiği, olayların Hz. Yûsuf'un (aleyhisselâm) yorumladığı biçimde

geliştiği aktarılmıyor. Bundan hiç söz edilmeksizin geçilmesinden, tüm bunların gerçekleştiğini anlıyoruz. Hz. Yûsuf'un (aleyhisselâm), kurtulacağını sanmış olduğu kimse kurtulmuştur. Gerçekten kurtulmuş; ama Hz. Yûsuf'un (aleyhisselâm) ricasını yerine getirmemiştir. Zira Hz. Yûsuf'un (aleyhisselâm) kendisine söylediği sözleri unutmuştur. Yeniden kavuştuğu saray yaşamının yoğunluğu ve şatafatı arasında, Hz. Yûsuf'u (aleyhisselâm) efendisine hatırlatmayı unutmuştur. Hapisten kurtulmasının ardından, bir daha ne Hz. Yûsuf'u (aleyhisselâm) hatırlamıştır ne de Hz. Yûsuf'un (aleyhisselâm) meselesini:

“Fakat Şeytan, efendisine Yûsuf'tan söz etmeyi unutturdu.” “Bu yüzden Yûsuf daha birkaç yıl hapiste kaldı.”

Ayetteki “le-bi-se (kalmak)” fiilinin öznesi Hz. Yûsuf'tur (aleyhisselâm). Yüce Allah (celle celâluhû) Hz. Yûsuf'un (aleyhisselâm) meselesinin, bir kulun yardımıyla ya da bir kulun parmağının karıştığı bir vesileyle çözümlenmesine izin vermiyor. Böylece Hz. Yûsuf'a (aleyhisselâm); O'nun dilerse tüm vesileleri işlemez hale getirebileceğini, çözümün sadece O'nun elinde bulunduğunu öğretmek istiyor. Bu, Hz. Yûsuf'un (aleyhisselâm) O'nun seçkin kıldığı, nimetler bahşettiği bir kimse oluşundan ötürüydü.

Kuşkusuz Yüce Allah'ın (celle celâluhû) gerçek kulları, O'na tam bir içtenlikle yönelmek, tüm meselelerinde bütünüyle sadece O'na teslim olmak, attıkları her adımda O'nun denetimini arzulamak durumundadırlar. İnsanın zaaflarından ötürü bu tutumlarını bir an için sergileyememe durumu ortaya çıkınca, Yüce Allah (celle celâluhû) yine lütfederek onları, söz konusu tutumlarını yine koruyabilecek bir bilince kavuşturur. Bu bilinci kazandıktan, zevkini tadıp kuşandıktan sonra onların Yüce Allah'a (celle celâluhû) karşı itaat, rıza, sevgi ve özlem içerisinde

olduklarını görürüz... Böylelikle, Allah'ın (celle celâluhû) onlar üzerindeki nimeti de tamamlanmış olur..." (Seyyid Kutub, Fî Zilâli'l-Kur'ân, c. 6, 257-266, Dünya Yayıncılık, İstanbul, 1991)

Mısır Hükümdarının Rüyası

Mısır hükümdarı, kendisi için çok önemli bulduğu bir rüya görmüştür. Çevresindeki ileri gelenlerden, kâhinlerden ve geleceği okumayla ilgilenen kimselerden rüyasının yorumunu istemektedir.

Bir gün kral dedi ki: "Ben rüyamda yedi zayıf ineğin yedi semiz ineği yediğini, ayrıca yedi yeşil ve bir o kadar da kuru başak gördüm. Efendiler! Eğer rüya yorumlamayı biliyorsanız, bu rüyamın ne anlama geldiğini bana söyleyiniz." Kralın adamları dediler ki: "Bu gördükleriniz birtakım karmaşık, birbirinden kopuk hayallerdir. Biz karmaşık hayallerin yorumunu bilemeyiz." (Yûsuf, 12/ 43-44)

"Kral, rüyasının yorumunu istiyor. Ancak çevresindeki kimselerin ve kâhinlerin ileri gelenleri, bu rüyayı yorumlayamıyorlar. Ya da rüyanın bir kötülüğe işâret olduğunu sezinlemelerine karşın, bunu kralın yüzüne karşı açıkça söylemeye yanaşmıyorlar. Yöneticilere onları memnun kılacak şeyleri söyleme, keyiflerini kaçırarak şeyleri ise örtbas etme ya da anlatmaktan kaçınma; bu tür yardakçılar sınıfının hep kullandıkları bir yöntem değil midir zaten! "Anlattığın birtakım karmaşık, birbirinden kopuk hayallerdir." diyorlar. "Bu, bir anlam taşıyan bütün bir rüya değil, tam tersine bir sürü rüyanın birbirine girdiği karmakarışık bir hayal yumağı." diyorlar. Sonra da karışık rüyalar adeta hiçbir anlam ifade etmezmişçesine ekliyorlar:

"Biz karmaşık hayallerin yorumunu bilemeyiz."

...

Söz konusu olay üzerine Hz. Yûsuf'un (aleyhisselâm) hapis-hane arkadaşlarından biri hemen onu hatırlıyor... Bu kişi hapisten kurtulmuş; ama Şeytan ona, efendisine Hz. Yûsuf'u (aleyhisselâm) hatırlatmayı unutturmuştu. Şeytan, saray, büyük adamlar, âlemler, şaraplar ve içkilerin girdabı içinde Hz. Yûsuf'u (aleyhisselâm) hatırlamayı, ona unutturmuştu... Ama nihayet kralın rüyası üzerine bu kişi, kendisinin ve arkadaşının rüyasını yorumlayan ve dediği de gerçekten doğru çıkan kimseyi hatırlatıyor:

Yûsuf'un hapis-haneden kurtulan ve kendisini ancak uzun bir süre sonra hatırlayan arkadaşı krala; "Ben bu rüyanın ne anlama geldiğini sizin için öğrenirim, yalnız bana izin verin de bir yere kadar gideyim." dedi. (Yûsuf, 12/ 45)

Ben size bunu yorumlayacağım, hele beni gönderin! Perde, bu noktada bir an için kapanıyor. Tekrar açıldığında, sahnede yine hapis-hane: Söz konusu kişi, arkadaşı Hz. Yûsuf'a (aleyhisselâm) rüyanın yorumunu sormaktadır.

Hapis-haneye varınca (Yûsuf'a) dedi ki: "Ey özü-sözü dos-doğru Yûsuf! Yedi zayıf ineğin yediği yedi semiz ineğe ve yedi yeşil başak ile bir o kadar sayıdaki kuru başağın ne anlama geldiğini bize anlat ki, ben de adamların yanına döneyim de öğrensinler." Yûsuf dedi ki: "Yedi yıl boyunca topraklarınızı nadasa bırakmaksızın ekip biçersiniz. Elde edeceğiniz ürünü, yiyecek olarak ayıracağınız az bir bölümü dışında başak hâlinde saklayınız. Bunun arkasından yedi kurak ve sıkıntılı yıl gelir. Bu süre içinde, ayıracağınız az miktardaki tohumluklar dışında, bu yıllar için stok ettiğiniz ürünü yersiniz." (Yûsuf, 12/ 46-48)

Söz konusu aracı Hz. Yûsuf'a (aleyhisselâm) "Özü-sözü dosdoğru!" diye sesleniyor. Yani Hz. Yûsuf'u (aleyhisselâm) doğru mu doğru sözlü bir kişi olarak niteliyor. Bu, daha önce kendi meselesinde Hz. Yûsuf'la (aleyhisselâm) olan deneyiminin sonucudur...

"Yedi zayıf ineğin yediği yedi semiz inek..."

Kralın sözleri aynen aktarılmaktadır. Zira aracı bunun yorumunu istediğinden, aynen aktarmak için özen göstermektedir. Böylece âyetlerin üslûbu içerisinde bu sözler bir kez daha yinelenerek perçinlenmektedir. Bununla, bir yandan aktarımcının gösterdiği özene dikkat çekilmekte, diğer yandan da yorumun hemen bu rüyanın peşinde yer alması sağlanmaktadır.

Ancak Hz. Yûsuf'un (aleyhisselâm) sözleri, sadece doğru- dan bir yorum değildir. Tam tersine hem yorum hem de olacaklar karşısında ne yapılması gerektiğini belirten bir öğüttür. Dolayısıyla da Hz. Yûsuf'un (aleyhisselâm) sözleri son derece mükemmeldir:

"Yûsuf dedi ki: "Yedi yıl boyunca topraklarınızı nadasa bırakmaksızın ekip biçersiniz. Devamlı yedi sene ekin ekiniz..."

Yani yedi yıl, ara vermeksizin sürekli ekiniz. Bu, semiz ineklerin işâret ettiği, bereket ve bolluğun yaşanacağı yedi yıldır.

"Elde edeceğiniz ürünü, yiyecek olarak ayıracağınız az bir bölümü dışında başak hâlinde saklayınız."

Onları başaklarında bırakın! Böylece böceklerden ve olumsuz hava koşullarından bir zarar görmeyeceklerdir...

"Yiyecek olarak ayıracağınız az bir bölümü dışında."

Biçtiğiniz ekinlerin birazını öğütüp yiyiniz. Geriye kalanları ise zayıf ineklerin simgelediği kıtlık yılları için depolayın.

“Bunun arkasından yedi kurak ve sıkıntılı yıl gelir.”

Dolayısıyla bu yıllarda ekin ekemeyeceksiniz...

“Bu yıllarda stok ettiğiniz ürünü yersiniz.”

Biriktirdiğinizin tümünü, dayanılmaz bir açlık ve oburlukla bu yedi yıl, yiyip tüketivereceksiniz.

“Ayracağınız az miktardaki tohumluklar dışında.”

Bu yedi yılda elinizde sadece çok az bir miktar kalır.

“Bunun arkasından da halkın bol yağmura kavuşacağı, üzümelerini ve zeytinlerini sıkıp şıra ve yağ elde edebilecekleri bereketli bir yıl gelir.” (Yûsuf, 12/49)

Sonra bolluk yıllarındayken biriktirip depoladıklarınızı tüketen bu kuraklık yılları sona erer. Ve ardından yine bir bolluk yılı gelir. O zaman insanlar yine ekin ekebilme ve su imkânına kavuşurlar. Bağları, susamları ve zeytinleri yine ürünle dolar. Böylece şıra sıkmaları, yağ yapmaları mümkün olur...

Burada, bu son bolluk yılına ilişkin kralın rüyasında herhangi bir işâretin bulunmadığını görüyoruz. Öyleyse Hz. Yûsuf (aleyhisselâm) bunu, Allah'ın (celle celâluhü) kendisine bahşettiği İlâhî bilgiye dayanarak söylemiştir. Aracının kral ve insanları açlık ve kıtlık döneminden böylesine verimli ve bereketli bir yılın gelişiyile kurtulacaklarını müjdelemesi için, ona bu müjdeyi de eklemiştir.” (Seyyid Kutub, Fî Zilâli'l-Kur'ân, c. 6, 266-269, Dünya Yayıncılık, İstanbul, 1991)

Peygamber Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) Rüyası

Kur'ân-ı Kerim'de Hz. Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) görmüş olduğu rüyalardan söz edilmektedir. Bunlardan biri, Hudeybiye seferine çıkmadan önce gördüğü rüyadır. O da şu âyette geçmektedir:

Rüya

“Andolsun ki Allah, Peygamberi'nin rüyasının gerçek olduğunu tasdik eder. Ey inananlar! Siz, Allah dilerse, güven içinde başlarınızı tıraş etmiş veya saçlarınız kısaltılmış olarak, korkmadan Mescid-i Haram'a gireceksiniz. Allah sizin bilmediğinizi bilir. Size bundan başka, yakın zamanda bir zafer verecektir. O, Resûlü'nü, hidâyet ve hak dinle gönderdi ki O, hak dini, bütün dinlere üstün kılsın. Şahit olarak Allah yeter.” (Fetih, 48/27-28)

Bu âyet-i kerimede bildirilen rüyayı, Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) Hudeybiye seferine çıkmadan önce görmüştü. Rüyasında emniyet içinde Mekke'ye girilip umre edileceğini; ashabın kiminin başını tıraş ettiğini, kiminin de saçlarını kestiniğini görmüştü. Bu rüyasını ashaba bildirince onlar da Hz. Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) rüyasının hak ve meydana gelmesinin kesin olduğunu bildiklerinden sevinmişlerdi. Rüyanın bu sene tahakkuk edeceğini sanarak Hudeybiye seferine iştirak etmişlerdi. Halbuki Hudeybiye Andlaşması imzalanıp kurban kesilerek geri dönülünce rüyanın bu sene tahakkuk edeceğini sananlar: “Hani Mekke'ye girecektik, bu rüya nerede?” diye bir şüphe ortaya atmışlardı. Halbuki rüyanın ihtivâ ettiği olaylar, gelecek sene tahakkuk edecekti ve etti de. Hudeybiye seferi, Hicret'in altıncı yılında idi. Yedinci yılında da 'Umretü'l-Kaza' yerine getirildi. Bundan önce de Hayber feth olundu ki, âyetteki 'Feth-i Karib' (yakın fetih) budur ve o Hudeybiye dönüşünden az bir zaman sonradır. Fetih Sûresi ve bu âyet, Hudeybiye seferinden dönüşte yolda (bir rivâyete göre de Cuhfe'de) nazil olmuştu. (Ahmed Davudoğlu, Sahih-i Müslim Terce-me ve Şerhi, 10/23)

Rüyanın sahabenin beklediği yıl gerçekleşmemesi ve müminlerin Mescid-i Haram'a girmekten engellenmeleri,

Resûlullah'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) gördüğü rûya ile sevişip birbirine müjdeler veren bazı Müslümanları dehşete düşürmüştü. İşte bu âyet-i kerimelerle Yüce Allah (celle celâluhû) onlara bu rûyanın doğru bir rûya olduğunu yeniden vurgulamakta, o rûyanın kendi katından olduğunu, onun mutlaka gerçekleşeceğini ve bu rûya ile Mescid-i Haram'a girmekten daha büyük, daha önemli gelişmeler olacağını onlara haber vermektedir.

“Bu âyette yer alan birinci müjde, yani Resûlullah'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) gördüğü rûyanın doğrulanması ve Müslümanların Mescid-i Haram'a güven içinde gireceklerine ve hiç korkmadan hac veya umre ibadetini yaptıktan sonra saçlarını kısaltıp başlarını tıraş edeceklerine dair bu ilk müjde... İşte bu müjde bir yıl sonra gerçekleşmiştir. Hudeybiye barışından iki yıl sonra da daha büyük ve daha net olarak ortaya çıkmıştır bu müjde. Çünkü iki yıl sonra Müslümanlar Mekke'yi fethetmişler ve Yüce Allah'ın (celle celâluhû) dini, Mekke'ye hâkim olmuştur.

Ne var ki Yüce Allah (celle celâluhû) müminleri iman terbiyesi ile terbiye ederek buyuruyor ki: “Allah dilerse Mescid-i Haram'a gireceksiniz”. Şu hâlde Mescid-i Haram'a giriş kesinlikle olacaktır. Çünkü Yüce Allah (celle celâluhû) bunu bildirmektedir. Fakat “dileme” ögesinin Müslümanların ruhunda, serbest ve hiçbir şeye kayıtlı olmayan şekli ile yerleşmesi gerekir ki bu gerçek, kalblerde kökleşsin ve “Allah'ın dilemesi” kavramı için temel oluştursun.

Kur'ân-ı Kerim, bu kavrama dayanıyor, bu gerçeği getiriyor ve bu “Allah dilerse” tarzındaki şartı her yerde, hatta Yüce Allah'ın (celle celâluhû) va'dinin zikredildiği yerlerde bile getiriyor. Oysa Yüce Allah'ın (celle celâluhû) va'di asla değişmez.

Ancak ne var ki O'nun "dileme"sinin va'dine yönelmesi asla bir kayda bağlı değildir, hep serbesttir. İşte Yüce Allah (celle celâluhû), müminlerin düşünce ve ruhlarının derinliklerinde yer etsin diye bu terbiyeyi onların akıllarına yerleştiriyor.

Şimdi bu va'din nasıl gerçekleştiğinin hikâyesine dönüyoruz. Rivâyetlerin nakline göre, yedinci hicret yılı -yani Hudeybiye barışını izleyen yıl- Zilkade ayında Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hudeybiye'ye katılanlarla birlikte umre yapmak üzere Mekke'ye hareket etti. Zü'l-huleyfe'de ihrama girdi. Bir yıl önce ihrama girip kurbanlıkları yanına aldığı gibi, yine kurbanlık develeri yanına aldı. Ve sahabileri de telbiye getirerek yürüdüler. Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Zahrân geçidine yaklaşınca, Muhammed b. Mesleme'yi atlı ve silahlı hâlde öncü olarak yolladı. Müşrikler Muhammed bin Mesleme'yi görünce çok korktular ve Resûlullah'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) kendilerine savaş açtığını ve aralarında imzalanmış olan on yıl süre ile savaşmama anlaşmasını bozduğunu zannettiler. Ve hemen varıp Mekkelilere haber verdiler. Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Harem'deki putları gözetleyebildiği Zahrân geçidine inip konaklayınca, okları, mızrakları ve yayları Batn-ı Yacûc denilen vadiye gönderdi. Ve Mekke'ye, müşriklerle anlaştığı şekilde kılıçları kınında olarak girdi. Daha yolda iken, Kureyşliler kendisine Hafs oğlu Mukriz'i gönderdiler. Mukriz, "Yâ Muhammed! Seni sözünü bozan birisi olarak tanımamıştık." dedi. Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), "Ne demek bu?" diye sorunca, Mukriz, "Üzerimize yaylar ve mızraklarla geldin." dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), "Böyle bir şey yoktur. Biz silahlarımızı Yacûc vadisine yolladık." deyince, bunu duyan

Mukriz, "Zaten biz Seni bu niteliklerle, iyilik ve ahde vefa nitelikleri ile tanıdık." dedi.

Mekkeli kafirlerin ileri gelenleri, Resûlullah'ı (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve beraberindeki Müslümanları görmemek için, kinlerinden ve nefretlerinden Mekke'nin dışına çıkmışlardı. Geriye kalan Mekkeli erkekler, kadınlar ve çocuklar yollara ve damların üzerine oturarak Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve beraberinde bulunan Müslümanları seyrediyorlardı. Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem), sahabeler önünde telbiye ederek Mekke'ye girdi. Kurbanlıkları daha önce, Zî Tuvâ denilen yere göndermişti. Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Hudeybiye Andlaşması'nın yapıldığı gün bindiği Kusvâ adlı devesine binmişti. Ensardan Abdullah b. Revâhâ da Resûlullah'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) devesinin dizginini tutmuş onu sürüyordu.

Ve işte böylece Resûlullah'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) gördüğü rüya doğru çıkmış ve Yüce Allah'ın (celle celâluhû) va'di gerçekleşmişti. Sonra da ertesi yıl Mekke fethedilmişti. İslâm önce Mekke'ye sonra da Arap Yarımadası'nın tümüne hâkim olmuş, ardından da Cenâb-ı Allah'ın (celle celâluhû) son va'di ve müjdesi gerçekleşmişti. Çünkü Cenâb-ı Hak şöyle buyurmaktadır: "Resûlü'nü, hidayet ve hak dinle gönderdi ki O, hak dini, bütün dinlere üstün kılsın. Şâhit olarak Allah yeter."

Gerçekten de Allah'ın (celle celâluhû) dini, yalnız Arap Yarımadası'nda değil, daha yarım yüzyıl geçmeden, bütün yeryüzünün, insanların oturdukları tüm bölgelerine hâkim olmuştu. Yüce Allah'ın (celle celâluhû) dini, İran İmparatorluğu'nun tümüne, Bizans İmparatorluğu'nun büyük bir kısmına, Hindistan'a, Çin'e hâkim olmuştu. Sonra Güney Asya'ya, Malezya ve diğer yerlere ve Doğu Hint adalarına (Endonezya'ya) hâkim olmuştu.

Miladî altıncı yüzyılın sonları ile yedinci yüzyılın ortalarına doğru insanların kümелendiği en büyük yerler buralardı.

Ve hâlen de Hakk'ın dini bütün dinlere üstündür. Hatta fethettiği toprakların büyük bir bölümünde ve özellikle Avrupa'da ve Akdeniz adalarında siyasal etkinliği yok olduktan sonra ve şu çağda Doğu'da ve Batı'da ortaya çıkan düşman güçlere oranla Müslümanların tüm yeryüzünde güçlerinin yitirilmesine rağmen yine de hak dini bütün dinlerden üstündür.

Evet bir din olarak hak din bütün öteki dinlerden üstündür. Hem bizzat güçlüdür hem de özü itibarı ile kuvvetlidir. Taraftarların kılıç ve top kullanmasına muhtaç olmadan, kendisi ilerler. Çünkü bu dinin özü, fitrata ve evrenin köklü yasalarına paraleldir. Ve çünkü bu dinin özünde aklın ve ruhun ihtiyaçlarına yalın ve köklü olarak cevap verme yeteneği vardır. Yeryüzünü imar etme ve ilerlemenin ihtiyaçlarına, kulübede oturanlardan tutun da gökdelenlerde oturanlara kadar her türlü insanın ihtiyaçlarına cevap verebilecek bir yetenek vardır bu dinde...

İslâm'dan başka bir dinde olan bir kişi, bu dine taassup ve tarafgirlikten arınmış bir gözle bakarsa, bu dinin doğruluğunu ve gizli gücünü insanlığı en iyi bir şekilde yönetebilme gücünü, insanlığın doğup gelişen ihtiyaçlarına kolayca ve uygun biçimde cevap verebilme gücünü itiraf eder. "Şahit olarak Allah yeter." (Seyyid Kutub, Fî Zilâli'l-Kur'ân, 6/3329-3331; Seyyid Kutub, Fî Zilâli'l-Kur'ân, c. 9, 306-307, Dünya Yayıncılık, İstanbul, 1991)

Elmalılı Hamdi Yazır ise Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) rüyası ile alâkalı olarak ilgili âyetleri açıklarken şunları söyler:

"And olsun ki Allah, elçisinin rüyasını gerçek çıkardı." Hak olarak yahut imanında sabit olanlarla olmayanları ayırd etmek

gibi hak bir sebep ve hikmet ile doğru gösterdi, yahut doğru çıkardı, yalan çıkarmadı. Resûlullah (sallâllâhu aleyhi ve sellem), Hudeybiye'ye çıkmadan önce rüyasında görmüştü ki: "Kendisi ve ashabı güvenlik içinde başlarını kazıtmış ve kırtırmış olarak Mekke'ye girmişlerdi." Bunu ashabına söylemiş, onlar da peygamberin rüyasının hak olduğunu bildiklerinden sevinmişler, müjdelenmişler ve bu sene şehre gireceklerini zannetmişlerdi; halbuki o, daha sonra olacaktı. Onun için geri kalarak Medine'ye dönülünce münâfıklardan Abdullah b. Übeyy, Abdullah b. Nüfeyl ve Rifâa b. Hâris: "Vallahi ne kazıttık, ne kırtırdık ne de Mescid-i Haram'ı gördük." diye alay etmişler, onun üzerine bu âyet nazil olmuştur. Demek ki bu âyet Medine'ye döndükten sonra indirilmiştir. Bu sebeple Peygamber'in o rüyası yemin ve te'kidlerle kuvvetlendirilmiş, sözle ve fiille tasdik ve teyid edilerek açık bir vahiy ile beyan ve kesin bir vaadle ilân edilmek üzere buyuruluyor ki: Bu hem rüyayı açıklama hem de açık bir vahiy ile yeni baştan müjde ve ilândır. Kasem yani yemin, te'kid'dir. Âyetin mânâsı demektir. Yani "Siz müminler vallahi, o Mescid-i Haram'a kesin olarak gireceksiniz inşaallah." "İnşallah" kaydında da birkaç incelik vardır: Birincisi; bu gibi vaad yerlerinde talim içindir. İkincisi; o girişin kendi güçleriyle değil, Allah'ın (celle celâluhû) dilemesiyle olduğuna dikkat çekmek içindir. Üçüncüsü; muhataplar içinde o zamana kadar vefat edecekler bulunabileceğine işâret olmak üzere cemaatin mevcut fertlerine göre bir ihtimale işâret içindir. İnşallah öyle gireceksiniz ki güvenlikler içinde, rahat rahat başlarınızı kazıtmış ve kırtırmış olarak yani kiminiz kazıtmış kiminiz kırtırmış bir hâlde, ihramdan çıkarken tıraş olmak hac veya umrenin menâsikindedir. Allah (celle celâluhû) bunu gerçek olarak dosdoğru gösterdi. Fakat sizin bilmediğiniz bir şey,

R ü y a

bir hikmet bildi de ondan önce, o girişten önce yakın bir fetih yaptı. Hudeybiye barışını elde ederek Hayber fethini yaptı ve bunu o rüyanın doğruluğuna bir delil ve alâmet kıldı. Hem bu açık fetih, Mekke'nin fethi ile kalacak da değil. O Allah'tır ki, Resûlü'nü hidayetle ve hak din ile gönderdi. Resûlü Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'dir. Hüdâ, doğru yol gösteren delil, "Müttakîler için doğru yol gösterici." (Bakara, 2/2), "İnsanlar için yol gösterici." (Âl-i İmrân, 3/4) olan Kur'ân'dır... (Elmalılı Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'ân Dili, 7/179-180, Azim Dağıtım, Zaman Gazetesi Bas-kısı, İstanbul)

Âyet-i kerimelerden Kur'ân-ı Kerim'de rüya gerçeğine genişçe yer verildiği, rüyanın din farkı gözetmeden herkese hitap eden bir özelliğinin olduğu anlaşılmaktadır.

Şimdi de hadis-i şeriflerdeki rüya ile alâkalı değerlendirmelere geçelim.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
HADİS-İ ŞERİFLERDE RÜYA

Sâlih bir kişi (veya sâliha bir kadın) tarafından görölen güzel rüya, nübüvvetin (peygamberliğin) kırk altı cüz'ünden (parçasından) bir cüz'dür.

(Buhârî, Tâ'bir, 4)

* * *

Beni rüyada gören, gerçekten beni görmüştür. Çünkü Şeytan benim sûretime giremez.

(Buhârî, Tâ'bir, 2, 10)

* * *

Rüya Allah'tandır. Hulm (sıkıntılı rüya) ise Şeytan'dandır. Öyle ise sizden biri hoşuna gitmeyen kötü bir rüya (hulm) göreceğ olursa sol tarafına tükürsün ve ondan Allah'a sığınsın. (Böyle yaparsa Şeytan) kendisine asla zarar veremeyecektir.

(Müslim, Rüya, 5)

GİRİŞ

Rüya gerçeğine Kur'ân'dan sonra hadis-i şeriflerde de genişçe yer verilmiştir. Hemen hemen bütün meşhur hadis kitaplarında, rüya ile ilgili rivayetlere rastlamaktayız. Bu hadislerden bir kısmı rüya hakikatine dair olduğu gibi, Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) gördüğü ve tabir ettiği rüyalara ilişkin olanları da oldukça bir yekûn tutmaktadır.

Takvâ ile amel eden ve şüpheli hallerden kaçınan müminlerin doğru rüya görmeleri, Allah'ın (celle celâluhû) bir lûtfu ve inayetidir. Bu netice hadislerin genelinden çıkan bir değerlendirmedir. Çünkü sahih yani doğru rüyalar, bir yandan imanı kuvvetlendirirken, diğer yandan da bir ikaz anlamı taşır. Ve bu uyarılar, Kur'ân'ın olmamızı istediği caddede yürüyen Müslümanlar için bir nevi işâret taşları hükmüne geçebilir.

Öncelikle konuyla ilgili hadis-i şeriflerin büyük bir kısmını açıklamaları ile beraber ele alacağız. Daha sonra da bu konudaki diğer hadislerin sadece metinlerini vereceğiz:

Salih Rüyanın Değeri ve Kıyamete Yakın Müminin Rüyası

Enes b. Mâlik'in (radiyallâhu anh) rivâyetine göre Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), "Sâlih bir kişi (veya sâliha bir kadın) tarafından görülen güzel rüya, nübüvvetin (peygamberliğin) kırk altı cüz'ünden (parçasından) bir cüz'dür." buyurmuştur. Diğer bir rivâyette Ebû Saîd (radiyallâhu anh) Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle dediğini belirtmiştir: "Müminin rüyası, nübüvvetin kırk altı cüz'ünden bir cüz'dür." (Buhârî, Tâ'bir, 4; Muvatta, 2/956) Ebû Hureyre'nin (radiyallâhu anh) anlattığına göre Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) şöyle buyurmuşlardır: "Zaman yaklaşınca, müminin rüyası, neredeyse yalan çıkmaz. Esasen müminin rüyası, peygamberliğin (nübüvvetin) kırk altı cüz'ünden (parçasından) bir cüz'dür (parçadır)." [Buhârî'nin rivâyetinde şu ek vardır:] "Peygamberlikten bir parça olan şey, yalan olamaz." (Buhârî, Tâ'bir, 26; Müslim, Rüya, 8; Tirmizî, Rüya, 1; Ebû Dâvud, Edeb, 96)

Hadisten Anladıklarımız

Enes b. Mâlik'in rivâyet ettiği hadisin mânâsını ifade eden başka bir rivâyette, Ebû Saîd el-Hudrî (radiyallâhu anh) şöyle demiştir: "Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "Müslüman kişinin sâlih (doğru) rüyası, peygamberliğin yetmiş cüz'ünden (parçasından) biridir." Başka bir rivâyette kırk, başka bir rivâyette de kırk dokuz cüz olduğu bildirilmiştir. Bu konudaki en yaygın, aynı zamanda en kuvvetli olan görüş, rüyanın peygamberliğin kırk altı cüz'ünden bir parça olduğunu ifade eden görüştür.

Bunun ne mânâyâ geldiği hususunda âlimler değişik görüşler beyan etmişlerdir. Bu meyanda şu hususları kaydet-

mişlerdir: “Resûl-i Ekrem’e (aleyhissalâtu vesselâm) sâliha ve sâdika (doğru) rüya şeklinde gelen vahiy, altı ay devam etmiştir. Vahiy ondan sonra ekseriyetle, Cebrail vasıtasıyla veya vasıtasız olarak gelmiştir. Resûl-i Ekrem’in (aleyhissalâtu vesselâm) nübüvvet ve risâlet hayatı, yirmi üç sene devam ettiğine göre rüya yoluyla gerçekleşen vahiy müddeti, nübüvvetleri zamanının kırk altı parçasında bir parça olur. Yani 23 yılın altı ayı demek 23/0,5, o da 46/1 demektir. Bu yönden hadisin mânâsı, “salih mü’minin gördüğü rüya, sıhhat ve isabet itibarıyla nübüvvetin kırk altı cüz’ünde bir cüz’üne muvafık bulunur” demek olur. Yoksa “nübüvvetten böyle bir parça bâkîdir, devam etmektedir ve o kuvvette bir ilmî özellik taşır ve devam etmektedir” sanılmamalıdır.

Eğer böyle bir zanna kapılırsa bu zan, rüyayı vahiy ve nass derecesine yükseltir ve bu da teşfîin (dinî hüküm koymanın) devamını icab eder ki, bu durum çok tehlikelidir. Çünkü bu husus dinî esasların istikrarına aykırıdır. Bunun bu suretle bilinmesini bilhassa hatırlatırız.” (Ahmed Davudoğlu, Sahih-i Müslim Terceme ve Şerhi, 10/23)

Ebû Hureyre’nin rivâyet ettiği hadis-i şerifte, bütün hadis âlimlerinin dikkatlerini üzerine çeken cümle, “iktirâb-ı zaman” tamlamasıdır ki, zamanın yaklaşması demektir. O hâlde “Zaman nedir?” ve “Yaklaşması ne şekilde olabilir?” Önce bu hususlar üzerinde duralım:

Zaman, vakit demektir. Vaktin azına da, çoğuna da dil âlimleri zaman ismini vermişlerdir. Kuvvetli bir görüşe göre de zaman; Güneş’in “mıntika-i buruc’u (on iki burcun bulunduğu tutulma dairesini) bir kere kat etmesi müddeti”ne denilmiştir ki, bu müddet bir senedir ve dört mevsime ayrılmıştır: Bunlar da bahar, yaz, güz ve kış mevsimleridir.

Zamanın yaklaşması tabirine gelince, hadislere şerh yazan âlimler, bu ifadede iki şekilde tasarruf olduğunu bildirirler: Birincisi gece ile gündüzün birbirlerine yaklaşmaları demektir ki, bu zaman gece ile gündüzün eşit olduğu güz mevsimidir. Bu mevsimde gece ile gündüz eşit olur. Gerek gece ile gündüzün eşitliği ile, gerekse her çeşit meyvelerin kemâle erip bunlarla gıdalanılması etkisiyle insanların, huylarında bir doğruluk ve orta yol meydana gelmesi, doğru rüya görülmesine vesile olur.

Başka bir bakış açısına göre, zamanın yaklaşmasından amaç; kıyametin kopma vaktinin yaklaşmasıdır. Bu mânâ, birinci görüşün mânâsı gibi birtakım hesaplar ve astronomi deyimlerine muhtaç olmadığı için, âlimlerin çoğu (meselâ İbn Battal) bu bakış açısını seçmiştir.

Cihan tarihinin son günlerinin, sâlih olsun, günahkâr olsun bütün müminlerin doğru rüya görmelerine hususi kılınmasının sebebine gelince; bu, son zamanda hakiki müminlerin garib ve himayesiz bir hayat geçirmekte olmalarından, bu kimsesizlik hayatında yeryüzünde olan olaylara karşı kendilerini irşad ve ikaz edecek hiçbir güçleri ve vasıtaları bulunmayacağından, Cenab-ı Hak bu yalnızlık hayatında, müminlere irşad vasıtası olarak (dinin anlatılmasının bir vesilesi olarak) doğru rüyaları ihsan buyurmuş olmasındandır. Dünyanın bu son devrinde, gerçek mânâda mümin olanlar, o kadar saf ve berrak rüya görecekler ki, hiçbir yanlışlıkla karışık olmayan bu rüyalar, tabire muhtaç olmayacaktır.

Konu ile alâkalı olarak Hattâbî şöyle der: “Bu hadis, aynı zamanda, rüya meselesinin önemini belirtmeye ve onun mertebesini zihinlere kazımaya yöneliktir. Rüyanın peygamberlik cüzlerinden bir parça oluşu peygamberlere mahsus-

tur. Başkaları hakkında böyle bir şey yoktur. Zira peygamberlere uyanırken nasıl vahiy gelirse, uyku hâlinde de gelirdi.” (Ahmed Davudoğlu, Sahih-i Müslim Terceme ve Şerhi, 10/24)

“Evet, insan, uykuya ve rüyalara girerken, nübüvvetin kırk altıda birine yelken açmış olur. Zira, uyku ve rüya bir bakıma nübüvvetle alâkalıdır; fakat risâletle değil; risâlet, hâlet-i sahv, yani göz ve kalb açıklığı ister.” (Sonsuz Nur-3, s. 67-68)

Âhir zamanda mü'minin rüyasının yalan çıkmamasının hikmetini bir kısım âlimlerimiz şu şekilde sıralamaktadırlar:

1- Mü'min âhir zamanda gariptir. İmam Müslim'in rivâyetine göre Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: İslâm dini garib ve kimsesiz başladı. Ve nihayet o gariblik hayatına da yansacaktır.

2- Mü'minin yoldaşı ve yardımcısı bu dönemde az olduğu için, sâdik rüya ile ona ikramda bulunulur. Tabire ihtiyaç kalmadan ve içinde hiç yalan bulunmadan galiben görüldüğü gibi yorumlanır.

3- Âhir zaman, Mehdi'nin gelip adaletin her tarafa yayıldığı ve hayrın bolca bulunduğu dönem olduğundan bu zamanda görülen rüyaların da temiz ve duru olacağı bildirilmiştir.

4- Cihan tarihinin son günlerinin, sâlih olsun, fâsik olsun bütün mü'minlerin doğru rüya görmelerine tahsîs olunmasının sebebine gelince, bu, son zamanda hakikî mü'minlerin garib ve himayesiz bir hayat geçirmekte olmaları, bu kimsesizlik hayatında gelip geçen olaylara karşı kendilerini irşad ve ikaz edecek hiçbir vâsita-i ma'rifetleri bulunmayacağından, Cenâb-ı Hak bu yalnızlık hayatında mü'minlere vâsita-i irşad olarak rüya-yı sâlihayı ihsan buyurmuştur. Dünyanın bu son devrinde mü'minler, o kadar saf ve berrak rüya görecekler ki, hiçbir yanlışlığın karışmayacağı bu rüyalar tabire muhtaç ol-

mayacaktır. (Aynî, Umdetu'l-Kârî, 24/153; Ahmed Naim, Tecrid-i Sarih Tercemesi, 12/282)

Rüya, Allah (celle celâluhû) Tarafından Gelen Bir Müjdedir

Ebû Saîd el-Hudrî (radiyallâhu anh) Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle dediğini bildirmiştir: "Sizden biriniz sevdiği bir rüyayı görürse bilsin ki, o, Allah tarafından yapılmış bir telkindir (zihinde yer ettirmek mânâsına gelir). Rüya sahibi, bu rüyası üzerine Allah'a hamdetsin ve başkasına da söylesin. Buna aykırı hoşlanmadığı bir rüya gördüğünde muhakkak, bu rüya da Şeytan'dandır. Böyle bir hâl ile karşılaşan rüya sahibi de rüyasının şerrinden Allah'a sığınsın ve rüyasını kimseye söylemesin! Bu surette o rüya, sahibine zarar vermez." (Buhârî, Tıbb, 39; Bed'ü'l-Halk, 11, Tâ'bir 3, 4, 10, 14, 46)

Hadisten Anladıklarımız

Buhârî, bu hadisi "Rüya, Allah tarafından gelen bir müjdedir." meâlindeki bir babda rivâyet etmiştir. Bu hadisten sonra da Ebû Katâde'den (radiyallâhu anh) rivâyet edilen şu hadisi nakletmiştir: "Rüya Allah'tandır. Hulm (sıkıntılı rüya) ise Şeytan'dandır. Öyle ise sizden biri, hoşuna gitmeyen kötü bir rüya (hulm) görecekt olursa sol tarafına tükürsün ve ondan Allah'a istiâze etsin (sığınsın). (Böyle yaparsa Şeytan) kendisine asla zarar veremeyecektir." (Müslim, Rüya 5; Tirmizî, Rüya, 4; Ebû Dâvud, Edeb, 96)

Hoş ve doğru olan rüya, Allah (celle celâluhû) tarafından (gelen enfüsî bir telkin ve talim)'dir. Hulm da Şeytan'dan (gelen uyku hâli)'dir. Kişi rüyasında Şeytanî bir hayale kapıldığında, uyanınca Şeytan'ın şerrinden Allah'a (celle celâluhû) sığınmalıdır.

(Eûzu billâhi mine'ş-şeytân) demelidir! Sol tarafına (Şeytan'ı kovmak ve onu küçültmeye yönelik, üç kere) tükürür gibi 'tuh!' demelidir! Bu şekilde o düş, sahibine zarar vermez.

Üç defa üfürme ile ilgili, Kâdî İyâz demiştir ki: 'Üç defa üfürme emri, gördüğü kötü rüyada hazır bulunan Şeytan'ı kovmak, onu küçük görmek ve rezil etmek içindir. Sol tarafa tükürmek de solun seilmeyen pis bir mahal olduğundan dolaydır. Sağ ise bunun aksinedir. Kötü rüyanın kimseye söylenmemesinin sebebine gelince; ihtimal bu, te'vîl eden kimse, onun gördüğü şekilde tefsir eder de Allah'ın (celle celâluhû) takdiri de o merkezde cereyan eder diyedir.

Güzel rüyanın sevilen kimseden başkasına söylenmemesine gelince; bunun sebebi de şudur: Kişi rüyayı hoşlanmadığı bir kimseye tabir ettirirse o kişi, çekememezlik vb. sebeplerden dolayı kötüye yorabilir. Ve rüya, tabir edilen o hâliyle gerçekleşebilir. Rüyayı gören de kötü tabiri işitince üzülebilir.' (Ahmed Davudoğlu, Sahih-i Müslim Terceme ve Şerhi, 10/17-18)

Bütün bunlardan anladığımız gerçek şudur ki; kötü rüya gören Müslüman, gördüğü rüyanın ve Şeytan'ın şerrinden üç kez Allah'a (celle celâluhû) sığınmalıdır ve bunun için şöyle demelidir: "Allah'ım, bu rüyanın şerrinden ve rahmetinden uzak kalmış olan Şeytan'ın şerrinden Sana sığınırım." Ayrıca rüyanın hayra dönüşmesi için dua da etmeli ve bu tür rüyaları hiç bir kimseye anlatmamalıdır. Gördüğü iyi bir rüyadan ötürü de uyanınca Allah'a (celle celâluhû) hamd etmelidir. Bu rüyadan dolayı sevinip, bunu bir müjde kabul etmeli, rüyayı sevdiği bir kimseye anlatıp, sevmediğine kesinlikle anlatmamalıdır. (Sahih-i Buhârî ve Tercemesi, Mehmed Sofuoğlu, 15/6861, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1989)

Nübüvvetten Geriye Sadece Sâlih Rüyalar Kalmıştır

Hiz. Ebû Hureyre (radiyallâhu anh), Resûlullah'ın (aleyhis-salâtu vesselâm) şöyle buyurduğunu bildirmiştir: "Benden sonra peygamberlikten sadece mübeşşirât (müjdeciler) kalacaktır! Sahabi efendilerimiz, 'Mübeşşirât da nedir?' diye sorunca Allah Resûlü, 'Sâlih rüyadır!' diye cevap verdi." Muvatta'nın rivâyetinde şu ek vardır: "Sâlih rüyayı sâlih kişi görür veya ona gösterilir." (Buhârî, Tâ'bir, 5; Muvatta, Rûya, 3; Ebû Davud, Edeb, 96)

Hadisten Anladıklarımız

Müslim'in İbn Abbas'tan (radiyallâhu anh) rivâyetine göre Resûl-i Ekrem'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) ashabıyla olan bu sohbeti, vefatına sebep olan hastalığı zamanında idi. Hiz. Âişe'den naklolunan bir rivâyete göre de, "Vefatımdan sonra (istikbale ait haber alacak mahiyette) size yalnız mübeşşirât kalıyor." buyurmuştu. Ebû Ya'lâ'nın Enes b. Mâlik'ten rivâyetine göre de, "Artık nübüvvet ve risalet haberleri kesiliyor, benden sonra nebi ve resûl yoktur, lâkin size mübeşşirât (yani sâlih rüya) kalıyor, o güzel vasıta ile haber alırsınız." buyurmuştur.

Hadisteki 'mübeşşirât' kelimesi 'mübeşşire' kelimesinin çoğuludur. Tebşîr masdarından isim sığasıdır. Tebşîr, muhatabından gönlüne ferahlandırıcı ve sevindirici bir haber koymaktır ki, bunu 'müjde vermek' diye tercüme edebiliriz. Bu itibarla samimi müminlerin gönülleri, rüya ile İlâhî müjdelere ve telkinlere makes oluyor, demektir. Ahmed b. Hanbel'in Ebû'd-Derdâ'dan (radiyallâhu anh) rivâyetine göre, Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtu vesselâm), dünya hayatına ait müjdenin, Müslümanın gördüğü saf rüya, âhirete ait olan müjdenin ise cennet olduğunu ifade ettiği bildirilmektedir. Bu hadisi Tir-

mizî, İbn Mâce ve Hâkim de Ubâde b. Sâmit'ten (radiyallâhu anh) rivâyet etmişlerdir. Bu konuda akıllara gelebilecek bir şüphe varsa o da ilhâm meselesidir. İlhâm; Allah Teâlâ tarafından, feyz yoluyla, kulun gönlüne bir şeyin ilkâ ve telkin olunmasıdır (bırakılıp atılmasıdır). Bu da vahye nisbetle enbiyânın rüyası mesabesindedir. İlhâm, rüya gibi enbiyâdan başkasında da vâki olabilir. Hz. Ömer'in menkıbeleri bahsinde geçtiği üzere Resûl-i Ekrem (sallallâhu aleyhi ve sellem), "Sizden önce geçen ümmetler içinde birtakım sâlih kimseler vardı ki, bunlar peygamber pâyesinde olmadıkları hâlde kendilerine haber ilhâm olunurdu. Muhaddesûn denilen bu kimselerden ümmetim içinde de bir kimse varsa -ki muhakkak vardır- o da muhakkak Ömer'dir." buyurmuştur. İşte burada 'muhaddesûn', 'mülhemûn' yani 'kendilerine ilhâm olunanlar' demektir.

Burada şöyle bir soru akla gelebilir? İlhâm da rüya mahiyetinde Allah (celle celâluhû) tarafından bir telkin vasıtası olduğu hâlde, ilhâm niçin mübeşşirâttan sayılmamıştır? Buna şu şekilde cevap vermek mümkündür: Mübeşşirâtın rüyaya has kılınması bütün mü'minleri içine alan bir telkin vasıtası olması itibarıdır. Ama ilhâm böyle değildir. O, Allah'ın nasip ettiği bazı mü'minlere hastır.

Efendimiz'i (aleyhissalâtu vesselâm) Rüyada Görmek

Yine Ebû Hureyre'den (radiyallâhu anh) Efendimiz'in (aleyhissalâtu vesselâm) şöyle buyurduğu rivâyet edilir: "Beni rüyada gören, gerçekten beni görmüştür; çünkü Şeytan benim sûretime giremez." (Buhârî, Tâ'bir, 2, 10; Müslim, Rûya, 10, 11; Muvatta, Rûya, 1)

Hadisten Anladıklarımız

Hadis âlimleri, Resûl-i Ekrem'i (aleyhissalâtu vesselâm) rüyasında gören mü'minin uyanık iken de görmesinin sadece Peygamberimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) zamanına has olduğunu bildirmişler ve 'Ve her kim rüyasında Resûl-i Ekrem'i (sallallâhu aleyhi ve sellem) görürse, muhakkak Medine'ye hicret ederek görecektir.' diye te'vil etmişlerdir. Çünkü Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtu vesselâm) vefatından sonra görülen rüyalar da Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) yüzünü görmek mümkün değildir. Şu kadar da vardır ki, âhirette görmek suretiyle de rüyanın doğruluğu gerçekleşebilir. Binâenaleyh 'her kim beni dünyada rüyasında görürse muhakkak âhirette beni uyanık hâlde görür' demek olur ki, bu bir bakıma cennetle müjdelene demektir.

Buhârî, bu hadisin sonunda Resûl-i Ekrem'i (aleyhissalâtu vesselâm) rüyada görmenin, güzel sıfatları veçhiyle görülmeye bağlı olduğunu, muallak bir rivâyetle İbn Sîrîn'den nakletmektedir. Cenâb-ı Hak Şeytan'ı yakaza hâlinde Resûl-i Zîşan'ın (aleyhissalâtu vesselâm) suretine girmekten men ettiği gibi, rüya hâlinde de men etmiştir. Bunun sebebi pek açıktır. Bu da hak ile bâtılın, gerçek ile yalanın karışmamasıdır.

Peygamber Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) rüyada görülmesi hemen hemen çok gerçekleşen hususlardan olması itibarıyla herkesin merak konusudur. Bundan ötürü mevzu ile alâkalı hadis-i şerifin Müslim şerhinde yapılan izahını aynen buraya almayı uygun bulduk. Ahmed Davudoğlu, yukarıdaki hadisi tercüme ettikten sonra bu hadisi Buhârî'nin "Kitâbü't-Ta'bir"de; Ebû Dâvud'un "Kitâbü'l-Edeb"de muhtelif râvilerden tahrîc ettiklerini bildirip şöyle demiştir:

Âlimler Resûlullah'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) "Hakikaten beni görmüştür." sözü üzerinde ihtilâf etmişlerdir. İbn Bâkılânî'ye göre bu sözün mânâsı, 'O kimsenin rüyası sahihtir. Karışık düşler değildir. Şeytan'ın benzetmelerinden de değildir,' demektir. Hadisin bir rivâyetinde, "Gerçekten hakkı görmüştür." buyurmuş olması da bunu teyid eder. Yâni hakiki görüşle görmüştür. Bazen Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) malûm sıfatlarının aksine görünür. Meselâ, biri onu beyaz sakallı görür. Bazen de biri doğuda, biri batıda olan iki şahıs aynı zamanda onu rüyalarında görürler.

Hadis âlimlerinden el-Mâzirî, İbn Bâkılânî'nin bu yorumunu rivâyet ettikten sonra şunları söylemiştir: "Birtakım kimse-ler de diyorlar ki: Hayır, hadis zâhirî mânâsına göredir. Ondan murad, 'Peygamberimiz'i gören hakikati görmüştür' demektir. Bunu men edecek bir mâni yoktur. Akıl dahî imkânsız görmez ki, zâhirinden değişmeye mecburiyet hâsıl olsun."

İbn Bâkılânî'nin "Bazen malûm sıfatlarının aksine yahut iki yerde birden görünür." sözü onun sıfatlarında hata ve o sıfatları gerçeğin zıttına bir şekilde düşünme demektir. Bazen bir kimse hayâl ettiği bir şeyi görür gibi olur. Çünkü hayal ettiği şeyin adetâ gördükleri ile bağlantısı vardır. Binâenaleyh Hz. Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) zâtî görünmüşi; sıfatları görülmeyip hayal edilmiş olur. İdrak için gözlerin görmesi, mesafenin yakınlığı görülen şeyin yerde gömülü yahut yeryüzünde olması şart değildir. Şart olan yalnız onun mevcudiyetidir. Allah Resûlü'nün (sallallâhu aleyhi ve sellem) cismi yok olduğuna bir delil bulunamaz. Bilâkis hadislerde onun bâkî olmasını iktiza eden beyanat vardır. Bir kimse rüyasında Hz. Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) kendisine, katli haram

bir kimseyi öldürmesini emir buyurduğunu görse bu hayal edilen sıfatlardan olur. Görülen şey değildir.”

Kâdî İyâz, “Bu hadisten murad Hz. Peygamber’i (sallallâhu aleyhi ve sellem) hayâtında malûm olan sıfatıyla görmesidir. Bunun aksine görürse hakiki rüya değil, te’vîlî rüya olur.” demişse de Nevevî bu sözü zayıf bulmuş, “Sahîh olan onu hakikaten görmesidir. Sıfatının malûm olup olmaması bu hususta eşittir.” demiştir. Âlimlerden bazılarına göre Allah Teâlâ’nın insanlara hâssaten Hz. Peygamber’i (sallallâhu aleyhi ve sellem) doğru olarak göstermesi, Şeytan’ı onun suretinde görünmekten men etmesi, uyku hâlinde onun üzerinde yalan uydurmasına mâni olmak içindir. Nitekim peygamberlerine mûcize denilen hârikaları vermiştir. Ve nitekim Şeytan uyanıkken de Hz. Peygamber’in (sallallâhu aleyhi ve sellem) suretine giremez. Çünkü bu olmuş olsa hakla bâtil birbirine karışır. Bu tasavvur korkusuyla Hz. Peygamber’in (sallallâhu aleyhi ve sellem) getirdiği şeylere itimat kalmazdı.

Âlimlerin çoğu, sıfatlarına uygun bir şekilde görüldüğü takdirde, rüyada Allah Teâlâ’yı görmenin caiz ve sahîh olduğunu bildirirler. Zira görülen şey Allah’ın (celle celâluhû) zâtı değildir. Allah Teâlâ’nın cisim şekline girmesi ve hâllerinin muhtelif olması imkânsızdır. Hz. Peygamber’i (sallallâhu aleyhi ve sellem) görmek böyle değildir. İbn Bâkılânî diyor ki: “Rüyada Allah Teâlâ’yı görmek kalbde zuhur eden birtakım hâtıralardır. Bunları gören kimse için olmuş veya olacak birtakım şeylere delildirler.” “Her kim beni rüyada görürse; uyanıkken de görecektir. Yahut beni uyanıkken görmüş gibidir.” cümlesi üzerinde âlimler şunları söylemişlerdir: “Burada râvî şüphe etmiştir. Eğer hakikatte Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) “beni görmüş gibidir” demişse bunun mânâsı “hakikaten be-

ni görmüştür, yahut hakkı görmüştür” demektir. Böyle değil de “uyanıkken beni görecektir” demişse bu hususta birkaç görüş vardır. Birinci görüşe göre maksat onun zamanında yaşayanlardır. O zamanda yaşayan bir zât rüyasında Hz. Peygamber’i (sallallâhu aleyhi ve sellem) görürse onunla hakikatte de müşerref olacak demektir. İkinci görüşe göre rüyayı gören şahıs âhirette uyanık hâlde bu rüyanın tasdikini görecektir, Hz. Peygamber’i (sallallâhu aleyhi ve sellem) bizzat gözüyle görecektir. Üçüncü görüşe göre rüyayı gören kimse âhirette Hz. Peygamber’i (sallallâhu aleyhi ve sellem) hususi bir şekilde ona yakın olarak görecektir ve şefâatine nail olacak demektir.” (Ahmed Davudoğlu, Sahih-i Müslim Terceme ve Şerhi, 10/226-27)

Bu konuda Bediüzzaman Said Nursi, sâdik rüyalarda, kötü ruhların ve Şeytan’ın, Peygamber Efendimiz’in (aleyhissalâtu vesselâm) şekline bürünemeyeceğini bildirmektedir. Devamla, kötü ruhların Hz. Peygamber’in (aleyhissalâtu vesselâm) lisanen ismini kendine takıp, sünnet-i seniyyeye ve dinin hükümlerine muhalif olarak konuşabileceğini belirten Bediüzzaman, bu konuşmanın dinin hükümlerine ve sünnet-i seniyyeye muhalif ise o konuşanların ervâh-ı tayyibe, mü’min ve Müslüman cinnî olamayacağını, bilakis onların kötü ruhlar olabileceğini haber vermiştir. (Emirdağ Lahikası, 2/156)

Müslümanların İlk Deniz Seferi

Enes b. Mâlik’in (radiyallâhu anh) şöyle dediği rivâyet olunmuştur: “Resûlullah sût teyzesi olan Milhan kızı Ümmü Haram’ın ziyaretine gelirdi. Ümmü Haram, Ubâde b. Sâmit’in nikâhında idi. Bir gün Resûl-i Ekrem yine ziyaretine geldi. (Sût teyzesi) Resûl-i Ekrem’e yemek yedirdi ve başını taredi. Resûlullah bir müddet uyuduktan sonra gülümseyerek

R ü y a

uyandı. Ümmü Haram devamla şöyle anlatır: 'Yâ Resûlallah! Seni güldüren nedir?' diye sordum. Allah Resûlü de, 'Rüyamda bana ümmetimden bir kısım mücahidlerin, şu (gök) deniz ortasında -padişahların tahtlarına kuruldukları gibi- gemilere (kemâl-i ihtişamla) binerek Allah yolunda deniz harbine gittikleri gösterildi de ona gülüyorum.' buyurdu. Ben de devam ederek: 'Yâ Resûlallah! Beni de o (deniz) gazilerinden kılması için Allah'a dua buyursanız!' diye rica ettim. Resûlullah da dua etti. Sonra Resûlullah başını yastığa koy(up bir müddet daha uyu)du. Sonra yine gülümseyerek uyandı. Bunun üzerine yine ben, 'Yâ Resûlallah! Seni güldüren nedir?' diye sordum. Resûlullah, '(Bu defa da) önce dediği gibi (Bana ümmetimden bir kısım mücahidlerin, padişahların tahtlarına kuruldukları gibi kara nakliyelerine kurulusu debdebeli bir kuvve-i külliye ile) Allah uğrunda (Kaysar'in şehri Kostantiniyye'ye) gazaya gittikleri gösterildi.' buyurdu. Sonra ben yine, 'Yâ Resûlallah! Beni o (Kostantiniyye) gazilerinden kılması için Allah'a dua buyursanız!' deyince, Allah Resûlü, 'Hayır, sen önceki (deniz gazi)lerindensin.' buyurdu. (Hadisi rivâyet eden Enes b. Mâlik der ki): 'Ümmü Haram, Muâviye b. Ebî Süfyân'ın Şam valiliği zamanında, deniz gazasında gemiye binmişti ve Muâviye'nin kumandasındaki gazaya katılmıştı. Fakat Kıbrıs adasına denizden çıkıldığı sırada Ümmü Haram, bindirildiği katırdan düşerek gaza yolunda şehid olmuştur.'" (Buhârî, Rûya, 12; Cihad, 3; Müslim, İmâre, 160, 161)

Hadisten Anladıklarımız

Hadiste anlatılan bu deniz seferi, Hz. Osman'ın hilâfeti zamanında Hicret'in yirmi sekizinci yılında gerçekleşmiştir. Kıbrıs'ın fethi ile son bulan bu sefer, Müslümanların ilk deniz seferi olduğu için bu sefere ashabın yaşlıları da iştirak etmiş-

ti. Hz. Peygamber'in (aleyhissalâtu vesselâm) ebedî âhîret yurdu-na göçmesinden sonra Humus'ta ikamet eden Ubâde b. Sâmit hazretleri ile hanımı Ümmü Haram da bu sefere katılanlar arasındaydı. Hedef, Kıbrıs'ın fethi idi. Ümmü Haram, Kıbrıs'ta hırçın ve huysuz bir katıra bindirilmişti. O zaman ihtiyar olan Ümmü Haram, katırdan düşerek boynu kırılmış, ga-za yolunda şehid düşmüştü. Böylece Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtu vesselâm) rüyası ile Ümmü Haram hakkındaki duası gerçekleşmiştir.

Rüyanın, Medine'deki Vebanın Ulaştığı Yere İşâret Etmesi

Abdullah b. Ömer'in (radiyallâhu anhümâ) anlattığına göre Allah Resûlü (aleyhissalâtu vesselâm) şöyle demiştir: "Ben (rüyamda), saçları karmakarışık ve siyah olan bir kadının Medine'den çıkıp Mehyea'ya vardığını gördüm. Burası (Mehyea) Cuhfe'dir. Ben bunu, Medine'deki vebânın ora-ya nakledilmesine ve ulaşmasına yordum." (Buhârî, Tâ'bir, 41, 42, 43; Tirmizî, Rüya, 10; İbn Mâce, Rüya, 10)

Hadisten Anladıklarımız

Hadiste geçen Cuhfe, Mısır ve Şam tarafından gelen hacıların ihrama girdikleri kasabanın adıdır. Rabiğ civarında olup Medine'ye sekiz konak mesafededir. Hz. Âişe'nin rivâyetine göre, Medine'ye hicret edildiğinde burası Hicaz'ın en vebâli ve hastalıklı bir yerleşim yeri idi. O zamanlar Medine'nin Bathân sahrasındaki vadiden akan acı ve pis bir suyun oluşturduğu bataklık, Medine'nin havasını berbat ediyordu. Bu cihetle Medine'ye hicret edildiğinde muhacirler zehirli bir hummaya tutulmuşlardı.

Rüya

Hız Ebû Bekir, Medine'nin o zamanki gayr-i sıhîh vaziyetini, sıtma ateşinde söylediği bir şiirinde anlatarak, "Yesrib ne berbat bir yerdir. Aile içinde sıhhati yerinde sabahlayan bir kişiyi bir de bakarsın ki, ansızın ölüm yakalar ve akşama diri bırakmaz." demiştir. Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtu vesselâm) sıhîh tedbirler almakla beraber: "Yâ Rab! Medine'yi bize gül gibi sevdire, hummasını da, (Müslümanların düşmanı olan Yahudilerin) Cuhfe diyarına naklet!" diye dua buyurmuştu. Resûl-i Ekrem (sallallâhu aleyhi ve sellem), konumuz olan İbn Ömer hadisindeki rüyasını, bu duası üzerine görmüş olsa gerektir ki, hakikaten bundan sonra Medine'nin sıhîh vaziyeti düzelmiş, Cuhfe ise bir sıtma yatağı olmuştur. Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtu vesselâm) bu rüyası, tabiriyle beraber ifade buyurduğu rüyaların dandır. Bu rüya o kadar meşhurdur ki rüya tabirinde mesel (dilden dile anlatılan söz, atasözü) olmuştur. (Ahmed Davudoğlu, Sahih-i Müslim Terceme ve Şerhi, 10/24)

Görölmeyen Rüyanın Göröldüğünün İddia Edilmesi

Abdullah b. Abbas'tan (radiyallâhu anh) rivâyet edilen bir habere göre, Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Her kim görmediği bir rüyayı gördüm diye iddia ve ısrar ederse (kıyamet gününde) o, iki arpa tanesini birbirine düğümleyip bağlamakla yükümlü tutulur ve (hiçbir zaman yapamayacağı) bu işle azab olunur." (Buhârî, Rüya, 45; İbn Mâce, Rüya, 8; Tirmizî, Rüya, 8; Dârimî, Rüya, 8)

Hadisten Anladıklarımız

Hadiste anlatılan iki arpa tanesinin birbirine eklenmesi âdeten muhal olup mümkün olmadığından, görmediği rüyayı görmüş gibi anlatanın azabının devamından kinaye olarak ya-

pılması mümkün olmayan bu teklif ile azap edilmiştir. Rüya bir uyku şuuru olduğundan ve (Arapça aslı şair) olan arpa ile şuûr arasında iştikâk (kelime türemesi) münasebeti bulunduğundan, taneli bitkiler arasından arpa tanesi zikrolunmuştur. Hadis-i şerifte yalancı rüyacı hakkında ağır bir ceza bildirilmesinin sebebine gelince; önceden geçtiği üzere rüyanın nübüvvetin bir parçası olması ve bu şekilde bir i'lâm-ı İllâhî (ilâhî bir bildirici) bulunması itibarıyla yalan rüya iddiası, Allah'a (celle celâluhû) karşı büyük bir yalan ve apaçık bir iftira işlenmesi mânâsına gelir ki, bu durum, en çok da düzme sofularda ve kendini Allah'ın (celle celâluhû) veli kulu gibi gösteren yalancı evliya taslaklarında görülür.

*Efendimiz'den Sonra Rüyaları En İsabetli Tabir Eden
Ebû Bekir'dir*

Abdullah b. Abbas'ın (radiyallâhu anh) şöyle bir rüyayı anlattığı rivâyet olunmuştur: "Bir kişi Allah Resûlü'ne gelerek şöyle dedi: 'Yâ Resûlallah! Bir gece rüyamda (yerle gök arasında) bir bulut gördüm ki (ondan yere) yağ ve bal yağıyordu. Halkın da bu yağdan ve baldan avuç avuç aldıklarını gördüm. Kimi çok, kimisi de az topladı. Bu sırada yerden göğre bir ip uzandığını gördüm. Bunun arkasından da gördüm ki, (Yâ Resûlallah!) Sen o ipi tutup yukarı (göğre doğru) yükseldin. Sonra o ipi başka bir kimse tuttu, o da yükseldi. Sonra o ipi başka bir kimse daha tutup bu (üçüncü kimse) de yükseldi. Sonra (dördüncü) birisi tuttu. Fakat bu defa, ip koptu. Sonra ip bağlanıp bitti.' Bunun üzerine Ebû Bekir: 'Yâ Resûlallah! Anam ve babam Sana feda olsun! Vallahi bana izin veriniz ve müsaade ediniz de bu rüyayı ben tabir edeyim.' dedi. Resûl-i Ekrem de: 'Haydi! Tabir et!' diye izin verince Ebû

R ü y a

Bekir rüyayı şöyle yordu: (Bu hadisin başka bir rivâyetinde, Ebû Bekir'in Resûl-i Ekrem'den (sallallâhu aleyhi ve sellem) sonra en güzel ve isabetli rüya tabir ettiğine dair bir ilave vardır.) 'Bu zâtın gördüğü bulut, İslâm'dır. Ondandır yağın yağ ve bal da Kur'ân'dır. Onun tatlılığından çok veya az (kabiliyetlerine göre Müslümanlar) istifade edeceklerdir. Gökten yere erişen ip de üzerinde bulunduğu hak ve adalet ipidir. Sen onu tutuyorsun. Allah da seni yükseltiyor. Senden sonra, o hak ve adalet ipini başka birisi tutacak ve o iple yükselecek. Sonra başka birisi daha tutacak, o da yükselecek. Sonra bir kimse daha tutacak. Fakat ip kopacak sonra onun için bağlanıp o da yükselecek...' Bu tabirinin sonunda Ebû Bekir: 'Yâ Resûlallah! Anam babam Sana kurban olsun! Bana bildirseniz, bu tabirimde isabet mi ettim, yoksa hata mı?' diye sordu. Resûl-i Ekrem de: 'Bazısında isabet ettin, bazısında da hata.' buyurdu. Ebû Bekir, 'Yâ Resûlallah! Hata ettiğim yönü Allah adına bana söyleseniz.' dedi. Hz. Peygamber de, 'Allah'ın ismini anarak ısrar etme!' buyurdu." (Buhârî, Tâ'bir, 11, 47; Müslim, Rûya, 17; Tirmizî, Rûya, 10; Ebû Dâvud, Sünnet, 9; İbn Mâce, Rûya, 10)

Hadisten Anladıklarımız

Rüyayı tabir eden Hz. Ebû Bekir'in bu tabirinin Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) tarafından tasrih edilmeyip açıkça söylenmeyen, isabetli ve hatalı yönlerini araştırmak, hadis âlimleri için derin bir çalışma ve ihtilâf zemini olmuştur. Bu araştırmalara göre şu sonuca varılmıştır: Hz. Ebû Bekir, rüyayı Resûlullah'tan (sallallâhu aleyhi ve sellem) aldığı müsaade üzerine tabir etmiştir. Hz. Ebû Bekir'in tabirindeki hatalı yönlerin tayin buyrulmasını, Allah (celle celâluhû) adına and vererek rica ettiği hâlde

Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtu vesselâm) söylememesi, o fitne ve fesad hâdiselerini ifşâ edip de şimdiden gönüllerde endişe uyandırılmasının doğru olmayacağı hikmetine dayanmaktadır.

Rüyadan çıkarılan mânâyâ göre, Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'in (radiyallâhu anhümâ) halifelikleri zamanlarında fitne zuhûr etmeyecekti. Nitekim, öyle de olmuştur. Hz. Ömer arada sırada Hz. Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) sırdaşı Huzeyfe hazretlerinden, "Nasıl, benim zamanımda fitne kapıları açılacak mı?" diye sorardı. Huzeyfe de, "Korkma! Senin zamanında açılmayacak." derdi.

Rüya tabirinin caiz olduğu, rüyayı tabir eden kimsenin bazen isabet, bazen de hata edebileceğinin mümkün olduğu, rüya ilmini öğrenmeye ve rüyayı sorup te'vil etmeye teşvik olduğu da, bu hadisten çıkarılan hükümler arasında yer almıştır. (Ahmed Davudoğlu, Sahih-i Müslim Terceme ve Şerhi, 10/33)

İki Meleğin İbn Ömer'i Alıp Götürmesi

Abdullah b. Ömer (radiyallâhu anhümâ) anlatıyor: "Allah Resûlü zamanında herhangi birimiz, bir rüya görecektense onu Efendimiz'e anlatırdı. O sıralarda ben genç, bekâr bir delikanlıydım ve mescidde yatıp kalkıyordum. Bir gün rüyamda, iki meleğin beni yakalayıp cehennem kenarına kadar getirdiklerini gördüm. Cehennem, kuyu çemberi gibi çemberlenmişti. Onun (kova takılan) kuyu direği gibi iki de direği vardı. Cehennemde bazı insanlar vardı ki onları tanıdım. Hemen istiâzeye (Allah'a sığınmaya) başlayıp üç kere: 'Ateşten Allah'a sığınırım!' dedim. Derken beni getiren iki meleği üçüncü bir melek karşılayıp, bana, 'Niye korkuyorsun? (Korkma!)' dedi. Ben bu rüyayı kız kardeşim Hafsa'ya anlattım. Hafsa rüyayı Allah Resûlü'ne anlatınca Resûlullah da: 'Abdullah ne iyi insan, keşke bir de

Rüya

gece namazı kılsa!' demiştir. İbn Ömer'in yakını Sâlim der ki: 'Abdullah bundan sonra geceleri pek az uyur oldu!'" (Buhârî, Tâ'bir, 35, 36; Salât, 58; Teheccüd, 2; Fedâilu'l-Ashâb, 19; Müslim, Fedâilu's-Sahâbe, 140)

Hadisten Anladıklarımız

Buhârî metninde bu hadisin, kalan rivâyetleri meâlen şöyledir: "... İki melek bana geldi. Bunlar beni cehenneme götürmek istiyorlardı. Fakat bunları bir de üçüncü bir melek yakaladı. Ve bana, "Korkma! Senin için korku yoktur." dedi. O iki melek de bırakıldılar. Bu rüyamı hemşirem Hafsa, Resûlullah'a (salâllâhu aleyhi ve sellem) arz etmişti. Resûl-i Ekrem de (aleyhissalâtu vesselâm), "Abdullah ne iyi adamdır, keşke bir de gecenin bir kısmında namaz kılsa." buyurmuştur. Ondan sonra İbn Ömer teheccüd namazı kılmaya devam etti. Ashâb-ı kirâm da devamlı surette Efendimiz'e Kadir Gecesi'nin, Ramazan'ın yirmi yedinci gecesinde olduğuna dair gördükleri rüyaları anlatıyorlardı. Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtu vesselâm) de cevaben: "Görüyorum ki, rüyanız Ramazan'ın son on gününe tevâfuk ediyor, kim ki Kadir Gecesi'ni ararsa, onu Ramazan'ın son on gününde arasın." buyurdu. (Buhârî, Rüya, 36; es-Sââtî, Fethu'r-Rabbânî, XVII/216)

İstihâre Duası

Cabir b. Abdullah'tan (radiyallâhu anh) şöyle bir hadis rivâyet edilmiştir: "Resûlullah Kur'ân'dan bir sûre öğretir gibi (büyük-küçük) işlerimizin hepsinde bize istihâre (duasını) öğreterek buyururdu ki: 'Sizden biriniz, bir işe kalben niyetlendiğinde, farz olarak değil, (istihâre niyetiyle nâfile olarak) iki rekat namaz kılsın. (Namazdan) sonra da şöyle dua etsin: Allahumme! İnnî estahîruke bi-ilmike ve

Hadis-i Şeriflerde Rüya

estakdiruke bi-kudretike ve es'elüke min fadlike'l-azîm. Feinneke takdiru ve lâ akdiru ve tâ'lemü ve lâ a'lemu ve ente allâmü'l-guyûb. Allâhümme, in kün-te tâ'lemu enne hâze'l-emra hayrun lî fi dînî ve meâşî ve âkîbet-i emrî fakdurhu lî ve yessirhu lî. Sümme bârik lî fihi ve in kün-te tâ'lemu enne hâze'l-emra şerrun lî fi dînî ve meâşî ve âkîbet-i emrî fasrifhu annî vasrifnî anhu. Vakdur lî el-hayra haysü kâne. Sümme raddinî bihî." (Müsned, III, 344; Buhârî, Devât, 49, Tevhîd, 10, Teheccüd, 25; Tirmizi, Vitr, 18; İbn Mâce, İkâme, 188).

Duanın Tercümesi

"Yâ Rab! (Hakkımda hayırlısını) bildiğin için Sen'in dergâh-ı inâyetinden ben, hayırlısını bildirmeni dilerim. Ve hayırlı yöne gücün yettiğinden, Sen'in lûtf hazinelerinden beni kudretlendirmeni dilerim. Yâ Rab! Hayırlı olan yönü açıklamayı ve takdirini Sen'in o büyük fazl ve kereminden isterim. Allah'ım! Senin her şeye gücün yeter, halbuki benim yetmez. Sen her şeyi bilirsin, halbuki ben bilmem. Muhakkak Sen, şuurumuzdan uzak olan her şeyi de pek yakından bilirsin. Yâ Rab! Bilirsin ki, bildiğinde hiç şüphe yoktur. Şu azmettiğim iş, dinime, dünya ve âhiretime taalluku ve yansıması yönüyle (yahut istihâre eden kimse "dünya ve âhiret emrinde" der) benim için hayırlı ise bunu bana mukadder kıl, (beni buna muvaffak kıl) ve bunu bana müyesser kıl. Sonra işlemeye kudret bahşettiğin ve bana müyesser kıldığın bu işi, bana mübarek kıl, hayır ve bereketini artır. Yine bilirsin ki, bildiğinde hiç şüphe yoktur. Şu azmettiğim iş, dinime, dünya ve âhiretime taalluku ve yansıması yönüyle (yahut istihâre eden kimse "dünya ve âhiret emrinde" der) benim için şer ise bu işi benden, beni ve gönlümü de bu işten çevir ve uzak-

laştır. Ve hayır, her nerede ise o hayrı bana nasib et ve müyesser kıl. Sonra nefsimi, nasib ettiğin bu hayra râzı kıl.” Hadisin râvîsi olan Hz. Câbir demiştir ki: İstihâre eden mü'min, (duanın “bu iş” diye belirtilen her yerinde) ihtiyacını bizzat isimlendirerek adıyla anar.

Hadisten Anladıklarımız

İstihâre, Cenâb-ı Hak'tan hayrın tesirini ve etkisini dilemektir ki, kısaca insanın teşebbüs edeceği bir işin sonucundan emin olunmadığı ve tereddütte bulunulduğu sırada: “Rabb'im! Şu azmettiğim işin işlenmesi veya işlenmemesinden, hangisi hakkımda daha hayırlı ise onu bana müyesser kılmanı dilerim!” demektir. İstihâre namazı ve duası, mü'min için umûmi ve rûhî bir dayanak olduğu için, Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtu vesselâm) falcılığa ve kehânet-furûşluğa karşı istihâreye pek ziyade ehemmiyet vermiştir. Câbir Hazretleri bu hadisinde: “Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Kur'ân'dan bir sûre öğretir gibi büyük küçük her işimizde bize istihâre duasını öğretirdi.” diyerek, bu ehemmiyetin derecesini bildirmiştir.

İstihâre hadisinin Hz. Cabir'den başka İbn Mes'ûd, Ebû Eyyûb el-Ensârî, Ebû Bekir es-Siddîk, Ebû Said el-Hudrî, Sa'd b. Ebî Vakkâs, Abdullah b. Abbas, Abdullah b. Ömer, Ebû Hureyre ve Enes b. Mâlik gibi sahabenin büyüklerinden rivâyet edilmiş olması da duanın ehemmiyetini anlatan ayrı bir yöndür. Enes b. Mâlik'ten gelen rivâyette, “İstihâre eden kimse ziyan etmez, istişâre ile hareket eden de pişman olmaz, iktisada riayetkâr olan da sıkıntıya düşmez.” buyrulması da bu ehemmiyeti ayrıca hissettirmektedir.

İstihârenin vicdanlarımız üzerindeki faziletkâr tesiri de çok mühimdir. İnsan bir işin hayır veya şerrini, fayda ve zararlarını kestiremediği; terk edilip edilmemesinde şaşırıp kaldığı zor zamanlarda istihâre, mümin için en emniyetli bir dayanaktır. İnsan benliğinin mutlak bir bilinmezliğe yönelişi kadar insanı bunaltan dar bir vaziyet yoktur. Herkesin nefsinde pek çok şahidi bulunan, akıl ve idrakimizle nüfuz etmemizin mümkün olmadığı böyle zor zamanlarda biz müminler için istihâre, ruhu te'yid eden İlâhî bir kapıdır. Düşünceleri dağınık ve iradesi çökmüş olduğu sırada bir mümin, İlâhî divânda el bağlayarak iki rekat nâfile namaz kılıp da Cenâb-ı Hak'tan hayır ve mutluluğa götürmesini dilemekle, gönlünde hiç şüphesiz bir hafiflik hisseder. Hayrın yöneleceğine emin olarak iradesi kuvvetlenir. Kabul olma şartlarına bağlı olan dualarımızın Allah (celle celâluhû) tarafından kabul buyrulacağına her mümin vicdanen emin bulunup inandığından, istihâre ettiği iş hakkında kendisi için hayırlı kismetin tecelli edeceğine de kalben emin olur ve rahatlar.

İstihârede edilen duanın kabul olunmaya yakın olduğunun en açık delili, istihâre eden kimsenin hayrını beklediği iş hakkında gönlünde bir inşirah ile derin bir mânevî rahatlama hissi duymasıdır. İstihâre eden kimsenin ruhunda böyle bir rahatlama ve eğilim uyanmazsa istihârenin yediye kadar tekrar edilmesi de Enes b. Mâlik'ten rivâyet edilmiştir.

Resûlullah Efendimiz (sallâhu aleyhi ve sellem), Enes b. Mâlik'e: "Ey Enes! Bir işe teşebbüs etmek istediğinde o iş hakkında yedi defa istihâre eyle! Sonra kalbinden geçen rûhî eğilime bak; çünkü hayır, kalbinde doğan o rahatlama ve temâyüldedir." buyurmuştur. İstihârenin kabul olmaya yakın olmasında, istihâre eden kimsenin iman ve kanaatindeki sağ-

lamlığın büyük bir etkisi vardır. İmanı sağlam, seçilmiş kişilerin vicdanlarındaki safvet, ahlâk ve itikadlarındaki sağlamlık tesiri olarak, kalbleri mir'at-i mücellâ (hakikatlerin aksettği bir ayna) gibi İlâhî feyizlere ve bu sayede yeryüzündeki hâllere makes olmaktadır. Nefsinde bu yüksek fazileti göremeyen kimselerin hüsn-ü zan ettiği temiz kalbli kişilere istihâre ettirmelerinde isabet vardır.

İstihâre, bütün işlerimizi, Cenâb-ı Hakk'a arz etme gibi gayet mühim bir ahlâkî vazife ve dinî bir görevi de içine almaktadır. "Sizin hoşlanmadığımız nice şeyler belki de sizin için hayırlıdır." (Bakara, 2/216) âyeti gereğince insanların idrak kâbiliyeti, henüz gerçekleşmemiş işlerin neticesini idrâk etmeye yetmeyebilir. Hayır olarak takdir edilmiş olan nice şeylerin bizim zekâmızla bakılınca şer görüldüğü de nadir olaylardan değildir. İstihâre eden bir mümin: (Yâ Rabbi! Şu işin sonucunun hayır ve şer olacağını anlamaktan âcizim) diye kendisinin değil Cenâb-ı Allah'ın (celle celâluhü) bilgisine dayanarak O'ndan yardım dilemiş olmaktadır ki, bu durum tam ehl-i sünnet inancıdır. İnsanların ilim sıfatından nasibdâr olabilmesi, Cenâb-ı Hakk'ın bildirmesiyledir. Öyleyse, bu inanca göre hareket eden ve Cenâb-ı Hakk'a işlerini arz eden bir mümin gönlünün, bu işlerin neticesinden muzdarib olamayacağı pek tabîdir.

İstihâre hususunda şunu da bildirmek isteriz ki; sonuçları hayır olduğu bilinen hususlarda istihâre etmek müstehab olmadığı gibi lâzım da değildir. Meselâ ilim tahsil etmek için, bilinen bir sanatı öğrenip öğrenmemeye yönelik olarak istihâre etmeye hiç lüzum yoktur. İslâm dini bu istihâre gibi, doğrudan doğruya Allah Teâlâ'dan hayır dilemek esasını koyarak, bütün çeşitleriyle cahiliye hurafeleriyle mücadele ettiği gibi falcılık

ve kehânet-furûşlukla da mücadele etmiştir. Kur'ân-ı Kerim'in bir âyetinde fal okları, Şeytan'ın pisliklerinden neş'et eden hoş görülmemiş bir âdet, fenalıkta şarab içmeye, kumar oynamaya ve putlara tapmaya eşit bir günah olduğu bildirilerek bunlardan kaçınmak gerektiği emredilmiştir. (Sahih-i Buhârî Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercemesi ve Şerhi, Diyanet İşleri Başkanlığı, 1973)

Peygamberlik İddiasında Bulunan İki Kişiye İşâret Eden Rüya

Ebû Hureyre'den (radiyallâhu anh) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) buyurdular ki: "Biz öne geçen sonuncularız. Ben uyurken, bana arzın hazineleri getirildi. Elime altından iki bilezik kondu. Bunlar benim gözümde büyüdüler ve beni kederlendirdiler. Bana, 'bunlara üfle' diye vahyedildi. Ben de üfledim, derken uçup gittiler. Ben bunları, çıkacak olan ve aralarında bulunduğum iki yalancı olarak te'vil ettim: Birisi San'a'nın lideri (el-Ansî), diğeri de Yemâme'nin lideri (Müseylime)dir." (Buhârî, Tâ'bir, 40, 70; Müslim, Rüya, 22; Tirmizî, Rüya, 10; İbn Mâce, Rüya, 10)

Hadisten Anladıklarımız

Müseylime ve Esved el-Ansî, peygamberlik iddiasında bulunmuş yalancılardandır. Müseylime, Efendimiz'den (sallallâhu aleyhi ve sellem) sonra O'nun yerine geçmek şartı ile kendisine tabi olacağını söylüyordu. Esved el-Ansî de peygamberlik iddiasında bulunan birisi olup, Yemen'de zuhûr eden fitnede uyurken öldürülmüştür. (Ahmed Davudoğlu, Sahih-i Müslim Terceme ve Şerhi, 10/38-39)

Peygamberimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) Bir Rüyası

Ebû Musa'nın (radiyallâhu anh) bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) buyurdular ki: "Rüyamda kendimi Mekke'den, hurma ağaçları bulunan bir beldeye hicret ediyor olarak gördüm. Ben bunu, hicretimin Yemâme'ye veya Hecer'e olacağı şeklinde tahmin etmiştim, meğer Yesrib şehrine imiş. Aynı rüyamda kendimi bir kılıncı sallıyor gördüm. Kılıncın başı kopmuştu. Bu, Uhud Savaşı'nda müminlerin maruz kaldıkları musibete delâlet ediyormuş. Sonra kılıncımı tekrar salladım. Bu sefer, eskisinden daha iyi bir hâl aldı. Bu da, Cenâb-ı Hakk'ın fetih ve Müslümanların bir araya gelmeleri nevinden lûtfettiği nimetlerine delâlet etti. O aynı rüyamda sığırlar ve Allah'ın verdiği başka bir hayrı gördüm. Sığırlar Uhud gününde mü'minlerden bir cemaate çıktı. (Gördüğüm diğer) hayır da Allah'ın Bedir'den sonra (nasib ettiği fetihlerin) hayrı ve bize Rabb'imizin sonradan lûtfettiği ve Bedir günü getirdiği sıdkın sevabı olarak çıktı." (Buhârî, Tâ'bir, 39, 44; Menâkıb, 25, Meğâzî, 9, 26; Menâkıbu'l-Ensâr, 45; Müslim, Rüya, 20)

Hadisten Anladıklarımız

Âlimlerin bu konudaki görüşü şudur: "Hecer, Yemen'de bir şehrin ismidir. Bahreyn'in başkentidir. Yesrib ise Medine'nin eski ismidir. Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) rüyayı bu şekilde tefsir etmesinin sebebi, kılıncın yardımcıya delalet etmesidir. Çünkü bir insan düşmana kılıncıyla hücum eder. Başka yerlerde kılınç, oğul, baba, amca veya kardeş, yahut da zevce gibi şeylerle te'vil edilir. Bazen de memurluğa, emanete, kişinin diline ve hüccetine veya bir zâlimin musallat olmasına da işâret edebilir. Hadisteki rüyada birtakım ineklerin görüldüğü başka hadiste, "kesilen inekler" şeklinde geçmektedir. Rüyanın te'vili

de bu ziyade ile tamam olmaktadır. Çünkü ineklerin kesilmesi Uhud gazasında sahabenin şehid edilmesine işâret etmektedir.” (Ahmed Davudoğlu, Sahih-i Müslim Terceme ve Şerhi, 10/36)

Rüya Hakkındaki Diğer Hadisler

Semure b. Cündeb (radıyallâhu anh) anlatıyor: “Resûlullah sık sık, ‘Sizden bir rüya gören yok mu?’ diye sorardı. Görenler de, O’na Allah’ın dilediği kadar rüyalarını anlatırlardı. Bir sabah bize yine sordu: ‘İçinizden rüya gören var mı?’ Kendisine, ‘Bizden kimse bir şey görmedi!’ denince bunun üzerine, ‘Ama ben gördüm.’ dedi ve anlatmaya başladı, ‘Bu gece bana iki kişi geldi. Beni alıp, ‘haydi yürü!’ dediler. Ben de yürüdüm. Yatan bir adamın yanına geldik. Onun yanında birisi vardı. Elinde bir kaya olan bu kişi, onun baş ucunda duruyordu. Bazen bu kayayı onun başına indirip onunla başını yarıyordu, taş da sağa sola yuvarlanıp gidiyordu. Adam taşı takip ediyor ve tekrar alıyordu. Ama, başı eskisi gibi iyileşinceye kadar vurmuyordu. İyileştikten sonra tekrar indiriyor, önceki yaptıklarını aynen yineliyordu. Beni getirenlere, ‘Sübhânallah! Nedir bu?’ dedim. Dinlemeyip, ‘Yürü! Yürü!’ dediler. Yürüdük ve sırt üstü uzanmış birinin yanına geldik. Bunun da yanında, elinde demir kancalar bulunan biri duruyordu. O, yanındaki adamın önce yüzüne gelip, çengeli takıp yüzünün yarısını ensesine kadar soyuyordu. Burnu ve gözünü enseye kadar soyuluyordu. Sonra öbür tarafına geçip, aynı şekilde diğer yüzünün derisini de ensesine kadar soyuyordu. Bu da, yüz derileri iyileşip eskisi gibi sıhhate kavuşuncaya kadar bekliyor, sonra tekrardan önce yaptıklarını yapmaya başlıyordu. Ben burada da, ‘Sübhanâllah! Nedir bu?’ deyince cevap vermeyip, ‘Yürü! Yürü!’ dediler. Beraberce yürüdük. Fırın gibi bir yere geldik. İçinden bir-

takım gürültüler ve sesler geliyordu. Gördük ki, içinde bir kısım çıplak kadınlar ve erkekler var. Aşağı taraflarından bir alev yükselip onları yalıyordu. Bu alev onlara ulaştınca çığlık koparıyorlardı. Ben yine dayanamayıp, 'Bunlar kimdir?' diye sordum. Bana yine cevap vermeyip, 'Yürü! Yürü!' dediler. Beraberce yürüdük. Kan gibi kırmızı bir nehir kenarına geldik. Nehirde yüzen bir adam vardı. Nehir kenarında da yanında pek çok taş bulunan bir adam duruyordu. Adam bir müddet yüzüp kıyıya doğru yanaşınca yanında taşlar bulunan kıyıdaki adam geliyor, öbürü ağzını açıyor, bu da ona bir taş atıp kovalıyordu. Adam bir müddet yüzdükten sonra geri dönüp adama doğru yine yaklaşıyordu. Her dönüşünde ağzını açıyor, kıyıdaki de ona bir taş atıyordu. Ben yine dayanamayıp, 'Bu nedir?' diye sordum. Cevap vermeyip yine, 'Yürü! Yürü!' dediler. Beraberce yürüdük. Çok çirkin görünüşlü bir adamın yanına geldik. Böylesi çirkin kimseyi hayatında hiç görmemişimdir. Bunun yanında bir ateş vardı. Adam ateşi tutuşturup etrafında dönüyordu. Ben yine, 'Bu nedir?' diye sordum. Cevap vermeyip, 'Yürü! Yürü!' dediler. Beraberce yürüdük. İri iri ağaçları olan bir bahçeye geldik. İçerisinde her çeşit bahar çiçekleri vardı. Bu bahçenin içinde çok uzun boylu bir adam vardı. Semaya yükselen başını neredeyse göremiyordum. Etrafında çok sayıda çocuklar vardı. Ben yine, 'Bunlar kimdir?' dedim. Cevap vermeyip, 'Yürü! Yürü!' dediler. Beraberce yürüdük. Ulu bir ağacın yanına geldik. Şimdiye kadar bundan daha büyük ve daha güzel bir ağaç hiç görmemişim. Arkadaşlarım, 'Ağaca çık!' dediler. Beraberce çıkmaya, altın ve gümüş tuğlalarla yapılmış bir şehre doğru yükselmeye başladık. Derken şehrin kapısına geldik. Kapıyı çalıp açmalarını istedik. Açtılar ve beraberce girdik. Bizi bazı insanlar karşıladı. Bunlar yaratılışça bir yarısı çok güzel, diğer yarısı da çok çir-

kin kimselerdi. Sanki böylesine güzellik ile böylesine çirkinliği şimdiiye kadar hiç görmemişsindir. Arkadaşlarım onlara, 'Gidin şu nehre bakın!' dediler. Meğerse orada açıkta bir nehir varmış. Suyu sanki sâfi süttü ve bembeyazdı. Gidip içine banıp çıktılar. Çirkinlikleri tamamen gitmiş olarak geri döndüler. İki tarafları da en güzel şekli almıştı. Beni dolaştıran arkadaşlarım açıkladılar: 'Bu gördüğün Adn cennetidir. Şu da (metin) makamındır.' Gözümü çevirip baktım. Bu bir saraydı. Tıpkı beyaz bir bulut gibi. 'Beni gezdirin, içine bir gireyim!' dedim. 'Şimdilik hayır! Ama mutlaka gireceksin.' dediler. Ben, 'Gecedен beri acaip şeyler gördüm, neydi bunlar?' diye sordum. 'Sana anlatacağız.' dediler ve anlatmaya başladılar: 'Taşla başı yarılan, o ilk gördüğün adam, Kur'ân'ı atıp reddeden, farz namazlarda uyuyup kılmayan kimsedir. Ensesine kadar yüzünün derileri, burnu, gözü soyulan adam, evinden çıkıp yalanlar uydurup, etrafa yalan saçan kimsedir. Fırın gibi bir binanın içinde gördüğün kadınlı erkekli çıplak kimseler, zina yapan erkek ve kadınlardır. Kan nehrinde yüzüp ağzına taş atılan adam fâiz yiyen adamdır. Ateşin yanında durup onu yakan ve etrafında dönen pis manzaralı adam, cehennemın bekçisidir. Bahçede gördüğün uzun boylu adam İbrahim idi. Onun etrafındaki çocuklar ise fitrat üzere (bulûğa ermeden) ölen çocuklardır.' Cemaatten biri atılarak hemen, 'Ey Allah'ın Resûlü! Müşrik çocukları da mı?' diye sordu. Allah Resûlü, 'Evet, dedi, müşrik çocukları da.' ve anlatmaya devam etti: 'Yarısı güzel, yarısı çirkin yaratılışlı olan adamlara gelince, bunlar iyi amellerle kötü amelleri birbirine karıştırıp her ikisini de yapan kimselerdir. Allah onları affetmiştir.'" (Buhârî, Tâ'bir, 35, 48, Ezân, 156, Teheccüd, 12, Cenâiz, 93, Buyu', 2, Cihâd, 4, Bed'ül-Halk, 6, Enbiya, 8, Edeb, 69; Tirmizî, Rûya, 10)

Rüya

Ebû Said'den (radiyallâhu anh) rivâyet edilen bir habere göre Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Ben uyurken rüyamda insanların bana arz eddiklerini gördüm. Üstlerinde gömlekler vardı. Bu gömleklerin bir kısmı göğüslerine kadar, bir kısmı da daha aşağısına kadardı. Ömer b. Hattâb da bana uğradı. Onun üstünde ise yere kadar sürünen (uzun) bir gömlek vardı. Sahabîler, 'Bunu nasıl te'vil ettin, Yâ Resûlallah?' diye sorunca Allah Resûlü, 'Din ile' diye cevap verdi." (Buhârî, Rüya, 17-18; Tirmizî, Rüya, 9; Dârimî, Rüya, 13)

Abdullah b. Ömer'den (radiyallâhu anh) rivâyet edilen bir hadise göre Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Ben uykuda iken, bana bir bardak süt getirildi. Ondan bir miktar içtim; ama o kadar kandım ki, susuzluğumun tırnaklarımdan çıktığını hissederek gibi oldum. Kalan kısmını da Ömer'e verdim. Sahabîler: 'Bunu ne ile te'vil ettin Yâ Resûlallah?' diye sorunca Allah Resûlü, 'İlim ile' buyurdular." (Buhârî, Rüya, 15; Tirmizî, Rüya, 9; Dârimî, Rüya, 13)

Yine Abdullah b. Ömer'den (radiyallâhu anh) bildirilen bir habere göre Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Rüyamda kendimi, misvakla dişlerimi temizlerken gördüm. Biri diğerinden yaşlı olan iki adam beni çektiler. Ben de misvağı, onların küçüğüne verdim. Bunun üzerine bana, 'Onu büyüğüne ver!' denilince ben de büyüğüne verdim." (Bu hadiste bildirilen misvağın verilme meselesi, yaşlıya ve ihtiyara öncelik tanımayı ifade etmektedir. Fakat, fazilet bakımından bir genç üstün olursa, usûlüyle yapıldığı takdirde o zaman gencin yaşlıdan üstün tutulması söz konusu olabilir.) (Müslim, Rüya, 19)

H a d i s - i Ş e r i f l e r d e R ü y a

Enes b. Mâlik'in (radiyallâhu anh) bildirdiğine göre Efendimiz'in (aleyhissalâtu vesselâm) şöyle buyurduğu haber verilmiştir: "Ben bu gece, rüyamda, kendimi Ukbe b. Râfi'in evinde olduğumu gördüm. Orada bana 'İbn Tâb' denen cinsten taze hurma getirildi. Ben bu rüyayı şöyle te'vil ettim: Yükselme dünyada bizimdir, âhirette de hayırlı âkıbet bizimdir, dinimiz de tamamlanmıştır." (Müslim, Rüya, 18; Ebû Dâvud, Edeb, 96)

Abdullah b. Selâm'ın (radiyallâhu anh) şöyle dediği bildirilmiştir: "Rüyamda kendimi, sanki bir bahçede iken gördüm. Bahçenin ortasında bir sütun (direk), sütunun tepesinde de sağlam bir kulp bulunuyordu. Bana, '(Şu sütuna) çık!' denildi. Ben, 'Çıkamam!' dedim. Bunun üzerine yanıma bir hizmetçi geldi. Elbiselerimi kaldırdı. Ben de yukarıya çıktım ve sütunun tepesindeki kulpa sımsıkı sarıldım. Sonra ona sarılmış olduğum hâlde uyandım. Bu rüyayı Hz. Peygamber'e anlatınca, 'O bahçe (Ravza), İslâm bahçesidir. O sütun da İslâm sütunudur. Kulp da (Kur'ân'da el-Urvetu'l-Vüskâ olarak belirtilen din ve Kur'ân olan) o sapasağlam kulptur ki, ölünceye kadar sen ona sımsıkı sarılmış olarak kalacaksın.' buyurdular." (Buhârî, Rüya, 24)

Abdullah b. Ömer (radiyallâhu anhümâ) anlatıyor: "Rüyamda, avucumda 'seraka' denen iyi cins ipekten bir parça gördüm. Bu parça cennette, her nereyi arzu etsem beni oraya uçuruyordu. Bu rüyayı Hafsa'ya anlattım. O da Resûlullah'a anlatmış. Allah Resûlü de, 'Kardeşin sâlih bir kimse.' diyerek rüyayı yorumlamış." (Buhârî, Tâ'bir, 25; Müslim, Fedâilu's-Sahâbe, 139; es-Sââtî, Fethu'r-Rabbânî, XVII/216)

R ü y a

Ümmü'l-Alâ el-Ensâriyye (radiyallâhu anhâ) anlatıyor: "Muhâcirler, Mekke'den Medine'ye geldiği zaman (kur'a çekildi), bize de Osman b. Maz'ûn'un ağırlanması çıktı. (Onu evimize yerleştirdik.) Hemen arkasından hastalandı. Sonra da onun tedavisi ile meşgul olduk. (Fakat şifa bulamadı) ve vefat etti. Daha sonra onu rüyamda gördüm. Akan bir çeşmesi vardı. Rüyamı Allah Resûlü'ne anlattım. Bana, 'Bu onun amelidir, onun için akıyor.' dedi." (Buhârî, Tâ'bir, 13, 27; Cenâiz, 3, Şehâdât; 30, Menâkıbu'l-Ensâr, 46)

Ebû Bekre (radiyallâhu anh) anlatıyor: "Resûlullah bir gün; 'İçinizden rüya gören var mı?' diye sorular. Cemaatten bir adam, 'Evet ben (şöyle bir rüya gördüm) diyerek anlatmaya başladı: Sanki gökten inmiş bir terazi vardı. Siz ve Ebû Bekir tartıldınız. Siz, Ebû Bekir'den ağır geldiniz. Ebû Bekir'le Ömer de tartıldılar. Ebû Bekir ağır geldi. Sonra Ömer'le Osman tartıldılar. Ömer ağır bastı. Sonra terazi kaldırıldı.' dedi. (Rüyayı anlatan adam sözünü bitirince) Resûlullah'ın mübarek yüzlerinde memnuniyetsizlik gördük." (Ebû Dâvud, Sünnet, 9; Tirmizî, Rûya, 10)

Hiz. Âişe vâlidemiz (radiyallâhu anhâ) anlatıyor: "Hz. Peygamber'e Varaka b. Nevfel hakkında soruldu. Hz. Hatice, 'O seni tasdik etti ve sonra da Sen peygamberliğini izhar etmeden önce vefat etti.' dedi. Resûlullah şu cevabı verdi: O bana rüyada gösterildi. Üzerinde beyaz bir elbise vardı. Şayet cehennemlik olsaydı, beyaz renkli olmayan bir elbise içerisinde olması gerekirdi." (Tirmizî, Rûya, 10)

Ebû Rezîn el-Ukaylî (radiyallâhu anh) Allah Resûlü'nün (aleyhissalâtu vesselâm) şöyle buyurduğunu haber vermiştir: "Müminin rüyası, nübüvvetin kırk cüz'ünden bir cüz'dür. Bu rüya, anlatılmadığı müddetçe bir kuşun ayağında (taki-

Hadîs-i Şerîflerde Rûya

lı vaziyette) durur. Anlatılacak olursa hemen düşer.” (Tirmizî, Rûya, 6; Ebû Dâvud, Edeb, 96; İbn Mâce, Rûya, 6; Dârimî, Rûya, 11)

Ebû Saîd'den (radiyallâhu anh) Hz. Peygamberimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “En sâdık (doğru) rûya seher vakitlerinde görülen rüyadır.” (Tirmizî, Rûya, 3; Dârimî, Rûya, 9)

Hz. Âişe validemiz (radiyallâhu anhâ) anlatıyor: “Rüyamda odama üç ayın düştüğünü gördüm. Rüyamı babam Ebû Bekir'e anlattım. Sükût edip cevap vermedi. Resûlullah vefat edip de odama defnedilince Ebû Bekir, 'İşte (rüyanda gördüğün) üç aydan biri ve en hayırlısı!' dedi.” (Muvatta, Cenâiz, 10)

Ebû Hureyre'den (radiyallâhu anh) bildirilen bir hadiste Allah Resûlü (aleyhissalâtu vesselâm) şöyle buyurmuşlardır: “Rûya üç kısımdır: Biri Allah'tan bir müjdedir. Diğeri nefsin konuşmasıdır. Üçüncüsü de Şeytan'ın korkutmasıdır. Sizden biri hoşuna giden bir rûya görecektir olursa, dilersen onu anlatsın. Eğer rüyasında hoşuna gitmeyen bir şey görürse onu kimseye anlatmasın, kalkıp namaz kılsın.” (Müslim, Rûya, 6; Tirmizî, Rûya, 1; İbn Mâce, Rûya, 3; Dârimî, Rûya, 6; Hâkim, el-Müstedrek, 4/390)

Ebû Katâde'den (radiyallâhu anh) rivâyet edilen bir hadiste Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: “İçinizden biri rûya gördüğü zaman, nasihat eden ve herkesin itibar ettiği bir kimseye söylesin. O da hayır söylesin, hayırla te'vil etsin. (Bir rivâyette de, 'sevdiği akıllı kimseye', diğeri bir rivâyette 'sevdiği kimseye', bir diğeri rivâyette ise 'sevdiği kimseye yahut rey sahibi birine söy-

Rüya

lesin' kaydı vardır.)" (Müslim, Rüya, 3; Tirmizî, Rüya, 6; Dârimî, Rüya, 10; İbn Hacer, el-Metalibu'l-Âliye, III/40)

İbn Zümeyl el-Cühenî'den (radiyallâhu anh) bildirilen bir haberde şöyle buyrulmuştur: "Birisi rüya anlatacağı zaman Allah Resûlü şöyle derdi: Hayırsa onu bulasın. Şerse ondan korunasin. Hayır bize, şer düşmanlarımıza. Âlemlerin Rabb'ine hamd olsun. Anlat!" (Heysemî, Mecmau'z-Zevâid, VII/183)

H. Enes'in (radiyallâhu anh) haber verdiği göre Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) buyurdular ki: "Rüyada gördüğünüz şeylerin isimlerini, o rüyayı yormada esas alın. Keza gördüklerinizin kinaye ve işâret ettiği mânâlarını da dikkate alın. Rüya, ilk yorumcuya göre (vukua gelir, öyleyse rastgele kimselere anlatmayın)." (İbn Mâce, Rüya, 7; Heysemî, Mecmau'z-Zevâid, VII/183)

Urve b. Zübeyr (radiyallâhu anh) anlatıyor: "Allah Resûlü'ne 'Lehumu'l-büşrâ fi'l-hayati'd-dünyâ' (Dünya hayatında da, âhirette de müjde vardır onlara. (Yûnus, 10/64) âyetinden sorduğumuzda, 'O, sâlih rüyadır.' buyurdular. Onu, sâlih adam görür." (İbn Mâce, Rüya, 1; Muvatta, Rüya, 1; Tirmizî, Rüya, 3; Dârimî, Rüya, 1)

Ebû Hureyre'den rivâyet edilen hadisin bir bölümünde Efendimiz (aleyhissalâtu vesselâm) şöyle buyurmuştur: "... Rüyası en sâdik (doğru) olanınız, sözü en doğru olanınızdır..." (Müslim, Rüya, 6; Tirmizî, Rüya, 1; Dârimî, Rüya, 7)

H. Ali'den (kerremallâhu vecchû) rivâyet edilen bir hadiste Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Kim rüya mevzuunda kasten yalan

Hadis-i Şeriflerde Rüya

söylerse cehennemdeki yerine hazırlansın.” (Müsned, 1/131; es-Sââtî, Fethu'r-Rabbânî, XVII/214)

Abdullah b. Ömer'den (radiyallâhu anhümâ) rivâyet edilen bir hadiste Efendimiz (aleyhissalâtu vesselâm) şöyle buyurmuştur: “Yalanların en büyüğü, rüyasında görmediği şeyi iki gözüyle gördüğünü iddia etmektir.” (Buhârî, Rüya, 45; Heysemî, Mezmau'z-Zevâid, VII/174)

Ebû Şureyh el-Huzâî'den (radiyallâhu anh) nakledilen bir hadise göre Allah Resûlü (aleyhissalâtu vesselâm) şöyle buyurmuştur: “İnsanların Allah'a en âsi olanı; katilinden başkasını öldüren; İslâm'da cahiliyye kan davasını talep eden ve rüyada görmediği şeyi 'gördüm' diye iddia eden dir.” (Heysemî, Mecmau'z-Zevâid, VII/174)

Ebû Hureyre'den (radiyallâhu anh) rivâyet edilen bir hadiste Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuşlardır: “Rüyamda kendimi cennette gördüm. Bir köşkün yanında bir kadın abdest alıyordu. 'Bu köşk kimin?' dedim. 'Ömer b. Hattab'ın' dediler. Ömer'in gayreti aklıma geldi ve döndüm. Bunun üzerine Ömer, 'Senden mi kıskanacağım Yâ Resûlallah!' dedi ve ağladı.” (Buhârî, Rüya, 31)

Abdullah b. Ömer'den (radiyallâhu anhümâ) rivâyet edildiğine göre Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: “Rüyamda Kâbe'nin yanında kara yağız bir adam gördüm. Kara yağız erkeklerin en güzeli idi. Kulaklarına inmiş uzun saçları, saçların en güzeliydi. Saçlarını taramış, üzerinden su damlıyordu. Bu hâlde iki kişinin omzuna dayanmış 'Kâbe'yi' tavaf ediyordu. 'Bu kim?' dedim. 'Meryem oğlu Mesîh' dediler. Sonra birdenbire son dere-

R ü y a

ce kıvırcık saçlı, sağ gözü şaşkı bir adamla karşılaştım. Zannedersin gözü salkımdan dışarı fırlamış bir üzüm tanesi... 'Bu kim?' diye sordum. 'Bu da Mesih Deccâl'dir' dediler." (Buhârî, Tâ'biru'r-Rüya, 11)

Abdullah b. Abbas'tan (radiyallâhu anh) nakledilen bir hadiste Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurduğu rivâyet olunmuştur: "Efendimiz, 'Kendisinden sonra bu işi bana bırakırsa O'na uyarım.' diyen Müseyleme'ye, hurma dalını göstererek: 'Benden şu parçayı istemiş olsan onu da sana vermem. Ben Allah'ın senin hakkındaki emrine tecavüz edemem. (Bana itaatten) geri dönersen Allah seni mutlaka kahredecektir. Öyle zannediyorum ki sen, hakkında bana ne gösterildi ise gösterilmiş olan o kimsesin. İşte -beraberinde yanında getirdiği Sabit b. Kays'ı işâret ederek- Sabit benden ötürü sana cevap verecek.' buyurdu ve oradan ayrıldı." (Müslim, Rüya, 21)

Semure b. Cündeb'den (radiyallâhu anh) nakledilen bir haberde Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuşlardır: "Semadan aşağı sarkmış bir kova gördüm. Ebû Bekir gelip kovanın ağzına sarılı ottan tutarak bir yudum aldı. Sonra Ömer gelip kovanın ağzına sarılı ottan tutarak kanıncaya kadar içti. Sonra Osman gelip yine kovanın aynı yerinden tutarak içti. Fakat kova elinden sıyrılarak düştü. Üzerine suyundan sıçradı." (Heysemî, Mecmau'z-Zevâid, 7/180)

Hız. Ca'de'den (radiyallâhu anh) nakledilen bir hadiste Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Allah Resûlü bir adam hakkında bir rüya görmüştü. O adama gelmesi için haber yolladı ve o adam da geldi. Allah Resûlü ona rüyayı anlatmaya başladı. Adam göbekli

Hadis-i Şeriflerde Rüya

birisi idi. Efendimiz parmağıyla karnına dürterek diyordu ki: Sende bu (göbek) olmasaydı daha iyi olurdu.” (Heysemî, Mecmau'z-Zevâid, VII/180)

Enes b. Mâlik'ten (radiyallâhu anh) nakledilen bir hadiste Allah Resûlü'nün (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurduğu rivâyet edilmiştir: “Rüyamda kılıcımın kabzasının kırıldığını ve bir koçun arkasına bindiğimi gördüm. Kılıcımın kırılmasını kavmimden birinin öldürüleceğine, koça binmemi de düşmanlarımla ileri gelenlerinden birini öldüreceğime yordum.’ Enes b. Mâlik devamlı şöyle der: ‘Efendimiz'in dediği gibi de oldu. Resûlullah müşriklerin sancağını tutan Talha b. Ebî Talha'ya öldürdü. Hamza b. Abdülmuttalib de şehid edildi.” Bu mânâda başka bir hadis-i şerifte, kılıcın kırılmasının ehl-i beytten birinin şehid olmasına işâret ettiği bildirilmektedir. (Mecmau'z-Zevâid, VII/180; es-Sââtî, Fethu'r-Rabbânî, XVII/222)

Abdullah b. Abbas'ın (radiyallâhu anh) bildirdiğine göre; “Resûlullah Uhud Savaşı gününde rüyasında, Bedir Harbi'ndeki 'Zülfikâr' adlı kılıcın ağzının kırıldığını görmüştü. Allah Resûlü, kılıcın ağzının kırılmasını içimizde kötü bir durum olacağına, koça bindiğini görmesini de Kuteybe'nin koçuna (Talha b. Ebî Talha'ya), içinde bulunduğu zırhı da Medine'ye yordu. Kesilmiş sığır görmesine gelince onu Allah hayretsin.” (es-Sââtî, Fethu'r-Rabbânî, XVII/221)

Ebû Hureyre'den (radiyallâhu anh) rivâyet edildiğine göre Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: “Uyurken bir havuzun başında insanlara su dağıttığımı gördüm. (Böyle dururken) Ebû Bekir geldi. Beni dinlendirmek için kovayı elimden alıp bir veya iki kova su çekti. (Kuyudan) su çekişinde zaaf vardı. -Allah ona mağfiret et-

Rüya

sin- Sonra İbn Hattab geldi, sürekli kuyudan su çekiyordu. Nihayet insanlar dönüp giderken havuz hâlâ fışkırıyor, dolup taşıyordu.” (Buhârî, Rüya, 30)

Abdullah b. Ömer'den (radiyallâhu anhümâ) bildirilmiştir ki: “Efendimiz'in zamanında ashabdan rüya görenler rüyalarını anlatırlardı. Efendimiz de 'maşallah' der ve (tabir ederdi). Ben de kendime; 'Eğer sende şu olsaydı şunun gördüğü gibi sen de rüya görürdün.' derdim.” (Buhârî, Tâ'biru'r-Rüya, 35)

Abdullah b. Amr'dan (radiyallâhu anh) bildirilmiştir: “Rüyamda gördüm ki, iki parmağımdan birinde bal, diğerinde de yağ vardı. Ben onları yalıyordum. Sabahleyin Allah Resûlü'ne anlattım. Resûlullah ona, 'Sen Kur'ân ve Tevrat okuyorsun.' dedi. Allah Resûlü'nün dediği gibi Abdullah b. Amr, (Kur'ân'a ek olarak) Tevrat da okuyordu.” (es-Sââtî, Fethu'r-Rabbânî, XVII/216)

Ebû Saîd el-Hudrî'den (radiyallâhu anh) nakledilmiştir ki: “O, rüyasında Sâd Sûresi'ni yazıyordu. (Sûredeki) secde âyetine gelince (ki bu âyet 24. âyettir) okka, kalem ve huzurundaki her şeyin secdeye kapandığını gördü. Rünyayı Allah Resûlü'ne anlattı. Bu rüyadan sonra, o âyet gelince (Efendimiz) secde ederdi. (Başka bir rivâyette Allah Resûlü Ebû Saîd el-Hudrî'ye, 'Sen de secde ettin mi?' diye sordu. Ebû Saîd, 'Hayır' deyince, Efendimiz ona, 'Sen secde etmeye onlardan daha lâyıksın.' buyurdular.” (es-Sââtî, Fethu'r-Rabbânî, XVII/216)

Huzeyme b. Sâbit'ten (radiyallâhu anh) nakledilmiştir: “O, rüyada kendisini Allah Resûlü'nün alınına secde ederken gördü. Resûlullâh'a gelerek rüyasını anlattı. Bunun üzeri-

Hadîs-i Şerîflerde Rûya

ne Allah Resûlü başını kaldırdı. Huzeyme de O'nun mübarek alınlarına secde etti. Efendimiz diğer bir rivâyette, '(Sâlih) ruhlar rüyada buluşurlar.' buyurdu." (es-Sââtî, Fet-hu'r-Rabbânî, XVII/216)

Ümmü'l-Fadl'dan (radiyallâhu anhâ) rivâyet edildiğine göre kendisi bir gün, "'Ey Allah'ın Resûlü! Rüyamda sanki sizin uzuvlarınızdan birinin evimde olduğunu gördüm.' deyinince, Allah Resûlü de, 'Hayır görmüşsün. Benim kızım Fâtîma bir oğlan çocuğu dünyaya getirir, sen de onu emzirirsin.' buyurmuşlardı. Gerçekten de Fâtîma (bir müddet sonra) bir çocuk doğurdu. Ümmü'l-Fadl da (kendi bebeği) Kusam'ın sütüyle onu emzirdi. Ümmü'l-Fadl (sözüne devamla) dedi ki: 'Bir gün ben onu Allah Resûlü'nün yanına getirip kucağına koydum. Çocuk (Resûlullah'ın kucağına) küçük abdestini yaptı. Ben de çocuğun omzuna vurdum.' Resûlullah müdahale ederek 'Oğlumun canını yaktın. Allah sana rahmet (mağfiret) etsin.' buyurdular." (İbn Mâce, Rûya, 10)

Talha b. Ubeydullah (radiyallâhu anh) anlatıyor: "'Belî (kabilesin)den iki kişi Allah Resûlü'nün yanına geldiler. Bu ikisi aynı anda Müslüman olmuşlardı. Biri diğerinden daha gayretli idi. Bunların içinden gayretli olanı, bir gazveye iştirak etti ve şehid oldu. Öbürü, ondan sonra bir yıl daha yaşadı. Sonra o da öldü. Talha devamla der ki: 'Ben rüyamda gördüm ki, ben cennetin kapısının yanındayım. Bir de baktım yanımda o iki zât var. Cennetten biri çıktı ve o iki kişiden sonradan ölene (cennete girmesi için) izin verdi. Aynı vazifeli zât, bir müddet sonra yine çıktı, şehit olana da (içeri girme) izni verdi. Sonra, adam benim için geri geldi ve, 'Sen dön, senin cennete girme vaktin henüz gelmedi!' dedi.' Sabah olunca, Talha bu rüyayı halka anlattı. Herkes

Rüya

bu rüya (da şehid olan zâtın sonradan cennete girmesine) şaştı. Bu, Resûlullah'a kadar ulaştı, rüyayı ona anlattılar. (Dinledikten sonra) Aleyhissalâtu vesselâm, 'Burada şaşacak ne var?' buyurdular. Halk, 'Ey Allah'ın Resûlü! Bu zât (din için) çalışmada öbüründen daha gayretli idi ve şehid de oldu. Ama cennete öbürü ondan evvel girdi.' dediler. Bunun üzerine Resûlullah, 'Berikisi ondan sonra bir yıl hayatta kalmadı mı?' dedi. 'Evet!' dediler. Hz. Peygamberimiz de, 'Ve o Ramazan'ı idrak edip oruç tutmadı mı? Bir yıl boyu şu kadar namaz kılmadı mı?' deyince etrafındakiler yine, 'Evet!' dediler. Bunun üzerine Resûlullah, 'Şu hâlde ikisinin arasında bulunan mesâfe gök ile yer arasındaki mesafeden fazladır!' buyurdular." (İbn Mâce, Rüya, 10)

Hz. Câbir (radiyallâhu anh) anlatıyor: "Bir bedevî, Hz. Peygamber'e gelip, 'Rüyamda başımın kesildiğini, kendimin de onun peşine düştüğünü gördüm.' dedi. Resûlullah adamı azarlayıp: 'Sakın ha! Şeytan'ın, rüyada seninle eğlenmesini kimseye anlatma!' buyurdu." (Müslim, Rüya, 12, 16)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
TARİHTE GÖRÜLMÜŞ BAZI MEŞHUR
RÜYALAR

GİRİŞ

Kitabın bu bölümünde Asr-ı Saadetten günümüze kadar tarih boyunca görülmüş ibretli rüyalardan bazıları ve bunların tabirleri yer almaktadır. Şimdi sizi her biri bir ibret hikayesi bu rüyalarla başbaşa bırakıyoruz.

Rüyasında Efendimize Ümmetinin Arzı

Peygamberimiz, Ubâde b. Sâmit'in zevcesi Ümmü Hâram binti Milhân'ın hânelerinde istirahat buyururken, uyumuş, bir rüya görmüş ve uyandıklarında gülerek şöyle buyurmuşlardı: "Rüyamda ümmetim bana arz olundu. Koltuklara kurulmuş Melikler gibi deniz seferleri yaptıklarını gördüm." (İbn Kesir, el-Bidâye ve'n-Nihaye 7/152) Burada, ilâhi mesajların denizaşırı ülkelere götürülmesi yolunda bir işâret yapılmaktadır ki bu mübarek müjde sahabe döneminde gerçekleştirilmiştir.

İbn Abbas'ın Rüyası

İbn Abbas, îman ve ilimde nurdan bir âbide gibiydi. Dün-yada iken cennetle müjdelenen bir insandı. Allah Rasûlü (sal-lallâhu aleyhi ve sellem) berzahî tablolarda gördüklerini böyle te-vil etmiş ve “Bana rüyamda bir bardak süt ikram edildi. İçtim ve iliklerime kadar hissettim. Gerisini Ömer’e verdim” demiş-ti. Sahâbî tevîlini sorunca “O ilimdir” buyurmuşlardı. (Buhari, İlim, 23; Tabir, 15, 16, 34, 37; Müslim, Fezâilü’s-Sahâbe, 16)

Bir defasında da, “İnsanlar bana arzolundu. Hepsinin üzerinde elbiseler vardı. Kiminin elbisesi göbeğinde, kimisi-ninki ise dizlerindeydi. Ömer de arzolundu. Fakat, O’nun elbi-sesi başından aşkındı” dedi. Sahâbî tevîlini sorunca, Allah Rasûlü, “O îmandır” cevabını verdi. (Buhari, İman, 15; Tabir, 17; Tir-mizi, Rü’ya, 9; Dârimî, Rü’ya, 13; Müsned, III/86.)

İbn Abbas anlatıyor: Ömer’i rüyamda görebilmek için tam bir sene dua ettim. Netîcede bir gün onu rüyamda gördüm. Alnındaki terleri siliyordu. Sordum: “Ne ile karşılaştın?” Cevap verdi: “Hesaptan şimdi kurtuldum. Eğer Rabbimi Raûf ve Rahîm bulmasaydım, ben bu gün mahv olmuştum.”

Oysa ki her sahâbî ilâhî imtiyazla serfirazdı. Evet, onlar gökteki yıldızlar gibiydi. (Aclûnî, Keşfü’l-Hafâ, I/147.) Hele Ömer... Evet, sahabîlerin hepsi, “Tâbînin en büyüğü, sahâbînin en küçüğü olan Vahşî’nin atının burnundaki toz kadar dahi ola-maz” mazhariyetiyle mârûf idiler.

Muaz b. Cebel’in Rüyası: “Dalgalarla Pençeleşiyordum”

Hz. Ömer, Muaz’ı çok severdi. Hatta Hz. Ömer’in vefâtı anında en büyük teessürlerinden biri de Muaz’ın vefât etmiş olmasıydı. O, Hz. Ömer’den çok önce Amvas’ta, yakalandığı

veba sebebiyle ölmüştü. Hz. Ömer ise ölüm döşeğinde şöyle diyordu: “Ah keşke Muaz b. Cebel hayatta olsaydı! Onu yerime halîfe bırakır ve o zaman kalb ve gönül rahatlığı içinde ölebilirdim.” Hz. Ömer’in Muaz hakkındaki kanaati işte buydu.

Fakat gel gör ki, Hz. Ömer, Muaz’ın Yemen’den mal-mülk edinerek döndüğünü duymuştu. Hemen halîfeye mürâcaat etti ve Muaz’ın elindeki bütün malların müsâdere edilmesini istedi. Ancak, Hz. Ebû Bekir bu teklifi kabûl etmedi. Zira onun Muaz hakkında zerre kadar şüphesi yoktu. Gerçi Hz. Ömer’in de Muaz’dan şüphesi yoktu ve olamazdı. Ama o, Muaz’ın töhmet altında kalmasını istemiyordu.

Vakit geçirmeden Muaz b. Cebel’in (radiyallâhu anh) kapısını çaldı: “Sen Yemen’e giderken hiçbir şeyin yoktu. Halbuki bugün mal-mülk sâhibisin. Bana öyle geliyor ki sen getirdiklerinin hepsini beytûlmâle devretmelisin” dedi.

Muaz b. Cebel, Ömer’e (radiyallâhu anh) hiçbir karşılık vermedi. O gece evinde istirahat etti. Sabah ise çok erken vaktte Hz. Ömer’in kapısını çaldı. Gözyaşları içindeydi ve Hz. Ömer’e şunları anlatıyordu: “Bu gece bir rüya gördüm. Beni büyük bir deryânın içine attılar. Dalgalar üzerimden aşip aşip geliyordu. Boğulacak gibiydim. Dalgalarla pençeleşiyordum. Sonra sahilde sen belirdin. Elimden tuttun, beni çıkardın. Anladım ki Yemen’den getirdiğim her şeyi beytûlmâle vermem gerekiyor. Ben onların bütününü beytûlmâle veriyorum.”

İşte ideal insan!.. Halîfesi ile, halîfenin yardımcısı ile, mal memuru ile bizim insanımız. Bir cemaat hâlinde, ideal bir topluluk örneği insanlar...

Hazret-i Ali'nin Rüyası

Hazret-i Ali, Irak'a gitmek üzere Medine'den çıkarken bir ayağı üzenginde olduğu halde Abdullah İbn-i Selâm (r.a.) gelip: "Yâ Emîre'l-Mü'minin! Irak'a gitme, korkarım orada sana kılıcın ucu dokunur" demişti. Hz. Ali ise: "Onu bana Rasûlullah haber vermişti." diyerek binip gitmişti.

Gerçekte Resûl-i Ekrem Hazretleri, Ali'nin katili insanların en kötüsü olduğunu haber vermişti.

Ramazan-ı Şerif gelince -yemekten- kesildi. "Vakt-i iftar-da üç lokmadan ziyade yemez oldu. Emr-i ilâhinin (vefâtın) aç iken vürûdunu (gelişini) arzu ederim" derdi. Nihâyet bir iki günlük ömrü kalmış olduğunu haber verdi. Ramazan-ı Şerîfin yirmi yedinci gecesini âlem-i menâmda (rüyada) Rasûlullah Hazretlerini görüp ümmetinden şikâyet eyledi de: "-Onların aleyhine dua et." diye buyurmakla o dahi: "-Yâ Rabbi! Bana onlardan hayırlısını ver, onlara da benden fenâsını ver", diye dua eylemiş ve hemen uyanıp rüyasını oğlu Hasan Hazretlerine söylemişti. Halbuki sabah olunca müezzin ezân okudu. Hazret-i Ali, mescid-i şerife yöneldiği sırada avludaki ördekler onun üzerine çağırışmakla yanındakiler, onları kovmak istediklerinde: "-Dokunmayınız. Onlar nevâyihdir (ölü üzerine ağlayıcılarıdır)" diye buyurmuş.

Kapıdan çıkarken insanların en şakisi olan İbn-i Mülcem kılıcıyla onu vurmuştu. (Rüya Dünyamız, H. Şinasi Çoruh, Kitapçılık Tic. Ltd. Şti. İstanbul-1968)

Hz. Halid Bin Said'in Rüyası

Halid b. Said, Kureyş'in zenginlerinden ve ileri gelenlerinden. İbn Sa'd'ın rivâyetine göre: Halid b. Said, bir gece, rü-

yasında cehennem kenarında dururken kendisini, babası Said'in oraya itip düşürmek istediğini, Rasûlullah'ın ise hemen belinden tutup cehennem içine düşmekten koruduğunu gördü. Feryâd ederek uyandı. Kendi kendine: "Vallahi, bu rüya gerçektir!" dedi. Hz. Ebû Bekir'e uğradı, rüyasını anlattı. Hz. Ebû Bekir: "Hakkında hayırlı olmasın dilerim. Seni o Rasûlullah kurtaracaktır. Hemen git, ona tâbi ol! Sen, ona tâbi olacak, İslâm dinine girecek onunla birlikte bulunacaksın. O da seni rüyada gördüğün üzere, cehenneme düşmekten koruyacaktır. Babansa, cehennemi boylayacaktır!" dedi.

Halid b. Said, Ciyad mevkiinde Peygamberimizi buldu: "Ya Muhammed! Sen, halkı nelere davet ediyorsun?" dedi. Peygamberimiz: "Ben halkı, tek ve şeriksiz -ortaksız- olan Allah'a, Muhammed'in de O'nun kulu ve Resûlü olduğuna inanmaya; işitmez, görmez, hiçbir zarar ya da fayda vermez, kendisine tapınanları da, tapınmayanları da bilmez, birtakım taş parçalarına -ki sen de onlara tapmaktasın!- tapmaktan vazgeçmeye davet ediyorum!" dedi. Bunun üzerine, Halid b. Said: "Ben, şahadet ederim ki, Allah'tan başka ilâh yoktur ve yine şahadet ederim ki sen, Rasûlullahsın!" dedi. Onun Müslüman olması Efendimiz'i sevindirdi. Halid b. Said'in zevcesi Ümeyne de Müslüman oldu. (Rüya Dünyamız, H. Şinasi Çoruh, Kitapçılık Tic. Ltd. Şti. İstanbul-1968)

Kaybolan Zemzem

Önceleri Mekke'yi idâre eden Cürhüm kabilesi, üzerine musallat olan düşmandan kurtulabilmek için Yemen diyarına kaçmaya mecbur kalmıştı. Mekke'yi terkederken Kabe'deki bir hayli eşyayı zemzem kuyusuna atarak üzerine taş ve top-

rak döküp yerini belirsiz hale getirmişlerdi. Nice yıllar bu halde kalan zezemin yerini kimse bilmemekteydi.

Bir gece Abdulmuttalip'e rüyasında zezemin yeri haber verilip izi gösterildi. Bu şekilde Abdulmuttalip, zezem kuyusunu buldu. Oğullarıyla beraber onu kazmaya başladı. İçinden kılıçlar, zırhlar ve altından yapma geyik heykelleri çıktı.

Abdulmuttalip onları aldı, geyik heykellerini Kabe kapısı önüne bıraktı. Zemzem kuyusunu tamamen temizleyip hacılara, zemzem ulaştırmaya başladı. (Ahmet Cevdet, Kısas-ı Enbiya, Türk Neşriyat Yurdu, İstanbul.)

En Büyük Müjde Gerçekleşiyor

Efendimiz'in annesi Âmine'den rivayet olunmuştur: "Ben, diğer kadınlar gibi gebelik zahmeti çekmedim. Gebelerde görülen ağır halleri görmedim. Fakat bir gece rüyamda, bir kimse bana; Ya Âmine!.. Muhakkak bilmelisin ki, sen alemlerin en hayırlısına hamilesin. Doğduğu vakit adını Muhammed koyasın, dedi. Fakat doğum vakti eriştiğinde kulağıma bir büyük ses geldi, ürktüm. Hemen bir ak kuş geldi. Kanadıyla arkamı sıvazladı. Benden korkma ve ürkmeye halleri geçiverdi. Yanıma baktım; bir beyaz kase ile şerbet sundular. Alıp çitiğimde her tarafımı nur kapladı. O anda Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) dünyaya geldi. Etrafıma baktım, gördüm ki, Adimenaf kızlarına benzer; fakat gayet uzun boylu birçok kızlar beni tavaf ediyorlar. Hayret ettim.

Yarabbi! Bunlar kimler ola?.." dedim.

Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) doğumu anında annesi Âmine'nin gözünden perde kaldırılıp olduğu gibi cennet hurilerini ve Melaike-i kiramı görmüş, daha nice harikulâde halleri seyretmiş

olduğu rivayet edilir. (Ahmet Cevdet, Kısas-ı Enbiya, Türk Neşriyat Yurdu, İstanbul.)

Hız. Ebû Bekir'in Rüyası

Cahilliye devrinde pek çok zengin gibi Hz. Ebû Bekir de ticaretle uğraşmaktaydı. Sahibi olduğu kervan ile yolculuğa çıkmıştı. Şam'da konakladıkları bir gece rüyasında, Ay'ın ikiye ayrılıp süzülerek kucağına indiğini, daha sonra onu sımsıkı kucaklayıp kalbinin üzerine bastırıldığını gördü.

Uyandığında ilk işi, ehil bir rüya tabircisi aramak oldu. Rahip Yemliha'yı tavsiye ettiler. Ona rüyasını anlattığında rahip gülümseyerek;

-Müjdemî isterim! dedi. Fevkalâde bir rüya bu.

Hız. Ebû Bekir rahibin avucuna on iki altın sayarak hemen anlatmasını rica etti.

Rahip:

-Gökten Ay'ın inişi, ahir zaman peygamberinin gelmesine işârettir. Sen ise onun en yakın ve sadık arkadaşı olacaksın. Ayrıca onun vefatını müteakip hilafet vazifesini yüklenecek, bunu ölümüne kadar devam ettireceksin. Sağlığında ona yetişirsen bana da haber gönder, diyerek tabir etti.

Hız. Ebû Bekir rüyanın tesiri altında kaldı. Rahipten, peygambere hitaben bir mektup yazması dileğinde bulundu.

Rahip Yemliha şu satırları yazıp Ebû Bekir'e uzattı.

"Ey alemlere rahmet olarak gelecek yüce peygamber! Ebû Kuhafe oğlu Ebû Bekir'in gördüğü rüyayı tabir ettim. Buna göre sen ahir zaman nebisisin. O da senin en yakın dostun ve senden sonra halifen... Eğer ömrüm vefa eder sana yetişebilirim ümetinden olur, tebligatına uyar, emrinde cihad ederim. Şayet bu

şereften mahrum kalırsam beni ümmetinden kabul et ve şefaata eyle.”

Hız. Ebû Bekir itina ile katladığı mektubu koynuna yerleştirdi. Sonra rahibe:

-Eğer söylediklerin doğru çıkarsa sana yüz altın daha vermeyi vaad ediyorum.

Diyerek, Mekke'nin yolunu tuttu.

Vakanın üzerinden yıllar geçmişti. Ağaç altında dinlenmekte olduğu bir gün, büyükçe bir dal başının üzerine eğilerek:

-Ya Ebâ Kuhâfe!... diye seslendi.

Hız. Ebû Bekir ürpererek başım yukarıya kaldırdı. Eğilen dal konuşmaya devam etti.

-Yakında Mekke'de Haşimoğullarından Muhammed (sal-lallâhu aleyhi ve sellem) adında, son peygamber zuhur edecek. Cihana bundan daha şanı yüce bir kimse gelmemiştir.

Herkesten önce, tebliğ ettiği dine girmeye bak ki, O'na en yakın olasın.

Hayretler içerisinde kalan Ebû Bekir, İbrahim aleyhis-selâmın dininden kalan bilgilerle:

-Ey izn-i ilâhi ile konuşabilen ağaç!... dedi. Onun gelişini bana haber verir misin?

-Evet!...

Hız. Ebû Bekir, artık ağacın yanına pek sık uğramaktaydı. Nihayet, bir gün beklediği habere kavuştu.

-Ey Ebû Kuhafe! Sana müjdeler olsun. Beklediğin geldi. Durma O'na git ve biat et.

Hız. Ebû Bekir ağacın dediğine uyup doğruca Allah Resûlü'ne koştu. Yüce peygamber sanki onu beklemekteydi.

-Ey Ebû Bekir, Müslüman ol!

Bu davete karşı Ebû Bekir bir mucize istedi. Rasûl-u Ekrem (sallallâhu aleyhi ve sellem) tebessüm ederek:

-On iki yıl evvel bir rüya gördün. Sonra rahip Yemliha'ya tabir ettirdin. Ayrıca rahibe yazdığın mektubu koynunda taşımaktasın. Bu mucize kâfi değil mi? deyince, haşyet içinde kalan Ebû Bekir, gönlünü saran ulvi bir duygu ile mest oldu.

Derhal şehadet getirip Müslümanlığı kabul etti.

Hız. Osman'ın Şehadeti

Bir gün Hazreti Osman, Hazreti Ali'yi âsilerle konuşmaya davet etmiş, Hazreti Ali gelerek Hazreti Osman'ın yanına girmek istemiş, âsiler ona da mani olmuşlardı.

Medine-i Münevvere'nin maruz kaldığı bu hürmetsizlikten etkilenen ashabin birçoğu Medine'den çıkmışlardı. Medine'de ashabin büyüklerinden, ancak üç kişi kalmıştı. Bunlar, Hazreti Ali, Talha ve Zübeyr idi. Hazreti Ali, fitneyi bertaraf etmek, Hazreti Osman'a yardım için müteaddid defalar teşebbüs etmiş, fakat muvaffak olamayarak evine çekilmek mecburiyetinde kalmıştı. Bunların bütün yapabildikleri, oğullarını Hazreti Osman'ın kapısına göndermekten ibaretti. Bizzat Hazreti Osman, evini muhasara edenlere karşı nasihatlarla bulunmuş; fakat bu da onlar üzerinde bir tesir icra etmemişti. Hazreti Übey bin Kaab âsilerle temas ederek onları çevirmeye çalışmış, o da muvaffak olamamıştı. Nihayet Hazreti Osman evinin bir tarafında âsilere son derece müessir bir nutuk irad etmiş ve şu sözleri söylemişti:

"Rasûl-u Ekrem'in Medine'deki mescidi küçük ve dardı. O zaman her kim mescidi genişletirse ona cennette yüksek bir makam verileceği beyan buyrulmuş, ben derhal Peygamber-

rimiz'in emrini yerine getirmiştım. Siz ise bugün beni bu mes-cidde namaz kılmaktan men ediyorsunuz. Müslümanlar Me-dine'ye geldikleri zaman Rume kuyusundan başka suyu tatlı olan bir kuyu yoktu. Rasûl-u Ekrem "Kim bu kuyuyu satın alır da Müslümanlara vakfederse Cenabı Hak cennette daha bü-yük bir ecir ihsan eder." buyurmuştu. Allah'ın inayetiyle bu iyi-lik de bana nasip oldu.

Sizse bugün beni o kuyunun suyundan mahrum ediyor-sunuz. Hazreti Osman, bu tarzda beyanatına devam ederek bir Müslüman, ancak üç günah yüzünden öldürülebileceğini, bunların da zina, kasden öldürme ve İslâmiyet'ten irtidat oldu-ğunu, kendisinin ise bütün bu günahlardan azade olduğunu söylemiş, fakat bütün bu kuvvetli beyanlar müfsidler üzerinde bir tesir icra etmemişti.

Hazreti Osman müfsidlerin nasihat ile dağıtılamıyacağını anladığı halde nefisini sıyanet için bir Müslümanın da kanını dökmek istemeyerek neticeyi beklemeye başlamıştı.

Bir gece Hazreti Osman rüyasında Rasûl-u Ekrem'i ve Hazreti Ebû Bekir ile Ömer'i görmüş, Rasûl-u Ekrem ona "Hep oruçluyuz, iftara seni bekliyoruz." demişti.

Bu rüyadan sonra Hazreti Osman uyanmış, son deminin yaklaştığını anlamıştı.

Ertesi günü cuma idi. Oruca niyet etti. Bütün gününü ibadet ve Kur'ân-ı Kerim tilâvetiyle geçirdi. Kapının önünde Hazreti Hasan ile arkadaşları âsileri içeri girmekten men ediyordu. Müdafaa esnasında Hazreti Hasan yaralanmış, âsiler duvar-dan atlayarak içeri girmeye muvaffak olmuşlardı. İçeri girenler arasında Kinane bin Bişr, Hazreti Osman'ın başına bir demir parçası indirmiş, Sudan bin Hamran ikinci darbeyi indirmiş, Hazreti Osman'ın kanları akmaya başlamış, Amr bin Humuk

Hazreti Osman'ın göğsüne hançerini saplamış ve dokuz yerinden yaralamıştı. Diğer bir şaki Hazreti Osman'ın yanında bulunan ve onu müdafaaya çalışan zevcesi Nâile'nin birkaç parmağını doğramıştı.

Hz. Osman hemen ruhunu teslim etti ve inşaallah iftar için iki cihan serverinin sofrasına yetişti. (Asr-ı Saadet, Çev: Ali Gence-
li, Haz: Eşref Edip, Sebilürreşad Neşriyat Bürosu, 1967)

Orta Direğin Çöktüğünü Gördüm

Bir gün, kadının biri, Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) huzurlarına çıkar ve ona görmüş olduğu bir rüyayı anlatır. Kadın rüyasında evinin orta direğinin çöktüğünü ve sonra da evin tamamen yıkıldığını gördüğünü söyler.

Bunun üzerine Peygamber Efendimiz: "Ya hatun, size haber vereyim ki, seferde bulunan kocanız sağ ve salim yanınıza dönecek ve size hediyeler getirerek sizi çok sevindirecek ..." diyerek rüyanın yorumunu yaparlar.

Ve çok geçmeden Peygamber Efendimiz'in yorumu gerçekleşir. Adam sağ salim ve eli kolu hediyelerle dolu olarak evine döner.

Rüyasını tabir ettiren aynı kadın, Peygamber Efendimiz'den sonra halife olan Hz. Ebû Bekir'in huzuruna çıkar ve ne tesadüf ki aynı rüyayı tekrar görmüş olduğunu ve bunun yorumunu da bu sefer Hz. Ebû Bekir'den istemektedir.

Ebû Bekir Hazretleri kadının rüyasını dinler ve bir an düşünerek şu yorumu yapar; "Size üzülererek haber vereyim ki, seferde bulunan kocanız vefat etmiştir. Başınız sağ olsun..."

Bu cevap kadını şaşırtmıştı: "Nasıl olur, Halife Hazretleri! Ben aynı rüyayı sevgili Peygamberimiz zamanında da gör-

müştüm, ama o zaman eşimin, sağ ve salim döneceği yorumunu almıştım. Ve bu rüya da aynen yorumdaki gibi gerçekleşti, halbuki siz, şimdi tam tersini söylüyorsunuz ve beni derin üzüntülere itiyorsunuz ...” diyerek kaygılarını dile getirir.

Bunun üzerine Hz. Ebû Bekir’in cevabı şöyle olur: “Unutmayınız ki, her rüya her zaman aynı şekilde yorumlanamaz. Rüya zamana, şartlara ve rüyayı tabir edenin ilhamına göre değişir. O zaman Peygamber Efendimiz’e öyle bir ilham gelmiş o da öyle yorumlamıştır. Şimdi ise, bana böyle bir ilham geldi ve böyle yorumladım ...”

Kısa bir süre sonra Hz. Ebû Bekir’in yorumu doğru çıkar ve adamın evine cenazesi gelir ...

Hz. Aişe’nin Kardeşi Tufeyl’in Rüyası

Ahmet b. Hanbel’in, Hz. Aişe’nin ana bir kardeşi Tufeyl’den naklettiği şöyle bir hâdise var. Tufeyl diyor ki: “Rüyamda kalabalık bir cemaat gördüm ve yanlarına sokuldum. Onlara: “Siz kimsiniz?” diye sordum. Onlar da “Biz Yahudi cemaatıyız.” dediler. Ben de “Siz ne güzel bir cemaatsiniz. Keşke Uzeyr Allah’ın oğlu, demeseydiniz” dedim. Bunun üzerine onlar da: “Siz de ne güzel cemaatsiniz. Keşke “Allah ve Muhammed” dilerse demeseydiniz” cevabını verdiler.

Daha sonra başka bir kalabalık cemaat gördüm. Onların yanına gittim. Kim olduklarını sordum. Nasara olduklarını söylediler. Ben de yine: “Siz ne güzel cemaatsiniz. Keşke Mesih Allah’ın oğlu demeseydiniz” dedim. Onlar da biraz evvelki cemaat gibi, “Siz de ne güzel cemaatsiniz. Keşke Allah ve Muhammed dilerse, demeseydiniz” dediler. Bunun üzerine uyandım ve gelip rüyamı Hz. Aişe’ye naklettim. O da bu rüya-

yı Efendimiz'e anlatmış. Efendimiz beni çağırarak, "Bu rüyayı kimseye anlattın mı?" diye sordu. Ben de, "Anlattığımı söyledim." Bunun üzerine Efendimiz herkesin mescitte toplanmasını emir buyurdu. Daha sonra da oradakilere şöyle bir konuşma yaptı: "Ey insanlar şimdiye kadar size bir meseleyi hayâ ifadesi olarak söylememiştim. Sizin bu sözünüz beni mes'ul etmese de sizi sorumlu hale getirir. Sakın bundan böyle, "Allah ve Muhammed dilerse" demeyin. Belki "Allah dilerse." deyin. "O tektir ve O'nun şeriki yoktur" dedi."

Bu hâdise ve hadisden de anlıyoruz ki, meşiet-i ilâhi esastır ve bu mevzuda ona hiç kimse ortak tutulamaz. Hatta bunu kasıtlı yapmak insanı küfre götürür.

Yavuz Sultan Selim Han'ın Gördüğü Rüya

Sabah namazını Hasan Can ile yeni sarayın mescidinde kılan Yavuz Sultan Selim Han, dedesi cennetmekân Fatih Sultan Mehmed Han'ın çok sevdiği havuzlu balkona doğru yürümüştü. Onu, arkasından Hasan Can takip ediyordu.

Hasan Can şaşkınlık içinde idi. Zira padişah, ilk defa bu sabah onunla hiç konuşmamıştı. Onun giyinmesine yardım etmiş, namaza beraber gitmiş olduğu halde, ondan tek kelime bile duymamıştı.

Yavuz Sultan Selim Han balkonun mermerlerine dayandı ve ellerini kaldırıp dua etmeye başladı. Sonra denize doğru baktı ve bir müddet tefekküre daldı.

Müteakiben de Hasan Can'a döndü.

-Bilirim merak edersin. Yavuz Sultan Selim Han bu sabah benimle neden konuşmaz, dersin. Bakasın Hasan Can, bana hemen gördüğün rüyayı anlat da rahatlayayım.

Hasan Can'ın şaşkınlığı daha da artmıştı. Başını iki yana salladı. Hafif bir sesle mırıldandı:

-Sultanım ben bu gece hiç rüya görmedim.

-Nasıl olur Hasan Can, bana bu gece rüyamda, Hasan adlı kulun sana gördüğü rüyayı anlatacak, gerekeni yap, sakın kusur etme, dediler.

Yavuz Sultan Selim Han, Hasan Can'ın yemin etmesi üzerine kendisine izin verdi. Padişahın yanından çıkan Hasan Can, bir gün evvel kendisine emanet edilen işi takip etmek üzere kapı ağası Hasan Ağa'nın bulunduğu yere gitmişti.

Hasan Can, hazinedarbaşı ile kapı ağasının başbaşa verip heyecanlı heyecanlı konuştuklarını gördü. Destur diyerek aralarına girdi ve Mehmed ağaya bir şeyler anlatan kapı ağasına sordu.

-Hayır ola Hasan Ağa, bir derdin mi var?

Hasan Can'ın sözünü kesen hazinedarbaşı Hasan Ağa'nın dün gece bir rüya gördüğünü ve onu kendilerine anlattığını söyledi. Bunu, o sırada rüyayı "Hayırdır inşallah... Allah hayırlara tebdil etsin ..." diyerek dinleyen saray ağası ve kilercibaşı da aynen tekrarladılar.

-Hazinedarbaşı doğru söyler ...

Hasan Can çok meraklanmıştı. Yanına Hasan Ağa'yı aldı ve yürüdüler. Bu sırada, Hasan Ağa gördüğü rüyayı Hasan Can'a anlatıyordu.

Hasan Can ise rüya anlatıldıkça renkten renge giriyordu.

Hasan Can süratle padişahın bulunduğu salona girdi. Selam verdi ve tatlı bir sesle konuştu:

-Sultanım, söylediğiniz rüyayı metbûlalarınızdan başka bir Hasan görmüş. İzin verirseniz size arz edecekler.

Yavuz Sultan Selim Han oturduğu yerden doğruldu ve heyecanla Hasan Can'a rüyayı göreni hemen getirmesini emretti.

-Ne beklersuz, tez getirin o zâtı ...

Hasan Can ile içeri giren kapı ağası Hasan Ağa titriyordu. Yavuz Sultan Selim, kapı ağasının halini görünce gülümsedi.

-Sakin olasin Hasan Ağa, gördüğün rüya hayırdır inşallah.

Hasan Ağa padişahın elini öptü. Sonra yere bakarak konuşmaya başladı.

-Benim gibi bir günahkârın ne rüyası olur ki, padişah huzurunda nakle lâyük ola metbûunuz. Hasan Can'ın ısrarı üzere böyle bir kusur işledim. Aff-ı sahanenize sığınırım.

Yavuz Sultan Selim Han, Hasan Ağa'nın omuzunu okşadı.

-Tiz anlat Hasan Ağa meraktan çatlarım.

Hasan Ağa rüyasını "Sanki gökten nur yağıyordu." diye anlatmaya başlamıştı.

Anlattıkça, Yavuz Sultan Selim hayretler içinde kalıyor, "Derdimendin sarayî meşrebi varmış. Sen onu bize methettikçe, bir adamı ibâdet eder görürsün veli sanırsın zannederdik. Tevekkeli methetmezmişsin ..." diyordu. Rüyanın hitamında kolların açmış ve "Biz sana demez miyiz ki, biz hiçbir tarafa memur olmaksızın gitmeyiz? Ecdadımızın velâyetten nasibi vardır." demişti.

Yavuz Sultan Selim Han anlatılan rüyanın bitmesini müteakib, Arabistan seferi için hazırlıklara başlamıştı.

Ertesi gün, 1516 yılının bahar başlangıcında, erken saatte Sinan Paşa'yı huzuruna çağırttı.

-Bakasin Sinan Paşa, tiz Kayseri'deki 40 bin kişilik ordunun kumandasını eline al ve Maraş yolu ile Fırat üzerine yürü.

Bundan sonra, Hadım Sinan Paşa Mısır sultanının Osmanlı harekâtını yakinen takip edebilmesi için bir kısım kuvve-

ti Suriye'ye gönderdiğini Yavuz Sultan Selim Han'a haber vermişti. Yavuz, harp planlarını kararlaştırmak üzere divanı fevkalâde bir toplantıya davet etti. Divanda bulunan vezirler, Mısır seferinin açılması reyinde bulundular. (Bkz.: Orhan Deliorman, Yavuz Sultan Selim, Mihrap Yayınları.)

Sultan II. Osman'ın Rüyası

Sultan II. Osman'ın 10 Mayıs 1622 gecesinde aşağıdaki ünlü tarihî rüyayı görmüştür.

Sultan Osman Han, tatbikine kalkıştığı devletin bünyesini esastan değiştirecek ve muhtemelen başarılı olduğu takdirde faydalı olacak olan reformlarının ne derecelere kadar zor bir iş olduğunu kavramıştı. 10 Mayıs gecesini gördüğü ünlü rüya, kendi nefsiyle müthiş bir mücadele halinde olduğunu yapmaya kalkıştığı reformun doğru olup olmadığı hakkında şuurlarında da olsa bir tereddüt duyduğunu gösterir.

II. Osman zırhını giymiş savaş kıyafetiyle tahta oturmuş. Kur'ân-ı Kerim okuyormuş. Birden Hz. Peygamber gelmiş: "Sen buraya lâıyk değilsin" demiş, eteğinden tutup çekmiş. Ve bir tokat atmış. II. Osman şefaata dilemek istediye de (ayaklarına kapanarak) Allah Rasûlü (s.a.s.) buna müsaade etmemiş. Bu müthiş rüyanın etkisinden titreyerek uyanan padişah, Ömer efendiye, sadrâzama, Şeyh Aziz Mahmud Hüdâî'ye rüyayı nakletmekten geri kalmamıştır. Şeyh ve sadrâzam, rüyayı, İstanbul'dan ayrılmasının mahzurlu olduğu, hoca ise (yâni Ömer efendi) din ve devlete hayırlı projeleri üzerinde tereddüde düştüğü için musîbetlere uğrayacağı şeklinde tabir etmişlerdi. Bunun üzerine Sultan, 12 Mayıs 1622'de Eyüp Sultan'ı ziyaret ederek kurbanlar kestirmiş ve sadaka dağıtmıştı.

Üsküdarlı Şeyh Aziz Mahmud Hüdâî ise, İstanbul'dan ayrılmasının büyük ve felâketli olaylara sebep olacağını söyleyerek II. Osman'a uzun boylu öğüt vermişse de, genç hükümdar, babasının da şeyhi olan bu büyük mutasavvıfın sözlerini dinlememişti.

Derler ki, II. Osman rüyayı gördükten sonra Şeyh Aziz Mahmud Hüdâî'ye adam göndermiş. Fakat, adam daha içeri girmeden pencerenin kafesini kaldıran Şeyh Hüdâî: "Haydi! Peygamber'in kabul etmediğini ben hiç kabul etmem. Bu iş bitmiştir. Git söyle padişaha dua etsin." demiştir. Bazı yazarlar padişahın elçisini ve gönderdiği hediyeleri kabul ettiğini naklederler. Şurası muhakkak ki, gönül adamı olan Şeyh Aziz Mahmud Hüdâî hediye kabul edecek yapıda bir kişi değildi. Kaldı ki, veli derecesinde manevi rütbeyi haiz bir şeyhti kendisi. Vaktiyle II. Osman'ın babası, I. Ahmed'in gördüğü rüyayı da tabir etmişti Aziz Mahmud. Haremağası, I. Ahmed'in rüyasını ihtiva eden zarfı uzattığı zaman: "Bunu açmadan tabirini üstüne yazayım" demiş ve yazmıştı.

Oysa haremağası bir kese altını cebinde saklamış. Fakat, rüyanın tabirini bu şekilde yapınca: "Aman şeyhim, beni affet. Padişah size bu keseyi göndermişti, buyurun." demişti.

Derler ki, I. Ahmed böylesine bir olayla ilk defa karşılaşyordu. Bunun üzerine Şeyh Aziz Mahmud Hüdâî'ye saygısı artmış ve onu sık sık ziyaret etmişti. Hatta, Üsküdar pazarında şeyhi kendi atına bindirmiş, ardından da kendisi yaya olarak yürümüştü. I. Ahmed'le oğlu II. Osman arasında çok fark vardı. I. Ahmed dinine düşkün bir idareciydi. (Rüya Dünyamız, H. Şinasi Çoruh, Kitapçılık Tic. Ltd. Şti. İstanbul-1968.)

Geylâni'nin Doğum Müjdesi

Hicri 470 yılı Ramazan ayının ilk gecesi Seyyid Musa bir rüya görmüştü:

Peygamberler Peygamberi Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ashab ve bütün Evliya-yı Kiram bir yere toplanmışlardı. Rasûlullah şöyle buyurdu: “Ya Musa! Her şeye kadir ve her şeyin sahibi olan Cenab-ı Allah, bu gece sana insanların üstünde bir erkek evlat hediye etti. Bu evlat benim evladımdır. Ne mutlu sana ...”

Uykusundan heyecanla uyanan Musa, kalbinde sevinç ve ferahlık duydu. O sabah zevcesi Fatıma bir erkek evlat dünyaya getirdi. Yavrunun adına Abdülkadir denildi. Buldukları yer, Hazar denizinin güneyinde Geylân kasabasının Nayf köyü idi. (Tasavvuf Aleminden, Ayten Lermioğlu, Sönmez Neşriyat A.Ş. İstanbul-1974.)

Cemaleddin Kîlînin Rüyası

Necmeddin Kübra'nın halifelerinden ... Musul civarından... Harizm'de yaşadı ...

Hicri yedinci asır ...

Her türlü ilim ve sanat bahislerini bir araya getiren bir kitabı vardı. Onu yanından ayırmaz, yolculuklarda ve yalnızlıklarda kendisine arkadaş edinmek isterdi. Bir gece rüyasında şeyhini gördü. Şeyhi ona dedi ki:

-Ey Kîlî o elindeki bırak ve gel ...

Cemaleddin, şeyhinin ne demek istediğini anlayamadı. İkinci gece, yine aynı rüyayı gördü. Yine hiçbir şey anlayamadı. Üçüncü gece rüyası tekrarlanınca şeyhine sorabildi:

-Şeyhim. O elindekini bırak dediğin nedir? Benim dünya ile hiçbir alakam yok, hiçbir davanın da peşinde değilim.

-Sana bırak dediğim, güya bütün ilimleri toplayan o dedi-kodu kitabıdır.

Cemaleddin uyanır uyanmaz dünya âlemde tek nüshası olan kitabı, bir nehre atıverdi ve yollara düşüp şeyhine ulaştı. Şeyhinin huzuruna çıkar çıkmaz gördüğü ilk karşılık şu oldu:

-Eğer kitabı hemen atmasaydın, bu yol sana birdenbire kapanırdı.

Şeyh, Cemaleddin'i halvete gönderdi ve kırkıncı gün tamamlandıktan sonra onu Aynüzzaman lakabıyla tekrar cemiyete iade etti. (N. Fazıl Kısakürek, Halkadan Pırıltılar, Nur Dağıtım, Ankara-1968.)

Ölümler de Cömert Olabilir

Mallarını gece gündüz, gizli aşikâr Hak yolunda harcayanlar yok mu, işte onların Rableri yanında mükâfatları vardır. Onlara hiçbir korku da yoktur. Onlar, mahzun olacak da değil. (Bakara, 2/272)

İmam-ı Gazali'nin İhya-i Ulûmiddin isimli eserinin, cömertlikle ilgili kısmında şöyle bir hikâye vardır:

Ateşli silahların, motorlu vasıtaların icat edilmediği bir devirde; develerine binen bir kısım insanlar, cömert bir şahsın mezarını ziyarete gitti.

Bu şahıs sağlığında öyle cömertti ki, iki üç günlük yola bağışları ulaşır, uzak yakın demeden her türlü ihtiyaç sahiplerine yardım ederdi.

Vefat ettikten sonra da, yakın veya uzaktan insanlar gelip, bu cömert şahsın kabrini ziyaret edip, dualar okurlardı.

Uzaktan gelen insanlar, develerini doyurmak, kendilerini de dinlendirmek için geceyi o bölgede geçirdiler.

Serin gecede, yıldızları seyrede ede uyudular. Bunlardan biri kabirde yatmakta olan cömert adamı rüyasında gördü. Dedi ki:

-Deveni, devemle değiştirir misin?

-Hay hay!

Hemen yanaştı deveyi kesti.

Uykudan fırlayan adam, devesinin yanına koştu. Baktı ki devesinin boynundan kanlar akıyor. Bıçağı alıp, deveyi kendisi de kesti. Sabah namazını kılıp, deveyi yüzdüler, doğradılar, pişirip yediler, kalan etleri aralarında paylaştılar.

İşin akıl ermez yanı şu idi: Kabirde yatan bu adam cömertti, iyi insandı. Fakat kendisini ziyarete gelen bir şahsın rüyasına girmişti, rüya gerçekleşmişti ve deve gitmişti. Gitmişti amma, nasıl olur da bu iyi insan bir başkasının kesesinden cömertlik yapabilirdi?

Akıl almaz şeylerdi bunlar...

Yola çıktılar. Geceleyin konaklayıp, ertesi sabah tekrar yola koyuldular.

Deve üzerinde bir şahıs gelip, kervanı karşıladı. Selâm verip, falan şahıs burada mı diye seslendi.

Devesi kesilen adam, buyur, dedi. Aradığın adam benim! Yaklaştılar rüyayı ve devenin kesilmesini konuştular.

Delikanlı dedi ki:

-Bu gece ben de babamı rüyamda gördüm. "Benim oğlumsun! Evlat olduğunu göster, bana itaat et. Yarın kuşluk vakti kervan yoluna çık. Gelen kervanlara falan adamı sor. Onu bulursan, size miras olarak bıraktığın devemi ona ver. Çünkü ben onun devesini aldım ve kestim" dedi.

Delikanlı devam etti:

-Buyur, babamın devesi budur. Onu rüyaya göre sana veriyorum.

Sordular:

-Size başka mal bıraktı mı? Delikanlı:

-Hayır, miras olarak bir deve bırakmıştı. Onu da veriyoruz. Fakat Allah bize hayırlı yıllar nasip etti, kimseye muhtaç olmaktan yaşıyoruz. Umarım ki babamın iyiliği bize fayda veriyor.

Deveyi alıp, yola revan oldular, ölünen cömertliğine hayran kalarak ...

Hoca Celaleddin'in Rüyası

Yeseviye tarikatının büyük şeyhlerinden Hakim Ata bir gece, dostlarından Hoca Celaleddin adında bir velinin rüyasına girer. Hakim Ata vefat edeli çok olmuştur. Dostu rüyasında ona; "Benim mezarımı ara bul, üzerime bir imaret yap ..." der. Bu manevî işâret üzerine Hoca Celal, Şeyh Hakim Ata'nın mezarını bulmak için Türkistan'a gider. Günlerce süren meşakkatli bir yolculuktan sonra onun memleketine ulaşır.

Fakat mezarın nerede olduğunu kimse bilmemektedir. Çünkü mezarın bulunduğu bölgeyi sel basmış, buralarda ne varsa hepsini alıp götürmüştür. Bütün yaşlılar da bunu böyle bilmektedir.

Nihayet Hoca Celaleddin büyük bir dağın üzerine çıkar, karşıda da büyük bir dağ, dağın tepesinde ise bir kadın görünür. Kadına şeyhin mezarını sorar. O da, "Ben bilmem; ama benim ihtiyar bir annem var, belki o bilir, istersen gel gidelim ona sor." der. İhtiyar kadın da "Buralarını hep sel götürdü bir şey bırakmadı, ama şu yakında bir süs ağacı vardır, gece

Rüya

olunca etrafına geyikler toplanıp tan yeri ağarınca kadar zikrederler, belki aradığınız türbe burada olabilir.” der.

Hoca Celaleddin bu söz üzerine gece olunca oraya gider gerçekten geyikleri görür, zikirlerini işitir ve heyecanından kendinden geçerek oracıkta uyur kalır.

Uykusu arasında Hakim Ata'yı tekrar rüyasında görür. Şeyh, “Yattığın yerden yedi ayak ileri gel, orasını kaz, bir hasır çıkacaktır, hasırın altında ise bir deste gül göreceksin işte türbem orasıdır.” der.

Hoca Celaleddin uykudan sevinç ve dehşetle uyanır, rüyada gördüklerini aynen yapar ...

Akşemseddin'in Rüyası

Fatih Sultan Mehmed, Hz. Halid'in (Hz. Ebû Eyyûb el-Ensari) şehid düştüğü yeri bulması (keşfetmesi) için Akşemseddin'e ricada bulunmuştu. Ebû Eyyûb el-Ensari, bir gece rüyasında; “Ben, burada yatıyorum. Cenab-ı Hakk'a şükrederim ki artık Rumların, buradaki hakimiyetleri sona erdi. Pek yakında İslâm ordusu galip ve muzaffer olacak; benim yattığım bu kabir de küffar ayakları altında çiğnenmekten kurtulacak.” diyerek Akşemseddin'e kabrinin bulunduğu yeri tarif etmiştir.

Şeyh Akşemseddin, bu rüyasını Fatih Sultan Mehmed'e anlattığında, Fatih:

-Mevlâna!.. (Efendimiz) Bu hususta bir delil gösterebilir misin? diye sormuş, o da;

-Evet sultanım. Hz. Halid'in kabrinin baş ucunda İbrance yazılı bir taş olsa gerek, diyerek cevap vermiştir.

Rüyada gösterilen yer kazıldığında, hiç bozulmamış bir kabir bulundu. Kabrin başucundaki mermer üzerinde İbra-

nice yazılmış yazı vardı. Askerler arasında İbranice bilen birini bulup yazıyı okuttular. Böylece Hz. Eyyüb'ün mezarı ortaya çıkmış oldu. Daha sonra, yani fetihten sonra oraya türbe ve cami yapıldı. (Rüya Dünyamız, H. Şinasi Çoruh, Kitapçılık Tic. Ltd. Şti. İstanbul-1968.)

Evliya Çelebi'nin Seyahatname'sinin İlk Adımı Rüya İle Oldu

Evliya Çelebi'nin dünyaca ünlü Seyahatnamesinin ilk adımı da rüya ile atılmıştı.

Çelebi, 1640 yılında babasından habersiz Bursa'ya gider. Eve dönüşünde babası onu karşısına alır ve bir takım nasihatlerde bulunur.

Dilerseniz bu konuşmayı Evliya Çelebi'nin ağzından dileyelim:

"O gün, üzüntü içindeki evimize varıp babam ile annemin mübarek ellerinden öptüm, huzurlarında el bağlayıp durduğumda aziz babam: Safa geldin, Bursa seyyahı, safa geldin!" dedi. Halbuki ne tarafa gittiğimden kimsenin haberi yoktu.

Babama: "Sultanım, benim Bursa'da olduğumu nereden bildiniz?" dedim.

Buyurdular ki, "Sen, 1050 Muharreminin (Mayıs 1640) Aşuresinde kaybolduğun mübarek gecede dua okudum. O gece rüyamda seni gördüm. Bursa'da Emir Sultan Hazretlerini ziyarette seyahat rica edip ağlıyordun. O gece benden nice evliyalar rica edip seyahate gitmen için izin istediler. Ben dahi, o gece cümlemin rızasıyla sana izin verdim."

“Gel Şimdi oğul! Bundan sonra sana seyahat göründü. Allah mübarek eyleye!” diyerek bir dolu da nasihatte bulunduktan sonra Şu sözlerle konuŐmasını noktaladı:

“Cümle ziyaretgâhları ve her diyarın konak yerlerinden olan çöl ve ovaları, yüksek dağları, ağaçları ve acayip kayaları, kasabaları, ibretle seyredilecek eserlerini, kalelerini, ulularını yazarak “Seyahatname” namıyla bir eser yaz. Sonun ve akıbetin hayrola, öğütlerimi kulağına küpe yap, -diyerek ensemeye pehlivanca bir sille vurdu. Kulağımı burup “Yürü, akıbetin hayrola!” dedi.”

Nureddin Zengi'nin Rüyası

Berzah alemi, renk ve televvünleriyle Şehadet âlemine çok benzemektedir. Bu itibarla, mânâya perdesiz açılabilen ve berzaha muttali olanlar, Cenab-ı Hakk'ın lütuf ve ihsanlarının Őuuruna daha çabuk varırlar. Varır ve anlarlar ki, her Şey maddeden ibaret değildir. Belki insan, maddenin bitip tükendiği yerde, madde ötesi bir âlemlle münasebete geçmektedir. Böyle bir münasebet sayesinde ki bazı kimseleler, ileride olacak Şeyleri ve uzak bir istikbalde vuku bulacak hadiseleri rüya ve hiss-i kable'l-vukû ile çok önceden görüp müşahade edebilmektedirler.

Nebî, nübüvvet kürsüsünde, veli velilik ufkunda ve daha başkaları kendi müşahade buudunda bunu anlatmakta ve bize madde ötesi âlemden mesajlar sunmaktadırlar.

Haçlılar karşısında amansız bir mücadele veren Şam Atabeyi Nureddin Zengi, büyük bir mücahiddir. İşte bu büyük mücahid bir gün rüyasında Efendimiz'i (s.a.s.) görür. Efendiler

Efendisi, ona çirkin yüzlü üç insanı gösterir ve “Nureddin, beni şu habislerden kurtar.” buyurur.

Bunu duyan Nureddin Zengi, hiç durur mu? Yatağından fırlar ve yola revan olur. Maiyetiyle beraber Şam’dan Medine’ye tam on altı günde varır. Medine’ye varır varmaz da yanına gelen herkese bahşiş vereceğini ilan eder. Bütün Medine halkı önünden geçer. Fakat Allah Rasûlü’nün işâret ettiği, siret ve suretleri o menhûs adamları gelip geçenler arasında göremez. Başka kimsenin kalıp kalmadığını sorar. Ravza-i Tâhire’nin hemen karşısındaki küçük kulübede oturmakta olan üç tane mağriplinin gelmediği anlaşılır. Derhal adamlarını gönderir ve bu şakîleri huzuruna getirir. Bakar ki, rüyasında gördüğü aynı şahıslar ... Hemen küçük kulübeyi teftiş eder. Artık iş anlaşılmıştır. Bu üç şakî Allah Rasûlü’nün mübarek naşını çalmak ve O’nu Hıristiyan diyarına kaçırmak için vazifelendirilmiş üç âdi casustur ki, kulübeden Ravza-i Tahire’ye doğru bir tünel kazmakla meşguldürler. Suçlarını itiraf ederler. Nureddin bu alçaklara layık oldukları cezayı verir ve sorumluluğunu yerine getirir. Daha sonra da Ravza-i Tahire’nin dört tarafına derin hendekler açtırıp erimiş kalay ile doldurur. Böylece, Nureddin’in gördüğü rüya, bütün bir İslâm âlemi için, peygamberlerinin naşını kaybetmek gibi, önemli bir hadiseden kurtarmış olur.

BİBLİYOGRAFYA

KUR'AN-I KERİM

AHMET CEVDET PAŞA, *Kıyas-ı Enbiya*, Türk Neşriyat Yurdu, İstanbul

AHMED B. HANBEL, Ebû Abdullah Ahmed b. Muhammed b. Hanbel; *el-Müsned*, I-VI, Beyrut, 1969.

ALİ BAYRAM, Yağmur Dergisi, '*Rüyalarımızın Gülü*', Sayı: 15, Nisan-Mayıs-Haziran, 2002

ALİ EL-MÜTTAKÎ, Alâuddin el-Müttakî b. Hüsamüddin el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl fi Süneni'l-Akvâli ve'l-Ef'âl*, I-XVIII, Müessesetü'r-Risale, Beyrut, 1989

AHMED DAVUDOĞLU, *Sahih-i Müslim Terceme ve Şerhi*, Sönmez Neşriyat, İstanbul, 1974

AHMET ŞAHİN Zaman Ailem Dergisi, '*Rüyaları Nasıl Yorumlamalı*', Sayı: 77, Mayıs/2004

AYTEN LERMİOĞLU, *Tasavvuf Aleminden*, Sönmez Neşriyat, İstanbul, 1974.

AYNÎ, Ebû Muhammed Bedreddin Mahmud b. Ahmed b. Musa el-Hanefî, *Umdetu'l-Kârî*, Şerike Mektebe ve Matbaa Mustafa el-Babi el-Halebi ve Evlâduhû, Kahire, 1972/1392

Bediüzzaman Said NURSÎ, *Risale-i Nur Külliyyatı, I-II*, Nesil Yayınları, İstanbul, 1996.

-----, *Lem'alar*, Sözlere Yayinevi, İstanbul, 1990.

-----, *Mektubat*, Sözlere Yayinevi, İstanbul, 1990.

-----, *Emirdağ Lahikası*, Sözlere Yayinevi, İstanbul, 1990.

-----, *Sunuhât*, Sözlere Yayinevi, İstanbul, 1990.

BEYHAKÎ, Ebû Bekir Ahmed b. Huseyin, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, I-X, Mekke, 1994.

BUHÂRÎ, Muhammed b. İsmail; *el-Câmiu's-Sahih*, I-VIII, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1994.

et-Târîhu'l-Kebîr, Haydarabad : El-Mektebetü'l-İslamiyye, 1943

BÜNYAMİN, AÇIKALIN, *Kur'ân-ı Kerim'de Rüya Kavramı*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1996

DÂREKUTNÎ, Ebû'l-Hasan Ali b. Ömer el-Bağdâdî, *el-İlel*, thz.

DÂRİMÎ, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdirrahman; *Sünen ed-Dârimî*, I-II, Dâru'l-Kalem, Dımaşk, 1991.

DIHLEVÎ, Şah Veliyyullah, *Hucetullâhi'l-Bâliğâ*, Terc: Mehmet Erdoğan, İz Yayıncılık, İstanbul, 1994

DEYLEMÎ, Ebû Şucâ'.Şîreveyh b. Şehrdâr b. Şîreveyh, *el-Firdevs bi-Me'suri'l-Hitab*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Tahkik: Zağlul, Beyrut, 1986

EBÛ DAVUD, Süleyman b. Eş'as es-Sicistânî, *es-Sünen*, I-II, Dâru'l-Cinân, Beyrut, 1988.

B i b l i y o g r a f y a

ELMALILI HAMDİ YAZIR, *Hak Dini Kur'ân Dili*, Azim Dağıtım, Zaman Gazetesi Baskısı, İstanbul

EŞREF EDİP, *Asr-ı Saadet*, Çev: Ali Genceli, Haz: Sebilürreşad Neşriyat Bürosu, 1967

FOCUS, *Popüler Bilim ve Kültür Dergisi*, sayı 100.

H. ŞİNASI ÇORUH, *Rüya Dünyamız*, Kitapçılık Tic. Ltd. Şti. İstanbul, 1968.

HÂKİM en-NEYSÂBÜRÎ, Ebû Abdullah Muhammed b. Abdullah, *el-Müstedrek Ale's-Sahîhayn*, I-IV, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1990.

HASAN KÜÇÜK, *Tarikatlar*, Türdav Basım Yayım Tic. ve Sanayii Anonim Şti. İstanbul.

HAYDAR HATİPOĞLU, *Sünen-i İbn Mâce Terceme ve Şerhi*, Kahraman Yayınları, İstanbul, 1982

HEKİMOĞLU İSMAİL-NURETTİN ÜNAL, *İlimde, teknikte, edebiyatta, tarihte ve dinde Rüya ve Tabirleri*, Türdav Yayınları, İstanbul, 1982

HEYSEMÎ, Ali b. Ebî Bekr, *Mecmeu'z-Zevâid ve Menbeu'l-Fevâid*, I-X, Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, Beyrut, 1987.

İBN EBÎ HÂTİM, Ebû Muhammed Abdurrahman b. Muhammed b. İdris, *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, Dairetü'l-Maarifi'n-Nizamiye, Haydarabad, 1952

MUHYİDDİN-İ ARABÎ, Ebû Abdullah Muhyiddin Muhammed b. Ali, *Fusûsü'l-Hikem*, Çev: Osman Gençosman, M.E.B. Yayınları.

-----, *Tabirname-i Muhyiddin Arabî*, trc. Mehmet Şakir, Ahmed Kamil Matbaası, İstanbul, 1931

İBN GANNÂM, Ebû Tâhir, *Tabîru'r-Rü'yâ*, Yazma nüsha, Hacı Selim Ağa KTP, Hacı Selim Ağa / 18A (yazma)

İBN HACER, Ebü'l-Fazl Şehabeddin Ahmed İbn Hacer el-Askalani, *el-Metalibu'l-Âliye*, Dâru'l-Âsime, Riyad, 2000

İBN HALDUN, Ebû Zeyd Veliyyüddin Abdurrahman b. Muhammed İbn Haldun, *Mukaddime*, Hazırlayan: Süleyman Uludağ, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1982

İBN MÂCE, Muhammed b. Yezid el-Kazvînî, *es-Sünen*, I-II, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, thz.

İBN MANZÛR, Ebü'l-Fadl Cemâluddin Muhammed b. Mükkerrem b. Manzur el-lfrîkî el-Mısırî, *Lisanu'l-Arab*, I-XV, Dâru'l-Fikr, Beyrut, 1414/1994

İBN SİRÎN, Ebû Bekr Muhammed b. Sirin el-Basri İbn Sirin, *Tabiru'r-Rü'yâ*, el-Mektebetü's-Sekafiyye, Beyrut, tsz.

-----, *Müntehabü'l-kelem fi tefsiri'l-ahlâm*, Darü'l-Kütübi'l-Melamiyye, Beyrut, tsz.

İLHAN YARDIMCI, *Bursa Evliyalari*, Türdav Basım Yayım Tic. ve San. Anonim Şti. İstanbul.

İMAM GAZALİ, Ebû Hamid Hucetülislam Muhammed b. Muhammed Gazali, *İhyâu Ulûmi'd-din*, trc. Ahmed Serdaroğlu, İstanbul, Bedir Yayınevi, 1974.

İMAM MÂLİK, Ebû Abdullah Mâlik b. Enes el-Asbahî el-Medenî, *el-Muvatta*, Dâru'l-Hadis, Kahire, 1993.

İMAM ŞARANİ, Ebû Abdurrahman Abdülvehhab b. Ahmed b. Ali el-Mısri, *et-Tabakatü'l-Kübrâ*, Çev. Abdulkadir Akçiçek, Toker Yayınları, İstanbul, 1968

KURTUBÎ, Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed b. Ebi Bekr, *el-Câmiu Li Ahkâmi'l-Kur'ân*, Darü'l-Kitabi'l-Arabi, Kahire, 1967.

KUŞEYRÎ, Ebü'l-Kasım Zeynülislam Abdülkerim b. Hevazin, *Kuşeyri risalesi: Tasavvuf İlmine Dair*, Terc.: Süleyman Uludağ, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1981.

B i b l i y o g r a f y a

LATİF ERDOĞAN, *Küçük Dünyam*, Ad Yayıncılık, İstanbul, 1995

M. ERTUĞRUL DÜZDAĞ, *Barbaros Hayrettin Paşa'nın Günlüğü*, *Akdeniz Bizimdi*, 8. Bsk., Türdav, İstanbul, 1984

M. Fethullah GÜLEN, *Sonsuz Nur*, I-II, Feza Yayıncılık, İstanbul, 1994.

-----, *Varlığın Metafizik Boyutu*, Zaman Gazetesi Basımı.

-----, *Ölçü Veya Yoldaki Işıklar*, Nil Yayınları, İzmir

-----, *Fasıldan Fasıla*, 1-4, Nil Yayınları, İzmir

-----, *Prizma*, 1-4, Nil Yayınları, İzmir

-----, *İnancın Gölgesinde*, 1-2, Nil Yayınları, İzmir

Asrın Getirdiği Tereddütler, 1-4, Nil Yayınları, İzmir

-----, *Kur'an ve Sünnet Perspektifinde Kader*, Nil Yayınları, İzmir

-----, *Kırık Testi*, Zaman Kitap, İstanbul

-----, *Ölüm Ötesi Hayat*, Nil Yayınları, İzmir

MEHMED SOFUOĞLU, *Sahîh-i Buhârî ve Tercemesi*, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1989

MUSTAFA ERTUĞRUL KAAN, *Büyük Mutasavvıf Abdülkadir Geylani*, Gayret Kitabevi, İstanbul, tsz.

MÜSLİM, Ebû'l-Huseyn el-Haccâc el-Neysâbûrî; *Sahîhu Müslim*, I-V, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut, thz.

MÜNÂVÎ, Muhammed Abdu'r-Rauf, *Feyzu'l-Kadir*, I-VI, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1994.

N. FAZIL KISAKÜREK, *Halkadan Pırıltılar*, Nur Dağıtım, Ankara, 1968.

NABLÛSÎ, Abdülgani b. İsmail b. Abdülgani ed-Dimaşki, *Ta'tirü'l-Enâm fî Ta'bîri'l-Menâm*, Darü'l-Kütübi'l-Melamiyye, Beyrut, tsz. (Ayrıca bu eserin tercemesi: İslamî Rüya Tabirleri Ansiklopedisi, Türkçesi: Ali Bayram, M. Sadi Çöğenli, Cümle Neşriyat, İstanbul, 1989.)

NESÂÎ, Ahmed b. Şuayb; *es-Sünen*, I-VIII, Dâru'l-Marife, Beyrut, 1992.

NISIYEN, *Rüyalar*, terc.: Bekir Nûri, Matbaa-i Hayriyye; İstanbul, 1326

ORHAN DELİORMAN, *Yavuz Sultan Selim*, Mihrap Yayınları, İstanbul

ÖMER RIZA KEHHÂLE, *Mu'cemu'l-Müellifin*, Müessesetü'r-Risale, Beyrut, 1993

RÂGİB ESFEHÂNÎ, Ebû'l-Kâsım Hüseyin b. Muhammed b. Mufaddal, *el-Müfredâtu Elfâzi'l-Kur'an*, Dâru'l Kalem, Dimaşk, 1992

ES-SÂÂTÎ, el-Benna Ahmed b. Abdurrahman b. Muhammed, *el-Fethü'r-Rabbânî li-tertîbi Müsnedi'l-İmâm Ahmed*, Dâru İhyai't-Türasi'l-Arabi, Beyrut, 1976

SALİM ÖĞÜT, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, '*İstihâre*', İstanbul, 2001.

SELÇUK CAMCI, KUDRET ÜNAL *Fethullah Gülen'in Konuşma ve Yazılarında Hoşgörü ve Diyalog İklimi*, Merkür yayınları, İzmir, 1998

SEYÝD KUTUB, Seyyid b. Kutub b. İbrahim, *Fî Zilâli'l-Kur'ân*, Dâru'ş-Şurûk, Beyrut, 1986. (Ayrıca bu eserin tercemesi: Fî Zilâli'l-Kur'ân, trc. Salih Uçan, Vahdettin İnce, Dünya Yayıncılık, İstanbul, 1991)

ES-SEMERKANDÎ, Ebû Hafs Ömer b. Hasan, *Bostanü'l-Ârifin ve Tuhfetü'l-Müridîn*, tsz.

B i b l i y o g r a f y a

ZAĞLÛL, Ebû Hâcer Munammed b. es-Saîd Besyûnî, *Mevsûatu Etrâfi'l-Hadîsi'n-Nebeviyyi'ş-Şerîf*, I-XI, Dâru'l-Fikr, Beyrut, 1989.

ZEBÎDÎ, Ebû'l-Abbas Şihabüddin Ahmed b. Ahmed b. Abdüllatif, terc.: Ahmed Naim, *Sahih-i Buhari muhtasari tecrid-i sarih tercümesi*, Ankara : Diyanet İşleri Başkanlığı, 1978

ZEHEBÎ, Ebû Abdullah Şemseddin Muhammed b. Ahmed b. Osman, *Siyer-u A'lâmi'n-Nübelâ*, thk. Şuayb Arnavut, Hüseyin Esat, Müessesetü'r-Risale, Beyrut, 1985

ZİRİKLÎ, Hayreddin, *el-A'lâm: Kamusu Teracim*, Beyrut, 1970

İNDEKS

I. Ahmed 251

II. Osman 8, 250, 251

A

Abdullah b. Revâhâ 187

Abdulgmuttalip 240

Abraham Lincoln 22, 23

ahlâm 27, 32, 33, 102, 111 112,
116 118, 155, 157, 264

Ahmed Davudoğlu 26, 59, 184,
195, 197, 199, 202, 205, 208,
211, 217, 219, 261

Ahmet Paşa 124, 125

Akşemseddin 8, 256

Ali Bayram 12, 15, 138, 265

Âmine 240

Anne Ostrovsky 126

Arapkiri Cevat Paşa 134

Arz-ı Beyzâ 69

âyân-ı sâbite 60, 151

Aziz Mahmud Hüdâi 250, 251

B

B. Klein 54

Barbaros 134, 135, 137, 264

Bâtıl rüyalar 29

Bediüzzaman 6, 69, 70, 101, 106,
205, 261

bilinçaltı 22, 45

Bostanu'l-Ârifin 67

Bouvet 132, 133

British Museum 144

Bünyamin Açıkalin 43, 82, 92,
146

C

Cafer-i Sâdık 69

Calinos 109

Cevat Paşa 133, 134

Cicel 135

Cuhfe 184, 207, 208

D

De Robeck 132, 134

Dement 56, 57

E

Ebû Bekir 7, 8, 63, 89, 90, 96,
114, 144, 208, 211, 214, 224 225,
228, 229, 237, 239, 241, 246, 262

R ü y a

- Ebû Eyyûb 214, 256
Ebû Hafs es-Semerkindî 67
Ebû Hureyre 28, 29, 147, 194, 195, 200, 201, 214, 217, 225, 227, 229
edğâs-u ahlâm 27, 33, 102
EEG 55, 56
ehâdîs 155, 170
Elias Howe 121
Elmalılı Hamdî Yazır 31, 32, 68, 171, 172, 188, 190
Emir Sultan 8, 257
Erich Fromm 22
Esved el-Ansî 217
Evliya Çelebi 8, 125, 257
- F*
- Feth-i Karib 184
Fî Zilâli'l-Kur'ân 159, 167, 170, 180, 183, 188, 266
Firavun 81, 124, 173, 178
Fütûhât-ı Mekkiye 69
- G*
- Gazali 253, 264
Geylâni 8, 252
Gulam Ahmed 95, 96
- H*
- Hâb-ı himmet 37
Hâb-ı illet 37
Hâb-ı şeytan 37
Hakim Ata 255, 256
Halid Bin Said 8, 238
Hamilton 126, 131
Harun Reşid 83
Hasan Can 247, 249
Hattâbî 196
Hayâl 6, 67, 99, 102, 203
Hayber 65, 130, 184, 190
Hayvânî ruh 21
Hazret-i Ali 8, 238
Hecer 218
Hekimoğlu İsmail 23, 55, 58
Hoca Celaleddin 8, 255, 256
Hudeybiye 30, 183, 187, 189, 190
Hulm 31, 32, 42, 192, 198
Huzeyfe 144, 211
hülyâ 99
Hz. Aişe 8, 246
Hz. Cebrâil 83
Hz. Ebû Bekir 8, 63, 90, 114, 144, 208, 210, 211, 237, 239, 241, 242, 245, 246
Hz. İbrahim 7, 20, 144, 155, 158, 162, 164, 167, 169, 171
Hz. İshak 169, 171
Hz. İsmail 158, 160, 162, 165
Hz. Osman 8, 144, 146, 206, 243, 245
Hz. Ömer 96, 144, 201, 211, 236, 237
Hz. Safiye 65, 66
Hz. Yûsuf 7, 27, 65, 79, 92, 99, 123, 144, 155, 158, 167 170, 172, 179, 181, 183
Hz. Zübeyde 83

İ n d e k s

- I**
- İbn Arabî 6, 33, 36, 65, 84, 150
İbn Ebî Tâlib 120
İbn Gannam 77
İbn Haldun 6, 72, 106, 114, 121, 263
İbn Râşid 121
İbn Sîrîn 40, 43, 66, 73, 75 82, 89, 147, 148, 202, 264
İbrahim Hakkı 21, 92
ilhâm 21, 28, 30, 32, 34, 103, 123, 201
İmam Rabbânî 61
İmam-ı Âzam 89, 148
İstihâre 6, 7, 138, 140, 142, 143, 212, 214, 216, 266
- J**
- Jung 22
- K**
- Kâdî İyâz 199
Kaf Dağı 69
Kaya Sultan 125, 126
kaylûle 69, 76
Kayravan 120
Kekule 122, 123
Kemal Sunal 45
Kıbrıs 206, 207
Kitâbu'l-Gâye 112
Klein 54
Kleitman 54, 56
- L**
- Levh-i Mahfuz 21, 33, 59, 60, 63, 67, 103
Levh-i mahv 62
Liman Von Sanders Paşa 132
- M**
- M. Fethullah Gülen 19, 23, 27, 34, 58, 60, 63, 71, 82, 84, 87, 93, 97, 99, 123, 126, 127, 152, 265
Mark Blogrove 24
Mehmed Efendi 124
Mehmet Yücel Ağargün 15, 54
Mektubât 61
melatonin 49
menâm150, 155, 265
mesaj 13, 15, 19, 22, 43, 71, 84, 85, 123, 143, 151, 176, 235, 258
Mescid-i Nebevî 129
Mesleme b. Ahmed 112
Mevlânâ Celaleddin er-Rûmî 21
meyâl 99
Mısır Hükümdarı 27, 65, 155, 158, 180
Muaz b. Cebel 8, 236, 237
Muhammed b. Sîrîn 6, 120, 145, 146
Muhyiddîn İbn Arabî 6, 150
Mukriz 186, 187
Mübeşşirât 10, 11, 28, 84, 90, 94, 109, 200
Müntehabu'l-Kelâm 40, 73
Müseylime 217

Rüya

N	T
Nâbi 128 130	tahrir düşü 33
Nablûsî 28, 66, 79, 148, 150, 265	Tantavî 39, 40, 42
Nâile 245	Tarhuncu Ahmed Paşa 124
nefs-i nâtika 106, 107, 109, 111, 117	Tefe'ül 89, 102
nonREM 43, 49, 51, 53	Teş'eüm 89
Nureddin Zengi 8, 258, 259	Trisha Macnair 24
Nurettin Ünal 23, 55, 58	Tufeyl 8, 246
Nusret Mayın Gemisi 133	
	U
O	Uyku 5, 9, 11, 19, 21, 23, 26, 29, 33, 34, 38, 41, 43, 44, 46, 48, 53, 55, 57, 59, 60, 66, 67, 69, 71, 76, 85, 90, 93, 98, 101, 104, 107, 109, 112, 115, 118, 120 121, 159, 161, 197, 198, 204, 209, 222, 252, 254, 256
Ocean 132	Ümeyne 239
	Ümmü Haram 205, 207
R	Ümmü'l-Fadl 80, 231
Râgıb el-İsfehânî 19	Ümmühânî 88
Rahmânî ruh 21	
REM 24, 30, 43, 49, 53, 65, 66, 103, 128, 136, 140, 186, 195, 200, 202, 205, 207, 212, 214, 238, 243, 244, 264	Y
	Yavuz Sultan Selim 8, 151, 247, 250, 266
S	Yesrib 208, 218
Sâdik rüyalar 5, 27, 28, 30, 33, 34, 66, 100, 123, 205	Yûsuf Karaçay 48
Sarı Abdullah 21	
Seyahatname 257, 258	Z
Seyyid Abdülkerim 69	Zemzem 8, 239, 240
Seyyid Kutub 6, 99, 101, 159, 167, 170, 180, 183, 188	Zî Tuvâ 187
Seyyid Musa 252	Zülfikâr 229
Sinan Paşa 249	
Şah Veliyyullah Dihlevî 31	